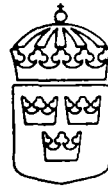

Riksdagens protokoll

1986/87:136

Protokoll
1986/87:136

4 juni 1987

Debatter m. m.

Torsdagen den 4 juni

Debatt vid remiss av proposition 1986/87:168	5
Jordbruks- och livsmedelspolitiken, m. m.	11
Lag om fritidsbåtsregister	48
Kompletteringspropositionen m. m.	64
Ränte-, bostads- och förnyelsebidrag	82
De homosexuellas situation i samhället	91
Organisationen av viss högskoleutbildning	114
Träfiberprövning	117
Sysselsättningskapande åtgärder	120
Ändring av vissa arvoden m. m. inom riksdagens förvaltningsområde	128
Ny banklagstiftning	132
Värdepappersmarknaden	140
Sveriges förhållande till EG	145
Tjänstesektorn	149
Flyktingpolitiken	154
Gruvdriften i Dannemora, Grängesberg och Stekenjokk	159

Avgjorda ärenden

Torsdagen den 4 juni

Socialutskottets betänkanden

1986/87:37 Resursfördelning m. m. inom hälso- och sjukvården ..	6
1986/87:38 Förbud mot s. k. bastuklubbar m. m.	6

Kulturutskottets betänkande

1986/87:21 De centrala museernas uppgifter och ansvar	6
---	---

Finansutskottets betänkanden

1986/87:29 Kommunalekonomiska frågor	6
1986/87:24 Sparande	6

Prot. 1986/87:136	<i>Konstitutionsutskottets betänkande</i> 1986/87:35 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	10
	<i>Försvarsutskottets betänkande</i> 1986/87:12 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	11
	<i>Socialförsäkringsutskottets betänkande</i> 1986/87:25 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	11
	<i>Jordbruksutskottets betänkanden</i> 1986/87:27 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden 1986/87:28 Ersättningar på grund av radioaktivt nedfall 1986/87:26 Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m. 1986/87:22 Jordbruks- och livsmedelspolitiken m. m.	11 11 11 11
	<i>Kulturutskottets betänkande</i> 1986/87:22 Lag om fritidsbåtsregister, m. m.	11
	<i>Skatteutskottets betänkande</i> 1986/87:50 Kompletteringspropositionen m. m.	11
	<i>Bostadsutskottets betänkande</i> 1986/87:22 Räntebidrag, bostadsbidrag och förnyelsebidrag m. m.	11
	<i>Lagutskottets betänkande</i> 1986/87:28 De homosexuellas situation i samhället, m. m.	91
	<i>Socialutskottets betänkande</i> 1986/87:31 De homosexuellas situation i samhället	91
	<i>Utbildningsutskottets betänkande</i> 1986/87:31 Organisationen av viss högskoleutbildning	113
	<i>Näringsutskottets betänkande</i> 1986/87:40 Träfiberprövning	113
	<i>Arbetsmarknadsutskottets betänkande</i> 1986/87:19 Sysselsättningsskapande åtgärder	114
	<i>Konstitutionsutskottets betänkande</i> 1986/87:37 Ändring av vissa arvoden m. m. inom riksdagens förvaltningsområde	114
	<i>Näringsutskottets betänkande</i> 1986/87:36 Ny banklagstiftning	131
	<i>Skatteutskottets betänkande</i> 1986/87:40 Vissa ändringar i beskattningsreglerna rörande bankfu- sioner	131

<i>Näringsutskottets betänkanden</i>		Prot.
1986/87:29 Värdepappersmarknaden	132	1986/87:136
1986/87:37 Ändringar i lagstiftningen för stads- och landshypoteks- institutionerna	132	
<i>Utrikesutskottets betänkande</i>		
1986/87:18 Sveriges förhållande till EG	132	
<i>Näringsutskottets betänkande</i>		
1986/87:31 Tjänstesektorn	132	
<i>Socialförsäkringsutskottets betänkanden</i>		
1986/87:21 Flyktingpolitiken	154	
1986/87:24 Studiehjälp m. m.	158	
<i>Näringsutskottets betänkande</i>		
1986/87:43 Gruvdriften i Dannemora, Grängesberg och Steken- jokk	159	

Torsdagen den 4 juni

Kl. 09.00

*Debatt vid remiss**av proposition*

1986/87:168

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 26 maj.

2 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1986/87:167 till näringsutskottet

3 § **Debatt vid remiss av proposition 1986/87:168**

Föredrogs proposition 1986/87:168 om slopande av räntebidrag vid överlåtelse av allmännyttiga bostadsföretag eller sådana företags bostadsbestånd m. m.

Anf. 1 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Den här typen av remissdebatter är mycket ovanlig, men det är också en ganska ovanlig proposition som har lagts fram här i kammaren. Sverige var ju tidigare känt för att alltid på ett mycket noggrant sätt utreda de ärenden som sedan skulle behandlas i vår riksdag. Nu ser vi att denna tradition har brutits, och regeringen skriver propositioner när den tycker att något inte riktigt passar det regerande partiet.

Vi har under det senaste året sett, kanske framför allt i våra storstäder, att människor i högre och högre grad vill äga sina lägenheter. Vi har sett hur kommunerna har funnit att det är svårt att administrera de allmännyttiga företagen. Vi behandlade härförleden i kammaren ett ärende, som handlade om överlåtelse av allmännyttiga företag till Skanska, och sedan fick vi en ny lag om att sådana överlåtelser i praktiken skulle hindras i fortsättningen.

I Malmö har 240 hushåll velat ta över sina bostäder. Det var nästan klart. Då fick regeringen och dess bostadsminister mycket bråttom att hindra detta. Jag tycker att vi här i kammaren ibland borde tänka på hur våra beslut påverkar enskilda människor, deras önskningar och deras liv.

Jag hoppas att detta ärende kommer att bli verkligt noga berett i utskottet och att vi alla funderar på om det är bra för vår demokrati att hagskott i

Prot. 1986/87:136
4 juni 1987

departement leder till ännu fler lagar i vår lagbok. Jag tror att detta är en mycket större fara än vi i allmänhet brukar föreställa oss.

*Debatt vid remiss
av proposition
1986/87:168*

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositionen hänvisades till bostadsutskottet.

4 § Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 1986/87:30 och 33
Näringsutskottets betänkande 1986/87:35

5 § Företogs till avgörande socialutskottets betänkanden 1986/87:37 och 38, kulturutskottets betänkande 1986/87:21 samt finansutskottets betänkanden 1986/87:29 och 24 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot: 135).

Socialutskottets betänkande 37

Mom. 1 (ändring i hälso- och sjukvårdslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 256 röster mot 70 för reservation 1 av Göte Jonsson m. fl.

Mom. 2 (vård i samhällets regi)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (lagfäst rätt till vård inom annat landsting m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (överläggningar med Landstingsförbundet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (utvecklingen inom primär- och länssjukvård m. m.)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 5 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservation 6 av Inga Lantz – godkändes med acklamation.

Mom. 6 (vårdavgifter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (hälsopolitisk plan)

Utskottets hemställan bifölls med 308 röster mot 18 för reservation 8 av Inga Lantz.

Prot. 1986/87:136

4 juni 1987

Mom. 8 (vissa villkor för statsbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 9 av Göte Jonsson m. fl., *dels* reservation 10 av Daniel Tarschys och Per Arne Aglert, *dels* reservation 11 av Ulla Tillander och Rosa Östh – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (operationer i offentlig regi)

Utskottets hemställan bifölls med 307 röster mot 18 för reservation 12 av Inga Lantz. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 12 (kartläggning av köer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Daniel Tarschys m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (läkarförsörjningen)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 147 för reservation 14 av John Johnsson m. fl.

Mom. 16 (åtgärdsprogram för viss vårdpersonal)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 156 för reservation 15 av Daniel Tarschys m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 38

Mom. 1 (frågan om avslag på propositionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion So157 av Jörn Svensson och Bertil Måbrink – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (begränsning av besökare)

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 70 för reservationen av Göte Jonsson m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande 21

Mom. 2 (kulturrådets roll på museiområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 70 för reservation 1 av Ingrid Sundberg m. fl.

Mom. 9 (Ekomuseum Bergslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 61 för reservation 2 av Kerstin Göthberg m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 14 (visst invandrarprojekt)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 3 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (visst ekologiskt projekt)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 4 av Kerstin Göthberg och Jan Hyttring – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservation 5 av Ingrid Sundberg m. fl. – godkändes med acklamation.

Mom. 17 (anslag till Utvecklingsverksamhet inom museiområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (viss budgetfråga)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 29

Mom. 1 (inriktningen av besparingar gentemot kommunsektorn)

Först biträdde reservation 2 av Kjell A. Mattsson och Rolf Kenneryd med 42 röster mot 18 för reservation 3 av Hans Petersson i Hallstahammar. 265 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 1 av Lars Tobisson m. fl. med 72 röster mot 39 för reservation 2 av Kjell A. Mattsson och Rolf Kenneryd. 214 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 198 röster mot 70 för reservation 1 av Lars Tobisson m. fl. 58 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (förslaget till reviderat skatteutjämningsystem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 4 av Lars Tobisson m. fl., *dels* reservation 5 av Kjell A. Mattsson och Rolf Kenneryd, *dels* reservation 6 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (regional skatteutjämning)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 8 av Lars Tobisson m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (skatteutjämningsavgift)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 13 av Lars Tobisson m. fl., *dels* reservation 14 av Kjell A. Mattsson och Rolf Kenneryd, *dels* reservation 15 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (särskild skatteutjämningsavgift)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (kompensation för slopad kommunal företagsbeskattning)

Först biträddes reservation 17 av Lars Tobisson m. fl. med 116 röster mot 18 för reservation 18 av Hans Petersson i Hallstahammar. 192 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Lars Tobisson m. fl. – genom uppresning.

Mom. 10 a (specialdestinerade bidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 158 för reservation 19 av Anne Wibble m. fl.

Mom. 10 b (statskommunal enhetsskatt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (konsekvensbeskrivning och kostnadsanalys för beslut med kommunalekonomiska konsekvenser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (övriga anslag)

Utskottets hemställan bifölls med 306 röster mot 18 för reservation 25 av Hans Petersson i Hallstahammar.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 24

Mom. 1 (allmanssparandet)

Utskottets hemställan bifölls med 206 röster mot 117 för reservation 1 av Anne Wibble m. fl.

Mom. 3 (sparfrämjande åtgärder)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 156 för reservation 2 av Anne Wibble m. fl.

Mom. 4 (utredning om hushållssparandet)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 3 av Kjell A. Mattsson och Rolf Kenneryd – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 4 av Anne Wibble m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 5 (sparstimulans och ökad aktiespridning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 5 av Anne Wibble m. fl., *dels* reservation 6 av Kjell A. Mattsson och Rolf Kenneryd – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (mål för hushållssparandet)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 7 av Anne Wibble m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 8 av Kjell A. Mattsson och Rolf Kenneryd anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 9 (privata investeringskonton)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 40 för reservation 11 av Kjell A. Mattsson och Rolf Kenneryd. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (bosparande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 12 av Anne Wibble m. fl., *dels* reservation 13 av Kjell A. Mattsson och Rolf Kenneryd – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (bosättningslån)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 303 röster mot 20 för hemställan i reservation 14 av Hans Petersson i Hallstahammar.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 15 av Anne Wibble m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande

1986/87:35 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

försvarsutskottets betänkande
1986/87:12 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden,

socieförsäkringsutskottets betänkande
1986/87:25 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden,

jordbruksutskottets betänkanden
1986/87:27 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden och
1986/87:28 om ersättningar på grund av radioaktivt nedfall (kompletterings-
propositionen, prop. 1986/87:150 delvis).

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

7 § Föredrags

jordbruksutskottets betänkanden
1986/87:26 om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m. (prop.
1986/87:146),
1986/87:22 om jordbruks- och livsmedelspolitiken m. m.,

kulturutskottets betänkande
1986/87:22 om lag om fritidsbåtsregister, m. m. (prop. 1986/87:121),

skatteutskottets betänkande
1986/87:50 om kompletteringspropositionen m. m. (prop. 1986/87:150 del-
vis) samt

bostadsutskottets betänkande
1986/87:22 om räntebidrag, bostadsbidrag och förnyelsebidrag m. m. (prop.
1986/87:150 delvis).

Förste vice talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i
angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling jordbruksutskottets betänkanden 26 om
prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. och 22 om jordbruks-
och livsmedelspolitiken m. m., vilka betänkanden skulle debatteras gemen-
samt.

Jordbruks- och livsmedelspolitiken, m. m.

Anf. 2 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Fru talman! Som nyss anbefalldes kommer gemensam överläggning att ske
beträffande betänkandena 26 och 22 från jordbruksutskottet. Det är en typ
av strukturrationalisering som vi inom jordbruket är väl bekanta med. Jag
har för den skull ingen anledning att invända mot den. Däremot blir det
kanske så att jag i huvudsak kommer att upphålla mig vid betänkande 26,
utan att jag tror att något väsentligt i betänkande 22 eftersätts.

Såsom alltid under riksdagsårets sista dagar behandlas jordbruksutskottets betänkande angående prisreglerande åtgärder inom jordbruket. Det har under åren blivit kutym att partiernas liksom utskottets mening om den egentliga prisuppgörelsen accepteras. Däremot finns i år, liksom de flesta andra år, knutet till propositionen näraliggande men ändå, i förhållande till själva prisuppgörelsen, fristående frågor. Dessa har i något högre grad tilldragit sig ledamöternas intresse.

En fråga av det senare slaget är vad regeringen kallar ett åtgärdsprogram för Norrland. Huruvida det som föreslås förtjänar det något pretentiösa namnet åtgärdsprogram tänker jag uppehålla mig vid om en stund. Jag kommer också att beröra huvudmannaskapet för nytt skördeskadestydd.

Först tänker jag emellertid ta upp några saker som kanske tilldrar sig något mindre intresse. Frågan om anpassningsåtgärderna beträffande den överproduktion vi har i Sverige kan ge utrymme för en omfattande diskussion om vi så vill. Jag vill begränsa mig till ett konstaterande. Svenskt jordbruk har genom tillkomsten av ett miljö- och energidepartement fått två departementschefer att ta hänsyn till. Den omständigheten att jordbruksminister Mats Hellström och miljöminister Birgitta Dahl inte i alla delar samordnar sina aktioner har skapat förvirring och viss oro i jordbrukarleden. Jag delar den oron.

Vi har gjort den bedömningen att den samlade effekten av de två departementens åtgärder av miljöinriktad karaktär kan leda till en i grunden förändrad förutsättning för jordbrukspolitiken i vårt land. Detta framgår – om än knapphändigt – i reservation 4. Vi moderater har inte varit beredda att lämna begärt bemyndigande till regeringen beträffande åtgärder för produktionsanpassning. Det kan med viss rätt sägas att ett bifall till vår reservation kan ha en viss handlingsförlamande effekt på de överenskommelser som kan komma att ske mellan regeringen och jordbruket.

Anledningen till reservationen är, som jag nyss antytt, att åtgärderna tenderar att på ett avgörande sätt förändra den fastlagda jordbrukspolitiken. Detta skall rimligen inte beslutas av regeringen utan av riksdagen. Eftersom jordbruksministern finns här i kammaren kanske han är beredd att i ett kommande anförande klargöra hur han ser på dessa ting.

Vi har tillsammans med folkpartiet liksom tidigare gått emot det med ett år i taget förlängda förbudet mot investeringar i djurstallar. På denna punkt har regeringen etablerat en låt-gå-politik i så måtto att investeringsförbud för mjölkproduktionen för fjärde gången förlängs med ett år. Vi anser att investeringsförbudet är principiellt otillfredsställande och att det ger anledning till onödig byråkrati. Vi tycker att förbudet kan ha effektivitetshämmande effekter. Det behöver knappast framhållas. Det är närmast en självklarhet. Vi anser också att förbudet har varit rent negativt i vissa fall när det gäller förbättringar i djurmiljön. Slutligen är det inte troligt att lönsamheten i jordbruket har varit sådan att den stimulerat till ökade investeringar. Följaktligen är denna åtgärd mer en prydnad i bidrags- och regleringsfloran, som är så rikligt företrädd inom jordbrukspolitiken.

Jag yrkar bifall till reservation 1 i betänkande 26.

Fru talman! I reservation 3 i samma betänkande har vi moderater pekat på hur angeläget det är att det finns ett rimligt förhållande mellan ett företags

djuruppfödning och arealunderlaget där uppfödningen bedrivs. Vi menar inte att det skall vara en arealanpassad produktion i alla delar, men av miljöskäl är det utomordentligt viktigt att det finns tillräckliga arealer för företagens gödselhantering. Således anser vi att arealen i företag där djuruppfödningen är så omfattande i förhållande till den egna arealen att arealen kontrakterats för gödselspridning, också utnyttjas för detta. Om inte kan den överanvändning som eljest uppstår leda till miljöskador som kan vara allvarliga. Jag yrkar bifall till reservation 3.

I rådande situation med överskott på jordbruksmark finner vi det synnerligen otillfredsställande att vår produktion av socker inte är så stor som möjligt med hänsyn till befolkningens konsumtion. Vi finner det ytterst välmotiverat att graden av självförsörjning sätts till 95 % eller så högt som möjligt. Av någon outgrundlig anledning är endast utskottets moderater och centerpartister överens om detta. Jag yrkar härmed bifall till reservation 7.

När det gäller åtgärdsprogrammet för jordbruket i norra Sverige anser vi att regeringen i någon mån har svikit riksdagen – och kanske även Norrlandsjordbruket. Riksdagen beslöt, efter förslag från ett enigt utskott för ett år sedan, att regeringen skulle utarbeta ett åtgärdsprogram för Norrlandsjordbruket. Riksdagen angav också ett antal punkter som särskilt skulle beaktas. Enligt den samlade borgerliga oppositionens mening är det åtgärdsprogram som tagits fram ytterst torftigt. Denna uppfattning delas för övrigt av jordbrukets företrädare.

Regeringens programarbete har inte givit underlag för någon uppräknig av bidraget till Norrland. Följaktligen har ett belopp om 100 milj. kr. anvisats att användas under en treårsperiod. Beloppets storlek – eller litenhet, om man så vill – framstår i rätt dager, när man inser att det, utöver att det skall gälla för en treårsperiod, också skall omfatta sju län. Härutöver, om jag har förstått propositionen rätt, skall det ges ett stänk av ekonomiskt tillskott över mitt hemlän Dalsland.

Vi har nu inte anledning att i första hand kritisera beloppets storlek eftersom analysen, enligt vår mening, är så bristfällig att den inte ger besked om vare sig det ena eller det andra när det gäller ökat tillskott av pengar.

I utskottet har det rått något delade meningar om möjligheten att använda dessa medel under ett år. Jag anser inte att propositionen förhindrar det. Om det efter dessa år skall tillföras ytterligare medel kan det däremot råda delade meningar om. Enligt moderata samlingspartiets mening är det inte uteslutet att ett större behov av medel kan finnas, men i så fall måste detta dokumenteras i en mera djupgående analys i enlighet med fjolårets riksdagsbeslut – vilket vi också efterlyser. Vi får i så fall ta ställning till det då ärendet återkommer.

När det gäller användningen av de 100 milj. kr. anser vi, tvärtemot vad regeringen säger, att dessa inte i första hand skall gå till särskilt skuldtyngda företag. Beloppet är först och främst alltför ringa för att ha någon betydelse i detta sammanhang. Det är viktigare att företag med framtidsutsikter får del av de medel som finns att fördela. Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 8 och 9 i betänkande 26.

Fru talman! Sedan något år tillbaka har moderata samlingspartiet framfört synpunkter beträffande rådgivning inom lantbruket. Vi har i en motion av

Sven Eric Lorentzon givit förslag till förenkling och effektivisering av rådgivningsverksamheten. En framkomstsväg som vi pekar på är att i större utsträckning utnyttja hushållningssällskapen och våra utbildningscentra såsom lantbruksskolorna och högskolorna. Med detta yrkar jag bifall till reservation 16.

Regeringens förslag om skördeskadestyddets huvudmannaskap har vi ingen anledning att motsätta oss. Sannolikt är det en fåfång förhoppning att tro att skördeskadestyddets lidandes historia med detta är slut. Även en förändring är emellertid att hälsa med tillfredsställelse.

Den förändring av huvudmannaskapet som nu föreslås närmar skördeskadestyddet jordbruket rent administrativt. Detta är i sig ingen garanti för ett bättre skydd och trygghet vid skördeskador, men borde göra skyddet mera påverkbart för den som skall ha nytta av det. Inte ens på den punkten är jag alldeles säker.

Förutsättningarna för den nya huvudmannen att klara uppgiften är naturligtvis i hög grad beroende på om skördeskadefonden i obeskuret eller obeskattat skick kommer att tillföras det nya skördeskadestyddet. Jag förutsätter att förhandlingarna förts under denna förutsättning och att jordbruksministern anstränger sig, i kretsen av sina regeringskollegor, för att fondbeloppet som nu finns att tillgå obeskuret kommer att stå till förfogande för skördeskadestyddet.

Beträffande storleken på statens bidrag till fonden sägs i propositionen att dess storlek kan aktualiseras först när fonden fått avsedd storlek. Vad som är avsedd storlek i detta sammanhang är en väl förborgad hemlighet. Jag kan dock tänka mig att det går att göra något slags tolkning.

Jag vill i detta sammanhang endast erinra om att fonden för något år sedan i det närmaste var dubbelt så stor som den är i dag, dvs. ca 625 milj. kr. Sedan dess har staten och även jordbruket upphört att tillföra fonden medel, varför den har minskat till dagens nivå om ca 325 milj. kr. En lämplig nivå för när bidragen till fonden kan trappas av borde nog inte beskrivas i antal miljoner kronor utan när fondens avkastning orkar bära kostnaderna för administration och utbetalningarna till skördeskador. Då torde fonden vara vid en väl avvägd nivå. Enligt moderata samlingspartiet är det en rimlig målsättning.

Fru talman! Några ord om betänkande 22. I betänkandet har vi moderater en reservation angående en mera flexibel användning av vissa regleringsmedel. Det kan synas som att vi även för animalieproduktionen söker statens medverkan. Så är inte fallet. Vi har gjort den bedömningen att man inte behöver utesluta att vid större rörlighet av fondmedlens användning skulle pengar som gått för att täcka exportförluster för spannmål med större nytta för såväl staten som jordbruket kunna ha använts inom fläskproduktionen. Vi tycker i alla fall att större rörlighet borde kunna övervägas eftersom den i kostnadshänseende är till nytta för såväl staten som jordbruket.

Fru talman! För att undvika missförstånd ber jag att få yrka bifall till de reservationer i de två betänkandena där moderata samlingspartiets företrädare finns med.

Anf. 3 BENGT ROSEN (fp):

Fru talman! Med tanke på riksdagens arbetssituation skall jag försöka begränsa mig till halva den angivna tiden och koncentrera mig på reservation 1 i betänkande 22.

Vi politiker har satt upp fyra mål för jordbruket. Med nuvarande politik är det tveksamt om något av dem uppnås. Entydig statistik visar att producentmålet inte uppnås, dvs. jordbrukarna får i förhållande till andra grupper ej likvärdiga inkomster. De flesta bedömare anser ej heller att beredskaps-, konsument- och miljömålen uppfylls. Många ifrågasätter dessutom våra jordbrukspolitiska mål. Trots detta är det hittills endast folkpartiet av riksdagspartierna som ansett att det är hög tid att förändra jordbrukspolitiken.

Den situation som vårt jordbruk befinner sig i inger bekymmer och oro för framtiden. Näringsenheten är sedan början av seklet reglerad, och regelmassan har ökat för varje decennium. I det i och för sig vällovliga syftet att säkra tillgången på livsmedel även under tider av avspärning och krig har staten sedan 1930-talet lämnat stöd till vår inhemska produktion. Priserna fastställs vid jordbruksförhandlingar, och avsättningen garanteras via halvstatliga regleringsföreningar.

För att ge konsumenterna tillgång till bra livsmedel till låga priser har vi ställt stora produktivitetskrav på jordbruket och genom jordförvärvslagen drivit en hård storleksrationalisering. Effektivitetskraven har lett till ökad mekanisering och specialisering, storskalig djurhållning samt ökad användning av handelsgödsel och bekämpningsmedel. Det har i sin tur medfört att landsbygden har avfolkats i takt med att de små jordbruken försvunnit. Mångfalden i odlingslandskapen har minskat och miljön har försämrats genom läckage av jordbrukskemikalier.

Den ökande överproduktionen av livsmedel i den industrialiserade världen har under 1980-talet lett fram till en situation där överskotten måste dumpas på världsmarknaden till priser som motsvarar en tredjedel av produktionskostnaderna. För närvarande växer utbudet på världsmarknaden med 2,5% per år och efterfrågan med 1%. Vi förlorar årligen miljardbelopp på exporten av överskottsproduktionen. För att söka anpassa produktionen till den inhemska konsumtionen har vi, utöver en hård prispress på jordbruksprodukter, satt in allehanda produktionsminskande åtgärder såsom nybyggnadsförbud för djurstallar, tvåprissystem för mjölk, mjölk- och köttpensioner, kontraktsodling av sockerbetor, oljeväxter och stärkelsepotatis, trädesersättning, avgifter på handelsgödsel och växtskyddsmedel m. m. För varje ny begränsning spår vi på jordbruksregleringen och de administrativa kostnaderna. Det torde vara uppenbart att en jordbruksreglering, som först stimulerar den enskilde lantbrukaren till ökad produktion genom garanterade priser och avsättning, och sedan försöker att avhålla honom därifrån genom olika produktionsbegränsningar, har överlevt sig själv.

Lantbrukarna är inte någon enhetlig grupp, men det är ingen överdrift att påstå att den ekonomiska situationen är bekymmersam för hela näringen och i synnerhet för de unga lantbrukarna. Jordbruksstatistiken visar att lantbrukarna genomsnittligt inte tillnärmelsevis når inkomstmålet och att ca 20 % av

företagen för närvarande går med förlust. Den enskilde lantbrukarens möjlighet att öka sin jordbruksinkomst är liten. Det är tveksamt om lantbrukarna skall betecknas som fria företagare; de är mer att likna vid fångar i ett föråldrat system. Trots detta upplever lantbrukarna att det är de som får ta emot de ständiga angreppen.

Från miljöhall ställs välgrundade krav på minskad användning av handelsgödsel, växtskyddsmedel och andra jordbrukskemikalier. Djurskyddsorganisationer kräver omfattande förändringar av djurhållningen. Massmedias konsumtionsexperter kräver bättre livsmedel och konsumentföreträdarna billigare. Och en del ekonomer kräver fortfarande ensidigt slopat svenskt gränsskydd, vilket innebär att vårt jordbruk skall konkurrera med dumpade utländska livsmedel. Det är inte förvånande att hela jordbruksnäringen i dag präglas av uppgivenhet.

Regeringens metod att möta den krissituation som jordbruket befinner sig i är partiella förändringar – snabba expertutredningar och pålappningar på jordbruksregleringen i stället för helhetsbedömning och samlade grepp i en ny jordbruksutredning.

I mars presenterade en arbetsgrupp inom folkpartiet ett förslag till förändring av vår jordbrukspolitik. Vår utgångspunkt var att det är bäst med marknadsekonomi och frihandel. Vid en internationell avreglering och borttagna subventioner skulle sannolikt vårt effektiva jordbruk klara sig väl i konkurrensen. Men utan en internationell avreglering och så länge livsmedelsöverskotten i den industrialiserade världen består med åtföljande dumpade världsmarknadspriser – och det finns inget i dag som tyder på att situationen kommer att förändras före sekelskiftet – kan vi inte ensidigt ta bort vårt gränsskydd, i varje fall inte om vi vill behålla ett svenskt jordbruk och ungefär nuvarande fördelning mellan skog och öppet landskap. Folkpartigruppen förordade mot den bakgrunden en ny jordbruksutredning, som bl. a. bearbetar följande grundtankar:

Vi anser att en arealersättning bör införas. Utöver produktionen av livsmedel har jordbruket stor betydelse för försvaret, beredskapen, regionalpolitiken, turismen och friluftslivet. Någon särskild ersättning utgår ej härför, utan ersättningen är inbakad i livsmedelspriserna. Precis som vi med skattemedel betalar för underhåll av parker och grönytor i våra tätorter skall vi enligt vår mening särskilt betala för landskapsvård m. m. till jordbruket. En arealersättning kan anpassas regionalt och därmed ersätta Norrlandsstödet. Den kan differentieras för åker, betesmark och andra naturtyper av särskilt intresse för flora, fauna, kultur- och friluftsliv. Den kan i inledningsskedet även utgå till björkplantering i slättbygd, så att vi minskar spannmålsarealen.

Vi önskar att utredningen undersöker om vi kan avreglera fläsk-, ägg- och broilerproduktionen, som i dag i huvudsak sker storskaligt, samt även de mindre jordbruken. Vi vill minska den statliga jordbruksbyråkratin, bl. a. genom att lantbruksnämnderna upphör att vara fristående länsorgan, genom att hushållningssällskapen övertar även deras rådgivning och genom att sällskapen knyts till länens lantbruksskolor, som får utvecklas till lantbrukscentra.

Vidare vill vi öka miljö- och kvalitetsaspekterna i jordbruket. När vi inte

längre har något behov av att öka produktionen men däremot ett stort behov av att på alla områden förhindra miljöförstöring, är det hög tid att för jordbruket införa ett miljömål som är likställt med övriga mål.

Under våren har en rad initierade personer presenterat andra intressanta idéskisser till ett förändrat svenskt jordbruk. Där finns förslag som tar sikte på minskad intensitet, ökad miljöhänsyn, förbättrad djurhållning och minskade regleringar. Det är intressant att notera att professor Olof Bolin, som i boken *Makten över maten* föreslog ett ensidigt svenskt borttagande av gränsskyddet, nu i ett bidrag till långtidsutredningen föreslår bibehållet gränsskydd, en tioprocentig importkvot, arealersättning som utjämnar de geografiska olikheterna i odlingsbetingelserna och i övrigt marknadsekonomi genom total avreglering inom landet. Detta förslag är liksom övriga värt att utredas.

Jag yrkar härmed bifall till reservationerna 1 och 5 i betänkande 22 och reservationerna 1, 8, 13 och 15 i betänkande 26.

Anf. 4 KARL FRIK OLSSON (c):

Fru talman! För ungefär 14 dagar sedan behandlade vi här i kammaren ett annat betänkande från jordbruksutskottet, nämligen det som gällde ändringar i jordförvärvslagen. Jag hade vid det tillfället anledning att vara förhållandevis nöjd både med betänkandet och med regeringens hantering tidigare. När vi i dag behandlar betänkandena 22 och 26 är det inte lika väl beställt. Det finns anledning att göra en tillbakablick innan jag går in på de direkta sakfrågorna.

Under första hälften av 1900-talet upplevde Sverige liksom stora delar av världen två gånger en mycket stor brist på livsmedel. Den lärdom man tog av detta var att olika länder behöver ha en nationell självförsörjning. Det innebär att marknadskrafterna måste begränsas när det gäller livsmedelsproduktionen; de får inte ha ett sådant inflytande att jordbruket i de olika nationerna slås ut.

Denna situation har under den senaste tiden lett till en kraftig ökning av livsmedelsproduktionen i hela i-världen. Det har uppstått ett stort överskott på världsmarknaden. Det finns mycket tyngande lager, som gör att världsmarknadspriserna är utomordentligt låga. Under 80-talet har produktionen varierat. Det som diskuteras mest i dag från svensk sida är spannmålsöverskottet, eftersom vi i huvudsak har uppnått balans i fråga om animalierna.

Om man ser till den totala världsproduktionen och relaterar överskottet till denna, har överskottet under 80-talet ändå inte varit något mer än 1 % per år. Detta kan tyckas vara en låg siffra, men när volymerna samlas upp år efter år blir det ett tyngande överskott, som innebär att världsmarknadspriserna nu ligger under den nivå som det över huvud taget går att tänka sig att producera till.

Det är därför viktigt att slå fast att det inte finns några förutsättningar för att avreglera jordbruket och avskaffa prisregleringen. Jag känner en viss tillfredsställelse, när jag noterar att även folkpartiet säger att detta inte är möjligt. Däremot måste jag konstatera att det folkpartiet nyss förordade inte var någon avreglering utan snarast en påreglering. Ett system med detaljerat arealbidrag skulle sannolikt bli mycket bekymmersamt för dem som skall

handha det i riksdag, regering och myndigheter.

Efter att det i Sverige inte har varit brist på livsmedel under nästan ett halvt sekel är det naturligtvis lätt att glömma bort att en sådan brist kan uppstå. Det är också lätt att glömma bort att den höga produktionen i Sverige egentligen inte är beroende av produktionsförmågan ensam i den svenska jorden, utan den är i högre grad beroende av importerad handelsgodsl, åtminstone importerade råvaror som ammoniak, importerade drivmedel, importerad teknik, importerade maskiner och importerade kemikalier.

Från den synpunkten kan naturligtvis det huvudmål som angavs i det jordbrukspolitiska beslutet 1985 om att trygga livsmedelsförsörjningen under såväl fredstid som avspärrning och krigstillstånd tyckas vara överinfrat, därför att det nu finns ett betydande överskott. Så är det egentligen inte. Produktionskraften ensam hos de svenska resurserna skulle nämligen inte innebära en tillnärmelsevis så hög produktion som i dag.

Beslutet om jordbrukspolitiken innehöll, förutom huvudmålet om att trygga livsmedelsförsörjning, också två, eller möjligen tre delmål. Det finns också ett konsumentmål, som innebär att de svenska konsumenterna skall tillgodoseas med bra livsmedel till rimliga priser. Så är också fallet, i varje fall vad gäller de svenska livsmedlen.

I takt med att man lyckas åstadkomma balans mellan produktion och efterfrågan i Sverige och intresset för import på vissa områden kan bli större, uppstår också ett problem, nämligen att se till att de importerade livsmedlen är av samma kvalitet som de svenska. Det kan också konstateras att så inte alltid är fallet. Det har inte varit möjligt att kontrollera dem på samma sätt, och dessutom märks det vid kontrollen av importen att de ofta innehåller en betydligt högre andel av restsubstanser från exempelvis kemikalier än vad svenska produkter gör.

Det andra delmålet, inkomstmålet för jordbrukarna, har ingalunda uppfyllts under de senaste åren. Överproduktionen har pressat lönsamheten, och det har lett till att jordbrukarna försökt kompensera sig genom att öka produktionen ytterligare, varför de har hamnat i en rävsax.

Det tredje delmålet, resurs- och miljömålet, är naturligtvis på lång sikt det allra viktigaste. Denna fråga har också aktualiserats under senare tid, genom bl. a. miljöministerns agerande.

Jag har i detta sammanhang anledning att citera förre miljöministern och nuvarande statsministern i ett tal som han nyligen höll – jag tror att det var på SSU-kongressen. Där sade Ingvar Carlsson att "vi socialdemokrater måste föra en politik som ser till helheten". Miljön är nämligen inte den enda utmaningen. Oron inför miljöförstöringen "får inte leda oss att tro att vi måste skjuta alla andra hänsyn åt sidan" eller att "vi måste vrida klockan tillbaka och bromsa all teknisk och ekonomisk utveckling".

Jag har här i kammaren och vid andra tillfällen ofta förebrått Birgitta Dahl för tveksamhet och alltför stor försiktighet i miljöfrågorna. Jag skulle också kunna säga att statsministerns uttalande är mycket försiktigt, men det ligger någonting i detta att se till helheten – man får inte glömma vissa mål därför att man tar tag i de andra.

Den fråga jag vill rikta till jordbruksministern, som är närvarande här, är om regeringen har glömt bort vissa mål. Jag kritiserar alltså inte Birgitta Dahl

för de krav som hon ställer gentemot jordbruket, men varför hörs inte i samma veva jordbruksministern, som har ansvar för helheten i jordbrukspolitiken? Varför kommenteras inte inkomstmålet, som kommer i farozonen om man riktar skarpa krav mot jordbruket i detta avseende?

Samhället har beställt ett visst jordbruk, ett jordbruk som skall vara högeffektivt, använda den bästa tekniken, använda kemikalier och höga handelsgödselgivor. Sedan börjar denna möjlighet begränsas – visserligen i den första omgången bara i Laholmsbukten, men de uttalanden som har gjorts tyder på att ungefär samma regler kommer att gälla för stora delar av södra Sverige.

I fråga om användning av kemiska medel har vi från centerpartiet till betänkande 22 fogat reservation 10. Vi anser att det är angeläget att minimera användningen av kemiska bekämpningsmedel i jordbruket, både för att få bra produkter, för att vara rädda om marken men också för att minska arbetsmiljöriskerna för odlarna och dem som använder bekämpningsmedlen. Det är alltså mycket angeläget. Från den synpunkten finns det inte mycket att invända mot att åtgärder vidtas för att begränsa sådana bekämpningsmedel som kan avvaras, exempelvis tillväxtregulatorer och stråförlängningsmedel.

Däremot är själva hanteringen utomordentligt tveklaktig. I betänkande 26, om jordbruksprisregleringen, tar vi centerpartister upp frågan i reservation 6. Vi säger där att regeringen, efter det att avtal har träffats med jordbruket, förändrar förutsättningarna för produktionen. Vi anser att det är omöjligt att agera på detta sätt. Man måste i stället diskutera i förväg, så att jordbruket får en rimlig möjlighet att anpassa sig. Vi vill att riksdagen genom att bifalla reservation 6 ger regeringen till känna att det inte får gå till så som det har gjort den senaste tiden.

När det gäller miljöfrågorna är det mycket angeläget att lantbruket förvaltar och använder jorden på ett sätt som garanterar att de negativa miljöeffekterna av både växtnäringstillförsel och kemikalieanvändning elimineras. Vi måste också skapa ekologiskt anpassade brukningsmetoder. Så långt regeringens insatser i detta avseende syftar åt det hållet har jag ingenting att invända. Men jordbrukarna måste känna motivation för att medverka i miljöarbetet. Den som känner sig lurad eller hotad har svårt att känna en sådan motivation.

Duktiga bönder har enligt de intentioner som samhället haft investerat och effektiviserat. Räntestegringen i början av 80-talet har lett till att många investeringar har blivit olönsamma. De skärpta miljökraven kommer nu i strid med effektiviteten. Det som är bekymmersamt är att de som har varit mest lyhörda för samhällets signaler nu riskerar att bli de som kommer mest i kläm, att bli de som känner sig mest lurade och mest hotade. Regeringens beslut om att nu, till en början i Laholmsbukten och senare kanske i hela södra Sverige, kräva en arealbaserad djurproduktion, måste betraktas som ett mål för hur en ur miljösynpunkt acceptabel djurhållning skall utformas på sikt. Men det är naturligtvis avarterna, dvs. stora mängder stallgödsel på små arealer eller vid fel tidpunkt, som skall bekämpas med förtur. Det ställer säkert jordbrukarna upp på. Däremot är det orimligt att tillämpa begränsningsregeln snabbt och hänsynslöst mot familjejordbruket och därigenom rasera lantbrukarfamiljernas ekonomi.

Prot. 1986/87:136
4 juni 1987

*Jordbruks- och livs-
medelspolitiken, m. m.*

Det vore intressant att få klarlagt av jordbruksministern, allra helst i dag, vad som är avsikten. Gäller det att med prioritet bearbeta avarterna eller kommer det också att gälla de mindre jordbruken, där ekonomin rasar och man kanske måste avyttra en fjärdedel av en besättning. Det kan röra sig om fem sex kor, vilket är av avgörande betydelse för just denna enhets ekonomi.

En annan sak är att samhället måste ta det ekonomiska ansvaret av de förändrade spelreglerna. I annat fall blir det omöjligt att skapa det förtroende mellan regering och näring som är nödvändigt för att miljöarbetet skall kunna föras vidare. Därför är beskedet om hur det beslut som regeringen har fattat om Laholmsbukten kommer att tillämpas mycket viktigt. Det måste bli en förnuftig tillämpning som ger möjligheter att arbeta på rätt sätt.

Det är angeläget att det i framtiden finns en möjlighet att utnyttja jordbrukets hela produktionskapacitet. Genom att göra det kan vi producera inte bara livsmedel, utan också energi, fiberråvara, råvara till den kemiska industrin etc. De här frågorna tas upp i betänkande nr 26, och jag har anledning att med viss tillfredsställelse notera att jordbruksministern anför att man av de medel som finns tillgängliga också skall kunna använda en del för denna produktionsanpassning. Det hade naturligtvis varit bättre om det hade förelegat konkreta förslag, som riksdagen i dag kunnat ta ställning till. Nu ber regeringen om ett bemyndigande för att klara situationen inför nästa odlingssäsong. Jag anser att frågan är så angelägen att vi inte kan motsätta oss ett sådant bemyndigande. Regeringen måste få lov att agera för att kunna medverka till att bringa ned överskottet för nästa års skörd.

Däremot är jag kritisk mot en annan formulering, nämligen när jordbruksministern säger att det därför är av stor vikt att jordbruksnäringen själv, redan inför nästa odlingssäsong, tar initiativ till sådana typer av åtgärder som kan utvecklas och introduceras. Jag är inte kritisk mot själva innehållet i meningen. Det är naturligtvis alldeles rätt att näringen skall ta initiativ. Men frågan är om regeringen kan stå vid sidan om och bara vänta på initiativ från näringen. Att utnyttja produktionspotentialen i jordbruket på ett riktigt sätt måste vara ett intresse för hela samhället. Det måste därför också vara en uppgift för regeringen att medverka till att sådana här initiativ tas.

Jag vill också ta upp frågan om Norrlandsstödet. Det program som nu har kommit från regeringen – det beställdes av jordbruksutskottet förra året – utgör naturligtvis en besvikelse. I viss mån riktas besvikelsen inte bara mot regeringen, när vi reserverar oss i år. Centern, folkpartiet och moderaterna har en gemensam reservation, nr 8, som redan har kommenterats av Arne Andersson i Ljung. Jag frågar mig litet grand var vpk har blivit av den här gången. Tidigare har det funnits en enighet om att sluta upp kring de här frågorna, men i detta sammanhang lyser vpk nu med sin frånvaro. Norrlandsintresset är kanske inte alltid så stort.

I det program som beställdes var det många frågor som krävde svar. Det handlade om sysselsättningen; man skulle se till hela livsmedelssektorns betydelse för sysselsättningen. Det är inte infriat i det förslag som har kommit. Man skulle titta på beredskapsnivån. Det har inte heller gjorts till fyllest. Man skulle se på en ökad samordning mellan jordbrukspolitiska stödformer och arbetsmarknadspolitiska. Det har inte skett. Man skulle se på

frågan om produktionsinriktning, olika alternativ och ta hänsyn till klimatet. Några sådana förslag har inte heller presenterats. Det sades i föregående års betänkande, motsvarande det vi har i dag, att åtgärdsprogrammet skulle tas fram i samarbete med företrädare för jordbruksnäringen. Det har inte heller skett. Det har visserligen varit på remiss, men det är samma program som gick ut som en promemoria från regeringen som har lagts på riksdagens bord. Detta innebär att det som har föreslagits är begränsat och strider både till anda och bokstav mot det beslut som fattades för ett år sedan. Därför bör riksdagen besluta att i dag som sin mening ge regeringen till känna vikten av en allsidig belysning av behoven av insatser för stöd till jordbruk i norra Sverige, så som riksdagens beslut med anledning av jordbruksutskottets betänkande 1985/86:24 angav. Jag yrkar alltså bifall till reservation 8 till betänkande 26.

Det går inte att göra någonting utan pengar. Regeringen har nu föreslagit att 100 milj. kr. skall få användas under tre år. Det ligger i sakens natur att om vi vill ha ett bättre program måste det även få kosta mer pengar. Därför framför vi i reservation nr 13 att anslaget på 100 miljoner skall kunna utnyttjas redan under det kommande budgetåret och att regeringen därefter, i anslutning till det nya programmet, skall anvisa mer medel.

Men här förhåller det sig på ett annat sätt än när det gäller själva innehållet. Här är det moderata samlingspartiet som lyser med sin frånvaro. Vpk har ställt upp. Hade det funnits en litet bättre samordning mellan ytterligheterna i denna kammare hade regeringens svaga politik förmodligen kunnat bemästras på ett bättre sätt.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till de reservationer där vi centerpartister är med och för övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 5 JAN JENNEHAG (vpk):

Fru talman! Karl Erik Olsson undrade: Var blev vpk av, har vi glömt Norrland? Nej då, det har vi inte. Vi kan mycket väl inse att åtgärdsprogrammet har brister, men vi utgår också från att de synpunkter som kommer fram efter hand får genomslag och att det finns en ärlig vilja hos regeringen att ta itu med dessa problem. I det stycket har naturligtvis alla goda krafter vårt stöd. Vi finner det föga meningsfullt att nu kräva ett nytt åtgärdsprogram, utan vi bör se till att få de åtgärder genomförda som är föreslagna. Då är vi en bit på väg och har lagt något bakom oss som gör att vi får kraft att vidta ytterligare åtgärder.

Så något om investeringsförbudet inom animalieproduktionen. Som ny riksdagsledamot och ledamot i jordbruksutskottet får man naturligtvis frågor från sympatisörer, väljare – presuntiva väljare får vi väl säga i detta fall – och motståndare. Vad sysslar ni med, vad gör du? När man då berättar om vissa saker, t. ex. om investeringsförbudet inom animalieproduktionen, får man ofta en förvånad fråga: Vad, står ni och träter om höns hus?

Då vidtar en pedagogiskt sett komplicerad process att försöka förklara att det inte är riktigt så enkelt, utan att investeringsförbudet har kommit till på grund av att man hade för stor produktion av ägg och att det då var föga meningsfullt att ge samhällsstöd för att bygga ytterligare höns hus, dvs. i första hand inte höns hus i traditionell mening utan djurfabriker, produk-

tionsanläggningar där hönan är blott en liten del. Vet man också att regeringen förbereder en ny djurskyddslag finner man det än mer märkligt att vi skall ta bort det tillfälliga investeringsförbudet. Dessa två kriterier borde vara alldeles tillräckliga. Överproduktionen, som var en av anledningarna till att man en gång införde investeringsförbudet, kvarstår, och till det kommer det jag nämnde om djurskyddslagen. Det resonemang, som vi för tillsammans med centern i reservation 2 till betänkande 26, håller.

När det gäller stöd till särskilt skuldsatta jordbruksföretag har vi en reservation gemensam med centern och moderaterna. Vi menar att särskilda medel måste till för detta ändamål. Det föreslagna anslaget om 100 milj. kr. bör användas för offensiva satsningar. Jag yrkar bifall till reservation 9.

I reservation 13 behandlas anslag till genomförande av åtgärdsprogrammet. Karl Erik Olsson berörde detta och tyckte det var tråkigt att moderaterna inte ansåg sig kunna stödja detta förslag. Vi behöver pengar redan under det första året, och det finns i princip ingenting som hindrar att de också används med en gång. Därutöver måste regeringen återkomma med förslag om medelsanvisning för de kommande budgetåren.

Jag övergår nu till betänkande 22.

Livsmedelspolitik är inte bara en fråga om att producera. Livsmedelspolitik är inte enbart jordbrukspolitik. Det är produktion av råvaror, förädling, distribution, konsumentinflytande, förädlingsindustri och koncentrationstendenserna inom denna, inte minst på den internationella marknaden. Vi behöver en lokal livsmedelsproduktion för att främja möjligheterna för Norrlands inland att utvecklas, för att främja högre kvalitet på livsmedlen och för att säkra vårt nationella oberoende. Jag yrkar bifall till reservation 2 i betänkande 22.

Den storskaliga animalieproduktionen har samband med regional självförsörjning. En ganska stor och växande del av produktionen av animalier sker i djurfabriker, som är skilda från det egentliga jordbruket. Som jag nämnde tidigare finns det tendenser att transnationella företag tar över allt större delar av animalieproduktionen och skaffar sig kontroll över både genetiska resurser, avelsresurser och fodertillförsel.

Denna utveckling – fast med utveckling menar man oftast en positiv förändring, så låt oss kalla det förändring – är verkligen tvivelaktig. Djurfabriker och andra anläggningar av den typen bör inte få uppföras. Befintliga anläggningar bör på sikt avvecklas och produktionen skall knytas till decentraliserade och måttligt stora anläggningar. Den regionala obalansen i livsmedelsproduktionen måste motverkas. Det är viktigt att få största möjliga självförsörjning i hela produktionskedjan. Jag yrkar bifall till reservation 4.

Samhällets stöd till alternativ odling behandlas i reservation 9. Konsumenternas behov av så långt som möjligt kemikaliefria och högkvalitativa livsmedel skulle tillgodoses på ett bättre sätt om samhället erkände och praktiskt tog konsekvenserna av att man vill ge stöd åt alternativ odling, eller det som har kommit att kallas alternativ odling. Det egentliga begreppet är ju naturenlig odling. Det är odling som så långt det är möjligt avstår från att använda bekämpningsmedel och konstgjorda gödningsmedel. Jag yrkar bifall till reservation 9.

Det jag nu har sagt har samband med vad som behandlas i reservationerna 10 och 11 om minskad användning av gödselmedel och bekämpningsmedel. Man kan säga att det finns tendenser till att produktionen blir ett slags kemiskt krig mot naturen. Det finns oerhört mäktiga intressen som gynnas av bekämpningsmedelsanvändning, som baserar sin utsädesforskning på användning av bekämpningsmedel och som inte intresserar sig för en utveckling i motsatt riktning. Jag menar att en successiv avveckling av kemikalieanvändningen möjligen på kort sikt kan leda till en lägre avkastning av vissa grödor. Men denna avveckling är önskvärd och någonting som vi bör vara beredda att betala för.

Fru talman! Med detta yrkar jag, för den händelse jag glömt något under framställningen, bifall till vpk-reservationerna 2, 9 och 13 i betänkande 26 och reservationerna 2, 4, 9 och 11 i betänkande 22.

Anf. 6 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Den stillsamma ton i vilken denna jordbrukspolitiska debatt förs gynnar utomordentligt väl Jan Jennehags sätt att glida förbi intresset för Norrland. Jag skulle vilja uppfordra Jan Jennehag att närmare motivera varför ni har ställt er vid sidan om de övriga tre partiernas krav att riksdagsbeslutet från i fjol beträffande ett åtgärdsprogram för Norrland skulle fullföljas.

Anf. 7 JAN JENNEHAG (vpk) replik:

Fru talman! Den stillsamma tonen. Arne Andersson i Ljung, motsvaras naturligtvis av en insikt om att vi inte kan få allt, inte i denna riksdag. I vissa fall tvingas vi konstatera: O.K., åtgärdsprogrammet var inte bra men det är en bas för att kunna göra något. Låt oss genomföra det som är föreslaget, så har vi en utgångspunkt för ytterligare åtgärder!

Anf. 8 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Det är väl ändå ganska bedrövligt om den stillsamma tonen skall skörda triumfer i sakdebatten.

Jag lyssnade på televisionen under det gångna veckoslutet, och jag förstod att det i vänsterpartiet kommunisterna finns resurser, som ger anledning till både ett högt röstläge och bestämda uppfattningar i sakfrågorna. Nu är jag inte nöjd med att återropa den stillsamma tonen och det trivsamma umgänget. Jan Jennehag.

Jag vill fråga: Vad vill ni när det gäller Norrland? Vill ni någonting mer? Vill ni att det två år gamla jordbrukspolitiska beslutet skall stå fast när det gäller Norrland, eller vill ni att vi skall krypa undan, och, i så fall, vill ni skydda regeringen genom att krypa undan?

Anf. 9 JAN JENNEHAG (vpk) replik:

Fru talman! Jag anser inte att det är att krypa undan, om vi genomför de åtgärder som föreslagits och det som vi gemensamt med centern och folkpartiet har reserverat oss för. Karl Erik Olsson hade också funderingar om varför ni inte har ställt upp på det. Kanske kan vi få till stånd en diskussion även kring detta, Arne Andersson.

Förste vice talmannen anmälde att Arne Andersson i Ljung anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 10 MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Det blev en litet annorlunda ordning i dessa debatter än vad som var sagt från början. Jag kommer i huvudsak att uppehålla mig vid betänkande 26 men även något kommentera betänkande 22.

För ett par veckor sedan fick jag några uttalanden från den socialdemokratiska kvinnoklubben i Luleå. Alla handlar de om våra livsmedel och har kommit till då medlemmar läst studiecirkelel Strategi för ett bättre liv. Jag skall återge en mening i ett av dessa uttalanden: Ge oss färska, friska, hälsosamma produkter, byggda på kvalitetsråvaror, inga onödiga tillsatser för lång förvaring. De andra uttalandena handlar om bestrålning av våra livsmedel och om rädslan för vad vi får i oss när vi äter importerad mat.

Jag vet att dessa åsikter som kvinnorna i Luleå framför har stark förankring hos människor ute i landet. Man kan med fog instämma i det som lantbrukare Berit Runsten från Jämtland sade i söndagens radioprogram Lantbruksnytt, nämligen att detta med kvalitet inte är en fluga som går över. Debatten om och kraven på bättre matkvalitet har kommit för att stanna. Vi väntar nu bara på ett förverkligande.

Dagens betänkande 26 om prisregleringen handlar om vad konsumenterna skall betala för maten, hur vi skall få balans mellan produktion och konsumtion samt delvis hur denna mat skall produceras. De nödvändiga miljöhänsynen kommer inte till direkt uttryck i uppställningen om priserna, men låt mig säga att jag tror att det är alldeles nödvändigt att kommande år ge miljöfrågorna plats i prisförhandlingarna.

Jordbruksfrågorna har på grund av människors allt större intresse och medvetenhet blivit populära och på ett helt annat sätt än tidigare omskrivna i massmedia. Då och då har frågan huruvida vi nu slagit in på en ny jordbrukspolitik skymtat fram. Man kan också ana den i någon av reservationerna. På den frågan vill jag svara nej. De mål som lades fast 1985 gäller. Men man måste komma ihåg vad de innebar, nämligen en ganska stor förändring jämfört med 1977 års beslut. Den största förändringen var naturligtvis att kvalitets-, miljö- och resursmålen lyftes fram på ett helt annat sätt än tidigare. Det är dessa mål som nu utvecklas. Regeringens beslut angående Laholmsbukten och förbudet mot stråförkortningsmedel är två enskilda exempel. Jag är säker på att vi kommer att få fler. Inom kort kommer t. ex. den särskilda expertgruppen, som skall undersöka hur vi kan minska intensiteten i jordbruket, att lägga fram sina förslag, spannmålsgruppen arbetar med produktionsanpassningen osv. Det pågår således ett intensivt arbete med att förverkliga de nya mål som riksdagen 1985 satte upp.

En annan del i detta betänkande är det särskilda åtgärdsprogram för Norrland som riksdagen beställde i föl. Utöver det särskilda prisstödet till jordbruket i norra Sverige anslås 100 milj. kr. för att delvis ge detta jordbruk en alternativ chans och inriktning. Detta är, fru talman, däremot ett uttryck för en ny syn på jordbrukspolitiken i de glesare delarna av norra Sverige.

Programmet har varit föremål för en remissomgång och har – tvärtemot vad Arne Andersson i Ljung hävdade – fått ett positivt mottagande. Jag har

inte någonstans kunnat utläsa att lantbrukarnas organisationer skulle anse att programmet är "torftigt". Däremot har en annan kritisk synpunkt kommit från flera håll. Den har gällt det låga anslaget. Men den principiella inriktningen har t. o. m. harangerats från vissa håll.

Det är dock enligt min mening viktigt att slå fast att man med denna nya hållning i Norrlandspolitiken inte är garanterad att målsättningen att behålla produktionen på 1984 års nivå bibehålls. Det är fortfarande så att det traditionella familjejordbruket bildar grund för primärproduktionen och också utgör en bas för den förädlingsindustri som fortfarande finns kvar. Hundramiljonersprogrammet är ett komplement, och dess stora värde ligger i ambitionen att också de glesare, mindre bördiga områdena skall kunna behålla produktion och människor och därmed också service.

Detta program är ett första steg för att uppfylla den beställning som riksdagen gjorde 1986.

Till betänkande 26 har fogats 16 reservationer. Två behandlar investeringsförbudet, fast utifrån något olika aspekter.

Moderater och folkpartister vill helt upphäva förbudet, med motiveringen att det är principiellt felaktigt, byråkratiskt och effektivitetshämmande. Centern och vpk vill ha kvar förbudet också för fjäderfän.

Förbudet mot nyinvestering tillkom i en tid av överproduktion. Syftet var att försöka begränsa detta överskott. Man kan diskutera vad som är skälet till att produktionen och konsumtionen av animalier nu börjar balansera varandra. Det är förvisso en rad åtgärder som satts in, varav investeringsförbudet utgör en del.

Med tanke på alla de medel som finns och väntar på att få bli investerade i främst södra Sverige i anläggningar för nöt och svin, är en förlängning motiverad. Motsvarande situation föreligger inte beträffande fjäderfän.

I reservation 3 från moderaterna tar man upp den gamla frågan om arealbidrag. Vi har också hört att folkpartiet är inne på den linjen. Jag vill säga att utskottsmajoriteten ingalunda är främmande för denna tanke. Det finns ett visst mått av både klokhets och nödvändighet i den. Vi tror dock att denna tanke – utan något särskilt tillkännagivande – är föremål för intresse i regeringen och i de arbetsgrupper som funderar över produktionsanpassning och miljökrav.

De moderata ledamöterna i reservation 4 vill inte ge regeringen mandat att – utan riksdagens hörande – besluta om produktionsanpassade åtgärder. Till det vill jag säga följande.

En regering måste ges en viss form av självständighet. Det gäller inte bara inom jordbrukspolitiken utan också inom andra verksamhetsområden i vårt samhälle. Den självständigheten skall man ha inom de ramar som riksdagen har satt upp. Karl Erik Olsson pekar just på vikten av att i den här frågan kunna handla snabbt. Regeringen behöver få frihet att besluta i vissa av de här frågorna utan ett långdraget parlamentärande i utskott och kammare. Det kan dessutom vara så att beslut måste tas var för sig och vid olika tidpunkter men ändå ingå i ett helhetsperspektiv. Det är svårare att gå till riksdagen med varje enskilt ärende där vi inte ser hela bilden.

Centerns reservation 5 angående ansvaret för jordbrukets utveckling ligger i linje med vad spannmålsgruppen arbetar med. Men det arbetas även

på annat håll, och jag vet att jordbruksministern kommer att redovisa bl.a. detta i sitt anförande. Eftersom arbetet inte är klart är det omöjligt att lägga fram något förslag från regeringens sida på den här punkten.

Centerns reservation nr 6 angående formerna för överläggningarna är något diffus. Jag blev inte klokare när jag hörde Karl Erik Olsson tala. Å ena sidan motsätter man sig exempelvis inte förbudet angående stråförkortningsmedel och åtgärder beträffande Laholmsbukten, men å andra sidan förutsätter man att denna typ av ordning inte upprepas. Riksdagen kan aldrig föreskriva för regeringen när den – inom de ramar som riksdagen har fastställt – får lägga fram sina förslag. Det måste vara upp till parterna att när sådant – som nu har skett – inträffar, bedöma om man anser att det är värt att väga in det i nästkommande förhandlingar.

Beträffande reservationen om självförsörjningsgraden för socker hänvisar jag till utlåtandet och propositionen, där det klart framgår att man tagit hänsyn till att driften vid samtliga betbruk skall upprätthållas.

Betänkandets största reservation rör förslaget till program för Norrlandsjordbruket. Jag blir något förvånad när jag läser den och ännu mer förvånad när jag hör debatten här i dag. Jag skall därför gå igenom de olika punkter som finns i reservationen, och som här har kommenterats.

1. Uppgift om livsmedelssektorns betydelse som underlag för sysselsättning saknas, skriver man. Det har en ganska enkel förklaring, nämligen att statistiken rörande detta, som finns i folk- och bostadsräkningen för år 1985, ännu inte är framtagen och färdigbearbetad. Siffrorna från 1980 fanns med i LMK och kan läsas där. Varje län har dessutom en uppfattning och uppgifter om hur stor andel av den vuxna befolkningen som för sin försörjning är berörd av de olika leden i jordbrukssektorn.

Beträffande de regionalpolitiska målen blir jag än mer förvånad, därför att hela programmet andas regionalpolitik. Det står i inledningen och det återkommer ständigt. För oss som bor och verkar i Norrland är det t. o. m. så att vi ibland tycker att de regionalpolitiska aspekterna litet grand dominerar över de jordbrukspolitiska aspekterna, som vi faktiskt också gärna vill hävda i det norrländska jordbruket. Dessa 100 miljoner är ju ägnade att främja sysselsättning, hålla bygderna vid liv och stödja strävandena att bibehålla naturen öppen.

2. Ni kritiserar sedan att man inte har tagit hänsyn till beredskapsskäl. I måndags debatterades det nya försvarsbeslutet. Där ingick ett avsnitt om livsmedelsberedskapen. Jag hänvisar till detta.

3. Ni kritiserar den, som ni hävdar, uteblivna samordningen mellan de jordbrukspolitiska insatserna och de arbetsmarknadspolitiska. Möjligheten att använda en del av dessa 100 miljoner till att bygga upp annan verksamhet än rent jordbrukspolitisk verksamhet är en arbetsmarknadspolitisk fråga. Anslaget ligger visserligen kvar under titeln jordbruk, men det är väl inte det formella utan det materiella innehållet som man skall räkna.

4. Ni klagar över att regeringen inte föreskrivit hur och på vilket sätt alternativ produktion skulle kunna kombineras med de norrländska jordbruket. Det är mycket underligt att ni borgerliga partier på detta sätt underkänner länens egen förmåga att tänka och handla. I andra sammanhang

vill ni avreglera, decentralisera och ge ökad makt och befogenhet till människor som berörs av beslut. Staten skall faktiskt lägga sig i så litet som möjligt. Men här kräver ni förslag till hur och var man skall odla bär, var grönsaker växer bäst osv. Nog kan vi väl ha det förtroendet för kommunerna, lantbruksnämnderna och länen att vi låter dem fatta dessa beslut?

5. Er sista kritiska punkt behandlar tillkomsten av programmet. Ja, man kan naturligtvis hävda att berörda intressenter skulle ha varit med och hållit i pennan från första stund. Nu fann regeringen ett smidigare sätt som framför allt, och det är *viktigt* för Norrlandsbönderna, gjorde det möjligt att ta ett första steg redan nu.

Det är ingalunda så att någon har hallits utanför slutskrivningen. Förslaget har, som jag sade tidigare, gått ut på remiss och jag hävdar återigen att mottagandet över lag blev positivt. LRF, hushållningssällskap, lantbruksnämnder och många andra intressenter har lämnat sina remissvar.

Jag menar sammanfattningsvis att de borgerligas kritik mot åtgärdsprogrammet saknar grund och därför kan lämnas utan åtgärd från riksdagens sida.

Reservation nr 9 berör de kraftigt skuldsatta. Den särskilda satsning som gjordes för två år sedan från vår sida visade sig, det kan vi nog vara ärliga och erkänna så här i efterhand, vara mindre bra. Den bidrog till orättvisor och i viss mån till godtycke. Därför är det rimligt att ha den ordning som föreslagits i propositionen.

Möjligheterna till förvärv av skogsmark behandlas i reservation nr 10. Här är det åter domänverkets mark man vill privatisera. Av ideologiska skäl vänder vi oss mot detta. Domänverket skall dock självfallet medverka i strukturarbetet på samma sätt som alla andra. Det är dessutom viktigt att lantbruksnämnderna driver en aktiv markpolitik. Jordfonden spelar härvidlag en stor roll och kommer förmodligen att få ännu större betydelse efter vårt beslut om en ny jordförvärvslag.

När det gäller reservation nr 11 angående forskning hänvisar jag till den skrivning som finns i betänkandet.

Jag vill gärna instämma i de tankar som förs fram i centerns reservation nr 12 om lokal produktion. Jag kan vitsorda vad utskottsmajoriteten hävdar, nämligen att lokal upphandling förekommer i stor utsträckning i våra kommuner och landsting. Men jag vill också peka på de svårigheter av ett helt annat slag som kan finnas. De lokala producenterna har ofta svårigheter med lagerhållningen, och kan därför inte tillgodose uppköparnas behov i den utsträckning som man skulle önska.

Beträffande reservationerna nr 13 och 14 hänvisar jag till texten i betänkandet.

Reservationerna nr 15 och 16 tar upp lantbruksnämndernas rådgivningsverksamhet. Folkpartiet vill minska anslaget, eftersom man tror att arbetsbelastningen kommer att minska. Utskottsmajoriteten delar *inte* denna syn. Även om antalet jordbruksföretag förmodligen inte kommer att öka i framtiden, kan man förutse andra arbetsuppgifter. En omställning till ett mer ekologiskt, miljövänligt jordbruk kräver ny kunskap. Det är fel och illusoriskt att tro att denna kunskap kommer av sig själv.

Moderaternas reservation begär en översyn av rådgivningsverksamheten. Det är i och för sig ett mera begripligt krav. Vi förutsätter dock att den förändring man eftersträvar sker inom ramen för den fort- och vidareutbildning som bedrivs inom nämnderna.

Fru talman! Jag skall kortfattat säga några ord om betänkande nr 22. Det innehåller exempelvis reservation nr 6, som tar upp ett enklare och mer flexibelt regleringssystem. Reservationen redovisar inte i klartext hur man har tänkt sig den här flexibla användningen.

Om jag har tolkat reservationen rätt, innebär den dock att olika produktionsgrenar skall kunna hjälpa varandra via regleringskassorna. Det finns skäl för förslagsställaren att ytterligare fundera över konsekvenserna av en sådan metod. Vilka grenar skall betala och vilka skall erhålla betalning? Vilka konsekvenser skulle detta få?

Reservation nr 7 berör det internationella samarbetet. Förutom det som står i betänkandet vill jag hänvisa till de uttalanden om vårt biståndsarbete som biståndsministern har gjort på senaste tiden. Hon förespråkar mycket kraftigt miljöpolitiken i biståndsarbetet.

Reservation nr 8 framhåller det angelägna med en ökad linodling. Majoriteten har inga invändningar mot detta och pekar på vad som har hänt på området. Linutredningen har för det första kommit med förslag till ett femårsprogram. Utskottet pekar för det andra på det projekt som har igångsatts i Örebro län, och för det tredje på möjligheterna att odla lin på mark som legat i träda, med trädesersättning.

Fru talman! Slutligen tar man i två reservationer i betänkande nr 22 upp frågan om minskad användning av gödselmedel och bekämpningsmedel. Det råder inget tvivel om att dagens debatt om mat och jordbruk har kommit för att stanna. Det finns ingen återvändo på den väg som konsumenterna, regeringen och allt fler bönder nu börjar gå. Utskottsmajoriteten markerar detta genom att hävda att "Strävandena mot ett jordbruk i ekologisk balans måste anses ligga i linje även med den grundsyn som företräds av den alternativa odlingens förespråkare." Detta är ord i ett utskottsbetänkande som förpliktigar.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till betänkandena nr 22 och 26 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 11 KARI. ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! Riksdagen beställde ett Norrlandsprogram och regeringen har lagt fram ett sådant. Om man skall gå en viss vägsträcka och börjar från början, så är det klart att man kommer en bit bara man börjar gå, och det är ungefär det som regeringen har gjort.

I mitt inledningsanförande tog jag inte upp de punkter där jag tycker att propositionen är bra. Jag kan gärna nämna att det är bra t. ex. att man satsar på kombinerade företag, men vad jag har tagit upp är de saker som regeringen inte har gjort. Det anser jag vara vår uppgift att göra som opposition, men vi gör det framför allt därför att det är angeläget för Norrland.

Sedan är det litet synd att enigheten inte blev större än den blev, att vpk inte ställde upp när det gällde orden och att moderaterna inte ställde upp när

det gällde pengarna. Men mer om det vid något senare tillfälle.

Margareta Winberg kritiserar den syn som vi utvecklat i reservation 6 om agerandet i frågorna om Laholmsbukten och stråförkortningsmedel. Egentligen är det här bara fråga om att skapa ett förtroende mellan jordbruket och regeringen som innebär att jordbruket ställer upp på de nödvändiga miljöåtgärder som jag tror att i varje fall de allra flesta är överens om. Då måste man ha en framförhållning, och det är detta vi vill markera med kravet på ett tillkännagivande. Man måste få besked i god tid, och det här är ingen fråga som är helt akut. Den har diskuterats under årtal.

Vi har medverkat till att regeringen skall få bemyndigande att agera. Det beror inte på att vi har någon överdriven tilltro till regeringens förmåga och kapacitet utan på det praktiska förhållandet att riksdagen inte sammanträder under den tid när det är nödvändigt att göra någonting. Det finns både en kritik och ett bemyndigande i vårt sätt att se på detta, nämligen kritik för att inte fler förslag har lagts fram till i dag som vi nu kunde besluta om. Därför är det en tvingande nödvändighet att regeringen får fullfölja det som inte har blivit färdigt tidigare.

Margareta Winberg talade om färska, friska livsmedel, oro för bestrålning och oro för import. Det är väldigt bra. Men varför, Margareta Winberg, röstar ni socialdemokrater emot oss när det handlar om att skärpa kraven på importen och när det handlar om lokal upphandling? Det är inte länge sedan ni här i kammaren demonstrerade att ni inte står för de ord som Margareta Winberg nyss uttalade.

Anf. 12 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Mot slutet av sitt anförande blev Margareta Winberg så till den grad mild och god att hon rent av sade att det vi moderater framför i reservationen om rådgivningen var ett begripligt krav. Vi är tacksamma för denna eftergift.

Det hade kanske varit mera på sin plats att vi inte ens hade haft någon reservation beträffande Norrlandsjordbruket, av det enkla skälet att ni inte hade behövt företa er någonting annat än vidhålla den målsättning beträffande åtgärdsprogrammet som vi var överens om i fjol. Den var inte mera säregen än att den direkt anknöt till den två år gamla målsättningen för svensk jordbruks- och livsmedelspolitik som antogs efter livsmedelskommitténs arbete. Den förutsatte att vi skulle bibehålla produktionen i Norrland på 1984 års nivå.

Jag behöver inte utveckla detta särskilt mycket mer, men eftersom Margareta Winberg bor i Norrland och rimligen skall försvara utskottets ställningstagande hemma, vill jag så här oss emellan ge en liten vink om vad Norrlandsbönderna möjligen kommer att säga.

De kommer att peka på den produktivitetsminskning som har skett i Norrland. De kommer att säga att i och för sig är det illa, inte så mycket för svenskt jordbruk som för Norrland som glesbygd, att jordbruket tunnas ut. De kommer att peka konkret på hur förädlingsindustrins förutsättningar försvagas genom att företagen får ett för litet underlag.

Detta kommer de att ställa små vänliga frågor om. Men det finns fortfarande en chans – det gäller också Jan Jennehag – att ändra sig på den punkten.

Vi bara vidhåller vad vi anförde för ett år sedan, och jag instämmer gärna i vad Karl Erik Olsson sade om att det inte är något större fel att man har kommit en bit på väg. Men det är obegripligt varför socialdemokrater och kommunister nu faller undan. Ni kunde gott ha vidhållit fjolårets beslut och sagt att nu går regeringen vidare.

Det blir, fru talman, ett svar till såväl Karl Erik Olsson som Margareta Winberg beträffande moderaternas pengar. Vi har uppfattningen att det går att använda medlen redan första året, om det befins lämpligt. Pengar därefter får motiveras med den vidare analys som vi efterlyser. Och då kommer vi nog att vara med på de pengarna, av det enkla skälet att vi tror att det är nödvändigt för Norrland.

Anf. 13 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Jag vill fråga Karl Erik Olsson vad det skall kallas när man vill utveckla kombinationsföretag, där den ena delen är jordbruk och den andra delen är något annat. Det kan vara skogsbruk, men det kan också vara turism, hantverk, någon typ av industri eller en tjänst på något annat vis. Vad innebär den synen om inte ett led i arbetsmarknadspolitiken?

Det är illa, tycker jag, att det framförs kritik enbart utifrån detta att det inte tas medel från länsanslag, från länsarbetsnämnden eller var det nu finns pengar för den traditionella typen av arbetsmarknadspolitik. Det är väl ändå att inte se till innehållet utan bara se till formalia!

Visserrligen har vi en duktig regering, men vad hade Karl Erik Olsson och övriga väntat sig att man skulle kunna åstadkomma under ett år? Jag sade att man har tagit ett steg, och det instämde Karl Erik Olsson i. Det är ett steg, och jag vidhåller att det är ett steg i rätt riktning. Detta har jag talat med många bönder om, och de inser och anser det.

Resultatet skall utvärderas efter ett antal år. Det kan ske fort nog, kanske redan om ett par år. Då får vi väl se hur man skall ta nästa steg. Det får vi se här i utskott och kammare. Eftersom jag vet att regeringen arbetar parallellt med ytterligare saker, kan det komma fler steg.

Beträffande Laholmsbukten och stråförkortningsmedel säger Karl Erik Olsson att frågan har varit aktuell under årtal. Men om den har varit det, varför fanns då inte den mentala beredskapen? Varför reagerade man så häftigt när besluten kom? I andra sammanhang får ministrar kritik för att dra ut på besluten, att de inte är handlingskraftiga osv. När nu en minister visar handlingskraft, då är det för snabba ryck.

Till Arne Andersson i Ljung vill jag säga att det finns ingenting i programmet om Norrlandsstödet som motsäger att vi skall bibehålla 1984 års nivå.

Sedan vill jag nog hävda att mina kontakter med Norrlandsbönderna är bättre än Arne Anderssons. Jag umgås väldigt mycket med dem, och de har inte uttryckt att det här programmet på något vis är torftigt. Den kritik som hörts gäller huvudsakligen två saker. LRF har hävdats att det är ett för lågt belopp, och sedan finns det andra instanser i Norrland som ansett att någon annan än lantbruksnämnden borde ha hand om genomförandet.

Anf. 14 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! Det är bra att man satsar på kombinationsföretag. Jag vill gärna understryka en gång till att det inte är inriktningen av Norrlandsprogrammet som vi vänder oss emot, utan det är omfattningen och den bristande överensstämmelsen med de krav som riksdagen ställde för ett år sedan.

När det gäller samordningen mellan å ena sidan jordbrukspolitiken och å andra sidan arbetsmarknadspolitiken blir jag nu ännu mera orolig än jag har varit tidigare. Margareta Winberg anförde att man kan ta av de 100 miljonerna som var avsedda för jordbruket för att använda på andra områden. Det innebär att man reducerar ytterligare de medel som går till jordbruket. Vi har i stället utgått ifrån att en samordning skulle innebära att man skulle ta av de medel som normalt används för arbetsmarknadspolitiken för att utnyttja i en kombinerad verksamhet.

Men nu förstår jag att jag fattar detta fel, och då anser jag att det inte blir mycket över för att stödja det norrländska jordbruket.

När det gäller åtgärderna i Laholmsbukten och stråförkortningsmedel: Visst har det funnits en mental beredskap. Jag har själv flera gånger under lång tid uttryckt, att om man från samhällets sida kan säga att vi inte skall odla hela arealen, måste det också vara möjligt att säga att vi kan avstå från att använda vissa andra produktionsmedel. Men det är inte särskilt bra att komma med det förslaget när bönderna planerat växtodlingen och gödslingen och har preparaten hemma. Det är att komma litet för sent, och det är där kritiken ligger fast.

Sedan noterade jag att Margareta Winberg saknar svar på frågan varför man när det gäller friska, färska livsmedel, lokal upphandling, bättre kontrollavgifter på importerade livsmedel röstar mot oss i kammaren.

Anf. 15 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Jag kan ju tycka att det var bra att man med hänsyn till den korta tiden åstadkom någonting. Men det fanns ingenting i fjolårets beställning som sade att resultatet skulle vara färdigt en viss tid, att det var så bråttom. Ni hade den tid ni behövde. Jag har möjligen dragit den felaktiga slutsatsen att ni inte hade mer att prestera.

Och denna näst intill rörande beskrivning: ett steg i taget, det kommer nog ett steg till, nu får vi titta på det, det kanske kommer om något år framöver – det var som om det gällt att beskriva en äldre som med käpp tar strävsamma steg över vidderna.

Det är inte ofta medlemmarna av den socialdemokratiska gruppen beskriver regeringen på det sättet. Jag har ingen anledning att invända, men nog tycker jag jordbruksministern ser vitalare ut än så, och vi tycker det var överdriven kritik. Jordbruksministern kan mycket mer än Margareta Winberg vill tillvita honom. Jag tycker att han skall fortsätta i enlighet med reservanternas förslag. Då spelar det ingen roll om riksdagen får större eller mindre stöd för detta, för det var så fjolårsbeslutet var formulerat. Det tycker jag är viktigt.

Anf. 16 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Jag noterar med tillfredsställelse att Karl Erik Olsson nu är med på inriktningen, medan han kritiserar omfattningen. Det återspeglar inte riktigt reservationen, tycker jag. Däri verkar det som om det vore fel på allting som har gjorts. Jag kan trösta Karl Erik Olsson med vad jag förut sade: detta är att betrakta som ett första steg. Ytterligare steg följer.

Arne Andersson i Ljung ironiserar litet över gamla människor med käpp, men samtidigt säger han att detta inte var nödvändigt, vi sade ingenting i fjol om att det skulle komma förslag över huvud taget detta år.

Detta rimmar illa dels med situationen som den är i Norrland, dels med den inställning som alla bönder där har, nämligen att man väntar på någonting och tycker det är ganska bråttom. Enligt Arne Anderssons inlägg delar han inte den uppfattningen. Han tycker tydligen att de insatser som nu föreslås skulle kunna vänta till ett annat år och då förhoppningsvis vara fler.

Anf. 17 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! Trots den besvärliga situationen som jordbruket befinner sig i för närvarande kunde jordbruksnämnden i samförstånd med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och Konsumentdelegationen lägga fram ett förslag om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för tiden den 1 juli 1987—den 30 juni 1988.

Det är naturligtvis mycket bra att det varit möjligt att komma överens mellan parterna utan medling. Jag tolkar det som ett tecken på att det trots olika uppfattningar i sakfrågor ändå skall vara möjligt att finna gemensamma åtgärder också i andra för jordbruket viktiga frågor.

När riksdagen vid den här tiden för ett år sedan diskuterade prisfrågorna, handlade diskussionen fortfarande om gamla tvistefrågor.

Under hösten 1986 kunde regeringen emellertid träffa överenskommelser med jordbruket i en rad för näringen och samhället angelägna frågor. Överenskommelsen innebar bl. a. att den s. k. historiska spannmålsskulden slutgiltigt reglerades.

Överenskommelsen innebar som bekant även ett nytt skördeskadeskydd med LRF som huvudman fr. o. m. 1988 års skörd och en överenskommelse om finansieringen av djurens hälso- och sjukvård.

Ytterligare en fråga som diskuterades av riksdagen förra året var Norrlandsjordbruket. Också här har vi i och med årets prisproposition kommit en god bit på väg genom åtgärdsprogrammet för jordbruket i norra Sverige såsom Margareta Winberg nyss utvecklat det.

På en viktig punkt är dock situationen fortfarande i stort sett oförändrad jämfört med föregående års debatt. Jag tänker på spannmålsöverskottet.

I riksdagens debatt om detta förra året framhöll jordbruksutskottets ordförande Karl Erik Olsson att "såväl riksdagen anser att de medel som staten under en övergångsperiod ställer till förfogande för att underlätta produktionsanpassningen, måste utnyttjas för att stödja en inriktning av produktionen som så snart som möjligt minskar kostnadsbelastningen på samhället och på lantbrukets ekonomi. För att göra detta krävs en omställning, där den s. k. överskottsarealen utnyttjas för annan produktion."

Jag vill i sammanhanget understryka vikten av att jordbruksnäringen tar sin del av ansvaret för överskotten. Det är viktigt att näringen själv redan inför nästa odlingsår tar initiativ till åtgärder.

Karl Erik Olsson frågar om samhället är berett medverka. Självfallet är samhället berett att medverka. Sådana åtgärder som man tar initiativ till från näringens sida skall kunna främjas inom ramen för de medel som staten ställer till förfogande för produktionsanpassning inom ramen för statens 40-procentiga ansvar.

Under den femårsperiod som riksdagen beslutat om är det viktigt att man kan redovisa konkreta resultat av omställningsarbetet inom jordbruket. Staten ställer också upp med betydande resurser för forskning och utveckling om alternativa produktionsformer i jordbruket och nya grödor, energigrödor, industrigrödor och annat.

Staten medverkar alltså och är beredd att ställa pengar till förfogande inom 40-procentsramen. Men när det gäller förslag till nya produkter som skall lanseras på en marknad – och det är detta det handlar om i hög grad – måste initiativet komma från företagen själva.

Så gott som alla industriländer producerar i dag mer jordbruksprodukter än de kan sälja. De stora överskotten dumpas på en krympande världsmarknad. Överfulla livsmedelslager, som motsvarar två års världshandel, trycker ner priserna än mer. Den internationella jordbrukskrisen drabbar såväl skattebetalare som konsumenter och jordbrukare, vilkas inkomster minskar till följd av dyrbara subventioner av överproduktionen. Också u-ländernas bönder drabbas av överproduktionen i industriländerna.

Den internationella jordbrukskrisen fortsätter att förvärras. Genom allt högre effektivitet och en mer intensiv odling, starkare insatser av kemikalier och handelsgödsel, fortsätter man att driva upp överskotten i många länder.

Denna ohållbara utveckling måste brytas. För första gången har man beslutat om internationella förhandlingar i GATT för att komma bort från det nuvarande slöseriet. Sverige kommer att vara aktivt i dessa förhandlingar.

Konsumenterna ställer allt högre krav på matens kvalitet. De intensiva produktionsmetoder som driver fram överskotten leder i vissa fall till att maten blir sämre än den skulle kunna vara. De högavkastande, kemikalieintensiva produktionsmetoderna leder också till skador på miljön i form av övergödning av haven; kemiska restsubstanser blir kvar i jord, vatten och mat.

Det är därför nödvändigt med ett omtänkande i jordbrukspolitiken. Riksdagens beslut från år 1985 att vidga jordbrukspolitiken till en livsmedelspolitik med större hänsyn till miljön och konsumenterna anger en klar målsättning. Tidigare än andra länder har vi börjat angripa våra egna överskottsproblem för att få en produktion som är i balans. Vi har kommit en bra bit på väg när det gäller mjölk, kött och fläsk, som ju också har sagts tidigare i debatten här. Nu gäller det alltså, som jag var inne på tidigare, det stora spannmålsöverskottet.

Det gäller också att praktiskt nu förverkliga de nya målsättningarna för livsmedelspolitiken, där böndernas inkomstmål, konsumenternas mål om låga priser skall kombineras med hänsyn till miljö, matkvalitet, djurens hälsa

och välbefinnande. Det är alldeles givet att detta är en svår omställning, som rymmer många konflikter mellan olika intressen. Det är därför viktigt att arbetet sker på en bred front och så mycket som möjligt i samordning och samarbete mellan de olika aktörerna.

Mycket av jordbrukets regleringar måste förenklas och mer av marknads-signaler föras in i systemet. Det gäller t. ex. spannmålsgruppens utredning om frågan om ett s. k. tvåprissystem på spannmål som man arbetar med där – det är en sådan fråga.

En annan fråga som jag vill beröra i detta sammanhang gäller att jag kommer att ge jordbruksnämnden i uppdrag att studera olika alternativ för att avreglera äggproduktionen, som kanske är den mest industriliknande produktionen inom jordbruksområdet.

Problemen på världsmarknaden kan vi inte ensamma göra någonting åt. Där krävs det resultat av GATT-förhandlingarna. Vi måste som andra länder skydda vårt eget jordbruk genom ett gränsskydd. Men inom dess ram finns det stora möjligheter att successivt förenkla och avreglera. Vi arbetar därför för att jordbruket skall bli mer likt andra branscher, där det är kundernas krav på god kvalitet och rimligt lågt pris som styr produktionen.

Vi vill angripa överskotten genom att minska subventionerna och ersättningen till jordbruket för de livsmedel vi själva inte behöver. Där är då tvåprissystemet ett exempel på detta.

Den nya livsmedelspolitiken handlar också om hur djuren föds upp och behandlas. Vi får inte acceptera att produktionsformerna leder till att djur far illa. Vi bör inte finna oss i att djur får bölder, leverskador eller stressas genom alltför hårda uppfödningssystem. Vi skall inte acceptera, menar jag, att djur föds upp under sådana former. Det har vi också beslutat om i vissa fall när det gäller artificiella medel som antibiotika och hormoner för att få snabbare tillväxt.

Nya regler – det tas också upp i prispropositionen – bör införas så att endast jordbrukare som levererar friska och välmående djur får full betalning. Vi arbetar inom departementet också med en ny och strängare djurskyddslag, som vi senare skall presentera för riksdagen.

Våra krav på livsmedelskvalitet gäller inte enbart jordbrukets egna produktionsformer utan allt det som sker i livsmedelskedjan, i livsmedelsindustrin, i transporter och i handeln.

Jag vill ge ett litet exempel på ett arbete där man nu kan gå vidare när det gäller kvaliteten, nämligen i fråga om temperaturen vid transporter och förvaring av mjölk och charkuteriprodukter. Skärpta regler för högsta tillåtna temperatur ger där klara fördelar för konsumenterna från kvalitets-synpunkt. I många andra jämförbara länder, t. ex. Tyskland, Danmark och Norge, har man i dag betydligt lägre temperatur än våra + 8 grader. Ofta har man + 5 grader och i vissa fall t. o. m. endast + 4 grader som högsta tillåtna temperatur. Detta ger klara kvalitetsfördelar för konsumenterna, och jag menar att det är dags att vi på allvar börjar arbeta med denna fråga också i Sverige. Jag vet att man från livsmedelsverkets sida kommer att driva den.

Vi arbetar också för att göra det möjligt att ha en mer småskalig livsmedelsindustri på vissa områden. Det ger färskare mat och större valmöjlighet för konsumenterna. Jag kan nämna att regeringen i dag gett

styrelsen för teknisk utveckling i uppdrag att ta fram förslag på program som främjar småskalig teknik i livsmedelsproduktionen.

Konsumenterna måste kunna lita på att livsmedlen inte innehåller farliga ämnen. är näringsriktiga och håller vad de lovar. Därför arbetar vi med bättre och mer begriplig märkning av livsmedel, strängare kvalitetsregler, mer kvalitetsbetalning, som prioriterar kvalitet på de sämre produktionsformernas bekostnad osv.

När det gäller den för konsumenterna och hushållen förvisso avgörande frågan om priserna på livsmedlen är det positivt att nu kunna konstatera för första gången på rätt länge att prisutvecklingen för livsmedel enligt pris- och kartellnämnden under perioden maj förra året till maj i år varit klart lägre än den allmänna prisutvecklingen. Tidigare har ju ofta matpriserna drivit på den allmänna prisutvecklingen – det senaste året ligger matprisutvecklingen klart lägre, och det är positivt.

I det sammanhanget vill jag peka på den utredning som har tillsatts med uppgift att se över konkurrensförhållandena och prisbildningen inom livsmedelsindustrin.

Det här är första gången som det görs en ordentlig utredning om alla leden i livsmedelskedjan efter jordbruket. Jag tänker då på Lars Hillboms utredning. Så snart generaldirektören i SPK är färdig med den, vilket beräknas bli någon gång i höst, avser jag att bjuda in handeln och grossisterna till överläggningar.

De stora handelskedjorna och grossisterna måste ta sitt ansvar för att hjälpa till med lokal distribution, så att också små odlare kan nå närmarknaden med färska produkter, så att vi kan minska användningen av konserveringsmedel och andra insatsämnen, som nu behövs för att klara mycket långa transporter.

Den nya livsmedelspolitiken handlar också om att utveckla landsbygden. I Norrlandsjordbruket och i glesbygdsområden gäller det att främja, som har diskuterats här tidigare i dag, kombinationer av jordbruket och annat näringsliv, så att sysselsättningen kan tryggas och landskapet hållas öppet och levande. I det program som vi har lagt fram vill vi sätta sysselsättningen i bygderna i centrum i stället för de insatser som hittills har lett till storleksrationalisering och överskottsproduktion.

Jag vill säga med anledning av diskussionen om olika steg och hur regeringen "vandrar på vidderna", eller hur det var Karl Erik Olsson uttryckte det, att vi vill ta till vara erfarenheterna av det här programmet successivt. Vi menar att den utvärdering som man skall göra mycket väl kan ske successivt. Vi tror att det är klokt att ganska snabbt sätta i gång med detta för att se i vilken utsträckning de åtgärder som vi nu vidtar i Norrlandsjordbruket och som är av annan karaktär än tidigare i praktisk handling kan överföras också till andra glesbygdsområden.

Jag tycker också att det i det sammanhanget är viktigt att man, som jordbruksnämnden har framhållit i sitt remissyttrande, prövar om det är klokt och möjligt att införa ett arealstöd som komplement till Norrlandsstödet. Det skulle då gälla vissa glesbygder i norra-Sverige där det inte från allmän natur- och landskapssynpunkt är önskvärt att lägga ned åkermark.

De hårda miljökrav vi i Sverige ställer på industri, kommuner, transport-

väsande m. m. måste självfallet också gälla jordbruket. Användningen av kemikalier och handelsgödsel i jordbruket måste minskas både för att ta ned överproduktionen och för miljöns skull.

Jag har som bekant nyligen tillsatt en särskild expertgrupp som skall studera hur intensiteten i jordbruket skall kunna sänkas genom minskad användning av handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel.

Jag vill säga till Karl Erik Olsson, när han hävdar att jag inte diskuterar böndernas inkomstmål och att miljöministern och jag inte fanns tillsammans, så fanns vi just tillsammans vid en presskonferens kring detta. Där tog jag upp frågan om böndernas inkomstmål i diskussionen. Det har jag gjort också här i riksdagen. Jag menar att det är alldeles givet att kostnadskonsekvenserna av en mer miljövänlig produktion självfallet kan beaktas i prisförhandlingarna. Här finns det ju olika skolor. Det finns de som är optimister och menar att en mer miljövänlig produktion inte kommer att leda till högre kostnader på sikt. De pekar då på erfarenheterna från den svenska industrin, där hårda miljökrav har kunnat förenas med god lönsamhet och en hygglig kostnadsnivå. Det finns också pessimister som menar att de miljökrav som vi ställer på jordbruket kommer att leda till högre kostnader. Om pessimisterna har rätt, är det alldeles självklart att detta är frågor som kan beaktas i prisförhandlingarna på samma sätt som andra kostnadskomponenter förs in i prisförhandlingarna. Det har jag sagt vid flera tillfällen, och det är en given utgångspunkt att miljökostnaderna, i den mån de uppträder – där vet varken Karl Erik Olsson eller jag i dag om pessimisterna eller optimisterna har rätt – är en fråga som kan lyftas in i förhandlingarna.

Det var däremot inte helt klart för mig, efter den kritik som Karl Erik Olsson riktade mot regeringen på denna punkt, var centern egentligen står själv när det gäller miljöfrågorna och jordbruket.

Vi har i Sverige ett mycket effektivt och modernt jordbruk, så effektivt att vi i dag som bekant producerar betydligt mer än vad vi behöver. Det leder, i varje fall på kort sikt, givetvis till att när vi tar ned överskottet, när vi minskar intensiteten, får ett mer miljövänligt jordbruk, får vi också den kostnadsfördelen att vi inte för bönderna, för konsumenterna och för skattebetalarna behöver ta på oss så väldiga exportkostnader som nu, vilka ju som bekant sänker böndernas inkomster och höjer konsumenternas priser och skall betalas över skatten.

Vi har i dag en allmän opinion som alltmer börjar intressera sig för matfrågor – hur vi producerar, vad vi producerar och till vilka kostnader vi producerar. Ur den här kunskapsbanken skall vi välja vägar som gör att vi under de närmaste åren kan lägga grunden till en livsmedelspolitik som alltså innehåller mera av arbete för kvalitet och miljö. Och vi har, som jag påpekat, börjat den här omställningen tidigare än de flesta andra länder. Det gör att jag tror att man kan vara ganska optimistisk i fråga om att vi också skall kunna ta oss igenom omställningen bättre än de länder som ännu bara börjat diskutera dessa frågor. Men en förutsättning för en sådan optimism är naturligtvis att alla aktörer, alla medverkande, samverkar i den besvärliga omdaning som förestår. Samhället är berett att ta sitt ansvar. Jag vet att det finns intresse för den här omställningen också inom lantbrukskooperationen, och om alla berörda samverkar, bör Sverige ha en god möjlighet att ta sig

igenom den här omställningen på ett positivt sätt. Jag menar att den diskussion som förts här i dag visar att det är mycket mer som förenar än som skiljer. Efter att ha lyssnat både till vad som inte sägs och till vad som sägs menar jag att i både dagens utskottsbetänkande och den debatt som har förts här finns ändå rätt mycket av gemensamma tag för att driva arbetet för en livsmedelspolitik som kan mötas av förtroende hos både konsumenter och producenter.

Anf. 18 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag noterar efter Mats Hellströms inlägg att det råder allt större enighet om förra årets riksdagsbeslut beträffande Norrlandsprogrammet. Man ställer upp på det som står i riksdagsbeslutet, och det är ju väl det, för det hade varit allvarligt om regeringen sagt att man inte frågar efter det. Nu är det klart att det här är ett första steg, och egentligen skulle alla kunna vara överens om vår reservation, där vi tar upp de punkter som nu inte är inne utan skall komma senare.

Nu begriper jag också att regeringspartiet inte ställer upp på reservationskraven här i kammaren, men jag tycker att av debatten har framgått att här skall komma någonting i fortsättningen. Vi får väl se. Vi kommer även under kommande år att fortsätta att kritisera där det finns brister.

Frågan om miljömål och inkomst mål är intressant. Jag tar upp den frågan mot bakgrund av att det finns en väldigt utbredd oro hos bönderna. Det finns ingen ovilja mot att ta större miljöhänsyn, men det råder en oro för att detta skall påverka inkomsten negativt. Vågar jag tolka jordbruksministerns uttalande här som att det inte skall bli några negativa effekter? Gäller det i så fall helheten eller kan man också tolka in de enskilda familj jordbrukarna som känner sig drabbade?

Jag skulle gärna vilja upprepa den fråga jag ställde i mitt inledande anförande om prioriteringen av miljöåtgärder. I fråga om det här beslutet som gäller Laholmsbukten men som kan tänkas utvidgas till hela södra Sverige är det väl avarterna som man skall ta tag i först? Beträffande vissa mindre familj jordbruk som har något för många djur, får man vara litet mindre brutal. De kanske kan sköta sitt jordbruk på ett snyggt sätt. Jag skulle gärna vilja ha den frågan utvecklad av jordbruksministern.

Vad gäller centerns ställningstagande är det bara att hänvisa till vår reservation 10 i jordbruksutskottets betänkande nr 22, där vi tar upp användningen av kemiska medel och handelsgödsel samt även naturgödsel och där vi ställer upp på hårda miljökrav.

Sedan är det intressant att notera att debatten om livsmedelskvalitet går vidare även i jordbruksministerns inlägg. Det var ju centerns förslag i riksdagen som ledde fram till kravet på lägre pris för djur som varit sjuka. Vi måste också – det vill jag bara understryka – stimulera den goda produktionen och inte bara bestraffa den dåliga. Det är viktigt att gå vidare på det området.

Avslutningsvis vill jag när det gäller regeringens initiativ beträffande omställningen av jordbruk notera att jordbruksministern säger att initiativen självfallet måste komma från näringen själv. Jag tycker inte det är "självfallet". Jag tycker det är passivt av regeringen att ha den attityden. Neringen har

ett mycket stort ansvar för att ta initiativ, men det ansvaret borde delas av regeringen, för det handlar här om en nationell resurs som snabbt måste tas till vara så att den inte går över styr.

Anf. 19 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Det är tillfredsställande att kunna konstatera enighet med jordbruksministern om det som han avslutningsvis framhöll, nämligen att det finns många områden där vi tar gemensamma tag och där vi faktiskt har rätt lika syn på hur man kan lösa problemen. Det bör emellertid inte överskugga att det finns en del andra områden där vi, om vi än inte i grunden vill se annorlunda på det, helt enkelt vill förbättra. För den skull kan man ju i all välmening påstå att vår kritik och vår reservation är goda råd som vi tror att denna lyhörda regering självfallet skall ta till sig.

När det gäller intensiteten i jordbruket så har den fått slagsida i så matto att det varken från jordbruksministern eller miljöministern har klargjorts hur man skall fullfölja den sista delen av genomförandet, nämligen hur den mindre intensiteten i jordbruket skall ge ungefär den lönsamhet som bondefamiljen behöver för att överleva. Jag vill, fru talman, från den bygd som jag känner allra bäst och som är mycket representativ för Sverige, nämligen Sjuhäradsbygden, föra i minnet hur jordbruket ser ut där. Det är den typ av jordbruk där man för tio femton år sedan byggde ut ladugården från 15 till 25–30 kor osv. Det gjorde man för att familjen skulle få en trygg och säker utkomst. Det är i många fall de som nu hotas av de här åtgärderna. Därför tycker jag det är en skyldighet att tala om hur detta skall gå till. Vid årets länsförbundsstämmor har det väckts många motioner om detta, och det har näst intill sett ut som om jordbruksministern hade fullt stöd för lägre intensitet. Det vill jag förklara med att man i jordbrukarleden möjligen kan tänka sig att jordbruksministern har tänkt skieka med pengar på ett eller annat sätt för detta. Men om nu jordbruksministern allierar sig med bönderna i den delen, kan jordbruksministern i varje fall inte riktigt komma runt detta problem med finansieringen. Följaktligen skulle det vara välgörande med en redovisning av hur man tänker fullfölja detta. Det kan naturligtvis ske genom att man företar en arealminskning med mer eller mindre hård styrning. På så sätt kan de jordbruk som finns kvar producera med betydande intensitet och även ha god familjeförsörjning. Men denna del måste klaras ut, för annars skapar denna i och för sig vällovliga debatt mycket mer oro än vad den förtjänar.

Jag skulle bara vilja säga två saker om kvalitetsdebatten. Den går nästan varje gång snett av det enkla skälet att den förs så som om det funnes någon som hade annan mening. Det är ju rimligen inte så att vi inte alltid har strävat efter en god kvalitet på maten. Så framförs det inte nu. Jordbruksministern berättar om att sjuka djur skall få sämre avräkning. Det är alldeles uppenbart att det låter som om jordbruket alltid hade levererat sjuka djur mot god ersättning. Det är egentligen ett något onyanserat resonemang mot slakteriernas besiktningsveterinärer, som ser till att råvaror för en god matkvalitet kommer fram.

Anf. 20 BENGT ROSEN (fp) replik:

Fru talman! Jag måste tillstå att jag, när jag lyssnat till jordbruksministern här i dag liksom när jag lyssnat till honom i andra sammanhang, varit beredd att skriva under på det mesta av det som han sagt. Han har nämnt en del positiva saker som har skett sedan han tillträdde sitt ämbete. Vi har fått en uppgörelse beträffande det historiska spannmålsunderskottet, och vi har klarat pristäförhandlingarna, och det tycker jag är bra.

Men jordbruksministern erkänner också att grundläggande problem för jordbruket kvarstår. Han talar ofta om att vi behöver mer av marknadssignaler och minskning av regleringarna, och i dag funderar han särskilt över om vi kan avreglera äggproduktionen. Detta är sådana tankar som även vi i folkpartiet har varit inne på. Jordbruksministern talar vidare om att man behöver förbättra djurhållningen och öka miljöhänsynen. Han talar i dag om en partiell arealersättning för vissa marker. Om jag förstår saken rätt är det fråga om sådana marker som har särskild betydelse för flora och fauna och som är på väg att försvinna.

Allt detta är vi beredda att skriva under på. Jag vill dock i detta sammanhang återigen aktualisera vårt yrkande om en ny jordbruksutredning. Vår kritik går ut på att regeringen arbetar partiellt, med små, snabba expertutredningar, i stället för att anlägga en helhetssyn och ta samlade grepp i en ny jordbruksutredning.

När vi har diskuterat Norrlandsjordbruket i dag har vi varit inne på hur jordbrukspolitiken griper in i regionalpolitik och arbetsmarknadspolitik. Jordbruksministern har nämnt de olika grupper som nu arbetar. Vi har en spannmålsgrupp och en intensitetsgrupp. Dödsboudredningen har nyligen avslutats, och det pågår en utredning om konkurrensförhållandena inom förädlingsindustrin. Varför inte, jordbruksministern, sammanföra allt detta till en ny, parlamentariskt tillsatt jordbruksutredning, där vi i lugn och ro får försöka komma fram till en bättre jordbrukspolitik?

Vi har den uppfattningen, vilket har belysts i kammaren i dag och i andra sammanhang, att diskussionen om jordbrukspolitiken förs i ett lugnt tonläge både i jordbruksutskottet och i kammaren. Därför menar vi från folkpartiet att en sådan här jordbruksutredning skulle kunna arbeta konstruktivt för att få fram en bättre jordbrukspolitik. Vi menar att livsmedelskommittén aldrig fick den möjligheten, eftersom den tid den hade till förfogande var för kort. Man hann med faktainsamling och vissa analyser, men kom inte fram till några konstruktiva förslag.

Anf. 21 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! När det gäller Norrlandsjordbruket sade Karl Erik Olsson att vi borde ansluta oss till hans reservation, om inte vid voteringen så ändå i vårt handlande. Ett skäl för att inte göra det är att det finns en rad felaktigheter i denna reservation. Jag tror att jag förstår varför man driver reservationen så som man har gjort. Man säger att det här inte talas någonting om samordning, men det gör vi. Arbetet i programmet är tvärtom upplagt så att man kan samordna olika stödformer, såsom glesbygdstödet och arbetsmarknadsstödet, som man för första gången tar upp en diskussion om, osv.

Också klimatfrågorna har berörts. Inte minst talar vi om den forskning som

vi vill förlägga till Röbbäcksdalen i norra Sverige. I denna berörs i hög grad Norrlandsjordbrukets klimatfrågor, bl. a. dess klimatfördelar, som vi också har nämnt.

Vad gäller den formella gången är det ju inte bara så att programmet har varit ute på remiss. Vi har också haft överläggningar, där vi har lyssnat till LRF:s Norrlandsjordbrukspolitiska grupp innan vi har skrivit vårt program. Gruppen har presenterat sig för oss och framfört sina synpunkter. Vi har fått promemorior från gruppen, och den har varit i kontakt med våra tjänstemän. Vi har givetvis sedan tagit ansvaret för vårt program, men vi har förvisso i arbetet med programmet haft många kontakter med och fått värdefullt underlag från jordbrukets företrädare.

På dessa punkter tycker jag alltså att reservationen är ett slag i luften. Det har under morgonen förts en diskussion om formfrågorna vad gäller Norrlandsjordbruket. Karl Erik Olsson har väl själv litet grand antytt att det helt uppenbart inte finns någon borgerlig politik när det gäller i varje fall Norrlandsjordbruket. Det har alldeles klart framkommit att ni inte har något alternativ till det Norrlandsprogram som regeringen lagt fram. Det är väl också skälet till att debatten har fått den av mig nämnda karaktären.

När det gäller frågan om ansvaret för omställningen från spannmålsarealer till nya grödor vill jag säga att regeringen i högsta grad tar sitt ansvar. Vi har enligt vad som har beslutats här i riksdagen ett 40-procentigt ekonomiskt ansvar, och vi är på grundval av detta ansvar också beredda att ställa pengar till förfogande för utveckling av nya grödor och produkter. Vi har satsat på ett omfattande forskningsarbete både genom skogs- och jordbrukets forskningsråd och genom lantbruksuniversitetet. Det gäller nya produktionsformer inom jordbruket och som bekant också hela livsmedelskedjan. Här kommer också in frågor om alternativa användningar, nya grödor och liknande. Vi gör faktiskt från regeringens sida ganska mycket för att ställa underlag till förfogande och för att underlätta anpassningen.

Men när det sedan handlar om att finna nya produkter som skall säljas på en marknad, dessutom på en marknad utanför jordbruksprisregleringen, t. ex. kemiska produkter som skall säljas på den vanliga marknaden till den kemiska industrin, är det givet att det måste vara företagen som bedömer vilka produkter som har möjligheter på denna marknad. Sedan kan regeringen hjälpa till med forskning, kanske i vissa fall med initialstöd osv.

Jag blev mycket förvånad över det som Arne Andersson i Ljung hävdade, att dessa frågor inte ens skall ligga under regeringens ansvar, som Karl Erik Olsson menar, utan skall avgöras av riksdagen. I vilka andra fall menar ett marknadsinriktat parti som moderata samlingspartiet att riksdagen skall besluta om utvecklingen av nya produkter beträffande vilka enskilda företag eller grupperingar av företag har att avgöra om det finns kommersiella möjligheter på en marknad? Jag tror att det finns skäl att göra en ordentlig distinktion mellan den typ av ansvar som riksdag och regering har, dvs. att ställa resurser och forskning till förfogande – vilket vi också gör – och ansvaret för att ta reda på var de kommersiella möjligheterna finns. Detta måste vara näringens eget ansvar.

Om det är så att småjordbrukare, som Karl Erik Olsson var inne på, är oroliga för Laholmsbuktsprogrammet, tror jag att det beror på den typ av

argumentering som nyss har förts av honom själv, innebärande – om jag förstod honom rätt – att det är särskilt de som riskerar att drabbas. Det var klart utsagt när Laholmsbuktsprogrammet kom till att den omställning som det handlar om – till en miljövänligare struktur i Laholmsbukten – måste tillåtas att ta tid, just av det skälet att enskilda jordbrukare inte skall ställas i besvärliga ekonomiska situationer. Det är framför allt de stora jordbruken som är miljöförstörande och som också diskuteras i programmet, exempelvis i samband med miljöskyddslagen.

Arne Andersson i Ljung menade på liknande sätt att de små jordbruken blir särskilt utsatta i Sjuhäradsbygden, om intensiteten i jordbruket allmänt minskas. Jag möter när jag är ute och reser i landet rätt mycket den motsatta ståndpunkten. De små jordbruken ställer visserligen upp med den solidaritet som finns inom lantbrukskooperationen, men det är ganska ofta också tvärtom så att de små jordbrukarna i mellanbygder är de främsta tillskyndarna till en lägre intensitet. De vet ju att de med sina små resurser får vara med om att betala de stora överskott som framför allt skapas av de stora producenterna i Syd- och Mellansverige och som leder till sänkta inkomster för bönderna. De får solidariskt bidra till att betala överskottskostnaderna. Dessa kostnader, som den höga intensiteten i de stora jordbruken driver fram, är naturligtvis en besvärande belastning för de små jordbrukarna. Därför möter jag ganska ofta småjordbrukare i mellanbygder som tillskyndar en lägre intensitet. Detta kan man för övrigt se också om man följer motionsskrivandet inför de olika LRF-stämmorna i landet.

Slutligen till Bengt Rosén. Jag tror också att det i många avseenden finns stora överensstämmelser mellan de synpunkter som Bengt Rosén fört fram för folkpartiets del och den politik som regeringen bedriver. Men jag har tidigare påpekat att vi har haft en stor kommitté – livsmedelskommittén – som lagt fram förslag till ett omfattande program. Riksdagen fattade också 1985 beslut om att anta detta program och att man utifrån detta program skall utveckla jordbrukspolitiken till en livsmedelspolitik. Det är nu vår uppgift – regeringens, riksdagens och lantbrukskooperationens – att förverkliga denna livsmedelspolitik, snarare än att nu tillsätta en ny stor utredning. Jag tror att vi skulle förlora i tempo i det nödvändiga arbetet för denna jordbrukspolitik, om vi i dag tillsatte en ny stor utredning. Låt oss i stället vara överens om att i största möjliga samförstånd förverkliga de målsättningar som riksdagen ställt sig bakom i detta avseende.

Anf. 22 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller Norrlandsfrågan är det alldeles uppenbart att jordbruksministern och regeringspartiet försöker instämma i de synpunkter som fanns med i föregående års beslut och som delvis är behandlade och delvis inte behandlade i det program som föreligger. Jag tycker att det är en positiv utveckling, och jag ansluter mig till dessa tankegångar. Låt oss gå vidare och göra mer efter hand. Men jag tror inte att det hade gått om vi inte hela tiden från oppositionens sida försökt pressa regeringen.

När det sedan gäller frågan om sambandet mellan en förbättrad miljö och ekonomin i de enskilda jordbruken svarade jordbruksministern att det måste få ta tid för att enskilda jordbrukare och då framför allt familjejordbruk inte

skall komma i kläm. Jag hoppas att jag kan tolka det svaret så att jordbrukarna i dessa bygdér – på sikt kanske i hela södra Sverige – kan känna sig litet lugnare i förvisningen om att man tar ett sådant här ansvar för ekonomin när det kommer till förhandlingar.

En fråga som jordbruksministern inte kommenterat är vad jag tidigare tagit upp, nämligen frågan om framförhållning när det gäller nya riktlinjer. Jag tror att det också där skulle vara bra med ett uttalande från jordbruksministern att man skall ge jordbrukarna en chans att anpassa sig i tid, så att man inte planerar växtodlingen på ett sätt och sedan tvingas leva på ett annat, därför att beslutet kom mitt under värsådden.

När det gäller ansvaret för omställning vill jag inte på något sätt påstå att det ligger ett mindre ansvar på näringen än jordbruksministern kräver av den. Men jag upprepar kravet på att även regeringen, samhället, har ett ansvar när det gäller att ta initiativ. Det gäller här en viktig nationell resurs. Det handlar alltså om, som jordbruksministern sagt, att använda nya grödor och en ny teknik. Vad som skulle vara möjligt i dagsläget är att gå en genare väg och använda nuvarande grödor med nuvarande teknik i stället för att ersätta detta med någonting som är ganska snarlikt. Jag hinner i denna replikomgång inte gå närmare in på detta. Men här finns säkerligen stora möjligheter. Jag tror att näringen behöver en stimulans, och regeringen borde kunna ta litet mer initiativ i det sammanhanget.

Anf. 23 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Jag är litet osäker på hur jordbruksministern tänker beträffande det stöd han anser sig ha från de mindre jordbrukarna när det gäller frågan om de är tillskyndare till en sänkt intensitet eller inte. Jordbrukarna i skogs- och mellanbygderna, som nästan undantagslöst är animalieproducenter, har nu på eget initiativ rätt upp sina problem i så måtto att de fått en hygglig balans inom mjölkproduktionen och en något så när hygglig balans inom de andra branscherna. Dessa jordbrukare är nästan undantagslöst köpare av spannmål till sin tämligen intensiva djurhållning. De har lidit skada av att det på världsmarknaden inte finns någon avsättning för deras produkter, vilket också kostat staten stora pengar. Jag har svårt att se att de skulle vara tillskyndare till en sänkt intensitet. De har nog förväntat sig att på något sätt få ersättning för den minskning av intensiteten som de tvingas till. Av den anledningen försökte jag påvisa att Mats Hellström kanske inte hade så stort stöd hos dessa jordbrukare. De har litat på jordbruksministern. Jag vill inte rycka undan den plattformen för jordbruksministern, utan det är bara för honom att så långt det går leva upp till det förtroende han anser sig ha i skogs- och mellanbygderna. Det är möjligt att detta kommer att lösa sig.

Resonemanget om en borgerlig Norrlandspolitik var väl bra onödigt. Om det nu var så att man to the bitter end måste försvara den åtgärd som nu vidtagits genom att fundera över hur det skulle vara med en borgerlig Norrlandspolitik, vill jag fråga jordbruksministern om han inte tror att socialdemokraterna och de borgerliga har ungefär samma problem. Visst kan vi klara av en borgerlig Norrlandspolitik. Men både ni och vi är så rasande beroende av dagsformen inom vpk och hos Jan Jennehag att vi inte riktigt vet om det är en socialdemokratisk eller borgerlig Norrlandspolitik som kommer

att föras. Det bestämmer man där uppe vid väggen. Det är en nyckfull tillställning som då äger rum.

Till slut en mer konkret fråga om uppdraget till jordbruksnämnden beträffande en avreglerad äggproduktion. Jag har ingen anledning att ha några andra synpunkter i det avseendet men vill fråga om avsikten möjligen också är att ta bort gränsskyddet och låta denna marknad bli helt fri. Svaret på den frågan intresserar mig en aning och kanske även dem som sysslar med denna produktion.

Anf. 24 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Fru talman! Det finns mycket som är inkonsekvent i vår nuvarande jordbrukspolitik. Jag pekade i mitt anförande på att vi har en jordbruksreglering som dels stimulerar den enskilde jordbrukaren till att öka sin produktion genom garanterade priser och avsättning, dels genom olika produktionsbe- gränsningar förhindrar honom att producera.

Jordbruksministern tog i sitt senaste anförande upp en annan inkonsekvens. Lantbrukarna får betala miljöavgifter på handelsgödsel och växtskyddsmedel. Dessa avgifter används för att bedriva en forskning för alternativ odling. När denna forskning, som alltså lantbruket betalar, inte får fram några resultat, tillhåller jordbruksministern – och det gjorde även den tidigare jordbruksministern – lantbrukarna att inte fortsätta att odla spannmål, eftersom staten inte kan fortsätta att ta ansvar för överproduktionen. Vad skall då den enskilde lantbrukaren odla?

På en mängd områden behöver vi förändra jordbrukspolitiken. Livsmedelskommitténs arbete medförde enligt min uppfattning inte några stora förändringar. Vi började kalla jordbrukspolitiken för livsmedelspolitik i stället, och vi införde ett miljömål med litet lägre status än de övriga målen. Av den intensiva debatt som pågår i massmedia framgår att man har många olika synpunkter på de förändringar som behöver ske inom jordbruket. Statistiken visar att lantbrukarna har det mycket bekymmersamt ekonomiskt. Det gäller framför allt de nystartade lantbrukarna, som inte får sina rörelser att gå ihop.

Herr talman! Jag tror att det finns underlag för ett konstruktivt arbete i en ny jordbruksutredning, som kan få fram en politik som gör att vi tillgodoser jordbruket på ett sådant sätt att det kan fortsätta att spela den stora roll som det har i vårt samhälle, inte bara när det gäller att producera livsmedel utan även många andra nyttigheter. Dessutom ger jordbruket den övriga delen av vårt samhälle en högre livskvalitet.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 25 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Till Karl Erik Olsson vill jag säga att han inte behöver tolka vad jag sagt när det gäller programmet som att det skulle innebära besvärliga ekonomiska omställningar för enskilda jordbrukare. Både miljö- och energiministern och jag sade vid den presskonferens då programmet presenterades att detta innebär att man skall göra upp individuella program

för de stora jordbruken i en sådan takt att svårigheter inte uppstår – det är alldeles givet. Jag tror att Karl Erik Olsson och jag har likartade uppfattningar på den punkten. Det kunde han i och för sig ha konstaterat redan när programmet presenterades. Då hade kanske en del av den oro som eventuellt finns hos enskilda jordbrukare inte behövt uppstå. Nu kanske andra uppfattningar har spritts om vad regeringen faktiskt har sagt vid presskonferensen och i programmet.

Jag håller helt med Karl Erik Olsson om att det vore utmärkt om man redan i år kunde komma i gång och experimentera när det gäller trädan och använda olika typer av grödor som inte ligger inom prisregleringssystemet och ta reda på vad de ger för resultat. I januari diskuterade jag med jordbrukarnas ungdomsförbund i Skåne om detta var möjligt inom trädansram. Vi tog ganska snabbt reda på det. Jordbruksnämnden gick också snabbt in och konstaterade att detta var möjligt. Vi har således agerat fort efter det att de unga jordbrukarna kom till oss och bad att få experimentera när det gäller trädan redan i år. Jag tror att Karl Erik Olsson och jag har samma uppfattning om att det var ett bra initiativ från JUF:s sida som av någon anledning inte togs upp vid de ursprungliga förhandlingarna förra året mellan LRF och andra, men som regeringen och jordbruksnämnden nu har gått in och möjliggjort.

Jag undrar om Arne Andersson i Ljung ändå inte håller med om att spannmålsöverskottet, som huvudsakligen genereras av de stora producenterna i Sydsverige och i delar av Mälardalen, innebär en besvärande belastning på ekonomin hos många små animaliebönder.

Exempelvis när spannmålspriset sänktes i höstas skulle det ha inneburit en viss lättnad i fråga om foderkostnaderna för animaliebönderna. Nu blev det som bekant på det sättet att man tvingades återföra den potentiella lönsamhetsökningen hos animaliebönderna till spannmålskassan, därför att läget när det gäller spannmålskassan är så utomordentligt prekärt. Jag kritiserar inte denna åtgärd. Den var nödvändig, men det är ju inte bra att påfrestningen på prisregleringskassorna är så stor att man måste flytta pengar mellan kassorna på det sätt som har varit nödvändigt. När jag har talat med mindre jordbrukare på animaliesidan har de sagt att de upplever de stora överskotten som ett stort besvär. Dessa jordbrukare menar att de inte själva är med och genererar dessa överskott utan att dessa uppkommer genom en mycket intensiv odling, en odling som är mycket intensivare än deras egen. Däremot ställer de upp solidariskt inom lantbrukskooperationen när det gäller dessa kostnader, men de upplever det som ett besvär.

Jag avser att ge jordbruksnämnden i uppdrag att studera formerna för och konsekvenserna av en avveckling av prisregleringen på ägg. Man kan då tänka sig olika möjligheter. En möjlighet är att slopa gränsskyddet. En annan möjlighet är att behålla ett gränsskydd som motsvarar de större foderkostnader som äggproducenterna i Sverige har jämförda med foderkostnaderna för producenterna i de importländer som konkurrerar. Men detta är frågor som jordbruksnämnden får överväga i den studie som den skall göra om formerna för och konsekvenserna av en avveckling av prisregleringen på ägg. Som bekant är äggproduktionen den mest industriliknande av våra jordbruksgrenar, och det är anledningen till att vi gör denna studie.

Anf. 26 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag kommer att tala om alternativt jordbruk med anledning av jordbruksutskottets betänkande 1986/87:22.

Alternativodlarna har bevisat att det går att bruka jorden lönsamt utan drivande handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Fler jordbrukare bör få en chans att arbeta efter dessa metoder.

Det finns ca 300 gårdar i Sverige om sammanlagt ca 5 000 hektar som brukas alternativt. De samarbetar bl. a. i sin kontrollorganisation KRAV och i Samarbetsorganisationen för alternativ odling. SAO, placerad vid lantbruksuniversitetet i Uppsala.

Intresset för alternativt odlade produkter är växande, och som utskottet påpekar på s. 16 "har kommuner och landsting i allt större utsträckning gått över till alternativt odlade produkter". Stockholms läns landsting med Knut Nilsson, centerpartiet, som drivande kraft verkar för att kommunens mark skall upplåtas till alternativjordbrukare.

Gemensamt för de samarbetande organisationerna är att de bygger vidare på de odlingssystem som Sten Ebbersten, dekanus vid Ultuna, anser vara det optimala, nämligen växelbruk med vall. De odlingssystem som nu dominerar, handelsgödseljordbruk och kemikaliejordbruk, har framtvingat av jordbrukspolitikens rationaliseringskrav. De försvaras nu av den industri som lever på att sälja kemikalier, medan en majoritet av landets jordbrukare skulle vilja slippa den intensiva, kemikalieberoende odlingsformen.

Med växelbruk och vall försörjde Sverige 7 miljoner människor och 300 000 hästar utan att importera något på 50-talet. Det skulle vi inte klara av i dag.

Samhället stöder det konventionella kemibaserade jordbruket med professurer, hundratals miljoner i forskning och utbildning och rådgivning. Jordbrukarna tvingas på många sätt till specialisering och stordrift, bl. a. för att få lantbruksnämndernas godkännande till investeringar och därmed lån. Samtidigt kritiserar jordbrukarna när de lyder samhället och uppfyller dess krav.

Det konventionella jordbruket kostar samhället i form av överskott, sårbarhet och utarmning av jord, växter och djur.

En möjlighet som borde provas seriöst och som samtidigt skulle lösa alla dessa problem vore att ge alternativodlarna ett stöd som närmar sig det som den konventionella odlingen får och därmed göra det möjligt för fler att gå över till den alternativa odlingsformen.

Sedan maj 1984, dvs. innan den nuvarande jordbruksministern hade ansvar för jordbrukspolitiken, ligger en begäran från alternativodlarna hos regeringen om att slippa förmalningsavgiften. Alternativt odlad säd exporteras inte till underpris och borde därför inte behöva täcka samhällets kostnader härför. Regeringen har inte svarat på denna begäran.

I motion Jo607 har Pär Granstedt och jag krävt att alternativodlarna inte skall behöva betala förmalningsavgiften. Utskottet tar inte ens upp vårt krav. Jag ämnar återkomma vid nästa motionstillfälle med samma förslag, och jag hoppas att det då är möjligt för utskottet att överväga detta.

Pär Granstedt och jag föreslår vidare i motion Jo204 att ett omställningsstöd skall utgå till trädgårdsmästare och lantbrukare som önskar övergå till

odlingsformer utan användning av kemiska bekämpningsmedel och handels-
gödsel.

Vi anser att det är jordbrukspolitiken som tvingat in jordbrukarna i den
nuvarande odlingsformen. Det är då rimligt att samhället ställer upp och ger
strukturomvandlingsbidrag. En majoritet av jordbrukarna skulle gärna vilja
slippa kemiberodendet.

Jag är övertygad om att en stor majoritet av Sveriges folk skulle ställa sig
bakom ett sådant stöd. Vi är också vana vid att lämna sådant stöd till
industrin, s. k. strukturomvandlingsstöd, t. ex. till stålindustrin när den
behöver investera för att lägga om produktionen, så att denna får en
framtidssinriktad struktur.

Genom att besluta om att handelsgödsel- och bekämpningsmedelsavgifterna
skall gå tillbaka till jordbruket har riksdagen redan gett sitt gillande till
idén. Nu gäller det att göra stödet effektivt för en omläggning till ett
resurshushållande jordbruk som ökar markens alstringskraft, som är själv-
försörjande på insatsmedel och som passar bra in i det kulturlandskap som vi
alla älskar.

Anf. 27 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Ingen kan påstå något annat än att jordbruksdebatten är
mycket intensiv i vårt land. Så gott som dagligen finns det möjlighet att läsa
debattartiklar eller höra debattinlägg som handlar om jordbruket. Det rör sig
om priser, familjeinkomster, överskott och alternativa grödor eller om
nedläggning av odlad åkerareal. Debatten rymmer, som framkommit
entydigt här, också frågor om livsmedelskvalitet, djurhållning och jordbru-
kets inverkan på miljön. Jag har i motion 1986/87:Jo241 framfört synpunkter
på hur vi skall kunna minska jordbrukets påverkan på miljön. Det rör sig
främst om den negativa påverkan på havsmiljön men även på grundvattnet.
Urlakningen av kväve och fosfor bidrar till övergödningen av vattendrag och
sjöar. Förhållandena i Laholmsbukten och Skälderviken visar att även havet
påverkas. Övergödningen skapar också problem i Östersjön. Kvävebelas-
tningen bedöms här vara ungefär fyra gånger större än vid sekelskiftet. Även
fosfor har ökat. Ökningen av näringsämnen har medfört ökade algblom-
ningar. Andelen giftiga algar har ökat. Vid nedbrytningen av döda alger
har syrebrist uppkommit över mycket stora ytor. På grund av syrebristen
saknas bottendjur på ca 100 000 km² av Östersjöns botten. Farhågor finns att
djupvattnet i torskens och rödspättans lekområden kan drabbas av syrebrist.

Herr talman! Vi i kds finner det naturligt att nuvarande överskottssituation
i jordbruket utnyttjas för att minska kemikalieanvändningen i jordbruket
och för att därmed få en bättre miljö. Det finns ett samband mellan höga
gödselgivor och urlakningens omfattning. Urlakningen varierar också med
olika slag av grödor. Ensidig stråsödsodling medför betydligt större urlakning
än ett jordbruk med vallodling i växtföljden.

Herr talman! På sikt skulle en minskad användning av konstgödselmedel i
jordbruket förbättra havsmiljön. Inom jordbruket saknas en långsiktig
politik för ett mera miljövänligt jordbruk. Olika inhopp ibland med mycket
kort varsel måste verka frustrerande på lantbrukarna och dessutom skapa
ekonomiska bekymmer. Inom de ramar som gäller söker den enskilde

jordbrukaren på bästa sätt få sitt företag att gå så bra som möjligt ekonomiskt. Naturligtvis fungerar det så. Med det stöd från samhällets sida som finns för jordbruket och med jordbrukets egna bidrag till regleringskassor av olika slag finns det förutsättningar att åstadkomma ett jordbruk som inte kräver så mycket kemikalier men ändå blir mera lönsamt för normaljordbrukaren.

I motion 1986/87:Jo241 har jag hemställt att riksdagen hos regeringen begär förslag om prissättning på konstgödsel och spannmål samt arealbidrag till jordbruket, så att kväveanvändningen i jordbruket kan minskas med 30 % utan att det ekonomiska utbudet för normaljordbrukaren minskar.

Herr talman! I min motion har jag pekat på möjligheten att via successivt höjda avgifter på konstgödning och bekämpningsmedel göra dessa dyrare och på det viset få in ett ekonomiskt incitament att minska användningen av konstgödning och kemiska bekämpningsmedel i jordbruket. Vår mening är att dessa avgifter oavkortat skall gå tillbaka till jordbruket. Inkomna medel bör användas dels som arealbidrag, dels som medel till jordbrukets regleringskassor för täckande av exportkostnader, dels som medel för utökad jordbruksforskning och försöksverksamhet. En ändring av inriktningen på jordbruket kräver en annan inriktning på jordbruksforskningen. En minskning av kemikalierna i jordbruket kommer att minska avkastningen till en del och därmed minska behovet av medel till jordbrukets regleringskassor. Dessa kassor används i praktiken för att lyfta ut jordbrukets överskott över gränserna, där det avyttras till betydligt lägre priser än vad lantbrukaren får vid sin försäljning. I nuläget skulle därför en något lägre skörd kunna ge utrymme för ett högre avräkningspris till jordbrukarna.

Herr talman! Det här skulle medföra att vi på sikt skulle få ett mera miljövänligt jordbruk, samtidigt som önskemålen om att den odlade arealen i princip skall vara kvar som åker kunde tillgodoses. Nuvarande avgiftssystem avseende regleringskassorna innehåller en del absurditeter. Birgitta Hambræus var tidigare inne på detta. Således uttas en förmalningsavgift på 1 kr. per kilo mald brödspannmål. Denna förmalningsavgift används för att delvis täcka exportförlusterna för spannmålsöverskottet. Det verkar ologiskt att även brödspannmål som odlats utan konstgödsel belastas av denna avgift, eftersom denna odling inte har någon del i överskottet. Sedan i maj 1984 – detta nämnde också fru Hambræus – ligger en ansökan på regeringens bord om befrielse från förmalningsavgiften för alternativt odlad spannmål. Med den kunskap vi har i dag om konstgödningens miljöeffekter borde regeringen medge denna befrielse.

Eftersom statsrådet har vänligheten att sitta kvar i kammaren, skulle jag vilja ställa en fråga till honom: Finns det verkligen inte någon möjlighet att använda sig av detta ekonomiska incitament och visa den goda vilja som måste visas med tanke på de vallöften som gavs 1985, för att vi skall kunna minska kemikalie- och konstgödselberoendet? Visa denna goda vilja gentemot alternativodlarna, så att de slipper att vara med och bekosta exporten, som är en nödvändighet för det kemikalieintensiva jordbrukets produktion.

Herr talman! Jag yrkar bifall till min motion 1986/87:Jo241, yrkande 4, och till motion Jo607, yrkande 2.

Anf. 28 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Det har dragit ut på tiden, och jag vet att kammaren har mycket annat att behandla, men jag skall helt kort besvara den direkta fråga som Alf Svensson ställde. Att börja undanta vissa produkter leder lätt till ett system där man bryter upp den solidaritet på vilken lantbrukskooperationen är uppbyggd. Det är mycket lätt att peka på områden som inte bidrar till överskott – Norrlandsjordbruket, Stockholms läns jordbruk osv. Det blir lätt orimligheter där välmående producenter slipper betala och där man tär på den solidaritet systemet är uppbyggt på. En annan sak är alternativodlarna, som för övrigt har fått en väsentlig ökning av stödet från samhället, både forskningsstöd och annat, under den senaste tiden.

Sedan vill jag nämna att den fråga Alf Svensson ställde har jordbruksnämnden tagit upp i rapporten om kvalitetsbetalning. Jordbruksnämnden föreslår i stället att staten skall lämna ett bidrag till att avlasta kontrollkostnaderna för den alternativa odlingen. Jag anger detta förslag från jordbruksnämnden som svar på Alf Svenssons fråga.

Anf. 29 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! I den mån jag har kunnat följa debatten i massmedia har jag fått den uppfattningen att åtskilliga jordbrukare gärna skulle vilja sluta med användningen av kemikalier och konstgödselmedel, om de slapp betala för förmalningsavgiften. Vi vet att det måste till incitament för att vi skall komma någon vart i denna fråga. Därför tycker jag det är svårt att förstå varför man inte använder sig av denna, höll jag på att säga, erbjudna möjlighet.

Överläggningen i dessa ärenden var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om bostadsutskottets betänkande 22.)

Kammaren övergick till att debattera kulturutskottets betänkande 22 om lag om fritidsbåtsregister, m. m.

Lag om fritidsbåtsregister

Anf. 30 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Var sjätte vuxen person i Sverige är båtägare. Båttätheten är antagligen världens högsta. Orsaken är givetvis de utomordentliga möjligheter till båtsport som erbjuds vid våra kuster, sjöar och floder. Skepparexamen är vår vanligaste "examen", vilket innebär att båtägare upplever sitt båtägande som ansvarsfullt. Mer än 250 000 båtägare finns också upptagna som medlemmar i de båtklubbar som är representerade i sjösportens samarbetsdelegation.

Nu har regeringen lagt fram en proposition med krav på obligatorisk registrering av alla fritidsbåtar av minst fem meters längd och/eller motor med minst 14 hk motorstyrka.

Det är en proposition som är stötande och onödig och som innebär ett ingrepp i människors rätt att freda sin fritid från statliga regleringar och

byråkrati. Förslaget är därtill så bristfälligt att inga fullgoda skäl har kunnat presenteras för dess framläggande.

Kulturutskottets moderata och folkpartistiska ledamöter har därför yrkat avslag på propositionen.

Herr talman! Jag vill börja med att bemöta utskottsmajoritetens sammanfattning av framförda motiv till fritidsbåtsregistreringen.

Sjösäkerheten kommer inte att öka genom registreringen. Av sjösäkerhetsrådets olycksfallsstatistik framgår att det till helt övervägande del inte är båtar över fem meter och med en motorstyrka på minst 14 hk som svarar för sjöolyckor. 74 % av olyckorna med fritidsbåtar kan kopplas samman med alkoholförtäring av något slag, och den vanligaste olyckan är fall från roddbåt.

Inte heller kommer fritidsbåtsregistreringen att påverka båtstöldsproblemen. De vanligaste stölderna gäller mindre båtar, och falska registrerings skyltar kommer tvärtom att försvåra återfinnandet av stulna större båtar.

Motivet att naturvärden skulle gynnas av en båtregistrering faller på sin egen orimlighet. Registreringen kommer ju att beröra bara litet mer än en tredjedel av alla fritidsbåtar.

De enkäter som regeringen påstår skulle underlättas av en båtregistrering kan lika väl genomföras genom tillgång till båtklubbarnas medlemsregister.

Utskottets majoritet föreslår också en obligatorisk ansvarsförsäkring. Men de båtar som omfattas av registreringsplikten har ett sådant ekonomiskt värde att de normalt är försäkrade och redan omfattas av ansvarsförsäkring.

Herr talman! Man brukar säga att ju fler skäl som framläggs för ett förslag, desto sämre är underlaget. De farhågor som moderaterna och folkpartiet redovisar i sin reservation om att regeringens huvudsakliga motiv är fiskala och syftar till införande av en båtskatt har visat sig vara berättigade.

Som bevis vill jag hänvisa till ett uttalande som en av kammarens ledamöter, Kjell Nordström, gjorde när han i slutet av förra månaden gästade Fröjereds socialdemokratiska förening. Jag har ingen orsak att betvivla att tidningsreferatet från detta gästspel är korrekt. Enligt detta lovade Kjell Nordström i sin socialdemokratiska skatteyra att skatteutskottet skall arbeta flitigt för att få fram förslag till nya åtgärder, t. ex. bredda basen genom att beskatta fler saker. På en direkt fråga varför regeringen varit så rädd för att införa båtskatt svarade han: Fr. o. m. 1988 införs registrering av båtar. Sedan kan man gå vidare och beskatta.

Det är bara att beklaga att inte statsrådet Lönnqvist varit lika ärlig i sin proposition. Jag ställer nu en direkt fråga: Är motivet med fritidsbåtsregistreringen att införa båtskatt, eller talade Kjell Nordström rakt ut i det blå? Ett klarläggande är här nödvändigt.

I propositionen anføres att registreringen av fritidsbåtar möjliggör en mera verksam inkomst- och förmögenhetskontroll, och man räknar med att kronofogdemyndighetens indrivningsverksamhet skall kunna göras effektivare.

Resultatet av regeringens proposition blir för den enskilde nya skatter, mer byråkrati och ökad övervakning i en tid som präglas av ett överskott av dessa pålagor. Den offentliga sektorn kommer att öka ytterligare genom att olika myndigheter tillförs nya uppgifter.

Dessutom: Vilka avgifter kommer båtägarna att beläggas med om också kontrollfunktionen skall betalas? Många båtägare kommer inför hotet om en båtskatt att avstå från att registrera sina båtar, och med kännedom om polisens möjligheter att befatta sig med mindre brott torde övervakningen bli ytterst kostsam, om den skall bli effektiv. Vem skall betala dessa kostnader?

En annan beklaglig effekt av registreringstvånget kommer att bli tillkomsten av nya korta och höga och därmed mindre sjösäkra båtar, sådana som redan kallas paragrafbåtar, vilka kan komma att utgöra en direkt fara för sjösäkerheten i våra vatten.

Herr talman! Propositionen är ett missfoster. Den är ett led i att ytterligare förstärka övervakningen av medborgarna, detta på ett område där integritetskraven är i högsta grad berättigade: fritiden. Detta har också påpekats av datainspektionen.

Propositionen är inte heller juridiskt klargörande. Statsrådet själv måste i propositionen konstatera att man inte kan bortse från att ett enda båtregister skulle erbjuda fler fördelar, eftersom det skulle vara rationellt att registrera alla fartyg i samma register. Det är nog så sant. Men ändå föreslår man två register, och motiven är egendomliga.

Man avvisar att flytta yrkessjöfartens båtregistrering till det nya registret, därför att de båtar som är underkastade sjöfartsverkets tillsyn bör vara registrerade hos det med verket samarbetande sjöfartsregistret. Samröret med verket blir alltså för yrkesbåtarna skälet till att registrera dem annorstädes. För fritidsbåtarna utgör just samröret med sjöfartsverket däremot skäl till att de bör registreras därstädes.

Ett annat problem, som inte berörs i propositionen, gäller ägarfrågan vid registreringen. De flesta familjer upplever fritidsbåten som familjemedlemmarnas gemensamma egendom. Inför hotet om båtskatt kommer man med all sannolikhet att uppge samägande, försiktigtvis också med barnen i familjen, för att genom den i år genomförda särbeskattningen av förmögenheter komma lättare undan. Att detta kommer att medföra svårigheter vid registreringen är ganska naturligt. Men om detta sägs som sagt intet i propositionen. Än värre blir det när leasingverksamheten ökar på båtområdet. Redan nu uppkommer avvägningsproblem genom att uthyrningsbåtarna skall vara registrerade i det yrkesmässiga registret. Hur skall dessa problem lösas?

Herr talman! Propositionen om att införa obligatorisk registrering av fritidsbåtar är ingenting annat än en hybrid av en proposition, ett nytt anslag för att misstänkliggöra medborgarna, öka byråkratin och skapa underlag för nya skatter. Det är en proposition som inte borde ha lagts fram och inför vilken vi säger: Ge registreringen på båten! Främja i stället båtlivet och underlätta för människor att njuta av friheten till sjöss, med utökad utprickning av småbåtsleder, bättre tillgång till hjälpradio och telefon, förbättrad hygienisk service, utbyggnad av hamnarna och utveckling av informationen om säkerhet och miljö.

Jag föreslår avslag på propositionen och yrkar därmed bifall till den till kulturutskottets betänkande nr 22 fogade reservationen.

Anf. 31 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Regeringens förslag om lag om fritidsbåtsregister bör avvisas. Det finns många skäl till detta.

1. Förslaget står i strid med de flesta människors syn på sin rätt att disponera fritiden utan inblandning från statens sida.

2. Datainspektionen har framhållit att många människor kommer att uppfatta ett fritidsbåtsregister som ett stort steg på vägen mot ett övervakningssamhälle.

3. Statsrådet Lönnqvist anför som ett argument för ett sådant register att man genom det kan nå båtägare med information om aktuell lagstiftning och med naturvårdsinformation. Detta argument skulle med samma tyngd kunna användas för ett krav på registrering av innehav av cykel.

4. Ett annat argument är att registret skall ge underlag för planering av båtlivet. Men den planering som behövs kan göras mycket bättre genom vanliga statistiska undersökningar.

5. Ytterligare ett argument är att registret skall ge underlag för kontroll av ordning och säkerhet till sjöss. Men det argumentet är verkligen marginellt, eftersom bara de båtar som redan nu är lätta att identifiera skall ingå i registret.

6. Ännu ett argument är att ett båtregister skulle möjliggöra en obligatorisk ansvarsförsäkring. Men de flesta båtägare som skulle omfattas av registret torde redan nu ha någon form av ansvarsförsäkring.

7. Till råga på allt är lagen synnerligen tvivelaktig också från juridiska utgångspunkter. Lagrådet avslöjade en hel del fel. Kulturutskottets alerta kansli har på den korta tid som stått till buds hittat ytterligare något. Men ingen sjörättslig granskning har ägt rum, och expertisen på detta område har pekat på både orimligheter och komplikationer i lagförslaget. Bärkraften av synpunkterna från denna expertis borde ha prövats mer ingående än vad lagutskottet, som ansvarar för sjörätten, och kulturutskottet nu har haft möjlighet till.

Sammanfattningsvis finns det alltså mängder av skäl för att underkänna detta lagförslag. Det har folkpartiet gjort i en partimotion, som i utskottet vunnit stöd även från moderaterna. Jag yrkar alltså avslag på denna proposition och bifall till reservationen.

Det verkliga skälet till att ett fritidsbåtsregister nu införs är ett som aldrig åberopas: ett sådant register kommer att underlätta införandet av en båtskatt.

Regeringen gör nu allt för att dölja sitt innersta motiv. Båtskatten skall smyggas på båtägarna. Att socialister finner det naturligt att både registrera och beskatta fritidsbåtar är begripligt. Men vad har centern på denna galeja att göra?

Förvisso finns det behov av insatser för båtlivet av annat slag än regeringen nu har föreslagit. I folkpartiets motion föreslås en rad åtgärder för att utveckla båtlivet i Sverige. Det gäller t. ex.

- bättre service med till båtlivet anpassade väderprognoser.
- bättre sjökort.

- bibehållen och utökad utprickning av småbåtsleder,
- bättre tillgång till hjälpradio och telefonautomater,
- fortsatt bemanning av för båtlivet viktiga utsjöplatser,
- utbyggd sop- och toalettservice i naturhamnar,
- utvecklad information om säkerhet och miljö.

Det finns ett bra underlag för åtgärder på dessa områden i en rapport utgiven av Sveriges turistråd och med namnet Båtliv – en folkrörelse. Rapporten har utarbetats på uppdrag av båtorganisationerna och Svenska turistföreningen i samarbete med Turistrådet och Kommunförbundet.

Dessa förslag om positiva insatser för båtlivet vill inte utskottsmajoriteten nu ställa sig bakom.

Socialdemokraterna säger ja till registrering och så småningom också beskattning av fritidsbåtarna; de säger samtidigt nej till positiva insatser för båtlivet.

Anf. 32 ANDERS NILSSON (s):

Herr talman! Den käcka uppmaning som moderaternas företrädare i debatten har riktat till kammaren är: Ge registret på båten! Jag är rädd för att den parollen inte gör särskilt stort intryck på utskottsmajoriteten – förhoppningsvis gör den det inte heller på kammarens ledamöter. Vi är tvärtom, herr talman, beredda att sätta båtregistret i sjön och även att ro det i land. Vad som återstår därvidlag synes vara bara de sista årtagen.

Det finns goda skäl att ta de årtagen. I utskottets betänkande har vi redovisat inte mindre än tio skäl för att genomföra lagförslaget.

I det här sammanhanget vill jag göra en kommentar till Ingrid Sundbergs argument att ju fler skäl som framläggs för en åtgärd, desto sämre är underlaget. Det är, ärade kammarledamöter, ett påstående som jag tycker faller på sin egen orimlighet. Om man med en enda åtgärd kan nå flera goda syften, vore det ju dumt att inte vidta åtgärden.

Ett register är en tillgång för de myndigheter – exempelvis sjöpolis, kustbevakning, sjöräddning och tull – som är ansvariga för ordning och säkerhet i våra farvatten. Vid många tillfällen är det angeläget att snabbt kunna identifiera en båt och att kunna klarlägga vem som äger den.

Även miljösynpunkter kan anläggas. Varje båt har en begränsad livslängd, även om denna kan vara lång. Förr eller senare blir det fråga om vad som sker med den uttjänta båten. Det går inte att bortse från att åtskilliga båtar kan komma att lämnas åt sitt öde, överges, av ägaren. Detta kunde möjligen gå an i en tid när flertalet småbåtar var av trä. Nu, i och med plastens intåg och med ett ständigt ökande antal båtar, blir frågan om hur destruktionsen skall ske ett mycket större problem.

Till miljöaspekterna hör också frågan om fartbegränsningen för vissa typer av båtar i en del farvatten. Kontrollen av att exempelvis förbudet mot landstigning på naturskyddade områden respekteras är ett annat bekymmer. I samtliga dessa avseenden kan ett register underlätta arbetet.

Enligt uppgift har antalet båtar i landet fördubblats på 15 år. Det förhållandet aktualiserar givetvis med en mycket större tyngd än tidigare frågorna om registrering av fritidsbåtar. Mer än två miljoner människor,

spridda över hela landet, utövar sannolikt båtliv i någon form. Det ställer naturligtvis krav på insatser från samhällets sida. För att tillmötesgå de kraven behövs planering och ett statistiskt underlag. Det kan vi få genom det föreslagna registret. Exempel på hur registret kan användas för detta syfte är utsändning av enkäter till båtägare, som på det sättet också kan få naturvårdsinformation och råd och information när det gäller lagstiftning om sjösäkerhetsåtgärder.

Herr talman! I lagutskottets yttrande poängteras behovet av en obligatorisk ansvarsförsäkring för fritidsbåtar. Majoriteten i lagutskottet framhåller att ett register är en förutsättning för att en sådan försäkring skall kunna införas. Kultursutskottet instämmer i den bedömningen, och vi går så långt att vi föreslår ett tillkännagivande till regeringen om betydelsen av en obligatorisk ansvarsförsäkring.

Under våren har vi kunnat läsa i pressen om fall där tredje man drabbats av skador på grund av olyckor i samband med fritidsbåtar. Varje sommar skildras problem som uppstår på grund av trafik i områden där många människor vistas i vattnet. Det är naturligtvis, herr talman, lika självklart att vi skall ha ansvarsförsäkring för fritidsbåtar som att vi har det för motorfordon. Den som skadas vid en olycka skall givetvis kunna få ersättning även om båtägaren inte själv kan betala. Dessutom är det självfallet så att behovet av en obligatorisk ansvarsförsäkring ökar i takt med att antalet båtar ökar.

Enligt vår syn är det lättsinnigt att säga som moderaterna och folkpartiet gör i det här avseendet i sin reservation. Där anförs att "det är viktigt att båtägarna tecknar ansvarsförsäkring och att de också i betydande utsträckning redan torde ha någon form av ansvarsförsäkring". "I betydande utsträckning", ja. Men vad säger Ingrid Sundberg och Jan-Erik Wikström till den som eventuellt skadas vid en olycka med en båt som inte hör till kategorin "i betydande utsträckning"?

Ytterligare motiv för registret är de som gäller kontrollen av skatter och tullar på importerade fritidsbåtar. Liknande skäl finns när det gäller möjligheterna att fullgöra kontroller av inkomst- och förmögenhetsskatter och att underlätta kronofogdarnas indrivningsverksamhet.

Moderaterna och folkpartiet har i sin reservation i betydande grad byggt upp sitt avslagsyrkande på föreställningen att dessa senare skäl skulle vara huvudmotivet till förslaget, vilket Jan-Erik Wikström och Ingrid Sundberg också har poängterat i sina anföranden. Men detta är ett felaktigt antagande. Att underlätta arbetet för tull-, skatte- och kronofogdemyndigheterna är ett bland många andra skäl som talar för ett fritidsbåtsregister. Tillsammans utgör alla dessa motiv en utomordentligt stark grund för att kammaren om en stund skall bifalla förslaget.

Herr talman! Jag förstår över huvud taget inte resonemanget i reservationen. Förhoppningsvis är de allra flesta båtägare hederliga och lojala skattebetalare. De har naturligtvis inget att frukta. De berörs ju inte av en förbättrad kontroll. Det gör däremot de fåtaliga undantagen, men vilka motiv finns det för att värna om dem? Anser inte moderaterna och folkpartiet att de skall betala sina skatter och avgifter som andra? Finns det inte skäl att underlätta arbetet för tull-, skatteverk och kronofogdar? Det är väl bra om våra myndigheter kan arbeta smidigt och effektivt.

Det finns ytterligare några egendomligheter i reservationen som jag vill kommentera.

Moderaterna och folkpartiet hakar på synpunkten att förslaget om ett fritidsbåtsregister skulle vara suspekt därför att det berör människors fritid. Det är ett mycket egendomligt argument. Köper jag en husvagn eller en husbil eller använder jag min vanliga bil i semester- och rekreationssyfte, ja, då registreras bilen eller husvagnen i bilregistret. Ingen människa reagerar mot det! Ingen kommer och hojtar om övervakningssambälle och om behovet att få vara i fred. Det är en helt naturlig sak. Om jag köper eller bygger ett fritidshus, registreras fastigheten i ett register. Också det är helt naturligt och accepterat.

Det finns all anledning att jämföra fritidsbåtar med just husvagnar och husbilar och med fritidshus. De är och framställs också som jämbördiga alternativ som står oss människor till buds för att vi skall kunna utnyttja vår fritid på det sätt som passar oss själva bäst. Att båten registreras är inte konstigare än att husvagnsekipaget gör det.

De farhågor som Ingrid Sundberg uttalade, att registreringen skulle leda till att folk börjar konstruera korta och höga båtar och att det skulle innebära en negativ inverkan på sjösäkerheten, är också det ett fullkomligt orimligt motiv. Vilka båtägare konstruerar om sina båtar för att slippa en registreringsavgift på uppskattningsvis 30 kr.? Jag tror att de är lätt räknade.

Den andra egendomligheten i reservationen är att reservanterna argumenterar mot ett motiv som inte finns med i propositionen, som inte är aktuellt och som i reservationen endast antas kunna underlättas av ett båtregister, nämligen införandet av en båtskatt. Någon båtskatt är inte aktuell!

Som synes är argumentationen i reservationen mycket svag. Det förefaller mig vara de propagandistiska möjligheter ett motstånd mot registret förväntas ge som, snarare än de sakliga invändningarna, väglett reservationsförfattarna.

Jag vill även säga något om själva registreringsförfarandet. Det är ett smidigt system. Sjöfartsverket och länsstyrelserna blir registeransvariga. Båtägarnas kontakter med registret sker via länsstyrelserna; närheten finns där. Kostnaden blir, som jag sagt, obetydlig.

Ett redan befintligt system, bilregistret, används. Det är praktiskt och enkelt med den kopplingen. Det är ett 25 år långt arbete som nu står inför sin avslutning. Frågan är alltså väl belyst och genomdiskuterad.

Herr talman! Jag har tidigare berört omfattningen av båtlivet i Sverige. Båtlivet är utan tvivel en mycket betydelsefull rekreation och fritidssysselsättning i Sverige. Det är av folkrörelsekaraktär och engagerar hela familjen, unga som gamla, och människor ur alla samhällsgrupper. Det har en stor social funktion att fylla, och det har stor betydelse för turismen. Allt detta poängteras i propositionen som en bakgrund till förslaget om ett register för fritidsbåtar.

Med den omfattning båtlivet har fått är det naturligt att kraven ökar både på verksamhetens utövare och på samhället.

Mycket har gjorts och görs för att förbättra villkoren. Dit hör statliga insatser på olika fält, bl. a. inom säkerhetsområdet, liksom anläggningar som skapats med hjälp av arbetsmarknads- och naturvårdspengar. Kommunerna

har medverkat till bättre förhållanden bl. a. med hamnanläggningar. Enligt en uppgift vi har fått svarar exempelvis nu tillgången till platser i småbåts- hamnar ungefär mot behovet.

Sveriges turistråd har i år presenterat en rapport: "Båtliv – en folkrörelse. Nyttigare än du tror." Den rapporten anger åtgärder som leder till en ytterligare utveckling av båtlivet. Det finns därför, herr talman, ingen anledning att göra det tillkännagivande som reservanterna vill göra med anledning av motion Kr116.

Herr talman! Det har gått att få en ganska bred majoritet i utskottet för ett införande av ett register för fritidsbåtar. Det är vår förvissning att det på olika sätt kommer att ge underlag för positiva åtgärder för båtlivet och medverka till att en ytterligare utveckling sker inom den stora del av Fritids- och Rekreationssverige som båtlivet utgör.

Herr talman! Jag tillstyrker utskottets hemställan och ber att få yrka avslag på reservationen.

Anf. 33 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Anders Nilsson må sätta propositionen i sjön och ro den i land, men vi föreslår likafullt att den skall gå till botten.

Jag ställde ett par frågor. Svaret på den ena frågan var mycket märkligt. Jag kan inte tyda Anders Nilssons yttrande att det icke finns några planer på att införa båtskatt annat än som en beskyllning mot Kjell Nordström att han ljög när han talade i Fröjered. Detta är ett exempel på hur man, när man har ansvar att inför kammaren försvara en proposition som är otydlig, håller sig till propositionens ord. Samtidigt har man inom socialdemokratin andra krafter som tillfredsställer de egna genom att tala klartext och säga att motivet för förslaget är att åstadkomma en beskattning av båtar.

Jag ställde också frågan om hur man ser på ägarregistreringen. Jag fick inget svar på den frågan. Vi har nu kommit fram till en lagstiftning som innebär att förmögenhet inte längre sambeskattas. Detta måste medföra att man, inför hotet om båtskatt och om en hårdare förmögenhetsbeskattning, i ökad grad registrerar flera ägare till varje båt. Det vore roligt att få detta belyst.

Anders Nilsson anser att det inte är ett dugg märkvärdigt att man registrerar båtar, därför att kontrollverksamheten, skattemyndigheternas kontroll, måste underlättas och förbättras. Varför har man då satt gränsen vid just 5 meter? Den första utredningen om båtliv föreslog 6 meter. Trafiksäkerhetsverket hade i sin utredning föreslagit att man skulle använda 18 hästkrafter som gräns. Är det helt godtyckliga siffror som man från regeringens sida har satt upp? Varför har man inte brytt sig om de siffror som föreslagits i utredningar?

Anders Nilsson säger att man skall ha registret för att kunna planera. Men huvuddelen av alla fritidsbåtar kommer ju inte med i registret. Den planeringen måste bli ganska värdelös.

Men vi kan kanske se fram emot en ökad registrering av segelbrädor, golfklubbor, slalomutrustningar och allt annat som människor upplevt som en fredad zon. Nu är, som sagt var, båtregistreringen det första steget på väg mot att övervaka och kontrollera en mycket viktig del av vår fritid.

Anf. 34 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Anders Nilsson har fått en otacksam uppgift. Jag tycker att han är en tapper riddare i försvaret av denna proposition.

Han jämför husvagnar och båtar. Det är inte underligt att lagförslaget blir konstigt från juridisk utgångspunkt; om man tar den jämförelsen som startpunkt. Om man har något bättre kontakt med verkligheten, inser man att sjörätten faktiskt inte omfattar husvagnar. Där kommer en avgörande komplikation till.

Jag har all förståelse för att socialister tycker att det är bra om kontrollsamhället utvidgas. Det är fullständigt logiskt. Jag har inte någon kritik mot detta, om man nu accepterar en socialistisk utgångspunkt. Men jag undrar om man nu sätter i gång allt detta för att utvidga kontrollsamhället. Har aldrig tanken slagit Anders Nilsson att man skulle kunna använda systemet för beskattning? Vad är det för fel på den tanken? Varför inte låta det vara socialism fullt ut, om det nu skall vara socialism? Varför har debatten inom det socialdemokratiska partiet handlat om båtskatter, när man nu börjar med en registrering? Det måste väl ändå vara mer logiskt att man inte bara förespråkar ett kontrollsystem, utan att man också vill ha någon skattemässig glädje av detta.

Anf. 35 ANDERS NILSSON (s) replik:

Herr talman! Detta med jämförelsen mellan husvagnar och båtar och bilregister och båtregister kan låta bestickande, men om man undersöker saken närmare finns det många beröringspunkter. Det handlar i båda fallen om fordon som används för fritidsändamål. Bilregistret är underlag för planeringen av vår trafik och våra vägar. Båtregistret är avsett att vara underlag för planeringen av trafiken till sjöss och åtgärder till båtlivets fromma. Bilregistret utgör underlag för Svensk Bilprovning och andra verksamheter som har med säkerheten på våra vägar och i våra fordon att göra. Båtregistret är avsett att också vara ett underlag för åtgärder för säkerheten till sjöss. Bilregistret utgör ett underlag för försäkringen för våra fordon på vägarna. Båtregistret kan utgöra underlag för försäkringen av våra båtar. Bilregistret är också ett underlag för den del av turistplaneringen, t. ex. när det gäller camping och husvagnsuppställning, som bygger på den vägburna trafiken. Båtregistret har till uppgift att bilda underlag för en planering på turistområdet när det gäller båtlivet.

Man ser att beröringspunkterna är många, och då tycker jag det verkligen finns anledning att jämföra och dra paralleller.

Ingrid Sundberg drar fram Kjell Nordströms eventuella yttranden i byn Fröjered i Skaraborgs län. Om jag vinnlade mig om det skulle jag säkert kunna hitta fem kommuner i Skaraborgs län där de moderata ledamöterna i kommunfullmäktige är synnerligen osams om en mängd frågor, men jag skulle naturligtvis inte gå ut och åberopa en enskild moderat i någon av de kommunerna som argument mot moderata samlingspartiet på rikspanet.

Vi har nu lyssnat till alla argumenten om skatt, registrering och frihetsberövande. Det är ju moderaterna och folkpartiet som tar fram de där aspekterna. Vi har i stället betonat de positiva insatserna för båtlivet: att ett register kan bidra till ökad säkerhet på sjön, till bättre miljöåtgärder och till

bättre försäkringsförhållanden. Det finns naturligtvis alltid två sätt att se på en fråga, ett negativt och ett positivt, och för vår del vill vi dra fram de positiva faktorerna.

Prot. 1986/87:136
4 juni 1987

*Lag om fritidsbåts-
register*

Anf. 36 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Vi säger nej till att utvidga kontrollsamhället, och vi säger nej till att beskatta båtarna.

Men vår kritik riktar sig också mot lagförslagets utformning. Jag börjar nu förstå hur det har kunnat gå så illa som det har gjort, när Anders Nilsson på fullt allvar hävdar att en båt är ett fordon.

Anf. 37 ANDERS NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga att det är möjligt att begreppet fordon i det här fallet var något illa valt, men det må vara förlåtet en landkrabba som mig. En båt är i alla fall en apparat som man förflyttar sig i geografien med, och därvidlag överensstämmer det mellan bilar och båtar.

Jag tycker att det efter den här lilla debatten har visat sig att moderaterna och folkpartiet har mycket klena argument, som de draperar i retorik och svepande formuleringar. Jag skulle kunna säga att de bemannar en farkost – båt, fartyg eller skepp må vara osagt; eller fordon, herr Wikström – där skrovet läcker, och den bristen försöker de dölja med färggranna segel som fladdrar i opinionens vindar. Jag tror inte det går väl på sikt.

Anf. 38 Statsrådet ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Jag skulle inte ha gått upp i den här debatten, om det inte hade ställts en rak fråga till mig. Anders Nilsson har utvecklat de skäl som propositionen anger för införande av ett båtregister, och jag skall inte ytterligare gå in på detta.

När däremot Ingrid Sundberg och Jan-Erik Wikström säger att propositionen är otydlig när det gäller frågan om båtskatt, måste jag svara: nej, propositionen är inte otydlig. Propositionen är mycket tydlig i detta avseende, för den berör över huvud taget inte frågan om båtskatt. Den frågan berörs inte, därför att denna regering icke har några planer på att införa en båtskatt.

Detta är det raka och klara besked som jag tycker ni skall ta till er, i stället för att försöka få det dithän att propositionen skulle vara ett förslag om båtskatt.

Vad sedan Jan-Erik Wikström har för planer, om den olyckan skulle hända att han ånyo hamnar i regeringsställning, vet jag naturligtvis ingenting om. Jan-Erik Wikström har tidigare talat sig ganska varm för införande av en båtskatt. Vad folkpartiet går och döljer vet jag ingenting om, men jag kan svara för den socialdemokratiska regeringen.

Det är alldeles riktigt att båtorganisationerna har framfört önskemål om att man skulle ta ut en högre avgift än de ca 30 kr. som går åt för att täcka själva registerkostnaderna. Båtorganisationernas tanke och syfte var att dessa pengar i så fall skulle användas för en särskild fond, ur vilken man skulle ta pengar för att uppfylla en del av de för båtlivet som helhet angelägna önskemål som både Ingrid Sundberg och Jan-Erik Wikström räknat upp –

vilken lista jag skulle kunna göra längre efter de samtal jag har haft med båtorganisationerna.

Det förslaget har emellertid regeringen valt att icke ta upp, och det har vi gjort därför att vi vill klart redovisa att det som nu tas ut enbart är till för kostnaderna för själva båtregistrets uppbyggnad och genomförande.

Jag har också sagt till båtorganisationerna att det naturligtvis är dem obetaget om de vill föra fram sådana frågor. De är oförhindrade att återkomma med sina förslag. Sedan får man naturligtvis pröva dem vid varje enskilt tillfälle.

Den andra punkten som har tagits upp har handlat om rätten att disponera fritiden utan ingrepp. Jag tror t. o. m. Ingrid Sundberg använde orden "att misstänkliggöra medborgarna". Det är ingen som har sagt någonting annat än att fritiden självfallet är någonting som var och en själv bestämmer och beslutar över. Fritid är detsamma som egen tid, friheten från tvånget att stå till tjänst, och hur man vill fylla sin fritid med verksamhet är givetvis någonting var och en själv, både nu och i framtiden, skall bestämma och besluta över.

Jag begriper för min del inte vad det skulle vara för inskränkningar i rätten att själv bestämma över fritiden som skulle ligga i att båten registreras, av de skäl som redovisas i propositionen och som Anders Nilsson förtjänstfullt utvecklat. Om själva båten som sådan är registrerad innebär ju ingen inskränkning i rätten att nyttja fritiden för båtliv eller för någonting annat. Bakom ett sådant synsätt borde det rimligen gå att få en allmän uppslutning.

Avslutningsvis: Det var litet märkligt att höra Ingrid Sundberg när hon skulle beskriva vilka båtar som omfattades av registret. Sedan hon först talat vitt och brett om att flertalet båtar inte omfattas av registret, hade hon en rad frågetecken om varför man satt gränserna precis där man satt dem och undrade varför man inte satt gränserna högre, så att ännu färre båtar skulle omfattas av båtregistret. Jag får inte det där att gå ihop riktigt.

Gränserna är satta utifrån de bedömningar som kunnat göras av nödvändigheten att ta med de båtar som det är angeläget att ha registrerade, angeläget därför att man ur sjöräddningssynpunkt och ur båtstöldssynpunkt skall göra det möjligt också för allmänheten att hjälpa till att identifiera de båtar som på något sätt är anmälda som försvunna, vilket självfallet skulle underlätta för myndigheterna att fullgöra sina arbetsuppgifter för att bistå båtägarna med den grundläggande trygghetsservice som detta innebär.

Anf. 39 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Först om gränserna. Det är något märkligt att den första båtlivsutredningen föreslog en gräns, trafiksäkerhetsverket i sin utredning en annan, och regeringen ytterligare andra gränser. Då är det kanske inte så konstigt att man ställer frågan: Varför skulle just dessa gränser vara så utomordentligt riktiga för planeringen? För det är ju trots allt planeringskriteriet som ligger bakom mycket av vad statsrådet Lönnqvist sade här.

Jag vill ge en eloge för det klara löftet att båtskatt icke av den sittande socialdemokratiska regeringen kommer att föreslås för båtägarna i vårt land. Det är ett klart och rakt besked, och det borde ha funnits i någon form också i propositionen; det hade besparat oss mycket av debatten här i dag.

Men jag ställde två frågor till, som också berör förhållanden som inte tas upp i propositionen. Den ena frågan gällde ägarregistrering och hur man från regeringens sida ser på samägande – och i det här fallet samägande där många personer deltar. Kommer regeringen att vara generös när det gäller den delen av registreringen?

Min andra fråga var hur man från regeringens håll bedömer kostnaderna för kontrollverksamheten – och i första hand hur kontrollverksamheten skall kunna fungera med dessa hundratusentals båtar som finns på våra vatten. Om kontrollverksamheten ställer sig dyrbar, vilket den med all sannolikhet gör, kommer då kostnaden för den verksamheten att drabba båtägarna?

Det var alltså två frågor som inte tas upp i propositionen, och jag vore glad om statsrådet Lönnqvist kunde ge ett rakt och klart besked även när det gäller de frågorna.

Anf. 40 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag kan också vitsorda att det inte i propositionen finns något om båtskatt. Den tystnaden är ju ganska talande. Men jag skulle nästan våga mitt huvud på att om man i propositionen hade försökt skriva in ett löfte om att en båtskatt aldrig skulle införas, så hade det kommit att strykas av finansdepartementets granskare. Det kan ju inte vara någon som helst poäng med att införa ett register där intäkterna i stort sett bara kommer att täcka kostnaderna för detta register, om det inte har något vidare syfte.

Nu säger statsrådet Lönnqvist att det vidare syftet är att sedan komma med förslag till positiva åtgärder för båtlivet. Ja, det har vi ju efterlyst, och det har vi motionerat om. Hade statsrådet Lönnqvist lagt fram en proposition om positiva åtgärder för båtlivet, så hade det inte blivit någon reservation i utskottet. Problemet är ju att propositionen inte alls tar upp detta. Den berör bara kontrollfunktionen, och den är meningslös om den inte till sist syftar till att bredda skatteunderlaget.

Man behöver faktiskt inte vara socialist för att kunna genomskåda detta. Statsrådet Lönnqvist hade tydligen någon förhoppning om att jag skulle byta åskådning. Jag måste säga att om man tror att man skall kunna omvända en liberal till att bli socialist, så skall man i varje fall inte starta med utgångspunkt från ett fritidsbåtsregister.

Anf. 41 Statsrådet ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! När det gäller Ingrid Sundbergs fråga om omfattningen av registret, vill jag säga att en regering naturligtvis har att ta till sig de olika synpunkter som kommer in från både remissinstanser och utredningar, och sedan göra de avvägningar som dessa synpunkter ger upphov till.

Ingrid Sundbergs utläggningar om olika detaljer – hur man skall hantera delar av detta register – överlämnar jag med fullt förtroende till de myndigheter som har att hantera registret. Uppkommer det under arbetets gång besvärligheter, så får man naturligtvis rätta till dem och komma tillbaka med förslag till förändringar, därest det krävs lagmässiga ingripanden.

När det gäller kostnaderna för registret vill jag säga att de kostnader som nu kunnat beräknas har redovisats i propositionen. Det finns naturligtvis ingen avsikt att göra förändringar därvidlag, om de beräkningar som ligger

till grund är tillfredsställande – och det har vi utgått ifrån att de är. Därför har vi vågat ange det belopp som är redovisat i propositionen. Det är alltså, enligt det material vi har tillgängligt, de kostnader som avser själva registret.

Sedan vill jag upprepa, eftersom jag märker att Jan-Erik Wikström antingen lyssnar dåligt eller inte vill förstå vad jag säger, att den här regeringen inte har några planer på att införa en båtskatt. Det är en mycket klar redovisning.

Jag har däremot självfallet inte kunnat bedöma vad Jan-Erik Wikström, om den olyckan skulle hända att han på nytt kommer tillbaka i regeringsställning, har för planer. Ordet *aldrig* skall kanske därför inte läggas i min mun i varje fall. Jag har kunnat redovisa den här regeringens uppfattning i frågan, och det må väl vara tillräckligt för Jan-Erik Wikströms del.

Båtorganisationerna, Jan-Erik Wikström, har framfört önskemål i en lång lista. Men båtorganisationerna har också velat att man skulle bygga upp en särskild fond för båtlivets främjande genom att ta ut en avgift av båtägarna. Vi har sagt att vi vid det här tillfället inte var beredda att göra det. Om båtorganisationerna – jag vill upprepa det – kommer tillbaka med sina krav och önskemål, så får vi naturligtvis i vanlig ordning pröva dessa. Men den här gången har vi som sagt inte gjort det, och därför finns det förslaget givetvis inte heller med i den proposition som är framlagd.

Anf. 42 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag tror att även statsrådet Lönnqvist märkte, när han uttalade den här underliga formuleringen om en kommande regering, att det var alldeles ovanligt ihåligt.

Vad den här debatten har belyst är ju att statsrådet Lönnqvist inte lägger fram några förslag till positiva åtgärder för båtlivet. Det skall han fundera på, säger han. Han inför ett registreringssystem, som möjligen skulle kunna motiveras om man ville använda det för en framtida båtskatt. Nu säger han att det inte skall föreslås någon båtskatt av någon socialdemokratisk regering, och det är bra. Men då är liksom själva poängen med registret borta. Det är den inadvartensen jag har velat påpeka. Jag tror att den är uppenbar för alla som har följt den här debatten, och den är i varje fall uppenbar för båtorganisationerna.

Jag önskar statsrådet Lönnqvist all framgång när han i sommar skall ut och möta båtägarna och tala om varför det inte blir några positiva åtgärder för båtlivet och varför detta register har införts.

Anf. 43 Statsrådet ULF LÖNNQVIST:

Herr talman! Till Jan-Erik Wikström vill jag säga att registret har införts för att skapa ökad trygghet för de människor som är ute med sina båtar, de människor som kan hamna i situationer där de behöver hjälp av olika räddningsinstanser. När båten av något skäl försvinner kan de få hjälp av polis och andra att spåra upp den. Därför behövs ett båtregister, därför behövs en märkning av båtarna så att de blir lättare att identifiera. Båtregistret är alltså till för att förbättra servicen i dessa avseenden för dem som har båtar.

Jan-Erik Wikström återkommer gång på gång till ett märkligt misstänklig-

görande av våra avsikter med själva registret. Jag har sagt att den här regeringen inte har någon avsikt att införa någon båtskatt. Men jag har också sagt – och jag vill upprepa det för tredje gången eftersom Jan-Erik Wikström ständigt återkommer till detta – att då han tydligen inte kan se något annat syfte med båtregistret, må man med hänsyn till båtägarna bäva för vad som skulle kunna hända ur skättesynpunkt om Jan-Erik Wikström, om olyckan vore framme, skulle återkomma i regeringsställning.

Anf. 44 ALLAN EKSTRÖM (m):

Herr talman! Det föreslagna fritidsbåtsregistret – behövs det? Svaret är ett kategoriskt nej.

Hur ser då till en början båtbeståndet ut?

Det finns i dag omkring 1,2 miljoner fritidsbåtar. Den största gruppen är öppna båtar med motor under 10 hästkrafter. Denna utgör ca 38 % av det totala antalet båtar eller omkring 415 000.

Den näst största gruppen består av öppna småbåtar utan motor eller sälunda ekor, jollar, roddbåtar utan motor, segeljollar och segelbåtar utan övernattningsmöjligheter. Andelen är ca 21 % eller omkring 235 000.

Härnäst kommer som tredje grupp i storlek övernattningsbara båtar, såväl motorbåtar som segelbåtar. Andelen är ca 16 % eller omkring 170 000.

Som fjärde grupp kommer motorbåtar med motorstyrka av minst 10 hästkrafter. Andelen är ungefär 14 % eller omkring 155 000.

Siffrorna innebär, från en annan sida sett, att omkring 1 miljon hushåll har tillgång till båt, vilket motsvarar ca 2 miljoner svenskar.

Över 90 % av de båtägare som har övernattningsbara fritidsbåtar är medlemmar i någon av de ca 1 000 båtklubbar som finns i dag.

Jag har hämtat alla siffror ur en dagsfärsk rapport från Sveriges turistråd, betitlad Båtliv – en folkrörelse.

Registreringsplikt skall enligt lagförslaget föreligga, om båten har en största längd av minst 5 meter och drivs med segel eller motor. Härigenom kommer segeljollar som är rena idrottsredskap att drabbas av registrering, t. ex. Flying Dutchman och 505. Även segelkanoter kan omfattas.

Lika godtyckligt valt är det andra kriteriet för registrering, nämligen beträffande båt som är mindre än 5 meter lång, att den är försedd med motor med en styrka av minst 10 kilowatt eller, med ett begripligt språk, 14 hästkrafter.

Enligt propositionen beräknas 400 000 båtar bli registreringspliktiga.

Herr talman! Som skäl för registret åberopas i lagen framför allt att registret skall ge underlag dels för kontroll av ordning och säkerhet till sjöss, dels för planering av trafiken med fritidsbåtar.

Min första invändning är att registret inte kommer att uppta de båtar som är mest olycksdrabbade eller som stjäls mest.

Under förra året omkom 60 personer vid 54 olyckor med fritidsbåtar. 25 personer hade befunnit sig i öppen båt med motor, 16 i roddbåt och jolle, 8 i segelbåt, 7 i ruffad motorbåt, 3 i kanot och 1 i gummiflotte. 43 % var för övrigt alkoholpåverkade. Orsaken till olyckorna var beträffande 34 omkomna fall över bord och beträffande 10 omkomna kantring. Vid kollision med annan båt dog 4 personer. Det omkom – väl att märka – flera i mindre insjöar än vid och utanför kusterna.

Siffrorna – som belyser verkligheten – har jag hämtat ur sjösäkerhetsrådets statistik för år 1986.

Av materialet kan inte dras annan slutsats än att huvuddelen av de båtar som förekommit vid båtolyckorna *inte* skulle omfattas av registreringsplikt. I sitt remissvar uttalar Sjösportens samarbetsdelegation också att registret skulle komma att omfatta mindre än hälften av landets båtar och utesluta bl. a. de mest olycksdrabbade, nämligen mindre öppna småbåtar och kanoter. Detta står på s. 50.

Min *andra* invändning är att registret icke duger för trafikplanering, därför att registret inte ens skulle omfatta hälften av båtbeståndet sedan alla roddbåtar och kanoter frånräknats. Det förebragta materialet talar för sig självt. Det förhållandet att 90 % av alla båtägare som har övernattningsbara fritidsbåtar är medlemmar i någon båtklubb och därför redan åtkomliga för den föregivna trafikplaneringen hör också hit.

Min *tredje* invändning är att registret inte heller är dugligt för identifiering av alla båtar. Skälen är desamma som redovisats tidigare.

Min *fjärde* invändning är att registret inte behövs för ett genomförande av obligatorisk ansvarsförsäkring, därför att försäkringsbolagen redan har register som kan tjäna som grund för identifiering och att det föreslagna båtregistret inte heller skulle omfatta de båtar som är mest olycksdrabbade.

Min *femte* invändning är att registret inte lämpar sig för att tillhandahålla nationalitetsbevis. Sådana bevis utfärdas i dag av sjöfartsregistret, som är en särskild myndighet vid Stockholms tingsrätt. Registret består av två register, ett för skepp och ett för båtar i yrkesmässig sjöfart med rätt även för vissa fritidsbåtar att upptas där.

Sjöfartsregistret utfärdar på grund av folkrättsliga åtaganden dokument för utlandsfärder. Skulle sjöfartsverket tilläggas denna uppgift blir konsekvensen att det finns två olika myndigheter med befogenhet att utfärda nationalitetsbevis. Detta förhållande – som anmärkningsvärt nog inte alls behandlas i propositionen och som särskilt har upprört sjörättsjuristerna – påverkar Sveriges anseende hos utländska tull- och polismyndigheter på ett för oss inte fördelaktigt sätt. Härtill kommer att registret inte får någon civilrättslig verkan alls, vilket hade varit av värde för båtköpare i olika avseenden.

Sammanfattningen infinder sig utan större svårighet: Fritidsbåtsregistret saknar *allt* berättigande utifrån de ändamål som åberopas i propositionen. Propositionen är en sill i kapprock.

Herr talman! Jag yrkar avslag på propositionen och bifall till reservationen.

Anf. 45 KJELL NORDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag blev något förvånad när en så erfaren politiker som kulturutskottets ordförande Ingrid Sundberg i denna debatt hänvisade till en tidningsartikel om vad jag skulle ha sagt på ett möte i Fröjered. Ingrid Sundberg borde kontrollera med källan innan hon använder en tidningsartikel för att beskylla en kollega för lögn. Självt har jag inte förrän i dag tagit del av denna artikel, genom en påstötning hos Ingrid Sundberg efter hennes anförande.

Jag har inte på något möte någonstans sagt att förslaget om båtregister är ett steg mot att införa båtskatt. Vad jag däremot har sagt är att detta båtregister bl. a. kan användas av skattemyndigheterna för en mer verksam förmögenhetsskattekontroll. Detta och inget annat har jag sagt på flera möten, bl. a. i Fröjered.

Anf. 46 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Om Kjell Nordström litet oftare lyssnade på riksdagens allmänpolitiska debatter med partiledarna, skulle han inte undgå att höra hur ofta hänvisningar görs till referat av vad partiledarna har sagt i den ena eller andra tidningen. Jag har aldrig hört att någon av partiledarna i dessa fall har betvivlat riktigheten i journalisternas framställning.

I detta fall är det inte mig Kjell Nordström beskyller för lögn, utan det är Anders Nilsson och i viss mån statsrådet Lönnqvist.

Huvuddelen av den tidningsartikel vi nu talar om går ut på, som jag tidigare anmärkte, att möjligheterna att beskatta olika saker i samhället bör ökas. Kjell Nordström säger bl. a.: Vi skall även undersöka om det går att koppla marginalskattesänkningar till förbundens avtal och lönerörelsen. Det var en ny och ganska intressant tanke.

Kjell Nordström fick på detta möte även svara på frågor, och en av deltagarna ville bl. a. veta varför regeringen var så rädd för att införa båtskatt. Kjell Nordström svarade att registrering av båtar införs fr. o. m. 1988 och att man sedan kan gå vidare och beskatta.

Vi har i vårt land ingen orsak att gå till journalisterna och begära bekräftelser. Det finns något som heter tryckfrihet – tack och lov för det!

Anf. 47 KJELL NORDSTRÖM (s):

Herr talman! Precis som jag sade tidigare, talade jag på mötet i Fröjered om förmögenhetsbeskattningen. Jag har inte skrivit artikeln själv – jag visste inte ens att den var införd i någon tidning eller att det var någon journalist med på mötet.

Vad jag har sagt är att skattemyndigheterna kan använda registret för en mer verksam förmögenhetsskattekontroll, vilket även utskottet har anfört.

Enligt den gyllene regeln för alla debatter skall Ingrid Sundberg inte tro att meningsmotståndare har lägre motiv än hon själv har i sin debatteknik.

Anf. 48 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Det var icke förmögenhetsbeskattningen som referatet aktualiserade. Kjell Nordström redogjorde för vad som redan utträttats. Han pekade på de begränsade avdragen och lovade att skatteutskottet skulle arbeta flitigt för att ta fram förslag till nya åtgärder, t. ex. att bredda basen genom att beskatta fler saker: Andra sätt är att se över inkomstskatten, förändra marginalskatten och minska avdragen ytterligare.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om bostadsutskottets betänkande 22.)

Kammaren övergick till att debattera skatteutskottets betänkande 50 om kompletteringspropositionen m. m.

Anf. 49 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! För tids vinnande skall jag inte kommentera alla de 21 reservationer där vi moderater har deltagit.

Förslaget att ta ut avgifter för tullförrättning på icke ordinarie arbetstid är enligt vår uppfattning felaktigt ur flera synpunkter:

1. Avgiften utgör en onödig kostnadsbelastning på näringslivet, vilket är allmänt skadligt för exporten.
2. GATT-stadgan förbjuder import- och exportavgifter i statsfinansiellt syfte, varför det är ytterst tveksamt om förslaget inte strider mot GATT-stadgan.
3. Konkurrensförhållandena mellan olika transportföretag kommer troligen att snedvridas.
4. En avgift kommer att leda till ett ryckigare transportflöde med negativa verkningar på miljön.

Således finns många goda skäl till att avvisa propositionen i denna del. För två år sedan, när ett liknande förslag förelades riksdagen, kunde socialdemokraterna inte samla tillräcklig majoritet för ett genomförande – denna gång ställer vpk välvilligt upp med transporthjälp.

Utskottsmajoritetens positiva inställning till en skärpt beskattning av anställdas förvärv av konvertibla skuldebrev är beklaglig och några frågor är på sin plats. Varför vill ni socialdemokrater inte underlätta ett breddat meddeläggande i företagen för de anställda? Vad menar ni med att beskattningsreglerna vid anställdas förvärv av konvertibla skuldebrev ger otillfredsställande resultat i vissa avseenden? Vilka avseenden?

Beklagligtvis är vi moderater ensamma i reservation nr 8, som rör beskattningen av investmentbolagen. Dessa företags skattevillkor är betydligt sämre än vad som gäller för allemansfonder och löntagarfonder, och antalet investmentbolag har också drastiskt minskat.

Allemansfonderna är befriade från skatt både på realisationsvinst och utdelningsinkomster och slipper även vinstdelningsskatt. Investmentbolagen måste däremot erlagga vinstdelningsskatt, realisationsvinstskatt och skatt på viss utdelning. De behöver dock inte skatta för utdelningsinkomster från aktier om utdelningen vidareutdelas. Avkastningen från konvertibla skuldebrev däremot beskattas fullt ut, även om hela den erhållna räntan vidareutdelas. I reservationen yrkar vi att denna ränta skall vara skattefri om den vidareutdelas.

Kapitalbeskattningens negativa konsekvenser för näringslivet är mycket tydligt klarlagda. Företagsskattekommittén visade redan för sex år sedan på lösningar för att minska dessa skadliga verkningar. Trots detta är tydligen det enda som händer att finansministern i kompletteringspropositionen hotar med skärpt förmögenhetsskatt på skogsfastigheter.

Förmögenhetsskatten på det arbetande kapitalet i små och medelstora företag bör slopas. När det gäller övriga kapitalskattefrågor kräver vi en återgång till tidigare beskattningsregler för OTC-bolag. Skärpningen förra året innebar att marknadsvärdet på aktierna skulle ligga till grund för

värderingen i stället för det lägre substansvärdet. Dessa nya regler har drabbat många OTC-bolag hårt och kommer också att utgöra ett hinder för en önskad introduktion av nya OTC-bolag.

Litet i skymundan av den gigantiska engångsskatten på försäkringstagar-
nas sparmedel, som drevs igenom i december förra året, fick vi ytterligare en
ny skatt – förmögenhetsskatt på kapitalförsäkringar. Denna skatt utgör
ytterligare en börda på familjeföretagen, vilket avsevärt kommer att försvåra
generationsskiften. Därmed blir dessa företag ofta uppköpskandidater,
vilket knappast lär vara till gagn för de anställda.

En annan nackdel för familjeföretagen inför generationsskifte är att
successiv överlåtelse genom gåva beskattas hårdare än om hela företaget i
fråga ges bort vid ett och samma tillfälle. Den 30-procentiga reduceringsre-
geln gäller nämligen inte vid successiv överlåtelse, vilket vi alltså tycker är fel.

Det skattefria beloppet vid gåva har, trots den kraftiga penningvärdeför-
sämringen, varit oförändrat 2 000 kr. i flera decennier. Vi föreslår nu i en
reservation att det fria beloppet höjs till 10 000 kr. Detta belopp gäller för
övrigt redan nu om gåvan inte utgörs av pengar, utan exempelvis av möbler
eller annat lösöre.

Förslaget att höja bilaccisen, eller försäljningsskatten på motorfordon,
som det heter, bör avvisas. Inte minst ur miljösynpunkt är det värdefullt om
äldre bilar så fort sig göra låter byts ut mot nya, modernare och därmed oftast
miljövänligare bilar. Den högre försäljningsskatten kommer naturligtvis att
fördröja denna utveckling. Skatten slår hårdast mot dem som är mest
beroende av egen bil, nämligen barnfamiljer och glesbygdsbor. Eftersom vi
går emot höjningen har vi ingen anledning att ta ställning till överenskom-
melsen mellan socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna om
hur de inlutna skattemedlen, beräknade till knappt 500 milj. kr., skall
användas för att bl. a. stödja kollektivtrafiken.

Det var mycket glädjande att socialdemokraterna inte lyckades skapa
tillräcklig majoritet för att genomdriva en kraftig höjning av fastighetsskat-
ten för hyreshus och småhus. Den ökade beskattningen för de boende hade
beräknats till 2,6 miljarder kronor.

Socialdemokraterna i skatteutskottet har nu i en motion anpassat sitt
förslag till vad vi föreslagit i fråga om uttagsprocent på de blivande nya
taxeringsvärdena. För hyreshus blev det en sänkning från 80 % till 55 % och
för småhus, som inte taxeras förrän 1990, blir det ingen ändring alls. Att vi
trots detta har en reservation under momentet Ändringar av underlaget för
beräkning av fastighetsskatt beror på att vi inte kunnat godta den text som
utskottsmajoriteten står för, bl. a. att man blott tills vidare bör undvika ett
totalt sett ökat uttag av fastighetsskatt.

När fastighetsskatten genomdrevs med början den 1 januari 1985 röstade
de tre borgerliga partierna emot förslaget. Våra motiv mot skatten är i dag
lika relevanta som för två och ett halvt år sedan. Enskilt ägda hyresfastigheter
drabbas hårdare än s. k. allmännyttiga, bland de drygt 1,5 miljoner småhus-
ägarna som träffas av beskattningen drabbas de hårdast som har de högsta
boendekostnaderna. Skatten utgår ingalunda efter bärkraft, vilket annars
bör vara grundregeln för all beskattning. Fastighetsskatten bör successivt

avskaffas, och vi anser att en sänkning av skatteuttaget med en tredjedel bör ske fr. o. m. 1988.

Avslutningsvis några ord om de två sista reservationerna beträffande en fortsatt reformering av beskattningen. I dessa två reservationer, 32 och 33, yrkar folkpartiet och centerpartiet bifall till sina respektive partimotioner. Motsvarande moderata partimotion har hänvisats till finansutskottet, varför någon reservation till förmån för denna motion inte kan lämnas till detta utskottsbetänkande. Mittenmotionerna innehåller en del moment som vi kan skriva under på, men också inslag som vi inte kan acceptera. Vi kommer därför att avstå vid en eventuell omröstning i dessa frågor.

För att också vinna litet tid i själva beslutsprocessen yrkar jag inte denna gång, som annars brukligt är, bifall till samtliga 21 moderatreservationer, utan nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 1, 6, 8, 12, 17, 18, 23, 28 och 30.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 50 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Det är ett mycket innehållsrikt betänkande som vi har framför oss. Detta visar i flera avseenden på den principiellt olika syn som finns mellan oss liberaler och socialdemokraterna. Kammardebattens syfte är huvudsakligen att inför offentligheten belysa partiernas ståndpunkter. Jag vill därför beklaga att det är så ont om tid att detta knappast kan ske. I likhet med Knut Wachtmeister skall jag försöka vara kortfattad.

Knut Wachtmeister behandlade ganska ingående tullförrättningsavgifterna. Jag skall bara lägga till en synpunkt, nämligen den att den kontroll och den godsregistrering som äger rum vid våra gränser sker i syfte att möjliggöra uttag av införselavgifter. Dessa avgifter är skatt. När man nu inför en tullförrättningsavgift lägger man i praktiken också skatt på skatten.

Folkpartiet anser – och det är nog ganska välbekant – att omsättningsskatten på aktiehandeln bör avskaffas. Omsättningsskatten på värdepapper är en olämplig form av beskattning. Den stör marknadens funktionssätt och försämrar också möjligheterna för väsentliga delar av näringslivet att anskaffa eget kapital. Mot den bakgrunden är det givetvis oacceptabelt att utvidga omfattningen av skatten.

Herr talman! Olika åtgärder för att göra de anställda delaktiga av företagets vinster har diskuterats från denna talarstol under de senaste dagarna. I tisdags hade vi en debatt om del i vinst, om emissioner av aktier till de anställda. I går hade vi en mycket livlig debatt, i vilken partiledarna deltog, om socialavgifter på vinstdelning. Dessa debatter har på ett mycket tydligt sätt visat de ideologiska skillnaderna i synen på del i vinst eller del i ägandet för de anställda. Medan vi från folkpartiet på allt sätt vill underlätta ett sådant deläggande, vill socialdemokraterna tillsammans med vpk förhindra detta. I detta betänkande får vi ett nytt exempel, när utskottsmajoriteten ställer sig bakom ett tillkännagivande till regeringen med anledning av två socialdemokratiska motioner, i vilka man kräver en skärpt beskattning av konvertibler till de anställda.

Vi från folkpartiet menar att man bör välja en frivilligt skärpt tillämpning av de etiska regler som används, och vi hävdar att en sådan skärpning också har skett på marknaden under senare tid. Om detta inte fungerar bör lagstiftning övervägas, men inte en skärpt beskattning, som ju stör marknaden. Vi vill i stället stimulera enskilda till att spara i aktier. Beskattningen av enskilt ägda aktier är väsentligt högre än för institutioner, och produktivt sparande i aktier missgynnas i förhållande till annat sparande. Folkpartiets uppfattning är att skattereglerna bör ses över så att man skapar bättre förutsättningar för en väl fungerande aktiemarknad. Man bör också stimulera enskilda att spara i aktier. Därför bör man återinföra en skattereduktion för aktieutdelning, vilket krävs i reservation 9.

Den som ställer kapital till samhällets förfogande för produktionsmedel bör ur förmögenhetsbeskattningssynpunkt och även ur annan skattesynpunkt behandlas förmånligare, menar vi, än den som använder kapitalet till konsumtion. Så är sannerligen inte alltid fallet. Aktievinstreglerna medför liksom värderingsreglerna vid förmögenhetsbeskattning snedvridande effekter till förmån för improduktiva investeringar av olika slag, t. ex. i diamanter, konst och andra samlarobjekt, som efter en viss tid går helt fria från vinstbeskattning. Till följd av en kombination av förmögenhetsskatt, hög marginalskatt och arbetsgivaravgifter tvingas ofta de som driver mindre företag att ta ut betydande belopp ur rörelsen för att kunna betala förmögenhetsskatt. Reglerna om arvs- och gåvoskatt innebär också att generationsskiften försvåras på ett olämpligt sätt.

Folkpartiet menar att det är angeläget med en mera allsidig översyn av sparandet i aktier och av aktievinstbeskattningen. Vi vill också att förmögenhetsskatten på i företaget arbetande kapital slopas.

Herr talman! I reservation 19 kräver vi att det gåvoskattefria beloppet skall ökas från 2 000 kr. till 10 000 kr. Knut Wachtmeister talade om detta, så jag skall inte fördjupa mig så mycket i frågan. Jag vill bara säga att lagstiftningen bör överensstämja med folks rättsmedvetande. Om det finns någon regel på skatteområdet där detta inte gäller, tror jag att denna regel kan tjänstgöra som ett gott exempel på det.

I kompletteringspropositionen föreslås också en höjning av bilaccisen. Från folkpartiet är vi motståndare till detta. Man motverkar härigenom en förnyelse av bilparken. Den nedsättning av accisen för bilar med avgasrening som skett förändrar inte på något sätt detta förhållande. Vi tycker att man skall stimulera till inköp av nya bilar, som ju drar mindre bensin och som ofta har mycket bättre avgasrening än de äldre. Det var också miljöhänsyn som låg bakom vårt initiativ i utskottet att man skulle lägga hela skattehöjningen på den blyade bensinen och låta prisskillnaden bli större mellan blyad och blyfri bensin.

Herr talman! Behandlingen av propositionens förslag om höjd fastighets-skatt har på ett ganska obarmhärtigt sätt fäst blicken på att det system med taxering vartannat år av skilda delar av fastighetsbeståndet som riksdagen har beslutat om är totalt oförenligt med uttaget av fastighetsskatt på det sätt som nu sker. T. o. m. vpk har nu fått kalla fötter inför den skattehöjning som socialdemokraterna föreslog. Om man skulle tillämpa systemet såsom det föreslogs i propositionen, skulle det leda till en enorm sifferexercis där man

skulle beräkna procent på procenten. Det skulle också driva fram en kraftig höjning av fastighetsskatten.

I dessa dagar har det närmast gått troll i ordet uppgörelse. Man skildrar med stor dramatik hur olika beslut har kommit till. Jag blev ganska förvånad när jag härommorgonen vaknade till radion, som presenterade avslagsyrkandet på fastighetsskatten som en "uppgörelse i skatteutskottet". Jag tycker det får vara någon hejd på talet om uppgörelse. Detta är ett rent avslagsyrkande, och ett avslagsyrkande med all den kraft som riksdagen är mäktig. Att sedan socialdemokraterna, när de såg vartåt det hela barkade, passade på att med skatteutskottets ordförande som första namn väcka en motion helt i enlighet med avslagsyrkandet gör inte avslagsyrkandet mera obetydligt. Möjligen kan finansministern finna någon tröst i att detta blanka avslag ger honom ökad möjlighet att infria målsättningen i budgetpropositionen att det totala skattetrycket inte bör öka. Folkpartiet har klart och tydligt förklarat att fastighetsskatten på sikt bör avskaffas. Därför finns det självfallet inte nu någon som helst anledning att höja eller utvidga den.

Herr talman! Regeringen sätter nu till den mycket efterlängtade utredningen om den reformering av inkomstbeskattningen som skall ske. Detta är bra. Jag skall därför avstå från att kommentera vår reservation 32. Den har varit föremål för debatt i kammaren när vi diskuterade inkomstskatten, och jag vill i likhet med Knut Wachtmeister spara på kammarens arbetstid. Av vad jag har sagt framgår emellertid vikten av att även kapital- och kapitalvinstbeskattningen blir föremål för en översyn i samband med den omfattande reformeringen av systemet som nu kommer att ske.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3, 4, 6, 9, 12, 17, 18, 19, 23 och 24.

Anf. 51 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 50 med anledning av kompletteringspropositionen behandlas, förutom den del av kompletteringspropositionen som hänvisats till skatteutskottet, en rad motioner väckta under allmänna motionstiden. Till utskottets betänkande har fogats inte mindre än 33 reservationer. Jag skall med hänsyn till det begränsade tidsutrymme vi har endast beröra en del av de reservationer som centern står bakom.

I reservation 1 berörs regeringens förslag om införande av tullförrättningsavgifter. Enligt vår uppfattning är det felaktigt att ta ut nya avgifter på importen. Avgiften innebär ökad administration och krångel och skulle, enligt min uppfattning, orättvist drabba de mindre hamnarna där fast personal för närvarande inte finns stationerad. Av såväl principiella som sakliga skäl anser vi att utvidgningen av avgiftsuttaget inte bör ske.

I reservation 6 berörs konvertibla skuldebrev till anställda. Enligt vår uppfattning bör samma regler gälla för de anställda som för allmänheten.

I reservation 9 berörs frågan om skattereduktion för aktieutdelning. Den särskilda skattereduktionen för mindre aktieutdelningar infördes 1980 för att lindra dubbelbeskattningen av aktieutdelningar, stimulera aktiesparandet och därmed inverka positivt på näringslivets möjligheter att anskaffa riskvilligt kapital. Det var därför mindre välbetänkt när socialdemokraterna

två år senare tog bort denna stimulansmöjlighet. Ett återinförande av skattereduktionen för mindre utdelningar skulle vara en värdefull stimulans för att öka hushållens sparande i aktier.

I reservation 12 behandlas en fråga som ofta diskuteras i riksdagen, nämligen frågan om beskattning av arbetande kapital i företag. Företagsskattekommittén föreslog redan 1981 att helt undanta arbetande kapital i mindre och medelstora företag från förmögenhetsbeskattning. Kapitalskatterna utgör en allvarlig belastning på företagen såväl under den aktiva tiden som vid generationsväxling. Ett borttagande av förmögenhetsskatten på arbetande kapital är därför angeläget.

En annan angelägen åtgärd är att successiva överlåtelser genom gåva skall kunna ske med tillämpning av de särskilda regler som gäller beträffande förmögenhets- och arvsbeskattningen på arbetande kapital i företag. Enligt nuvarande bestämmelser gäller inte dessa regler vid successiva överlåtelser utan endast om förvärvskällan i sin helhet överläts. Detta försvårar i hög grad generationsväxling. Vi reserverar oss anser att starka skäl talar för den ändring av bestämmelserna som nu föreslås i reservation 17.

I reservation 19 berörs grundavdragets storlek vid gåvobeskattningen. Nuvarande fribelopp på 2 000 kr. har varit oförändrat i flera decennier. Vi yrkar därför att grundavdraget höjs till 10 000 kr.

I reservation 20 krävs att kapitalbeskattningens höjd fastställs till den nivå som gällde före 1983. Sverige har i dag den högsta kapitalbeskattningen bland OECD-länderna. En återgång till de tidigare reglerna är i dagsläget en rimlig åtgärd.

I kompletteringspropositionen föreslås en betydande höjning av bilaccisen med ca 2 000 kr. för en bil av normal storlek. Enligt vår uppfattning är det felaktigt att höja bilaccisen. Bilen är ett för de flesta nödvändigt fortskaffningsmedel. Nya bilar är mer miljövänliga, och en höjd bilaccis kommer otvivelaktigt att fördröja förnyelsen av bilparken. Vi yrkar därför avslag på propositionen på denna punkt.

Beträffande den höjning av fastighetsskatten som regeringen föreslår har socialdemokraterna själva anpassat sitt förslag till vad som föreslagits i oppositionspartiernas motioner. Detta är bra och det innebär att vi undviker en skattehöjning på 2,6–2,7 miljarder kronor. I reservation 24 har vi från centern, folkpartiet och moderaterna en något annorlunda motivering för vårt ställningstagande i denna fråga.

I reservation 31 behandlas en motion med förslag om införande av skatt på uran. Kärnkraftsproducerad el har i dag en förmånlig beskattning, vilken successivt bör avvecklas. Ett led i denna riktning är införandet av en skatt på uran. I reservation 31 begärs därför att regeringen skall lägga fram ett förslag om en sådan skatt samtidigt som andra skatter sänks, i första hand skatten på arbete.

Slutligen ett par ord om reservation 33. I denna reservation framförs centerns syn på den framtida inkomstbeskattningen. Enligt centern bör en skattereform sikta på en sänkt skatt på arbete och arbetande kapital, sänkta marginalsatser för alla och en effektiv kommunal skatteutjämning. Grundavdraget skall vara kvar. Reformen bör finansieras dels genom att man breddar skattebasen i företagssektorn och gör förändringar i energiskatteut-

taget, dels genom miljöavgifter. En förbättrad kommunal skatteutjämning måste utgöra en grund för en reformering av skattesystemet. Den statliga inkomsts-katten bör utgå till högst 20 % utom för dem med de allra högsta inkomsterna. En sänkning av marginalskatterna bör få en effekt i samtliga inkomstskikt och inte, som i vissa andra skatteförslag, innebära ett ökat tryck för inkomsttagarna med de lägsta lönerna. Ett relativt stort belopp i botten av inkomsten bör även i fortsättningen vara helt skattefritt, bl. a. för att uppnå en rimlig fördelningspolitisk utformning. Jag ser också med tillfredsställelse att den utredning som har aviserats kommit till stånd. Jag hoppas att de synpunkter som centern framfört skall vinna beaktande i en utredning, så att vid en framtida utformning av ett skattesystem hänsyn kan tas till alla inkomstgrupper.

Herr talman! Jag skall i likhet med tidigare talare begränsa mig när det gäller att yrka bifall till reservationer. Jag yrkar därför bifall endast till reservationerna 1, 6, 12, 17, 19, 20, 23, 31 och 33.

Anf. 52 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Man måste vara i startgroparna här i slutskedet av debatten. Jag skall begränsa mig till att enbart diskutera de rent skattepolitiska frågorna, även om man i ett sådant här sammanhang skulle finna anledning att gå in rent allmänt på den ekonomiska politiken. Men den ekonomiska politiken kommer att dissekeras och debatteras i morgon. Jag skall nöja mig med att ganska konkret diskutera skatterna.

Det är riktigt att vänsterpartiet kommunisterna var med och införde fastighetsskatten en gång i tiden. Vi var med och införde fastighetsskatten för att vi tyckte det var en riktig väg att skapa en omfördelning. Skatten var ett nödvändigt tillskott för att omfördela kostnaderna i boendet. När fastighets-skatten infördes gick också pengarna till omfördelningen, till skillnad mot det förslag som regeringen lagt fram den här gången.

Motivet den här gången har inte varit att omfördela inom boendesektorn utan att helt krasst göra en köpkraftsindragning. Detta är en av anledningarna till varför vi från vpk sagt nej till förslaget.

Det är inte så, Kjell Johansson, att vi har fått kalla fötter. Vi ansåg helt enkelt att den här typen av höjning för att göra en köpkraftsindragning, utan att vara kopplad till någon förbättring eller förbilligande av boendet i allmänhet, inte fanns med i bilden. Jag skulle vilja påstå att i stället för kalla fötter hade vi is i magen.

Regeringens förslag fick ju dessutom stryka på foten i ett tidigt skede. De borgerliga partierna, och sedermera socialdemokraterna i skatteutskottet, har gått fram med ett förslag som innebär att man skall reducera beräkningsunderlaget till 55 % i stället för de 80 % som regeringen föreslagit. Detta har gjorts med utgångspunkten att det skall vara neutralt och totalt sett inte orsaka några hyreshöjningar. Totalt sett drabbas ingen, men i praktiken kommer hundratusentals hyresgäster att drabbas av det borgerliga och socialdemokratiska förslaget som vi i dag kommer att fatta beslut om. Det bottnar i att man enbart utgår ifrån en genomsnittligt beräknad taxeringshöjning på 80 %. Men vi vet ju att folk inte bor i genomsnitt, utan var och en bor i sin lägenhet i sin hemort.

När det gäller vissa orter i landet har spekulativen varit speciellt stor, vilket innebär att taxeringsvärdena också kommer att skjuta i höjden väsentligt mer än det beräknade genomsnittet. Detta kommer att medverka till att Stockholms innerstad, Göteborg och en del andra orter i landet trots detta kommer att få hyreshöjningar på runt 50 kr. i månaden. En höjning med 6 kr. per kvm blir ungefär 50 kr. i månaden för en normal lägenhet.

Detta kallar nu majoriteten i riksdagen för neutralt. Från vår sida vill vi påstå att det ingalunda är neutralt. Det medför en direkt höjning av många människors boendekostnader. Vi föreslog i stället att man skulle använda 1987 års taxeringsvärden. Om man hade velat göra så, hade det inneburit att det hade blivit absolut neutralt. Då skulle ingen ha fått hyreshöjningar eller ingen skulle ha fått hyressänkningar. Även om det i praktiken inte blir några hyressänkningar, blir det ändå en sänkt kostnad på grund av att höjningarna på vissa orter i landet kommer att underskrida de beräknade 80-procentiga taxeringsvärdeshöjningarna.

Vid samtal med företrädare för socialdemokraterna i riksdagen föreslog vi i stället att man skulle införa en fastighetsskatt på industrifastigheter. Det är inte heller något nytt krav. Vi tycker dock att det finns all anledning att i det här skeendet använda möjligheten att ta till beskattning av industrifastigheter för att kunna utnyttja de pengarna till omfördelning. Man skulle därigenom t. o. m. kunna förbilliga boendet för människorna, och inte som det är nu bara göra det billigt för företagen med deras vinstexpansioner och stora likviditeter.

Jag kan hålla med om att det nuvarande systemet – vilket regeringen också har sagt i något sammanhang – medför gränsdragningsproblem när det gäller olika typer av lokaler som har samma form av näringsverksamhet. Med de förslag som vpk lade fram om oförändrade taxeringsvärden som beräkningsgrund, skulle man ha fått helt neutrala effekter, eftersom taxeringsvärdena då inte skulle få slå igenom.

Vi sade vidare i vår motion – och det tror jag också kommer att komma fram i den utredning som i dagarna skall tillsättas – att man också måste se över hur fastighetstaxeringen i framtiden kommer att slå med de olika höjningarna på taxeringsvärdet som man ändå har att räkna med, i varje fall i de expansivare orterna i landet. Men det gäller inte bara hur fastighetsskatten kommer att slå, utan det gäller naturligtvis också frågan hur schablonintäkterna m. m. inverkar på boendekostnaderna i småhus, hyreshus och bostadsrätter.

Jag skall sedan gå över till kapital- och aktiebeskattningen. På det området finns det förslag som vi har lagt fram tidigare. Vi anser att spekulativen i aktier och andra typer av värdepapper är alldeles för lindrigt beskattad. Här måste det ske väsentliga skattesärpningar.

Kjell Johansson, det är inte fråga om ett sparande i aktier. Det är fråga om en spekulativt i andras arbete och en spekulativt i kapital som förräntar sig. Detta kapital förräntar sig dock inte på grund av att det görs mera insatser i produktionen, utan därför att det finns ett överskott på likvida medel inom företagsverksamheten i dag. Det rör sig om flera hundra miljarder kronor. Det är dessa pengar som mycket kraftigt medverkar till att man kan göra olika typer av spekulativa vinster genom att satsa på aktier. Det är inte fråga

om sparande, det är fråga om spekulaton.

Vi vet att värdeökningarna har varit mycket stora. Man kan titta på hur det såg ut i slutet av 1970-talet. Värdena på aktiemarknaden låg då på ungefär 25 miljarder kronor, och förra året låg de alltså på 487 miljarder kronor – en väsentlig höjning.

Omsättningen på aktiehandeln har likaså haft ofantliga proportioner. Som jag sade tidigare, står den inte i proportion till de ökade arbetsinsatserna som görs. Det är i stället spekulationsraseriet som har fått effekt. Det är de snabba klippens män, och i viss mån även kvinnor, som har dragit de stora vinsterna på det här. Det har drabbat de vanliga människorna, de arbetande i samhället, på olika sätt. Detta system med aktier och med spekulatoner i andras arbete tar sig hela tiden uttryck i nya former. Man inför konvertibler, optioner, terminskontrakt och allt möjligt annat. Alltihop ligger inom en spekulativ sektor, som i viss utsträckning borde förbjudas helt och där man också borde införa mycket hårdare beskattning av den här typen av verksamhet. Vi har föreslagit en höjning av aktieomsättningsskatten, eller skatten på värdepapper, från 2 till 6 %. Det skulle ge ungefärligen 6 miljarder kronor. Ja, säger belackarna, om man genomför ett sådant stort steg på en gång eller ökar skatten så kommer det att minska omsättningen osv. Erfarenheterna från tiden när skatten höjdes från 1 till 2 % tyder knappast på detta. Vid den enorma höjningen visade det sig år 1986 tvärtom hur det gick.

Jag kan även nämna något beträffande förmögenhet i aktier. För något år sedan gjorde regeringen en, skall vi säga, kullerbytta på grund av ett speciellt uppmärksammat fall. I det fallet fick de efterlevande en skatt som var större än tillgången i form av arvet. Detta har sina speciella förklaringar, som jag inte skall gå in på. Men den kullerbytta regeringen gjorde genom att generellt sänka beräkningsunderlaget för förmögenhet på aktier har straffat sig och kommer att straffa sig i väsentlig mån framöver. Det beror bara på att ett eller ett par fall som har blivit uppmärksammade i massmedia har fått effekter som kanske inte ens var avsedda i regeringens förslag.

När det gäller s. k. OTC-aktier och liknande bör skärpningar komma till stånd. Det skedde en viss skärpning för något år sedan. Vi menar att det var alldeles för litet. Det faktiska värdet skall ligga till grund även i de här sammanhangen. Det betyder att man också skall ta upp 100 % av det faktiska marknadsvärdet. Det finns ingen anledning att hålla på att hutla med annat.

Förmögenhetsskatten har vi diskuterat många gånger förut. Vi anser dock fortfarande att det finns skäl till att ta ut en engångsskatt på stora förmögenheter. Från slutet av 1970-talet och fram till nu har hundratals miljarder kronor omfördelats ifrån de lönearbetande i samhället till spekulationshajar och kapitalägare. Vi menar att man måste ta tillbaka det, och det kan gott börja med att man inför en engångsskatt. Om det blir nödvändigt kan man gott återkomma med en sådan skatt, det är vi inte oroliga för. Vi kan i och för sig kalla den för flergångsskatt, om det är någon som hänger upp sig på terminologin.

Herr talman! Sedan till frågan om bilaccisen. När vi från vpk:s sida slutligen accepterade att höja bilaccisen, gjorde vi det uttryckliga förbehållet att vi skulle få de pengarna till regional och lokal kollektivtrafik. Det var ett

villkor vi lade i vår motion. Villkoret har blivit uppfyllt. Vi kommer således årligen att få ordentliga satsningar på investeringar på kollektivtrafiken såväl lokalt som regionalt. Det skall dock medges att det gärna kunde ha varit större satsningar. Men det är den väsentligaste delen för att komma till rätta med bl. a. problemen med avgaser.

Om det inte finns möjligheter att färdas till och från jobbet eller annorstädes med kollektiva färdmedel, är det klart att bilåkningen naturligtvis kommer att vara det enda möjliga färd sättet. Men om vi bygger ut och stimulerar kollektivtrafiken, har vi också möjlighet att få ned privatbilismen.

Nu är det inte så, som det har framhållits av olika borgerliga ledamöter, att bilaccisen bidrar till att försämra miljön. Om man inte höjer accisen på nya bilar, innebär ju inte det att de gamla bilarna försvinner. De skrotas inte därför att det sker ett nytillskott. Det är inte heller så att de gamla bilarna används mer om nytillskottet minskar på grund av bilaccisen. Faktum är att ju mer man kan dämpa nybilsförsäljningen, desto mer dämpar man också nyttjandet av bilen, och det kan knappast vara någon nackdel i dagens läge.

Herr talman! Slutligen vill jag kort kommentera vad Knut Wachtmeister sade beträffande tullförrättningsavgifter. För ett par år sedan gick vänsterpartiet kommunisterna emot det förslaget, som det då låg. Men de synpunkter vi då förde fram har tillgodosetts i det nu föreliggande förslaget, och därför har vi också haft anledning att acceptera det.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationerna och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 53 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Skatteutskottet har den viktiga och ansvarsfulla uppgiften att föreslå riksdagen inkomster som skall bilda underlaget för de utgifter som andra utskott föreslår. Jag tycker nog att vi har lyckats hyggligt med den uppgiften.

Vi började vårt arbete i vår med att bekräfta engångsskatten, som tas ut nu under 1987 och som ligger till grund för pensionshöjningen den 1 juli och för den höjning av bostadstilläggen som går till de sämst ställda pensionärerna fr. o. m. den 1 januari 1988.

Vidare har vi föreslagit riksdagen höjd fordonsskatt, den största bensin-skattehöjningen sedan 1984, höjd skatt på olja, 33 % ökning av bilaccisen, omsättningsskatt på indexoptioner och terminskontrakt samt effektivare skattekontroll av värdepappershandeln.

Det förekommer ibland i politiska angrepp att man skildrar skattehöjningar som uttryck för någon sadistisk lust att plåga medborgarna med ytterligare pålagor. Det skulle inte behöva sägas, men jag tänker ändå envist upprepa att syftet med skattehöjningarna är att slå vakt om välfärden och att utveckla samhällets service till medborgarna.

Syftet är också att skapa underlag för den sänkning av inkomstskatten som vi startade 1983. Mellan 1983 och 1985 genomförde vi den största marginalskattesänkningen i inkomstskattens historia.

1986 höjde vi schablonavdraget för förvärsarbetande upp till 3 000 kr. och vi återinförde rätten att dra av även den första tusenlappen för resekostnader. I år fortsätter vi med att sänka skatteskalorna och för nästa år har vi

redan tagit beslut om ytterligare sänkning av inkomstskatten.

Vi står just nu i begrepp att starta en stor utredning med sikte på en genomgripande förändring av vårt skattesystem. Jag tror inte att det rent tekniskt behöver bli så svårt att utforma ett nytt skattesystem som är enklare, effektivare och rättvisare än det vi nu har.

Däremot är jag rädd för att vi kan möta svårigheter när det gäller opinionsbildningen. Trots att vi kan få fram ett förslag som i sin helhet är till gagn för det stora flertalet medborgare, finns det – det har vi erfarenhet av sedan tidigare – en risk för att ett sådant förslag kan skjutas sönder genom en skarp kritik mot enskildheter som måste finnas i ett stort skattesystem.

Frågan är då: Kan partierna bortse från vissa kortsiktiga partipolitiska poänger? Och kan Sveriges många och starka intressegrupper se till den positiva helheten snarare än till små enskildheter som kan vara negativa från ens egen horisont? Här finns en utmaning för den svenska demokratin och dess förmåga att skapa samling för att lösa svåra problem.

Vi har här i debatten hört en del synpunkter på fastighetsskatten. Vi kan för första gången glädja oss åt att denna skatt nu accepteras av riksdagens samtliga partier. Alla partier tillgodoser sig tacksamt miljardinkomsterna från den skatten i sina budgetalternativ.

De nya taxeringsvärdena för hyreshusen visar på höjningar med i genomsnitt 80 %, och på vissa håll i storstäderna är det fråga om höjningar på omkring 140 %. När vi socialdemokrater haft tillfälle att arbeta igenom detta ytterligare, har vi kommit fram till slutsatsen att vi måste försöka få till stånd ett rullande system, en successiv anpassning till de nya taxeringsvärdena. Fastighetsbeskattningen måste gå från staccato till legato. En sprängvis höjning måste ersättas av många steg i en jämn trappa.

Vi har också hört i debatten den synpunkten att för miljöns del är det inte bra med den höjning av bilaccisen som vi nu lägger fram förslag om för beslut. Om ni nu menar allvar med ert tal om bilar och miljö och det är riktigt att en hög bilaccis är en nackdel, då borde ni i konsekvensens namn avskaffa bilaccisen och i stället höja bensinskatten. Då vore det konsekvent, och då vore det i varje fall uttryck för en kraftfull politik.

Men det finns ju inte något miljöalternativ till den politik som vi har fört här nu i vår. Höjd bilaccis leder ofrånkomligt till att nybilsförsäljningen påverkas i varje fall på marginalen och därmed även bilparkens omfattning. Lägg därtill att vi har en regel som gör att de miljövänliga bilarna med katalytisk avgasrening, de nya, inte drabbas av någon höjd bilaccis. Tvärtom, de får en nedsättning med upp till 5 200 kr., vilket betyder att bilaccisen i praktiken faller bort.

Vi kombinerar höjningen av bilaccisen med ett ökat stöd för den kollektiva trafiken, regionalt och lokalt. Konkret innebär det att 210 milj. kr. kommer att gå ut i årligt anslag för stöd till investeringar för den kollektiva lokala och regionala trafiken. Dessutom initierar vi en miljöpolitisk översyn av hela denna försäljningsskatt på motorfordon, inkl. bussar och tunga fordon i övrigt.

Jag vill också peka på höjningen av bensinskatten, som ju har i varje fall på marginalen en klar inriktning på att begränsa omfattningen av trafiken, och att vi faktiskt ökar gapet mellan den blyfria och den blyade bensinen från 16 öre, som det är nu, till 20 öre.

Sammanfattar vi de här fem punkterna – högre bilaccis, ökat stöd till kollektivtrafiken, översyn av bilaccisens utformning med beaktande av miljösynpunkter, höjning av bensinskatten och ett vidgat gap mellan blyfri och blyad bensin – är det sammantaget ett klart steg i rätt riktning när det gäller miljöfrågan och bilismen.

Det har talats varmt om miljö i detta sammanhang, men de som vill ha lägre bensinpriser och mindre gap, bara 16 öre, mellan den blyade och den blyfria bensinen har kanske inte anledning att tala högst om miljöpolitik.

Så tycker jag det är tråkigt att man på ytterst lösa grunder sprider omkring sig påståenden om att förslaget om tullförrättningsavgifterna skulle strida mot GATT-avtalet. I själva verket förekommer i de flesta länder avgifter för att finansiera kostnader för tullförrättningar på obekvämt arbetstid eller utanför tullplatsen. Det system som här föreslås liknar mycket det som sedan länge finns i Danmark. Då finns det ingen anledning att skapa intrycket i internationella sammanhang att vi skulle vara på väg att bryta mot andan i GATT-avtalet. Det är mycket olyckligt att man på lösa grunder sprider sådana uppfattningar. De kan även gå utanför vårt lands gränser alldeles i onödan.

Genom att vi nu får möjlighet att ta ut dessa avgifter för obekvämt arbetstid och vid förtullning utanför tullplatserna, får vi i själva verket också en chans att öka servicen. Kravet på tullinsatser på obekväma tider och utanför tullplatser ökar oavbrutet, och det är viktigt att transportererna vid gränserna inte stoppas upp. Då är det rimligt att näringslivet bidrar med en del av finansieringen av förrättningarna som sker på obekvämt tid och utanför tullplatserna.

Det sker med mycket milda avgifter: 100 kr. när en stor färja lägger till, 50 kr. för en stor lastbil, medan persontrafiken inte drabbas av någon avgift.

Frågan om konvertibler har också varit uppe. Vi gör ett tillkännagivande där vi vill att regeringen skall se över beskattningen av konvertiblerna. Vi tycker det finns anledning till detta. Jag är förvånad över att man på borgerligt håll river upp så mycket damm kring frågan. Det är alldeles uppenbart att konvertiblerna i dag används för att minska beskattningen. I stället för att på normalt sätt ge ut förmåner eller löner, använder man denna typ av förmåner. Därmed minskar beskattningen i praktiken.

Jag kan åberopa en stor affärstidning, *Dagens Industri*, som något beskriver detta:

”Konvertibellån till anställda och företagsledningar slår alla rekord i år.

Lånen passerar 3 mdr kr. med bred marginal. Men villkoren är utmanande och överskrider rekommendationer från Aktiespararna och Leo-kommisionen.

Konvertiblerna säljs för billigt, styrelseledamöter får stor tilldelning, företagsledningar garanteras konvertibler medan anställdas poster kan reduceras. Övertrampen kan bädda för skärpt lagstiftning.”

Det finns all anledning att se över reglerna och skattebestämmelserna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 54 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Skatteutskottets ordförande förvånade mig genom att ta upp lovsången om skatteutskottets uppgift att dra in skatter till staten. Han säger att majoriteten lyckats bra – även om folkpartiet har gjort så gott det har kunnat för att hålla emot – och han räknar upp en diger meritlista med pensionskatten i spetsen.

Detta är litet konstigt, eftersom vi samtidigt behandlar en motion med Jan Bergqvist som första namn, vari yrkas avslag på höjningen av fastighetsskatten, vilket berövar staten 2,7 miljarder. Det är märkligt att han samtidigt skryter med hur bra man har lyckats, efter att man slagit finansministern på fingrarna på detta sätt.

Jan Bergqvist säger att skattehöjningarna bidragit till välfärden. Då skulle jag vilja fråga: Hur mycket sjunker välfärden när Jan Bergqvists motion om en stund går igenom och 2,7 miljarder försvinner? Är det inte så att en krona som stannar i löntagarnas plånbok eller börs också bidrar till välfärden? I varje fall var det så i går när finansministern i talarstolen skrytsamt talade om att reallönerna hade ökat 3 % och förutsade en höjning med 2 % innevarande år.

Hur går detta ihop? Kan ni inte välja att stå på samma ben, eller är det så att ni tänker dra in dessa höjningar genom bilacciser och annat så att det inte blir några reallöneökningar? Det måste ju gå ihop.

Antingen är syftet att löntagarna skall få utrymme för ökad konsumtion, eller också skall de enligt Jan Bergqvists modell vara glada och lyckliga skattebetalare och få tillbaka i form av ökad välfärd från staten.

Så till frågan om förslaget strider mot GATT-avtalet. Jan Bergqvist säger att man inte skall sprida sådana uppgifter.

Nå, om det verkligen strider mot GATT-avtalet, är det en mycket allvarlig sak som vi ger oss in på. Jag tycker att det är en allvarlig sak, för förslaget går i rakt motsatt riktning mot den folkpartiet vill gå, nämligen att underlätta handeln staterna emellan.

Men om det inte strider mot GATT-avtalet, som ni hävdar, då kan ni vara helt lugna, för då kan ingen människa ha någonting emot saken.

Jan Bergqvist sade att vi i stället skulle höja bensinskatten och säga nej till accisen. Vi säger nej till accisen ifrån folkpartiets sida, men vi var med på att höja bensinskatten på den blyade bensinen, observera det, Jan Bergqvist! Det var folkpartiet som tog detta initiativ i utskottet. Det fanns ett yrkande från centern i samma riktning, men det var som sagt folkpartiet som tog initiativet, och vi fick därmed en större differens som kommer att innebära en bättre miljö.

Det var bra, Jan Bergqvist, att ni gick med på det, så att vi får en bättre miljö. Det hade varit ännu bättre om ni inte höjt bilaccisen. Då hade vi kunnat få en förnyelse av vagnparken också.

Anf. 55 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jan Bergqvist anser att en tullförrättningsavgift inte är oförenlig med GATT-avtalet. Jag ifrågasätter detta resonemang, liksom Sveriges redareförening, Svenska handelskamarförbundet och flera andra näringslivsorganisationer gör.

En viktig princip i den nya GATT-rundan är att nya hinder i den nationella handeln inte skall införas och att existerande hinder skall avvecklas. Så var det med den saken.

Sedan säger Jan Bergqvist att alla partier accepterar fastighetsskatten. Vi moderater gör det inte. Vi har i vår partimotion föreslagit en successiv avveckling. Början skulle göras genom en sänkning av underlaget med en tredjedel 1988.

Jan Bergqvist berättade hur stor mängd konvertibler som har getts ut. Jag vill bara säga att om konvertibler ges ut till de anställda på fördelaktigare villkor än vad allmänheten får, då beskattas den förmånen.

I mitt inledningsanförande ställde jag en fråga till Jan Bergqvist hur han ville komma åt det som han tydligen betraktar som ett oskick med dessa konvertibla skuldebrev. Hur vill Jan Bergqvist komma åt detta – genom förbud, genom högre reavinstskatt eller på vad sätt?

Anf. 56 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Det var en mycket märklig inledning på Jan Bergqvists anförande. Man fick nära nog intrycket att Jan Bergqvist såg det med en speciell glädje och tillfredsställelse att han kunde redovisa de skattehöjningar som skett under innevarande riksmöte. Jag hade för mig att det fanns en strävan efter att inte öka skattetrycket utan försöka åstadkomma förbättringar inom den ram för inkomster som staten hade. Jag känner mig föranlåten att ställa en direkt fråga till Jan Bergqvist: Är det Jan Bergqvists och socialdemokraternas uppfattning att vi måste införa nya skatter och en ökad skattebelastning år från år? Är det socialdemokraternas framtidsbild? I så fall är det värdefullt att få ett klart besked om det.

Jag tycker däremot att 1986 var ett betydligt bättre år. Då började vi att i varje fall skönja ett intresse även från regeringspartiet för att åstadkomma en inriktning av skattetrycket åt motsatt håll. Har det skett en total förändring, måste jag beklaga denna ändrade inställning.

Jan Bergqvist sade att fastighetsskatten har accepterats av alla partier. Jag vet att det är arbetsamt i slutet av riksmötet, men jag skulle vilja rekommendera Jan Bergqvist att läsa det särskilda yttrande från centern och folkpartiet som finns fogat till skatteutskottets betänkande nr 50. Där uttalar vi klart att fastighetsskatten på sikt bör avskaffas. Det råder alltså ingen tvekan om var våra partier står i den här frågan. Det är inte på det sättet att fastighetsskatten accepterats. Att den sedan räknas in i budgetalternativet är självklart. Hur skulle man kunna göra ett budgetalternativ, om man inte räknade in de inkomster som har beslutats av en viss grupp i riksdagen? Man måste räkna in allt, om man skall göra upp ett budgetalternativ.

När det gäller reduktion av bilaccisen för bilar med katalytisk avgasrening innebär förslaget, om jag har läst rätt, att det ifrågavarande beloppet finns kvar från tidigare riksdagsbeslut och att det inte har ändrats när nu bilaccisen höjs.

Sedan är jag förvånad över och beklagar att skatteutskottets ordförande inte vill ägna litet mer intresse åt de krav och synpunkter som har framförts i motioner och reservationer från oppositionspartierna. I en skattedebatt inför ett riksdagsbeslut, där det har redovisats avvikande uppfattningar i så många

punkter som i det här fallet, kan man väl tycka att det borde finnas någon punkt som det vore angeläget även för utskottsmajoritetens företrädare att ägna något intresse och några ord.

Anf. 57 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag vill först konstatera att det tydligen inte är särskilt aktuellt med någon debatt, kanske beroende på att vi nu är inne i riksmötets elfte timme. Det blir tydligen inte nu någon debatt om exempelvis behovet av att ytterligare beskatta spekulationer och förmögenhetsbildning för att klara omfördelningen i samhället. Jag ser fram emot att vi kan föra den debatten vid ett annat tillfälle, när vi möjligen har mer tid till förfogande.

Jag skulle emellertid vilja göra en kommentar beträffande bilaccisen, en kommentar som jag glömde att göra i mitt första inlägg. Uppgåelsen om bilaccisen, som skall ge 210 friska miljoner årligen till kommunerna för den regionala och lokala kollektivtrafiken, innebär – det framgår också av utskottets skrivning – att man även skall se över bilaccisens utformning, så att bilaccisen inte bara grundas på vikterna utan också på de olika miljöeffekter som man kan väga in för att därigenom så att säga anlägga en miljöaspekt även på bilaccisen.

Anf. 58 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Till Stig Josefson vill jag säga att vi lider väl alla av tidspress just nu. Därför begränsade jag mig till att kommentera bara ett fåtal av de borgerliga reservationerna. Jag håller med Stig Josefson om att det hade varit på sin plats med en utförligare diskussion och att vi då hade tagit upp flera av de frågeställningar som är aktuella i utskottets betänkande.

Kjell Johansson tog upp en diskussion om skattehöjningarna och ökad välfärd. Det är ju faktiskt så att skatter är det pris som vi betalar för att kunna bygga upp ett gott samhälle. Skatterna är underlaget för välfärden. Genom att göra skatterna rättvisare kan vi också medverka till att öka välfärden.

Kjell Johansson frågade: Om man beskattar konvertibler, kommer det inte i själva verket att minska välfärden? Nej, det gör det inte. Om man får en rättvisare beskattning får vi också möjlighet att fördela resultatet av produktionen på ett sätt som totalt sett skapar en bättre välfärd. Låt mig ta ett litet exempel. När debatten om engångsskatten var som hetast blev jag och många andra överösta av uppretade SPP-pensionärer som i andra ordalag talade om att "vi protesterar mot att ni vill stjäla min SPP-pension" m. m., därtill vilseförda av en starkt osaklig kampanj från försäkringsbolagen. Nu är ju det ironiska det att tack vare denna förkättrade engångsskatt kommer dessa SPP-pensionärer både att få behålla sin SPP-pension med full värdesäkring och från den 1 juli få en allmän höjning av sina pensioner. Så de har verkligen fått del av en välfärdshöjning till följd av den här skatten.

När det gäller fastighetsskatten är det så att starka sakliga skäl talar för att vi genomför det hela i form av ett rullande system. Ser vi på resultatet av den nu genomförda fastighetstaxeringen för hyreshus, finner vi att vi inte kan låta en anpassning ske sprängvis, utan vi måste ta många små steg och få en successiv och mjuk anpassning. Det är viktigt att vi har kommit fram till detta.

Beträffande tullförrättningsavgifterna tycker jag det är beklagligt att de borgerliga, utan att riktigt veta hur det förhåller sig, sprider påståenden om att det verkar tvivelaktigt om det här är förenligt med GATT-avtalet m. m. Det vore väl bättre om ni arbetade er fram till en bestämd uppfattning i stället för att komma med halva beskyllningar om att det nog inte är förenligt med GATT-avtalet och sådant. Om ni hade lagt ned möda på att gå in i sakfrågan, är jag övertygad om att det hade stått klart för er att de tullförrättningsavgifter som nu föreslås är samma sak som man har i Danmark sedan lång tid tillbaka. Det sägs också mycket tydligt i propositionen att utformningen av dem är påverkad av det danska systemet. Avgifterna kommer inte att vara särskilt höga, och de täcker inte på långt när tullverkets kostnader. Detta kommer att leda till att vi kan ge näringslivet en bättre service. Vi kommer att kunna öka handelsutbytet på obekväma tider och få mera av import och export på platser som i dag inte är tullplatser. Det är i själva verket fråga om en stor fördel ur handelns synpunkt.

Det är därför beklagligt med tanke på den internationella debatten att det finns svenskar som säger att de tror att denna åtgärd nog kommer att utformas på ett sådant sätt att det strider mot andan i GATT-avtalet. Detta påverkar naturligtvis vår trovärdighet negativt. Det vore bättre att man tog ställning i sakfrågan och argumenterade sakligt i stället för att göra påståenden på så lösa grunder.

De borgerliga partierna gör här i olika inlägg förtvivalade försök att orientera sig bort från fastighetsskatten, men faktum är att ni alla tacksamt tar emot ett antal miljarder i form av fastighetsskatteinkomster i era budgetalternativ. Ni vill inte välja bort dessa inkomster och sätta in något annat i stället, utan räknar med glatt mod in dessa pengar.

Till slut vill jag med anledning av att Knut Wachtmeister frågade hur vi skall klara beskattningen av konvertibler svara: Vi överlåter med fullt förtroende åt regeringen att överväga de alternativ som finns och att sedan lägga fram ett förslag.

Anf. 59 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! När jag hörde med vilken frenesi Jan Bergqvist här refererade Veckans Affärer kom jag att tänka på att det skall bli roligt att i fortsättningen be honom referera Veckans Affärer när vi debatterar skatter här i kammaren.

Jag vill så ta upp frågan om skattehöjningar och ökad välfärd. I er föreställningvärld kan en krona medföra ökad välfärd bara om den dras in till staten i form av skatt. Men i vårt samhälle kan samma krona medföra välfärd, om den ligger kvar hos den enskilde, så att han får disponera litet mer av sin egen inkomst att använda efter eget huvud. Vi är t. o. m. så djärva att vi törs tro att den enskilde kan få en bättre välfärd om han själv, inte Jan Bergqvist och andra här i riksdagen, bestämmer om hur han skall använda denna krona.

Jag skulle här ha sagt att en beskattning av konvertibler inte kommer att minska välfärden. Nej, jag talade då om pensionsskatterna. Jan Bergqvist gjorde i det sammanhanget ett konstgrepp, nämligen då han sade att man tack vare pensionskatten har klarat värdesäkringen. Men det är väl ändå så

att man hade klarat värdesäkringens även om man hade sluppit betala denna skatt.

Jag tycker vidare att det är svårt att föra en debatt om GATT-avtalet tillsammans med så många andra frågor här. Poängen är dock att den åtgärd som det handlar om går i fel riktning. Den förhindrar handeln över gränserna, och vi vill ta bort sådana hinder. Vi strävar mot tullfrihet och fria rörelser över gränserna. Det är vidare synd att inte svensk industri förstår att åtgärden skulle medföra en så oerhört mycket bättre service. Å andra sidan tror jag helt enkelt inte att det är på det sättet. I så fall skulle man inom industrin nog ha begripit den saken.

Slutligen säger Jan Bergqvist att vi håller på att orientera oss bort från fastighetsskatten. Därmed menar han att vi accepterar den i våra budgetförslag. Vi skulle av någon underlig anledning inte ha rätt att göra det. Men det höjdes ju faktiskt skatter också under den borgerliga tiden, och det tillkom en och annan skatt. Jag har aldrig hört Jan Bergqvist från denna talarstol räkna bort dem från budgeten. Vi får på samma sätt när vi lägger fram vår skuggbudget räkna med de skatter som gäller. Sedan måste vi naturligtvis också försöka skaffa fram de pengar som behövs för avskaffande av vissa skatter, men det är ett senare problem.

Anf. 60 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Jan Bergqvist säger att man skall göra skatterna rättvisa, så att man kan förbättra välfärden. Detta skiljer sig något från det som Jan Bergqvist sade i sitt första inlägg, då han räknade upp en rad skattehöjningar som hade genomförts. Jag trodde att vi alla var överens om att göra skatterna rättvisa. Det har för mig varit det främsta målet under den tid då jag har arbetat i riksdagens skatteutskott att försöka få ett så rättvist skatteuttag som möjligt.

När det sedan gäller debatten om fastighetsskatten verkar det som om den rullande fastighetstaxeringen har blivit ett slags räddningsplanka. Jag har själv suttit med i utredningen om den rullande fastighetstaxeringen, och jag kan säga till Jan Bergqvist att det inte är enkelt att genomföra en sådan. Den skulle åstadkomma en oerhört stor byråkrati, som vi kommer att få känning av om den skulle förverkligas.

Jag undrar vidare, om den rullande fastighetstaxeringen generellt är så fördelaktig, om det inte är avsikten att man oberoende av penningvärdets förändringar skall tillämpa samma procentuella uttag av skatt. I så fall är det klart som dagen att den i tider med stark inflation kan tillföra statskassan ökade inkomster. Om vi ser tillbaka på den förra fastighetstaxeringen finner vi å andra sidan också att det i varje fall för vissa kategorier hade medfört en sänkning. Min konkreta fråga blir: Är avsikten den att man på det sättet skall kunna smyghöja fastighetsskatten genom att oberoende av penningvärdets förändring fasthålla vid samma uttagsregler vid fastighetsbeskattningen?

Jag vill också återupprepa frågan om socialdemokraternas uppfattning verkligen är den att man i framtiden skall höja skatteuttaget år från år och om detta anses vara enda sättet att klara statens finanser. I så fall känner jag mig oroad. Det finns ytterligare ett tillfälle att svara på den frågan.

Anf. 61 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jan Bergqvist säger att tullförrättningsavgifter är en fördel ur handelssynpunkt. I så fall har Jan Bergqvist dåligt lyssnat på de uppvaktnings-
ar som vi har haft i utskottet med representanter för ett flertal näringslivsorganisa-
organisationer.

Beträffande konvertiblerna: Den som i likhet med Jan Bergqvist säger till pressen att de nuvarande konvertibelreglerna är felaktiga, bör väl också ha en uppfattning om hur man skall möta de missförhållanden som det gäller. Jag kan bara konstatera att Jan Bergqvist uppenbarligen inte har någon uppfattning om hur man skall göra detta utan med varm hand överlåter lösningen av den frågan till regeringen.

Anf. 62 JAN BERGOVIST (s):

Herr talman! Vad gäller vissa skattechöjningar som jag redogjorde för i början av mitt anförande så har vi föreslagit dessa dels för att finansiera de utgifter som föreslås från andra utskott, dels för att få utrymme för en fortlöpande sänkning av inkomstskatten. Jag trodde faktiskt att det var en viktig uppgift att skapa ett utrymme för successiva sänkningar av skatt på arbete och liknande typer av inkomster. Det har vi gjort tidigare år, och det fortsätter vi med i år och nästa år.

När det gäller fastighetsskatten är jag glad över att nu för första gången samtliga riksdagspartier i praktiken accepterar denna skatt och tydligen är beredda att acceptera den under överskådlig tid.

Jag vill också ta upp det som Kjell Johansson sade om engångsskatten. Jag uttryckte mig kanske litet otydligt, eftersom han missuppfattade innebörden av det som jag sade. Jag tillät mig påpeka att engångsskatten, vilket visar sig i SPP:s resultaträkningar, inte på något sätt hotar värdesäkring av bolagets pensioner. Däremot ger engångsskatten SPP-pensionärerna en höjning av deras allmänna pension den 1 juli i år. Jag ville ta detta exempel för att belysa hur groteskt man vanställde verkligheten när man påstod att riksdagen nu var i färd med att konfiskera SPP-pensionärernas pensioner. Det är i själva verket motsatsen som har inträffat. Pensionärernas välfärd och standard har förbättrats tack vare engångsskatten.

Det är riktigt som Knut Wachtmeister säger att näringslivets organisationer är motståndare till tullförrättningsavgifter. I andra sammanhang är de däremot ofta för avgifter, t. ex. i fråga om sjukvården, barnomsorgen och det mesta. Men när de själva drabbas för de ofta kritiska resonemang.

Vi vet emellertid att dessa avgifter endast täcker en del av de faktiska kostnaderna för tullförrättningen. Tullverket kommer på detta sätt att tillföras nya resurser, som det inte hade varit möjligt att föra över via budgeten. Genom de nya resurser som tullverket får kan det också ge bättre service till den kommersiella trafiken. Man kan göra olika värderingar av detta. Näringslivet kan säga, att även om deras avgifter inte täcker kostnaderna fullt ut för denna service, kan det ändå av olika skäl motsätta sig det. Det är emellertid uppenbart att det finns företag och andra intressenter i näringslivet som kommer att ha glädje av att man får en ökad service och en större frihet att använda obekvämtid och platser som inte är tullplatser.

När det gäller GATT-avtalet vill jag säga att Danmark i årtal har haft ett

liknande system, och ingen har på goda grunder kunnat påstå att det strider mot GATT-avtalet. Om vi inför något liknande i Sverige, ifrågasätter man om detta är förenligt med GATT-avtalet.

Det enda män kan åstadkomma genom sådana lösa beskyllningar är att man utomlands skapar osäkerhet om vår avsikt. Men var och en som ser konkret vad detta system innebär kan ju själv konstatera att detta inte på någon punkt går längre än det system som man sedan många år har haft i Danmark.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om bostadsutskottets betänkande 22.)

Kammaren övergick till att debattera bostadsutskottets betänkande 22 om räntebidrag, bostadsbidrag och förnyelsebidrag m. m.

Ränte-, bostads- och förnyelsebidrag

Anf. 63 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Folkpartiet har i sin motion Bo258 behandlat frågan om förnyelsebidragets begränsning till allmännyttiga bostadsföretag. Folkpartiet anser att bidrag skall kunna utgå även till andra bostadsföretag än allmännyttiga.

Folkpartiet anser att riksdagen bör godkänna regeringens förslag om att outnyttjade medel inom ramen för förnyelsebidrag för innevarande budgetår får användas budgetåret 1987/88 men med förbehållet att förnyelsebidrag skall utgå oberoende av om bostadsföretaget är allmännyttigt eller ej.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 64 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Vpk har i det betänkande som vi nu behandlar reserverat sig för det regeringsförslag om en sänkning av den garanterade räntan för nybyggnader och om en höjning av bostadsbidragen som framförts i proposition 150.

Vi har också i en partimotion anslutit oss till dessa förslag, liksom till förslaget om utnyttjande av förnyelsebidraget för förbättring av boendemiljön. Även om förslagen hade viss koppling till förslaget om en höjning av fastighetsskatten, vilket socialdemokraterna inte anslöt sig till, behöver hyran i nybyggda hus sänkas och bostadsbidragen förbättras. Om tidigare beslut om åtgärder för att främja ett ökat bostadsbyggande skall kunna få någon större betydelse måste enligt vår mening även dessa förslag genomföras snarast.

Vpk var det enda parti som för några år sedan motsatte sig att man skulle ta bort möjligheterna till bostadsbidrag för hushåll utan barn. Frågan om återinförande av detta bidrag har sedan varit föremål för förslag, diskussioner och överväganden vid ett tiotal olika tillfällen.

Bostadskommittén föreslog i sitt slutbetänkande att bidraget skulle återinföras. Bostadsutskottet och riksdagen förutsatte förra året att regering-

en skulle förelägga riksdagen ett sådant förslag. Regeringen har sedan, trots tre fyra möjligheter i samband med olika propositioner, underlåtit att lägga fram ett sådant förslag.

I olika debatter här i kammaren, senast den 14 maj i år, har socialdemokraterna gjort uttalanden som jag har tolkat som att de nu snarast kommer att medverka till ett beslut som innebär möjlighet även för barnlösa hushåll med låga inkomster att erhålla bostadsbidrag. Behovet av bostadsbidrag för hushåll utan barn är säkert minst lika stort för andra hushåll som för de ungdomar i åldern 18 – 28 år som i anslutning till beslutet om ungdomsbostadsbidragen kommer att få bostadsbidrag.

Herr talman! Den viktigaste uppgiften nu och framöver måste vara att åstadkomma ett ökat bostadsbyggande, lägre boendekostnader, förbättrade bostadsbidrag, en rättvis fördelning av våra bostäder och åtgärder mot olika former av spekulation i boendet. De vpk-reservationer som finns i betänkandet skulle, om de bifölls, utgöra ett verksamt bidrag till en sådan inriktning. En majoritet i riksdagen bestående av socialdemokrater och kommunister borde nu arbeta för en rad förändringar och förbättringar av bostadspolitiken. Den stora majoriteten av landets hyresgäster, bostadsrättshavare och småhusägare och deras organisationer som har ett gemensamt intresse av det här borde nu aktivt medverka till genomförandet av en sådan bostadspolitik – det gäller för övrigt även fackföreningsrörelsen. Det behövs alltså en bred samling med utgångspunkt i den arbetarmajoritet som finns i riksdagen för att genomföra en annan och bättre bostadspolitik.

Frågan om boendekostnaderna och hyrornas storlek hänger också direkt samman med och utgör en viktig del av kampen mot inflationen och för en förbättring av lönerna och levnadsvillkoren.

Med detta vill jag yrka bifall till vpk-reservationerna i bostadsutskottets betänkande 22.

Anf. 65 MARGARETA PALMQVIST (s):

Herr talman! Jag föreslår att kammaren avslår reservationerna 1, 2, 3 och 5 och bifaller reservation 4 och utskottets hemställan i övrigt.

Av reservation 1 framgår att vpk, i likhet med övriga partier i utskottet, vill avslå regeringens förslag till ändringar i fastighetsskatten. Vi avstår alltså från den förbättringen av statens inkomster. Men vpk vill ha kvar de statliga utgifter som regeringsförslaget också innehåller. Det är en aning opportunt. Riksdagen beslutade den 16 maj i år om räntebidrag och bostadsbidrag med hänsyn till de ramar som då stod till förfogande. Ramarna har inte vidgats sedan dess. Därför bör riksdagen inte heller nu, den 4 juni, öka utgifterna för dessa ändamål.

Samma motiv kan anföras mot reservation 5, där vpk på nytt vill att riksdagen skall hemställa till regeringen om bostadsbidrag till alla hushåll utan barn. Vi socialdemokrater har i reservation 4 redovisat att vi har oförändrad ståndpunkt i denna fråga. Vi vill ha dessa bostadsbidrag så snart som budgetmässiga förutsättningar föreligger. Jag tillstyrker alltså reservation 4.

I reservation 3 vill folkpartiet att förnyelsebidraget visserligen skall få finnas kvar men att det skall kunna fördelas även till privata företag. Med

hänsyn till att allmännyttans bostadsföretag i praktiken har tagit emot en stor del hyresgäster, vilka har behov av extra god boendemiljö som kompensation för brister i andra avseenden, är det rimligt att förnyelsebidragen i den begränsade omfattning som nu föreslås förbehålls vissa allmännyttiga bostadsföretag. Detta var en kort motivering för avslag på reservation 3.

Anf. 66 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag hade inte för avsikt att begära replik, men jag måste faktiskt göra det med tanke på det sätt varpå Margareta Palmqvist beskrev situationen. Hon ifrågasätter nästan vpk:s rätt att följa upp förslag som vi framlagt under flera år, senast under den allmänna motionstiden i anslutning till den proposition som ligger till grund för detta betänkande. Vi har redovisat hur vi skall få täckning för våra förslag, dvs. de pengar som behövs. Margareta Palmqvist menar att det vi föreslår på grund av det beslut som riksdagen fattade den 16 maj skulle vara oansvarigt på något vis. Jag vill än en gång understryka, vilket jag dess värre ofta får göra här i kammaren i anslutning till sådana här debatter, att vpk har täckning till sista öret för de förslag som vi lagt fram både på bostadspolitikens område och då det gäller övriga områden som vi har att behandla här i riksdagen. Det vore skönt om vi kunde sluta med den sortens argumentation som Margareta Palmqvist återigen använde sig av.

Anf. 67 MARGARETA PALMQVIST (s) replik:

Herr talman! Vi har i så fall samma rätt och skyldighet att vidhålla vår bedömning av hur de medel som finns inom budgetramarna skall användas. Vi har alltså inte haft någon anledning att ändra vår inställning i det avseendet sedan den 16 maj.

Anf. 68 INGELA GARDNER (m):

Herr talman! Fr. o. m. i år kan de s. k. allmännyttiga bostadsföretagen få bidrag för att på olika sätt försöka minska antalet outhyrda lägenheter och förbättra den sociala miljön i området. 60 milj. kr. är avsatta för detta ändamål. Ytterligare 60 milj. kr. får användas under nästa budgetår. Nu föreslår bostadsministern också att de medel som inte utnyttjas i år skall få användas nästa år. Moderata samlingspartiet har yrkat avslag på samtliga dessa förslag.

Vi tycker att det är självklart att en fastighetsägare har ansvar för att fastigheten är i sådant skick att människor tycker att det är bra att bo där. Om omflyttningen i en fastighet blir stor eller om man plötsligt börjar få outhyrda lägenheter, måste man som ägare självfallet ta reda på varför och omedelbart göra något åt det. Äganderätten är inte bara en rättighet. Den medför också ansvar och skyldigheter.

Jag tycker att det är märkligt att de s. k. allmännyttiga bostadsföretagen har kunnat leva med sina problem så länge utan att försöka göra något radikalt åt dem. Varje annan producent av en tjänst eller en vara måste ställa sig frågan varför människor inte längre vill ha hans produkter. Och självfallet måste han för att överleva på marknaden av egen kraft snabbt försöka anpassa sig efter människors önskemål och behov. Han kan inte sitta med

armarna i kors och vänta på ett statligt bidrag. Det kan inte de privata fastighetsägarna heller göra. De måste helt enkelt se om sitt hus i tid. Annars blir de utkonkurrerade på marknaden. Och så är det på varje marknad som man inte snedvridit eller förstört i socialistisk regleringsiver.

Om man låtit de allmännyttiga bostadsföretagen arbeta på marknadens villkor och inte täckt deras förluster med skattepengar, hade de omedelbart varit tvungna att ta sitt ägaransvar och göra något positivt för att klara sin ekonomi, dvs. de hade på ett tidigt stadium varit tvungna att vara mera lyhörda för de boendes synpunkter och önskemål. Att arbeta på marknadens villkor – det betyder att om en insats är företagsekonomiskt lönsam, dvs. i det här fallet bidrar till att minska omflyttningen och öka antalet uthyrda lägenheter, så kommer den till stånd; utan statliga bidrag. Och är den inte lönsam, då skall den inte göras. Det här bidraget behövs med andra ord inte.

Vår andra invändning är att det här bidraget enbart riktar sig till de allmännyttiga bostadsföretagen. Det är ytterligare ett i raden av otaliga exempel på att socialdemokraterna alltid ogenerat gynnar rörelser som står dem nära. Något tal om konkurrens på lika villkor är det sällan fråga om när socialdemokraterna får bestämma.

Folkpartiet har i sin reservation föreslagit att man skall råda bot på denna snedvridning till allmännyttans förmån genom att låta bidrag utgå oavsett om bostadsföretaget är allmännyttigt eller inte. Vi kan med hänsyn till vad jag just sagt om fastighetsägarens ansvar och marknadens villkor inte acceptera folkpartiets förslag på denna punkt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den moderata reservationen i betänkandet.

Anf. 69 MARGARETA PALMQVIST (s):

Herr talman! Jag måste säga några ord om de allmännyttiga bostadsföretagens roll i det sociala boendet. Det viktigaste men också det svåraste i strävandena att ge alla möjlighet till en god bostad är just målet att alla skall få denna möjlighet. Det kräver många insatser från olika håll, inte minst från de allmännyttiga bostadsföretagen. Om vi då ställer krav på dessa företag, måste vi också ge ekonomiska förutsättningar, t. ex. de aktuella förnyelsebidragen. Det är inte så att de allmännyttiga bostadsföretagen inte försöker. Man sitter inte med armarna i kors och låter förhållandena i bostadsområden förbli opåverkade. Om de allmännyttiga bostadsföretagen skall kunna öppna sina bostäder för många olika människor med olika behov, kan de inte i alla sammanhang fungera på marknadsmässiga villkor, utan vi måste ta ett gemensamt ansvar även över skattsedeln.

Med detta yrkar jag än en gång avslag på moderaternas reservation.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Jordbruksutskottets betänkande 26

Mom. 1 (investeringsförbud i animalieproduktionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Arne Andersson i Ljung m. fl., *dels* reservation 2 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (arealanpassad animalieproduktion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Arne Andersson i Ljung m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (produktionsanpassning på vegetabilieområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 72 för reservation 4 av Arne Andersson i Ljung m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 och 6 (uttalande om ansvaret för jordbrukets utveckling, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (överläggningarna om jordbruksprisregleringen)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 42 för reservation 6 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 40 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 15 (självförsörjningsgraden för socker)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (förslag om nytt åtgärdsprogram för jordbruket i norra Sverige)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 153 för reservation 8 av Karl Erik Olsson m. fl.

Mom. 29 (stöd till högt skuldsatta jordbruksföretag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (ökade möjligheter till förvärv av skogsmark m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (långsiktig planering av forskning och utveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (prioritering av lokal produktion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (anslag till genomförande av åtgärdsprogrammet m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 213 röster mot 107 för reservation 13 av Karl Erik Olsson m. fl.

Mom. 42 (en strategi för bevarande av genetiska resurser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 43 och 46 (anslag till Lantbruksstyrelsen och Lantbruksnämnderna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Bengt Rosén och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 45 (rådgivningen till lantbruket).

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Arne Andersson i Ljung m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande 22

Mom. 1 (förslag om en ny jordbrukspolitisk utredning m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 50 för reservation 1 av Lars Ernestam m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 och 4 (en heltäckande livsmedelspolitik och konsumentmålet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (regionalpolitiska hänsynstaganden m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 och 7 (regional självförsörjning och den storskaliga animalieproduktionen)

Utskottets hemställan bifölls med 302 röster mot 18 för reservation 4 av Jan Jennehag. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 11 (miljö- och uthållighetsmål m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Lars Ernestam m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (ett enklare och mera flexibelt regleringssystem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (internationellt samarbete)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson – bifölls med acklamation.

Mom. 16 b, c och f (linodling, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 44 för reservation 8 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson.

Mom. 17 (statligt stöd m. m. till alternativ/biodynamisk odling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 9 av Jan Jennehag, *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Jo607 av Birgitta Hambræus och Pär Granstedt i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (minskad användning av gödselmedel och bekämpningsmedel m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 10 av Karl Erik Olsson och Bertil Jonasson, *dels* reservation 11 av Jan Jennehag, *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till yrkande 4 i motion Jo241 av Alf Svensson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande 22

Utskottets hemställan bifölls med 204 röster mot 115 för reservationen av Ingrid Sundberg m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Skatteutskottets betänkande 50

Mom. 1 (tullförrättningsavgifter)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 154 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 2 (en avdragsrätt för vissa utgifter vid optionsaffärer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (avdragsrättens utformning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (en omsättningskatt på indexoptioner och terminskontrakt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (höjning av omsättningskatten på vissa värdepapper)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Tommy Franzén i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (konvertibla skuldebrev till anställda)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (beskattningen på investmentbolag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (skattereduktion för aktieutdelning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (aktievinstbeskattningen, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (arbetande kapital i företag)

Först biträdde reservation 12 av Knut Wachtmeister m. fl. – som ställdes mot reservation 13 av Tommy Franzén – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 165 röster mot 153 för reservation 12 av Knut Wachtmeister m. fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 a (börsnoterade aktier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Tommy Franzén i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 12 b (OTC-aktier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Tommy Franzén i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 12 c (värderingsreglerna i övrigt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Tommy Franzén i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (successiva överlåtelser genom gåva)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (förmögenhetsskatten på vissa kapitalförsäkringar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (grundavdraget vid gåvobeskattningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 a (förmögenhetsbeskattningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 20 av Knut Wachtmeister m. fl., *dels* reservation 21 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 20 och 21 (höjning av bilaccisen m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 151 för reservation 23 av Knut Wachtmeister m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 22 (ändringar av underlaget för beräkning av fastighetsskatt)
Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 19 för hemställan i reservation 25 av Tommy Franzén i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 24 av Knut Wachtmeister m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 23 (industrifastigheter)
Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 27 av Tommy Franzén i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 26 av Knut Wachtmeister m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 24 (en generell sänkning av fastighetsskatten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (en översyn av beräkningsgrunderna för fastighetsskatten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (skatt på uran)
Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 39 för hemställan i reservation 31 av Stig Josefson och Marianne Andersson.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 30 av Knut Wachtmeister m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 27 (en fortsatt reformering av beskattningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Stig Josefson och Marianne Andersson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande 22

Mom. 1 (sänkning av den garanterade räntan för nybyggnader och höjning av bostadskostnadsgränsen avseende bostadsbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 302 röster mot 19 för reservation 1 av Tore Claeson.

Mom. 2 (outnyttjade medel av ramen för förnyelsebidrag)

Först biträdades reservation 2 av Rolf Dahlberg m. fl. – som ställdes mot reservation 3 av Erling Bager och Siw Persson – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 207 röster mot 69 för reservation 2 av Rolf Dahlberg m. fl. 45 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (återinförande av bostadsbidrag till alla hushåll utan barn)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 302 röster mot 18 för hemställan i reservation 5 av Töre Claeson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Motivering

Den i reservation 4 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen godkändes med 167 röster mot 154 för utskottets motivering.

8 § Föredrogs

lagutskottets betänkande

1986/87:28 om de homosexuellas situation i samhället, m. m. (prop. 1986/87:124 delvis och 1986/87:86 delvis) samt

socialutskottets betänkande

1986/87:31 om de homosexuellas situation i samhället (prop. 1986/87:124 delvis).

Tredje vice talmannen meddelade att lagutskottets betänkande 28 och socialutskottets betänkande 31 skulle debatteras i ett sammanhang.

De homosexuellas situation i samhället

Anf. 70 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Det ärende som vi nu går att behandla berör ett i många avseenden både besvärligt och känsligt ämne. Som framgår av lagutskottets betänkande 1986/87:33 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden, har utskottets borgerliga ledamöter yrkat uppskov med hela frågan till hösten. Detta har vi gjort inte bara för att tillmötesgå talmanskonferensens rekommendation om uppskov med ärenden som inte nödvändigtvis måste avgöras under innevarande riksmöte, utan även – och detta är det tyngst vägande skälet – för att ge enskilda ledamöter och partigrupperna god tid att sätta sig in i problemen. Jag måste erkänna att jag inte fått höra några sakskaäl till majoritetens ovilja att tillmötesgå vår begäran om uppskov.

Till utskottets betänkande har fogats ett antal reservationer. De visar att frågan om en lagreglering av de homosexuellas situation inte följer partilinjerna; detsamma gällde för övrigt även de motioner som väcktes med anledning av propositionen. Den kommande voteringen torde markera detta ytterligare. Att uppfattningarna i ett ärende som detta inte går mellan partierna utan genom partierna är naturligt.

Herr talman! Ingen har givetvis någonting emot att de homosexuellas situation underlättas. Men från detta till att göra sambolagens regler tillämpliga på homosexuella samboförhållanden är steget långt. Detta har Allan Ekström och jag mycket starkt betonat i reservation nr 1 till det nu aktuella betänkandet. För oss – liksom jag tror för de flesta – är det självklart att samhället skall främja den heterosexuella familjebildningen. Denna uppfattning bygger på värderingar som är djupt förankrade – ja, närmast att betrakta som självklara, för att inte säga nedärvda – hos flertalet medborgare. Det finns därför all anledning för riksdagen att på olika sätt stödja en normal familjebildning; inte minst gäller detta barnfamiljerna. Något motsvarande skäl för riksdagen att genom lagstiftning införa regler som stärker de homosexuellas ställning föreligger däremot inte enligt vår mening.

Herr talman! Jag vill erinra om att när riksdagen den 8 april i år beslutade att anta lagen om sambors gemensamma hem, gav vi moderater inte förslaget vårt stöd. Det var ett förslag som lagreglerar förhållandet för icke gifta samboende män och kvinnor samt även för ogifta samboende som just valt att vara ogifta därför att de inte vill ha sitt förhållande lagreglerat.

Det är naturligt att vi, som motsatte oss införandet av sambolagen för ogifta män och kvinnor, även gör det för samboende av samma kön. Jag kan förstå utskottsmajoritetens resonemang om att den ekonomiska sammanflätningen mellan två homosexuella som varaktigt bor tillsammans kan bli densamma som vid ett heterosexuellt förhållande. Detta behöver ju inte nödvändigtvis innebära behov av en lagstiftning. Möjligheter finns ju här – liksom vid heterosexuella förhållanden – att genom avtal rättsligt reglera det gemensamma boendet, delning vid eventuell separation eller vid dödsfall.

Herr talman! Det är angeläget att vi även i detta sammanhang försöker komma fram till lösningar som är gemensamma för de nordiska länderna. Antagande av regeringens lagförslag skulle motverka vår strävan efter nordisk rättslikhet på familjerättens område.

Jag avser inte att närmare gå in på de motionsförslag som innebär att sambolagen skall ändras så att heterosexuella och homosexuella förhållanden skall likställas. Även om jag ogillar regeringens förslag till lagreglering av de homosexuellas situation, vill jag uttrycka min tillfredsställelse med att justitieministern inte anser att reglerna om äktenskap bör utvidgas till att gälla två personer av samma kön eller att homosexuella samboende skall medges rätt att adoptera barn. Äktenskap mellan personer av samma kön skulle stå i direkt strid med människors inställning, och vid en adoption skulle barnets situation eller vad som är bra för barnet definitivt inte beaktas.

Det är inte helt ovanligt att två personer av samma kön bor tillsammans och således har gemensamt hushåll utan att ha ett sexuellt förhållande. Ett sådant samboende kan i olika situationer kompliceras genom det lagförslag som nu föreligger. Hänvisningen till bl. a. utskottsbalken innebär exempelvis att kronofogden vid utmätning i hem som delas av två personer av samma kön måste klarlägga om personerna lever samman i ett homosexuellt förhållande eller ej. Samboendets orsaker måste fastställas, eftersom det är avgörande för i vilken utsträckning egendomen kan tagas i utmätning. Samlevnadens orsaker måste offentligen – eventuellt inför domstol –

klarläggas, med allt vad det innebär av intrång i personliga förhållanden och personlig integritet.

I motion So154 har vi motionärer även tagit upp frågor som berör bl. a. förtal av homosexuella. Dessa frågor har behandlats av socialutskottet, varför jag inte avser att beröra dem.

Lagförslaget om de homosexuellas situation är en legitimering av ett – som Kommunförbundet uttryckt det – "beteende som avviker från det normala". Det vore inte bra om en sådan legitimering skulle uppfattas som ett aktivt samhälleligt stöd av homosexuell samlevnad. Det skulle kunna innebära att de – det gäller främst ungdomar – som är tveksamma när det gäller den sexuella läggningen lättare kan förledas att inleda en homosexuell förbindelse än vad annars hade varit fallet.

Mycket skulle kunna tilläggas i detta ärende, herr talman, men jag skall avstå från det.

Jag yrkar med detta bifall till reservation 1 och, därest denna skulle vinna kammarens bifall, till följdr reservationerna 6 och 9 angående ärvdabalken och jordabalken.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

I anförandet instämde Birger Hagård och Arne Svensson (båda m).

Anf. 71 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Det nu aktuella ärendet gäller de homosexuellas situation i vårt samhälle. Regeringens proposition har behandlats av lagutskottet såvitt gäller förslag till lagstiftning för homosexuella sambor, och det är den punkten jag kommer att behandla.

Inledningsvis kan konstateras att frågan om en sambolag för homosexuella har rört om många heta känslor i samhället. Åsiktsskillnaderna är stora mellan å ena sidan dem som vill införa homosexuella äktenskap och å andra sidan dem som vill stoppa varje form av rättslig reglering. Faktum är att frågor om de homosexuellas situation berör många människor.

Antalet homosexuella kan självfallet inte exakt fastställas, men på goda grunder kan hävdas att det är stort. Hälften av dessa lever i parförhållanden, och flertalet av de övriga skulle vilja leva i ett sådant förhållande. Det är oklart hur många som vill göra det helt öppet.

I homosexuella parförhållanden uppkommer ofta en s. k. ekonomisk sammanflätning mellan parternas egendom som motsvarar heterosexuellas samboförhållanden. Samtidigt kan det uppstå samma problem vid upplösning av den ekonomiska gemenskapen vid separation eller dödsfall. Härav följer att det finns behov av en rättslig reglering för homosexuella sambor. Detta behov blir extra uttalat i det rättsläge som har skapats genom tillkomsten av en sambolag för heterosexuella par. En reglering även för homosexuella par ligger dessutom väl i linje med den inställning som har kommit till uttryck i samarbetet inom Nordiska rådet.

Herr talman! Regeringens proposition om de homosexuellas situation i samhället är – även om den är tunn – bra i många delar, men tyvärr är den urusel vad beträffar förslaget till sambolag.

Den homosexuella sambolagen är innehållsmässigt konstruerad på samma sätt som den heterosexuella sambolagen. Denna sistnämnda lag utsattes för en fullständig förödande kritik vid riksdagsbehandlingen beträffande sambobegreppets innebörd, egendomsgemenskapens omfattning och lagens rättsverkningar. Motsvarande kritik drabbar självfallet även den homosexuella sambolagen, och därför kan i denna del hänvisning göras till dels laguskottets betänkande 1986/87:18 reservation nr 8 av folkpartiet, dels snabbprotokollet 1986/87:100 anförandena nr 6, 127 och 130.

En juridikprofessor har uttalat att den heterosexuella sambolagen kommer att bli världens mest missförstådda lag. Det ligger mycket i det omdömet, men jag tror på säkra grunder att det blir ännu värre med den homosexuella sambolagen.

Förslaget till homosexuell sambolag har nämligen sina alldeles egna problem, och jag skall belysa några av de största.

För det första tillämpas en mycket märklig lagstiftningsteknik. De homosexuella får ett mycket osjälvständigt rättsskydd. Sådant skydd uppkommer nämligen endast om det homosexuella paret situation kan jämföras med ett heterosexuellt par, som i sin tur kan liknas vid ett äktenskapligt par. Detta är en ologisk och orimlig konstruktion. Anledning saknas naturligtvis att göra direkta jämförelser mellan skilda parrelationer. Varje parrelation har ju sin särställning och en självklar rätt till en rättvis rättslig reglering i ett rättssamhälle som vårt.

För det andra blir det extra känsligt att fastställa ett homosexuellt sambobegrepp. Enligt förslaget krävs en förbindelse, vari normalt ingår bl. a. sexuellt samliv. I detta sammanhang menas då en sådan homosexuell relation som kan betecknas som samliv av sexuell natur. Fastställandet av ett sådant förutsätter ett extra olustigt snokande i djupt känsliga personliga förhållanden. Vid tvist mellan parterna blir sådana integritetskränkningar helt oundvikliga.

För det tredje bygger förslaget till homosexuell sambolag på samma kollektivistiska syn som den heterosexuella sambolagen och blir därigenom ytterligare en rättslig variant till den arbetsrättsliga kollektivanslutningen. I detta fall kan konsekvenserna bli extra absurda. Många människor av samma kön som bor tillsammans av helt andra än sexuella skäl riskerar att felaktigt "fångas in" under den homosexuella sambolagen. Visserligen finns en utträdesrätt, men ett utnyttjande av denna rätt "tvingar" fram ett öppet erkännande av homosexualitet.

Sammanfattningsvis kan sägas att den homosexuella sambolagen är ett ännu värre juridiskt missfoster än den heterosexuella sambolagen – och det säger inte litet.

Herr talman! Folkpartiets förslag är att regeringen bör åläggas att återkomma till riksdagen med ett nytt förslag till rättslig reglering av de homosexuellas samboförhållande. En ny reglering skall då innehålla vissa viktiga grundelement, utan att vara behäftad med nu kritiserade fel. Parternas ekonomiska gemenskap måste klarare preciseras till sin omfattning. Möjligheterna till avtal mellan parterna måste förbättras och även tilläggas rättsligt bindande kraft. En rättvis upplösning av parternas ekonomiska sammanflätning vid separation eller dödsfall förutsätter rimligare

regler och ett bättre rättsskydd för en svagare part. Allmänt kan sägas att ett rättsskydd på den heterosexuella sambolagens nivå inte med fog borde kunna kritiserås från homosexuellt håll. Slutligen är det naturligtvis en självklarhet att en rättslig reglering för homosexuella samboförhållanden måste bygga på en frivillig anslutning. Parterna skall genom bindande avtal kunna bestämma omfattningen av det gemensamma rättsskyddet. Det kan dock finnas anledning att överväga ett visst obligatoriskt minimiskydd. Frågan om utformningen av den rättsliga regleringen får bli föremål för mer ingående överväganden, men med inriktning på ett nytt förslag redan under innevarande år. Det bör vara fullt möjligt.

Herr talman! Mot bakgrund av det anförda yrkar jag bifall till folkpartiets reservation nr 3 till lagutskottets betänkande nr 28.

I detta anförande instämde Per Arne Aglert (fp).

Anf. 72 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 73 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Det är positivt att det har framlagts förslag som syftar till att dels förhindra diskriminering av homosexuella, dels öka förståelsen för dem och deras situation. Däremot kan vi inom centern inte finna att det är lämpligt eller att det finns tillräckliga skäl för att utsträcka den just beslutade sambolagen till att även gälla homosexuella par.

Innan jag går in på sambolagen och de homosexuella vill jag nämna två frågor inom lagutskottets ansvarsområde som berörs i propositionen men som inte föranlett några förslag från regeringen. Det gäller frågan om rätt för homosexuella par att ingå äktenskap och att adoptera barn. Jag vill uttala min tillfredsställelse över att regeringen här klart avvisat dessa förslag som ibland har framförts. Samhället skall acceptera att två personer av samma kön lever samman under homosexuella förhållanden, men för den skull finns det inte skäl att möjliggöra äktenskap för dem eller att tillåta adoption av barn.

Så långt delar vi alltså de slutsatser som regeringen har kommit fram till. Däremot är vi något förvånade över att regeringen föreslår en särskild lag om homosexuella sambor, innebärande att även dessa par skall omfattas av sambolagen.

Centern stödde förslaget om införande av sambolagen. Vi gjorde det därför att vi ansåg att den behövs, främst för att skydda den svagare parten – oftast kvinnan – när ett samboförhållande upplöses. Ett annat skäl är att skydda barnens intressen. Vi vet att nästan vartannat barn för närvarande föds i ett samboförhållande där föräldrarna är ogifta. Men motsvarande skäl finns inte för att utsträcka sambolagen till att gälla även homosexuella par. Eftersom dessa par ej kan få eller adoptera gemensamma barn finns ej – som i mycken annan familjerättslig lagstiftning – skäl att lagstifta för att skydda barns intressen.

En del av sambolagen är de paragrafer som anger att den som bäst behöver bostaden har rätt att överta den om den innehas med hyres- eller bostadsrätt.

Men den som bäst behöver bostaden är praktiskt taget alltid den som skall ha vårdnaden av de gemensamma barnen när ett samboförhållande upplöses. Den delen av sambolagen kan följaktligen aldrig komma att tillämpas på homosexuella par.

Det finns även anledning att erinra om att alla par bestående av två personer av samma kön inte är homosexuella par. Av praktiska skäl kan, som vi angav i centerns motion, nämligen två personer av samma kön bo tillsammans under kortare eller längre tid. Det kan t. ex. gälla två bröder eller två systrar, en förälder och ett barn, två studerande eller två arbetskamrater. Det är att märka att den föreslagna lagen kan komma att leda till att det i vissa situationer kan bli tvist om huruvida ett samboförhållande har varit homosexuellt eller ej. När t. ex. en av de samboende avlidit blir den efterlevandes rättigheter större om han eller hon kan påvisa att det rätt ett homosexuellt parförhållande. Den avlidnes släktingar har å andra sidan intresse av att påvisa att det inte har varit ett homosexuellt förhållande.

I det av regeringen i höstas framlagda förslaget om sambolag, som riksdagen under våren har antagit, anges att sambolagen endast gäller sådana samboförhållanden där en ogift kvinna och en ogift man bor tillsammans under äktenskapsliknande former. Nu föreslås det i propositionen att ordet "endast" skall utgå redan innan sambolagen träder i kraft. När vi i centern i höstas hade att ta ställning till förslaget om sambolag, fann vi det positivt att regeringen föreslagit ett ordval i lagen som skulle göra den tillämplig endast på par bestående av en ogift man och en ogift kvinna. Vi motsätter oss följaktligen nu att ordet "endast" utgår ur sambolagen.

Sammanfattningsvis, herr talman, anser vi att det inte finns skäl att utvidga sambolagen till att gälla homosexuella par. Det finns inte anledning för samhället att särskilt lagreglera de ekonomiska förhållandena mellan två personer av samma kön därför att det råder ett homosexuellt förhållande mellan dem. Samhället skall förhindra diskriminering av och öka förståelsen för de homosexuella. Men samhället skall inte på dem tillämpa sambolagen, som är utformad och anpassad till par bestående av en kvinna och en man och till parförhållanden där i de flesta fall gemensamma barn förekommer.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna nr 2, 7 och 10 avgivna av oss centerpartister i lagutskottet.

Anf. 74 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall dels till vpk-reservationerna till socialutskottets aktuella betänkande, dels till ett särskilt yrkande till lagutskottets betänkande nr 28 mom. 1, som utdelas på ledamöternas bänkar. Det lyder som följer:

Beträffande *integrering av homosexuella i det familjerättsliga systemet* att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:L212 och 1986/87:So151, yrkande 1,

hos regeringen begär förslag om allmän omredigering av familjerättslagstiftningen med syfte att likställa hetero- och homosexuell samlevnad.

Herr talman! 1973 föreslog vpk i en riksdagsmotion att homosexuell samlevnad skulle inrangeras i det familjerättsliga systemet. Nu, 14 år senare,

kommer det första steget i ett erkännande av att det finns hundratusentals människor i samhället med homosexuell läggning, som har berättigade anspråk på att bli delaktiga i familjerättslagstiftningen.

I anslutning till detta vill jag notera att de borgerliga partierna, som har krävt uppskov med denna reform, därmed visar ett påfallande ointresse för denna samhällseliga fråga. De visar också en påfallande okunskap. Har man inte under dessa många år när denna fråga har diskuterats och utretts förskaffat sig kännedom om förhållandena, lär man inte kunna göra det över den semesterperiod som nu stundar och som slutar i höst.

Visst är väl detta ett historiskt steg. Det är faktiskt första gången som statsmakten i Sverige i lagstiftning förhåller sig till det faktum att det existerar samlevnad på homosexuell grund.

Tyvärr är detta steg inte oomstritt. Det är anmärkningsvärt hur de borgerliga partierna, med krystade motiveringar, försöker undvika principen och tanken att alla former av samlevnad skall erkännas och kunna få lagstiftarens stöd. Det är anmärkningsvärt hur de borgerliga på olika sätt försöker skapa en klasskillnad mellan äktenskap och andra former av samlevnad, däribland mellan hetero- och homosexuell samlevnad. De borgerliga partiernas framträdande är en bra vägledning för homosexuella medborgare när de skall lägga sin röst i 1988 års val.

Men också i utskottets majoritetsskrivningar och i propositionen finner man uttryck av bristande konsekvens och rädsla inför traditionella föreställningar. Man vill reservera äktenskapsinstitutionen för samlevnad mellan man och kvinna, och hänvisar bl. a. i en något aningslös formulering till att detta tillhör bilden av normal samlevnad. Det är som om man inte riktigt förstår att ett samhälle med demokratiska institutioner måste bygga på pluralism. På samma sätt som Sverige är en mångnationell stat med stora och bestående invandrargrupper, på samma sätt som Sverige är en stat med organisationsfrihet och flerpartisystem, så måste vi erkänna pluralismen också då det gäller människors rätt och sätt att leva samman.

Den stora vinningen med pluralism ligger just däri, att den bidrar till att bredda och fördjupa det sociala medvetandet, berika människors sociala och kulturella existens. På samma sätt som vi börjar lära oss inse, att invandrargruppernas kultur är en stimulans för Sverige, på samma sätt som vi lärt oss inse, att kvinnors jämlikhet utvecklar det personliga och samhällseliga livet – på samma sätt kommer jämlikhet för homosexuella att bidra till en vidgad och fördjupad syn på sexualiteten och på den mänskliga kärlekens väsen.

Men för att de positiva resultaten av den demokratiska pluralismen skall hävda sig fordras bl. a. att man lever upp till dess princip och i olika medborgerliga hänseenden skapar likställdhet. Logiken kräver därför att man har samma lagstiftning på familjerättsområdet för alla.

Till kampen för jämlikhet hör också att man aktivt motarbetar diskriminering och fördomar. Det samhällseliga klimatet har på senare år präglats av förstärkta konservativa värderingar på en mängd områden. Utbrott av främlingsfientlighet och hårdnande attityder mot fattiga och utslagna hör till bilden. Så har också övervåld mot homosexuella och skadegörelse mot organisationslokaler bildat oroväckande inslag.

Detta talar för en klarare och distinktare samhällselig attityd. Negativ

särbehandling av homosexuella bör därför förbjudas i grundlag på samma sätt som detta nu är förbjudet vad gäller negativ särbehandling på grund av kön och etnisk tillhörighet. Det är också nödvändigt att förstärka skyddet på arbetsrättens område. Det aktuella fallet vid Vasaskolan i Göteborg visar på detta. Vi från vpk menar dessutom, att utskottsmajoriteten tar för lätt på frågan om samlevnadsundervisningen i skolan. Det är ett område som i alltför hög grad överlämnas till lärares personliga godtycke. Både lärare och läromaterial lider av bristande kunskaper om homosexualitet.

I de borgerliga partiernas ställningstaganden ligger en vägran att inse den samhälleliga och vetenskapliga verkligheten.

Människor föds med ett mångsidigt spektrum av sexuella känslor. Ur dessa möjligheter fastläggs individens sexuella inriktning och bildar ett djupgående element i den psykiska personligheten. Man kan inte förföra en människa från en heterosexuell inriktning till en homosexuell eller tvärtom. Man kan inte genom psykoterapi eller beteendebehandling förändra ett heterosexuellt beteende till ett homosexuellt eller tvärtom. Det är förkastligt och skadligt för integrationen i personligheten att försöka göra så. Varje människa måste få uppleva sin sexuella identitet som positiv och utifrån den utvecklas känslomässigt och socialt harmoniskt.

Homo- och heterosexuella har alltid funnits i samhället och kommer alltid att finnas. De finns sida vid sida i alla samhällsklasser, som medborgare och landsmän. Av detta bör staten dra den logiska och moraliska konsekvensen. Den bör radera ut de svåra historiska skamfläckar som diskriminering och kriminalisering av homosexualitet i det förflutna har utgjort. Den bör visa ett demokratiskt och humant exempel inför den värld där i dag på många ställen hets mot och mord på homosexuella återigen blossar upp i skuggan av muslimsk fundamentalism eller reaganitisk nykonservatism. Det exemplet visar man genom att gå in för fullständig rättslig och medborgerlig likställighet.

Anf. 75 PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Jörn Svensson angrep de borgerliga, och det står honom fritt.

Jag vill bara göra den deklARATIONEN inför den fortsatta debatten att jag inte avser att polemisera med någon i detta ärende. Jag har respekt för att det finns de som har olika uppfattning i en fråga av denna art. Det är en fråga av etisk karaktär.

Till Jörn Svensson vill jag bara säga att jag i etiska frågor icke heller tar ställning med hänsyn till väljarnas eventuella sympatier i valet 1988.

Anf. 76 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Vi kan ha olika syn på dessa frågor och framför allt finns det ingen anledning att diskutera etiska frågor. Men om vi ser på de praktiska frågor som lagstiftningen ändå måste omfatta och påverka kan vi i motsats till Jörn Svensson inte acceptera att all familjerättslig lagstiftning skall tillämpas lika för homosexuella och heterosexuella. Att vi inte vill utsträcka äktenskapet till att gälla homosexuella beror helt enkelt på att det är en grundmurad värdering i vårt land och i alla jämförbara länder att äktenskapet ingås av en man och en kvinna. Att lämna denna grundmurade inställning skulle vara

helt främmande för vår kulturkrets. Jag tror för resten inte att det skulle stämma väl internationellt om två män eller två kvinnor dyker upp i något land med svenska pass och påstår att de är gifta med varandra.

När det gäller adoption ser vi helt till barnets bästa. Barn, även adopterade barn, skall om möjligt ha en far och en mor och växa upp under sådana förhållanden. Det är en anledning. Den andra är rent praktisk. Inte i något av de länder varifrån barn adopteras torde det tillåtas att barn adopteras av ett homosexuellt par. Det är dessa synpunkter vi från utskottsmajoriteten har lagt på dessa frågor.

Jag skall inte gå in på det allmänna talet om vad de borgerliga har tyckt eller sagt. Jag har redovisat centerns syn. Vi har en positiv inställning till att åtgärder vidtas, men vi är motståndare till att sambolagen skall tillämpas för homosexuella.

Anf. 77 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill bara kort säga till Jörn Svensson att *ingen i denna kammare har använt begreppet klasskillnad i dessa sammanhang förutom Jörn Svensson själv.*

Beträffande frågan om en rättslig reglering har jag tydligt sagt att vi från folkpartiet önskar en rättvis, rimlig, rättslig reglering för de homosexuella. Jag hade hoppats att Jörn Svensson uppmärksammat detta. Det kan inte betraktas som nyanserat att bunta ihop alla de tre borgerliga partierna i denna fråga.

Anf. 78 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är något märkligt när två borgerliga talare till förmån för sin negativa inställning åberopar sig på det de kallar grundmurade föreställningar. Tänk, Martin Olsson och Per-Olof Strindberg, så många grundmurade föreställningar som har störtats i grus och aska under historiens gång!

Det var inte så länge sedan – bara några decennier – som det här i Sverige var en grundmurad inställning att homosexualitet var någonting föraktligt. Går vi tillbaka till 50-talets hets, när stora respektabla tidningsorgan förföljde och hetsade mot homosexuella, då var det en grundmurad inställning. Men den grundmurade inställningen har fallit därför att människor dess bättre fostrar sig själva, avancerar i socialt medvetande och inser att gamla grundmurade föreställningar bör förkastas därför att de är föraktliga, orättvisa och odemokratiska. Så kommer det också att vara med den inställning ni har redovisat här i dag. Utvecklingen går dess bättre på en del områden framåt.

Vad beträffar Per-Olof Strindbergs avsikt att inte polemisera med mig hade han bättre uttryckt denna avsikt om han över huvud taget inte hade replikerat.

Slutligen, Bengt Harding Olson: Det är naturligtvis riktigt att ni vill ha en rättslig reglering, men ni vill inte ha den på lika villkor. Ni vill fortfarande klassa olika typer av samlevnad på olika sätt. Ni delar också den uppfattning som är gemensam för de borgerliga partierna, att det finns en bättre, högre eller mera befrämjansvärd form av samlevnad och att de homosexuella inte

skall få vara delaktiga i den. Det är det jag polemiserar mot. Den inställningen är i längden ohållbar i ett civiliserat samhälle.

Anf. 79 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Det känns något onödigt att återigen behöva upprepa vad jag sagt. Både jag och folkpartiet gör inga klassningar av detta. Det är fortfarande Jörn Svensson som driver diskussionen om klassning av människor.

Jag återupprepar och finner det nödvändigt att än en gång säga exakt vad jag sade tidigare: Naturligtvis saknas varje anledning att göra direkta jämförelser mellan skilda parrelationer. Varje parrelation har sin särställning och en självklar rätt till en rättvis reglering i ett rättssamhälle som vårt. Det tycker jag är en riktig syn i ett samhälle som präglas av pluralism och som talar och värnar om individen utan att göra någon värdering åt det ena eller andra hållet. Jag uppfattar det nästan som att Jörn Svensson är fångad i sin egen värdering.

Anf. 80 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Bengt Harding Olson är offer för illusionen att det finns en värderingsfri lagstiftning. Det är just i lagstiftningen som staten uttrycker en social värdering. När staten behandlar olika kategorier medborgare olika i den meningen att somliga ges sämre förutsättningar och andra bättre har staten naturligtvis gjort ett klassificerande ställningstagande.

Jag kan däremot inte acceptera att en samlevnadslagstiftning som ansluter till praktiska förhållanden som är lika och gemensamma för alla former av samlevnad skall ha en skillnad i klassificeringen. Den uttrycker, vare sig man vill erkänna det eller ej, en dunkel föreställning om att det finns något som är bättre och något som är sämre i samlevnadsförhållanden. Så är inte fallet.

Andre vice talmannen anmälde att Bengt Harding Olson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 81 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Förslagen i regeringens nu aktuella proposition ligger väl i linje med lagutskottets uttalande år 1973 att homosexuell samlevnad är en från samhällets synpunkt fullt acceptabel samlevnadsform. Propositionen är också ett led i det arbete som har initierats av Nordiska rådet. Sålunda har Nordiska rådet i sin rekommendation nr 17 från 1984 rörande homosexuella rekommenderat ministerrådet att inom ramen för gällande lagstiftning i de enskilda länderna genomföra forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete beträffande de homosexuellas situation. I rekommendationen anges även att möjligheterna att upphäva lagstiftning som diskriminerar homosexuella, liksom att genom lagstiftning främja homosexuellas likaställning och ge skydd mot särbehandling, bör undersökas.

I Sverige har, efter genomförd parlamentarisk utredning, utvecklingen nu kommit så långt att riksdagen föreslås anta en särskild lag som har rubriken lag om homosexuella sambor. Från utskottsmajoritetens sida anser vi att

detta är en riktig utveckling och vi anför följande motiveringar som stöd för vår uppfattning.

Antalet berörda människor är mycket stort, troligen större än vad vi i allmänhet föreställer oss. De homosexuella finns inom alla yrkesgrupper, såväl inom rent intellektuella arbeten som inom yrken med någon annan karaktär, t. ex. verkstadsindustri, byggnadsbranschen, anläggningsarbeten och hantverksyrken. Arbetsuppgifterna finns inom såväl statlig och kommunal verksamhet som inom det privata näringslivet.

Liksom de flesta andra människor utför även de homosexuella sina arbetsuppgifter med iakttagande av plikttröhet och ansvar. Vi måste alla lära oss inse att det i vårt gemensamma samhälle alltid kommer att finnas en relativt stor grupp av människor som har en homosexuell läggning.

Samhällets syn på homosexualiteten har utan tvivel under senare år blivit öppnare. Men från majoritetens sida anser vi ändock att det är angeläget att vidta åtgärder för att förändra de homosexuellas situation och bl. a. underlätta för dem att leva i stabila parförhållanden.

Den av riksdagen nyligen antagna sambolagen, som träder i kraft den 1 januari 1988, är till för att skydda den svagare parten i ett samboförhållande och för att ge vägledning när praktiska problem av juridisk natur skall lösas då ett samboförhållande upplöses. De frågor som då är i fokus är fördelningen av bostad och bohag som har anskaffats för gemensamt bruk och rätten att mot ersättning överta den andra sambons bostad och bohag samt efterlevandeskyddet i fråga om det gemensamma hemmet.

I homosexuella parförhållanden uppkommer ofta samma känslomässiga relationer som mellan parterna i heterosexuella samboförhållanden. Den ekonomiska sammanflätningen mellan två homosexuella som varaktigt bor tillsammans är i allmänhet densamma som i heterosexuella förhållanden. Det kan med fog hävdas att samma typer av problem uppkommer när ett homosexuellt parförhållande upplöses som vid andra samboförhållanden. Behovet av lagstiftning för homosexuella sambor är lika stort som för andra sambor.

Från utskottsmajoritetens sida anser vi att det är både rimligt och logiskt att riksdagen nu antar den särskilda lagen om homosexuella sambor.

Med hänvisning till att en del tidigare talare har uttryckt oro över att den föreslagna nya lagstiftningen skulle kunna misstolkas – det finns en sådan oro i några av reservationerna – vill jag å utskottsmajoritetens vägnar anföra följande.

I både propositionen och utskottets betänkande framgår att samma slags omständigheter skall vara vägledande när man bedömer om det föreligger ett heterosexuellt eller homosexuellt samboförhållande. Familjelagssakkunniga uttalade i sitt betänkande att det i det heterosexuella samboförhållandet måste fordras att båda parterna samlever helt frivilligt, och det bör krävas att båda har den nödvändiga rättsliga handlingsförmågan, så att inte ett obehörigt beroendeförhållande föreligger. Det får inte heller enligt familjelagssakkunniga vara fråga om parter mellan vilka sexuellt umgänge är straffbelagt.

Som jag ser saken ligger det i kravet på äktenskapsliknande förhållande att det skall vara fråga om vad som allmänt är accepterat som ett parförhållande

och alltså inte sådana förhållanden som samhället genom straffbestämmelser försöker motverka.

Familjelagssakkunniga nämnde som exempel att ett samboförhållande i lagens mening inte kan föreligga vid samboende mellan föräldrar och barn eller mellan helsyskon. Det ligger i sakens natur att detsamma gäller när det är fråga om fall där någon utan att släktskap föreligger sammanbor med någon annan person som inte fyllt 15 år, alltså i fall där det sexuella umgänget mellan parterna är straffbelagt. Detta gäller naturligtvis i både heterosexuella och homosexuella förhållanden.

Till undvikande av alla missförstånd bör det också nämnas att skillnaden mellan uttrycket äktenskapsliknande förhållande och uttrycket homosexuellt förhållande är att det första avser en heterosexuell relation, medan det andra avser en homosexuell relation. I övrigt har uttrycken samma innebörd och avser ett känslomässigt förhållande där parterna har gemensam bostad och ekonomi. Något direkt krav på sexuellt umgänge i det enskilda fallet uppställs varken för att ett heterosexuellt samboförhållande skall föreligga eller för att ett homosexuellt samboförhållande skall föreligga.

Mot den här bakgrunden är det svårt att förstå att en tillämpning av sambolagen på homosexuella samboförhållanden skulle innebära att samhället på något sätt främjar eller uppmuntrar straffbara förhållanden med minderåriga. Om det mot all förmodan skulle förekomma att det finns samboförhållanden där den ena parten är under 15 år är sambolagen inte tillämplig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i alla delar och avslag på reservationerna. Jag yrkar även avslag på det yrkande Jörn Svensson har framfört under överläggningen.

Med hänsyn till att vissa tidigare talare har sagt att man bör avstå från replikväxling i en sådan här etisk fråga, avstår jag från replikväxling i denna omgång. Skulle det däremot senare bli en fortsatt debatt med anledning av de olika reservationerna, skall jag gärna delta i den debatten.

Anf. 82 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Eftersom detta ärende tyvärr skall avgöras nu och inte i höst, som vi ville, får vi korta ner debattiden.

Jag vill bara med Lennart Andersson ta upp frågan om vad Nordiska rådet har uttalat. Lennart Andersson sade ungefär samma saker som står i majoritetens skrivning på s. 9 i betänkandet. Detta kan ge intryck av att vi som motsätter oss att sambolagen skall gälla homosexuella inte skulle följa Nordiska rådets rekommendationer.

Vi eftersträvar så långt möjligt en nordisk rättslikhet inom familjerätten. När det gäller sambolagen har vi i vårt land gått före de övriga nordiska länderna. Jag vill dock betona att det av Nordiska rådets rekommendation inte främgår att den skulle innebära någon rekommendation för oss att införa någon sambolag för de homosexuella. Det är den delen vi har gått emot från centerns sida.

I övrigt stöder vi propositionen, både den del som behandlats i lagutskottet och den som behandlats i socialutskottet. Därmed motsvarar vårt ställningstagande väl de rekommendationer som har gjorts av Nordiska rådet.

Anf. 83 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tänker inte avstå från replik, eftersom det är en så pass viktig lagstiftningsprodukt vi nu diskuterar. Denna debatt får nog faktiskt ta den tid den tar, även om slutet på den här vårsessionen börjar närma sig.

Jag noterar med tacksamhet att Lennart Andersson har tagit upp frågan om lagens innehåll och dess tillämpning. Han säger att det inte finns någon oklarhet i lagstiftningen, och det låter ju tacknämligt. Men han slutar inte sitt anförande där, utan konstaterar omedelbart därefter att propositionen och dess skrivning inte räcker till för att man skall kunna förstå lagstiftningen. Den måste därför hämta extra stöd i förarbetena genom att man går till familjelagsakkunninga. Det låter sig ju göras. Men tydligen måste det vara på det sättet.

Lennart Andersson kommer nu dessutom med egna tolkningsbidrag. Jag tycker att det är bra. Jag hade dock naturligtvis hoppats att denna lagstiftningsprodukt från början skulle ha tagit ställning till frågan om rättslig handlingsförmåga och hur man skall se på kriminellt könsligt umgänge. Men nu har vi i varje fall Lennart Anderssons ord på detta, och det är ju bättre än inget.

Anf. 84 LENNART ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill först rikta några ord till Martin Olsson. Såväl under behandlingen i utskottet som nu i debatten i dag säger Martin Olsson att man från centerns sida håller sig inom ramen för den rekommendation som Nordiska rådet har antagit och att Nordiska rådet inte har sagt att vi skall utsträcka sambolagen till att även omfatta de homosexuella. Nej, Nordiska rådet har inte i detalj sagt på vilket sätt varje enskilt land skall lagstifta – det är riktigt.

I rekommendationen står emellertid att man skall undersöka möjligheten att upphäva lagstiftning som diskriminerar homosexuella, att man genom lagstiftning skall främja homosexuellas likaställning och ge dem skydd mot särbehandling osv. När vi nu skall främja de homosexuellas likaställning, är det väl naturligt att vi i nuvarande läge i Sverige fattar beslut om sambolagen. Inget annat parti har hittills kunnat presentera någon annan lagteknisk lösning som skulle vara sambolagen överlägsen.

När Martin Olsson säger att centern har accepterat propositionen i alla andra delar utom när det gäller sambolagen, låter det ju bra. Sambolagen är emellertid verkligen ett av de centrala avsnitten i propositionen. Säger man nej till den så säger man också nej till ganska stora delar av propositionen i dess helhet.

Bengt Harding Olson kritiserar propositionen för att vara ofullständig på någon punkt. Jag kan då notera att det är först nu när den särskilda lagen om homosexuella sambor publiceras som man från ett par andra partier börjat ta upp den här aspekten om att formuleringarna kunde ha varit tydligare.

När vi behandlade sambolagen för heterosexuella i samband med äktenskapsbalken var det däremot ingen som tog upp motsvarande diskussion, trots att man kan säga att det rent lagtekniskt är samma sak.

Jag kan inte frigöra mig från tanken att de här senaste debatterna är en konstruktion. Jag tror inte att det bland våra domstolar och våra jurister i

allmänhet råder någon oklarhet om vad man avser vare sig med sambolagen eller med den särskilda lagen för homosexuella samboende.

Anf. 85 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara kortfattat notera att införandet av en lag, som gör att sambolagen skall tillämpas även på de homosexuella, fjärrmar Sverige från den lagstiftning som för närvarande gäller i övriga länder.

Vi från centern är för förslagen som skall hindra diskriminering av homosexuella och öka förståelsen för de homosexuella. Men vi är emot att sambolagen skall gälla för dem.

Anf. 86 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Min människosyn bygger på två grundprinciper som jag betraktar som heliga för mig själv. Den första är att envar individ har rätt att fritt besluta om sitt livs utveckling och sitt livs relationer – till människor, ideologier, organisationer eller vad det än må vara. Den andra principen är att i den mån en individs val inte leder till annans nackdel eller till intrång i någon annans frid, har den individen rätt att påräkna andra individers och samhällets respekt.

Lägg till dessa två grundprinciper min övertygelse att äktenskapet är en institution som bygger på kristna värderingar, som tillkom för att värna familjen som vårdform och som central institution i samhällsbyggnaden. Då faller mitt ståndpunktstagande mycket enkelt på plats, med självklarhetens befrielse.

Med dessa utgångspunkter är det klart att det finns människor som inte vill ingå äktenskap och att det finns människor för vilka äktenskapet inte passar som samlevnadsform. Men eftersom de totalt dominerande många i vår kultur och i vårt samhälle vill leva i ett sexuellt parförhållande, vare sig det är homosexuellt eller heterosexuellt, måste samhället enligt min uppfattning anordna så, lagstifta så, att den frihet för individen att välja relationsform som jag först talade om respekteras i lagstiftningen. Lagstiftningen måste åstadkomma institutioner där alla individers samlevnadsformer uttryckligen och öppet respekteras.

Riksdagen har nyligen antagit en sambolag som jag liksom andra moderater har varit djupt kritisk mot. Vi måste konstatera att sambolagen, tillämpad på homosexuella förhållanden, är en än sämre lagstiftningsprodukt. Men eftersom min utgångspunkt hela tiden är att vi inte har rätt att visa någon form av särskillnad mellan de olika samlevnadsformerna, måste vi nu, sedan sambolagen tillkommit för heterosexuella förhållanden, också acceptera att den finns för homosexuella förhållanden. Annars skulle vi diskriminera, annars skulle vi klassa.

Jag har i min reservation velat tydligt anvisa hur jag ser lösningen, nämligen inte alls såsom en unik idé från min sida utan med tillämpning av de principer som redovisades i den utredning som övervägde dessa frågor, Homosexuella och samhället. Vi måste ge homosexuella människor rätt och möjlighet att tillgodogöra sig det väsentliga i det familjerättsliga systemet – rätten till att välja djupet och innebörden i samlevnadsformen – genom att i lagen anvisa hur det går till. Jag hoppas att många är så intresserade att de

efter detta verkligen vill läsa vad jag skrivit i reservation.

Jag hoppas också att många av dem som har känt osäkerhet och tvekan inför det här svåra beslutet – och gärna många folkpartister, som har visat en hållning som väldigt mycket liknar min, sedan deras reservation i den här lagstiftningsfrågan med stor sannolikhet har fallit i den omröstning som kommer om en stund – visar sitt stöd för den princip som jag här redovisar och som folkpartiet förut har redovisat, genom att stödja min motivtext i voteringen.

Jag vet att det även finns socialdemokrater som företräder synpunkten att vi måste ha en sambolagstiftning men som känner osäkerhet om huruvida den reglering som nu är åstadkommen är den bästa, och jag vågar förutsätta att också de vill stödja min motivreservation, för att därmed sända en tydlig signal till regeringen, att riksdagen inte är nöjd med sambolagstiftningen och att den inte är bra för homosexuella par, som vi ju säger oss lagstifta för att stödja och ge en plats i vårt samhälle.

Vi har socialministern här, och jag hoppas att hon sitter med vid voteringen och får registrera ett starkt stöd för den här reservationen.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till min reservation, vars nummer är 4, och även till reservation nr 5.

Anf. 87 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Låt mig först säga att jag kan instämma i de grundprinciper som Nic Grönvall här har utvecklat och att jag avser att efterleva hans råd att stödja hans reservation i den mån folkpartiets reservation faller.

Herr talman! Det är med ett visst vemod som jag tar till orda i den här debatten. Den gäller ett problem som förtjänar en långt större uppmärksamhet än vad det kan få så här på sluttampen av riksdagsåret under mycket stark tidspress.

Homosexuella i vårt land – liksom världen över – lever i ett samhällsklimat som genomsyras av många fördomar. Dessa fördomar är vitt spridda; doften av den känns långt in i riksdagshuset. De normer och förväntningar som råder i samhället bidrar på många sätt till att göra livet tungt och svårt för människor med homosexuell läggning. För ett upplyst samhälle borde det vara en självklar plikt att försöka tränga tillbaka dessa fördomar och på allt sätt motverka öppen och förtäckt diskriminering.

Det var mot den bakgrunden som socialutskottet för tio år sedan begärde en bred belysning av de homosexuellas situation i samhället, den belysning som sedermera utfördes av den utredning som tillkallades av den första Fälldinregeringen. Utredningen kom 1984 med ett digert betänkande, som regeringen sedan har använt åtskilliga år att grubbla över. Vi har nu fått, i något avskalat skick, de överväganden som utredningen kom fram till i en proposition till riksdagen. Jag vill för min del markera att jag inte anser frågan vara utagerad med det beslut som riksdagen nu kommer att fatta. Här återstår frågor som vi behöver diskutera ingående i framtiden.

Redan för 14 år sedan uttalade riksdagen på förslag av lagutskottet att den ansåg samlevnad mellan två parter av samma kön vara "en ur samhällets synpunkt fullt acceptabel samlevnadsform". Homosexutredningen föreslog att man nu skulle göra en mer positiv markering, och detta förslag har också

upprepats i en motion av Roland Sundgren. För egen del vill jag beklaga att propositionen på denna punkt inte har följt utredningen och att vi inte heller här i riksdagen har kunnat följa Roland Sundgrens motion i ett enhälligt uttalande.

Låt mig nu komma in på några sakfrågor i betänkandet. Den första gäller frågan om homosexuella flyktingar. I motion So153 har Hans Petersson i Röstänga föreslagit att 3 § i utlänningslagen skall förtydligas, så att det blir fullt klart att den som förföljs på grund av sin homosexualitet skall kunna omfattas av flyktingbegreppet. Vi folkpartister stöder det kravet, och jag yrkar därför bifall till reservation 7.

I samma motion föreslås att Sverige skall ta ett internationellt initiativ för att få till stånd överläggningar om de problem som i många länder möter flyktingar som förföljs på grund av sin homosexualitet. Vi stöder också det förslaget, och jag yrkar därför bifall till reservation 8.

En annan fråga gäller brottsbalkens regel om olaga diskriminering. Vi tillstyrker förslaget om att det förbudet skall vidgas så att det omfattar även diskriminering som sker på grund av att någon har homosexuell läggning. Vi stöder också förslaget om att allmänt åtal skall kunna väckas för förolämpning, som riktas mot enskild person på grund av hans, eller hennes homosexuella läggning.

Vad gäller kravet på ett särskilt diskrimineringsförbud i regeringsformen menar vi att ett sådant inte behövs, därför att de regler som redan finns i regeringsformen innehåller mycket klara markeringar.

En fråga som är mycket viktig gäller diskrimineringen av homosexuella i arbetslivet. Det finns alltför många exempel på att sådan diskriminering alltjämt förekommer. Jörn Svensson nämnde tidigare ett som är ytterst upprörande, ett fall då en lärare i Göteborg har vägrats förnyad anställning sedan han öppet deklarerat sin homosexualitet. Att bekämpa den typen av diskriminering är i första hand en uppgift för facket, men jag vill gärna tillfoga att om det i framtiden visar sig att facket inte mäktar med den uppgiften, som Inga Lantz antyder i sin reservation, får vi ta upp frågan här igen och tillgripa lagstiftning.

Får jag till sist återvända till frågan om opinionsbildningen. Mitt intryck är att fördomarna mot homosexualitet under lång tid trängdes tillbaka, men att vi de senaste åren tvingats notera hur de åter vinner terräng. Det har att göra inte minst med den oerhörda farsot som går under namnet aids och som drabbar manliga homosexuella på flera sätt – dels rent fysiskt genom att många av dem har smittats med HIV, dels psykiskt, genom att så många halvupplysta och felupplysta människor har börjat tro att var och en som är homosexuell är en potentiell smittrisk. Detta är ett starkt skäl att intensifiera det opinionsbildande arbetet så att fördomarna mot homosexualitet trängs tillbaka.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets betänkande på alla de punkter som inte strider mot de reservationer folkpartiet står bakom.

Anf. 88 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! I socialutskottets betänkande 1986/87:31 behandlas förslagen i proposition 1986/87 nr 124 gällande de homosexuellas situation i

samhället, såvitt propositionen hänvisats till socialutskottet. Vidare behandlas motioner som rör dessa frågor. Propositionen i övrigt har behandlats i lagutskottets betänkande nr 28 kring vilket debatten nyss rört sig.

Herr talman! Socialutskottet tillstyrker i betänkandet regeringsförslaget om ändring av brottsbalkens bestämmelser om olaga diskriminering (16 kap. 9 § brottsbalken) och om åtal vid förolämpning (5 kap. 5 § brottsbalken).

De föreslagna ändringarna innebär att bestämmelserna om olaga diskriminering utvidgas till att omfatta även diskriminering som sker på grund av att någon har homosexuell läggning samt att åtal i vissa fall skall kunna väckas också på grund av förolämpning mot någon av samma skäl.

Herr talman! Jag har i dessa avseenden reserverat mig mot utskottets betänkande och ställer upp för de synpunkter och skäl som förts fram i den moderata motionen So154 av Björn Körlof m. fl. samt motion So156 av Alf Svensson gällande yrkande I delvis i båda motionerna. Det innebär yrkande om avslag på förslaget om ändring i brottsbalken.

Herr talman! Diskriminering av homosexuella genom bestämmelser i lagar eller förordningar förekommer inte i Sverige. Inte heller synes faktiskt diskriminering i vardagslivet vara särskilt utbredd. Så sägs i betänkandet. Det kan därför enligt min och många andras mening inte anses vara motiverat att bestämmelserna om olaga diskriminering utvidgas till att omfatta nya grupper om dessa inte utsätts för diskriminering. Det kan heller inte uteslutas att om en utvidgad lagstiftning sker, detta kan komma att innebära ett utpekande av en viss grupp som propositionen avsågs vilja skydda. I praktiken skulle det i stället kunna leda till ökad risk för verklig diskriminering. Risken är stor för en fokusering av nämnda grupp som inte står i rimlig proportion till andra grupper. Det kan i sin tur leda till ännu större problem.

Att på detta sätt, som sker genom lagförslaget, ta fram en viss grupp kan inte vara ägnat att leda till något positivt. Andra grupper som avviker från vad som uppfattas av en bred allmänhet såsom varande normalt, kan komma att kräva motsvarande skydd – skydd; så att säga utöver det som varje medborgare redan har rätt att kräva enligt nu gällande lagstiftning. Det saknas enligt min mening anledning att ensidigt utvidga bestämmelsen om olaga diskriminering till att omfatta även homosexuella. Jag yrkar bifall till reservation nr 3.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda samt mot bakgrund av den alltjämt tämligen restriktiva hållningen mot att föra ärekränkingsbrott under allmänt åtal avstyrker jag utskottets förslag att åtalsregeln vid förolämpning utvidgas att omfatta förolämpning med anspelning på homosexuell läggning. Detta framgår i reservation nr 4 till vilken jag härmed yrkar bifall.

Till sist, herr talman! under förutsättning av bifall till reservationerna 3 och 4 yrkar jag bifall till reservation nr 5, som innebär avslag på propositionens förslag till lag om ändring i brottsbalken i den mån det inte behandlats under momenten 4 och 5 i betänkandet.

I detta anförande instämde Arne Svensson (m).

Anf. 89 INGRID ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag skall beröra de delar av propositionen om de homosexuellas situation i samhället som socialutskottet haft att behandla.

Det gäller förslag om ändring av brottsbalkens bestämmelser om olaga diskriminering och om åtal vid förolämpning. Det innebär att bestämmelsen om olaga diskriminering utvidgas att omfatta även diskriminering på grund av att någon har homosexuell läggning, samt att allmänt åtal kan väckas för förolämpning mot någon med hänvisning till hans eller hennes homosexuella läggning. Det understryker och klargör samhällets allvarliga syn på sådana företeelser. Ett organisationsstöd föreslås till de homosexuellas organisationer och socialstyrelsen får i uppdrag att samordna och följa utvecklingen och återkommande ge rapport till regeringen.

1977 tillsattes en utredning som skulle belysa de homosexuellas situation i samhället. Herr talman, den utredningen visade att homosexualitet är omgivet av många fördomar och vanföreställningar, kort sagt stor okunnighet. Homosexualitet uppfattas oftast som rent fysiskt utövad sexualitet. Kärlek uppfattas som något som bara kan uppstå mellan man och kvinna. Jag tycker det är viktigt att betona vad utredningen konstaterat nämligen: att den enda skillnaden mellan homosexuella och heterosexuella är att de förra känslomässigt dras till personer av samma kön och att det också inrymmer förälskelse, tillgivenhet, samhörighet, ömhet och kärlek.

Herr talman! Om man läser den undersökningsrapport som är fogad till utredningen får man en mycket god inblick i hur homosexuella själva upplever sin situation. Den ger verkligen ökad kunskap och därmed förståelse. Den är ett viktigt dokument. Det framhålls att homosexuella har svårighet att komma i kontakt med varandra och att det ofta sker på ett sätt som inte gynnar uppkomsten av mer varaktiga relationer. Undersökningen visar också att de är mycket rädda för att röja sig för andra. De anpassar sin livsföring så att deras känslor och relationer skall bli dolda. De som berättar om sig själva gör det i allmänhet bara för noga utvalda personer. Därför är det inte så vanligt att de då möts av fientliga reaktioner. Många har fått positivt gensvar och möts av intresse, men det är också vanligt att de omedelbara reaktionerna är avvaktande, osäkra och besvärade. I det ögonblick någon väljer att framträda öppet finns det mycken rädsla och ångest, eftersom det aldrig är säkert att de inte möts av avståndstagande. Det är lätt att förstå att det upplevs oerhört pressande att på grund av omgivningens attityder tvingas att uppleva sig själv som brottslig eller onormal, att skämmas över vem man är, att vara rädd för att utsättas för diskriminering eller förolämpningar. Det är detta vi måste ändra på.

Naturligtvis förekommer det även bland homosexuella sådant som inte är önskvärt eller är brottsligt ur samhällets synpunkt. Det får då bedömas precis som hos alla andra, men det är inte det som behandlas här.

Herr talman! Utredningen har resulterat i en proposition, även om det tog litet tid. Enligt den skall alla former av diskriminering motarbetas och undanröjas genom den lagstiftning som jag tidigare har nämnt och genom information, undervisning och en öppen samhällsdebatt.

När det gäller samhällsdebatten betonas de kristna samfundens särskilda ansvar. De har stor betydelse för människors ställningstagande i den här frågan:

Ett särskilt uppdrag läggs på socialstyrelsen, att i samråd med andra berörda myndigheter och de homosexuellas egna organisationer följa utvecklingen vad beträffar förekomst av diskriminering och utvecklingen av information till och om homosexuella. Utvecklingen av forskning skall också följas. Rapport skall ges återkommande till regeringen. Det ingår i uppgiften dels att planera styrelsens egna informationsinsatser, dels att följa andra myndigheters information om homosexuella och deras situation.

Herr talman! Utskottet har med bred majoritet tillstyrkt propositionen i de delar som vi har haft att behandla. Utskottet delar också propositionens uppfattning att skolan har en grundläggande betydelse. Utskottet understryker därför den stora betydelse som samlevnadsundervisningen har i de olika lärarutbildningarna för att det sedan skall få genomslag i skolan. Det gäller naturligtvis även för vårdutbildningar och på det sociala området. Det är en uppgift för UHÄ att överväga behovet av sådan undervisning när utbildningsplaner fastställs. Det förutsätts också att skolöverstyrelsen noga följer utvecklingen och bedömer vilka insatser som behövs, liksom att ansvariga myndigheter arbetar vidare så att studerande på olika nivåer får korrekt och fördomsfri information. Det är viktigt inte minst för hur homosexuella blir bemötta inom sjukvård och för att skolhälsovårdspersonal skall kunna ge elever det stöd och den hjälp som de kan behöva. Jag vill också erinra om att statens institut för läromedel har till uppgift att granska läromedel i samhällsorienterande ämnen.

Herr talman! Korrekt information och undervisning har stor betydelse för att förändra attityder och fördomar, och de förslag som nu föreligger bör leda till öppenhet och till att vi accepterar och stöder homosexuella. Jag vill i sammanhanget erinra om arbetsmarknadens parter, de fackliga organisationernas, betydelse och ansvar för situationen inom arbetslivet. Mycket betydelsefullt är också det arbete som de homosexuellas egna organisationer utför. Det är bra att de ges ökat ekonomiskt stöd.

Beträffande motionsförslag om ändring i utlänningslagen är det utskottets uppfattning att den nuvarande tillämpningen av utlänningsförordningen i praktiken erbjuder ett tillfredsställande skydd. Utskottet utgår också ifrån att regeringen följer såväl tillämpningen av utlänningslagstiftningen som utvecklingen i andra länder där förföljelse kan förekomma eller kan befaras uppstå.

Herr talman! Till detta betänkande är fogade nio reservationer dels med förslag till ytterligare åtgärder, dels med avslagsyrkanden på lagförslagen. Jag yrkar avslag på samtliga reservationer med hänvisning till vad jag har anfört och med hänvisning till utskottets utförliga motiveringar, som återfinns i betänkande 31. Propositionens förslag är väl avvägda, och frågorna kommer att följas och återkommande rapporteras av socialstyrelsen – det är viktigt. Jag yrkar slutligen bifall till socialutskottets hemställan i dess betänkande nr 31.

Anf. 90 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! I socialutskottets betänkande 31, som nu behandlas, berörs skolans samlevnadsundervisning, vilket också Ingrid Andersson nämnde. Det är naturligt att i det sammanhanget ta upp de homosexuellas problem.

Ingen grupp i vårt samhälle skall behöva lida av diskriminering av något slag. När man i samlevnadsundervisningen tar upp diskriminering, som det ju finns många former av och exempel på, så är diskriminering av de homosexuella en sådan form. På samma sätt som vi bekämpar apartheid i Sydafrika eller religionsförföljelserna i Sovjet har vi anledning att också soppa rent framför vår egen dörr.

Diskriminering av de homosexuella är ett specialfall av den diskriminering som har funnits i alla tider och i alla länder. Även om det självfallet är det enda naturliga för det stora flertalet pojkar och flickor, kvinnor och män att söka en varaktig livsgemenskap med en person av motsatt kön och att det ingår hem och en familj, där barnen är en naturlig del, i den satsning på framtiden som man då gör, så är det just mot den bakgrunden angeläget att öka förståelsen för den minoritet det här är fråga om.

Det som avviker från vad flertalet anser som det naturliga, nämligen ett heterosexuellt förhållande, kan lätt framstå som både främmande och skrämmande. Undervisningens uppgift måste då vara att skapa förståelse för den grupp det här är fråga om och som måste upplevas som integrerad i samhället.

Att bekämpa diskrimineringen betyder att man skapar en ökad förståelse för tillvarons komplexitet, att verkligheten ofta är nyansrikare än vad man själv från början kunnat föreställa sig och att det finns en pluralism också på detta livsområde.

Man får kanske inte heller glömma bort att det i vårt samhälle tillåts olika syn på homosexualitet. Också det är en konsekvens av livsåskådningarnas och religionernas mångfald i vårt samhälle.

När det gäller samlevnadsundervisningen, oavsett till vilken grupp den är riktad, så är den entydig i det avseendet att när man ingår i ett förhållande, så skall avsikten vara ett varaktigt förhållande och att man skall visa trohet i förhållandet.

Det var en gemensam concensus hos den grupp som arbetade med skolans handledning i samlevnadsundervisning. Att den gruppen, parlamentariskt sammansatt, var så enig i detta vitala avseende väckte en viss uppmärksamhet då och t. o. m. skepsis hos människor som alltjämt dröjde sig kvar i 60-talets sexliberalism. Men det var kanske ett tidens tecken. I dagens situation har det tillkommit fler, mer drastiska motiv för den inställning som den här gruppen hade.

Det finns anledning att betona trohetsaspekten också i undervisningen om de homosexuella, något som de för övrigt numera själva betonar. Det är en moteld som de själva har anlagt mot de levnadsvanor som gjort dem till en riskgrupp när det gäller aids.

Ett socialt problem i samband med sexualitet är prostitution. Skolan har naturligtvis som en viktig uppgift att varna för den risken, ty det är en marknad med snabba pengar, med lockande höga vinster men samtidigt stora insatser. Den har alltid funnits och kommer alltid att finnas som en skugga. Men vad man kan göra är att få denna skugga att tunnas ut och förblekna. Det sker genom upplysning, inte minst genom skolan. Prostitutionen drabbar ju unga människor, speciellt om de är beroende av knark eller hallickar.

Det är viktigt att också denna skuggsida tas fram till skärskådan, inte minst

som en varning till de unga som i denna halvskumma hjortpark glupskt betraktas som lovliga byten.

Här finns anledning att vara på sin vakt mot en alltför ytlig och lättköpt tolerans. En tolerans som tolererar allt har stor släktskap med likgiltighet.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 91 LARS AHLMARK (m):

Herr talman! Den 27 maj i år, den dag då detta ärende från början var tänkt att behandlas, var det exakt tio år sedan riksdagen godkände socialutskottets betänkande 1976/77:37. Där föreslogs att de homosexuellas situation i samhället skulle utredas. Riksdagens så gott som enhälliga uppfattning, att homosexuell samlevnad är en ur samhällets synvinkel fullt acceptabel samlevnadsform, var utgångspunkten för uppdraget att anvisa vägar för att undanröja kvarvarande diskriminering av homosexuella.

Ett decennium från ord till handling – det är ingenting ovanligt i statliga utredningars historia men en lång tid för dem som kämpat mot fördomar och diskriminering, mot oförståelse och tystnad: Regeringen har dock till sist samlat sig till en proposition. Den ansluter ganska väl till utredningens förslag – särskilt väl, vill jag notera, till de borgerliga ledamöternas linje. Men propositionen är i vissa fall rätt passiv. Det gäller frågan om hets mot folkgrupp, där lagstiftning tillstyrks av flertalet remissinstanser men ej föreslås i propositionen. Det gäller de familjerättsliga frågorna, där ett antal punkter ej blivit närmare penetrerade under de år ärendet legat i regeringskansliet. Och det gäller asylrätten, där regeringen hänvisar till 31 § utlänningsförordningen, när en diskussion om tillämpningen av 3 § utlänningslagen är mer relevant.

Dessa frågor, som aktualiserats i en motion av Gunnel Liljegren, Elisabeth Fleetwood och mig, har dock fått en seriös behandling i utskotten, och jag har här inget annat yrkande än om bifall till Nic Grönvalls reservationer rörande det familjerättsliga området.

På en punkt är jag dock en smula besviken på socialutskottets behandling av vår motion. Det gäller diskrimineringsombudsmannens ansvarsområde. Denna befattning tillkom efter homosexutredningens avslutande och behandlades därför inte av den.

Diskrimineringsombudsmannen skall genom skilda åtgärder motverka diskriminering av de olika grupper som de homosexuella i utredningen och i propositionen jämföras med. Det hade därför varit naturligt att låta diskrimineringsombudsmannens ansvarsområde omfatta även de homosexuella.

Utskottet söker slingra sig ifrån detta genom ett luddigt resonemang om skillnader mellan diskriminering av homosexuella och andra. Man hänvisar även till att regeringen avser ge socialstyrelsen i uppdrag att särskilt följa utvecklingen vad beträffar diskriminering av homosexuella.

Socialstyrelsen kan säkerligen göra mycket för de homosexuella. Men utskottet försummar att påpeka att socialstyrelsen var en av de få remissinstanser som avstyrkte att brottsbalkens bestämmelser om olaga diskriminering skulle vidgas till att omfatta homosexuella. Här sätter således regeringen

bocken till trädgårdsmästare. Jag förutsätter att det inte är så att diskrimineringsombudsmannen själv saknar intresse för denna utvidgning av sitt revir. Ty om så vore: Kan man tänka sig en mer utrerad form av diskriminering än att vara diskriminerad av diskrimineringsombudsmannen?

Så kan det inte vara, och jag hoppas därför att, om diskrimineringsombudsmannens verksamhet blir framgångsrik och till nytta för de berörda grupperna, han själv tar initiativ till att också de homosexuella inkluderas i bevakningen.

I anslutning till propositionen har väckts ett par motioner som vittnar om bristande förståelse för den problematik som vi diskuterar. Jag skulle rekommendera dessa motionärer – och för övrigt även alla andra – att läsa bilaga 3 i utredningen om de homosexuellas situation (SOU 1984:63). Den har titeln Det okända och förbjudna och är en sammanställning av intervjuer med homosexuella genomförda av en av utredningens sekreterare, Per Arne Håkansson.

Den bild som här ges av vilshenhet, förtvivlan och bitterhet, men också av glädje, ömhet och kärlek hör till de djupast mänskliga dokument som existerar i svenskt utredningsväsende. För dem som har ögon men intet ser kan en sådan läsning vara ett sätt att få fjällen att falla. Se människan!

Överläggningen i dessa ärenden var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Lagutskottets betänkande 28

Mom. 1 (integrering av homosexuella i det familjerättsliga systemet)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 18 för det av Jörn Svensson under överläggningen framställda yrkandet. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (rättslig reglering av homosexuella samboförhållanden)

Hemställan

Först biträdades hemställan i reservationerna 1 av Per-Olof Strindberg och Allan Ekström samt 2 av Martin Olsson och Marianne Karlsson med 70 röster mot 49 för hemställan i reservation 3 av Ulla Orring och Bengt Harding Olson. 194 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 182 röster mot 71 för hemställan i reservationerna 1 av Per-Olof Strindberg och Allan Ekström samt 2 av Martin Olsson och Marianne Karlsson. 58 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 184 röster mot 32 för den i reservation 4 av Nic Grönvall anförda motiveringen. 96 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (efterlevandepension m. m.)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 5 av Nic Grönvall anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 4 och 5

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1986/87:136
4 juni 1987

*De homosexuella
situation i samhället*

Socialutskottets betänkande 31

Mom. 1 (diskrimineringsförbud i regeringsformen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (ändrade regler om hets mot folkgrupp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Inga Lantz i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (olaga diskriminering)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 36 för reservation 3 av Ingvar Eriksson. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (åtalsregeln vid förolämpning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Ingvar Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (diskriminering i arbetslivet)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 18 för reservation 6 av Inga Lantz. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 8 (lydelsen av 3 § utlänningslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 64 för reservation 7 av Per Arne Aglert m. fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (internationellt initiativ i fråga om homosexuella flyktingar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Per Arne Aglert m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (anvisningar för upplysningsarbetet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande

1986/87:31 om organisationen av viss högskoleutbildning (prop. 1986/87:127 delvis),

näringsutskottets betänkande

1986/87:40 om träfiberprövning (prop. 1986/87:105),

Prot. 1986/87:136
4 juni 1987

*Organisationen av viss
högskoleutbildning*

arbetsmarknadsutskottets betänkande
1986/87:19 om sysselsättningskapande åtgärder (prop. 1986/87:150 delvis)
och

konstitutionsutskottets betänkande
1986/87:37 om ändring av vissa arvoden m. m. inom riksdagens förvaltnings-
område (förs. 1986/87:14).

Andre vice talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i
angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling utbildningsutskottets betänkande 31 om
organisationen av viss högskoleutbildning.

Organisationen av viss högskoleutbildning

Anf. 92 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Låt mig först yrka bifall till reservationen och mycket
kortfattat redovisa skillnaderna i förhållande till majoritetstexten.

Vi skriver i vår reservation att vi vill att det skall tillskapas särskilda
högskoleenheter på Gotland, i Blekinge och i "fyrstadsområdet". I det
sammanhanget tycker vi också att man bör se över möjligheterna att för den
södra delen av Sverige skapa en motsvarighet till projektet Bergslagens
tekniska högskola. Vi har i vår reservation valt att kalla detta projekt
Smålands tekniska högskola.

Vi har i vår reservation också uttalat att man bör se över möjligheterna att
ytterligare decentralisera högskoleutbildningen i Stockholmsområdet och att
målsättningen för detta arbete bör vara att tillskapa en särskild högskoleen-
het för den södra delen av Storstockholmsområdet.

Anf. 93 INGVAR JOHNSON (s):

Herr talman! Utskottet anser att en förutsättningslös utredning bör göras
av frågan om den framtida högskoleutbildningen i Gotlands och Blekinge län
samt i "fyrstadsområdet" och i den södra delen av Stockholms län. Jag tycker
att det är bra att en bred majoritet här i riksdagen står bakom denna
skrivning. Utskottets förslag har också hälsats med tillfredsställelse i de
berörda regionerna. Jag tycker därför att det är litet synd att centern ställer
sig vid sidan av denna positiva skrivning. Centern väljer att, som Larz
Johansson sade, beträffande tre av områdena visserligen skriva in en
viljeinriktning men tillför uttryck som "bör" och "om möjligt", så att
förslaget i sak inte kommer att skilja sig från majoritetens. I de avseendena är
reservationen minst sagt onödig.

För det fjärde området väljer centern en annan och starkare skrivning.
Dessutom föreslår man att utredningen skall vidgas till en rad frågor som inte
har tagits upp i vare sig propositionen eller motionen. Som jag ser det skulle
utredningen bara försvåras av att man nu godkänner skrivningar som innebär
prioriteringar och vidgningar av uppdraget. Jag menar att det är en bättre

metod att först låta utredaren studera behov och förutsättningar och på grund av dessa lägga fram sina förslag.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 94 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! De regionala högskolorna har i växande utsträckning profilerat sig genom att inrikta sin verksamhet på regionala behov. Man har regelmässigt sökt dra nytta av närheten till den regionala utbildningsefterfrågan.

Hur viktigt detta är för en regions framtida utveckling och ekonomiska kraft har redovisats av professor Åke E. Andersson i hans framtidsstudie Den fjärde logistiska revolutionen. Tillsammans med transportinfrastrukturen är högskoleutbildning den helt avgörande faktorn för en regions utvecklingskraft. Utvecklingen mot ett alltmer expansivt högteknologiskt samhälle understryker denna betydelse.

För närvarande är emellertid inte mindre än fem olika universitet och högskolor huvudmän för högskoleutbildningen i "fyrstadsområdet". Detta är administrativt krångligt och tungrott samt ekonomiskt onödigt belastande.

Mot bakgrund av detta har Elver Jonsson och jag själv från folkpartiet motionerat om en på sikt fristående högskoleenhet i Fyrstad. Ett embryo finns redan i Fyrstads högskolekommitté med dess kansli, där man möter en mycket stor efterfrågan från regionen och dess industrier. Regionens folkmängd uppgår till ett normalläns. Förutsättningarna borde således vara synnerligen goda för en högskola i Fyrstad. Fyrstad har därmed alla möjligheter att befästa sin position som en av landets framtidsregioner. Redan i folkpartiets regionalpolitiska partimotion påpekade vi vikten av regionala högskolor för en expansiv utveckling utanför storstäderna.

Förskräckelsen blev då så mycket större när regeringen i sin proposition endast tog upp Blekinge och Gotland i detta sammanhang. Åter skulle Fyrstad bli bortglömt av regeringen.

Jag måste dock, herr talman, här få uttrycka min tillfredsställelse över att Ingvar Johnsson från Trollhättan och övriga socialdemokrater dragit sitt strå till stacken i utskottet och nu ställer upp för att mana på regeringen till en förutsättningslös utredning av frågan om den framtida högskoleutbildningen i bl. a. Fyrstad. Jag vill påstå att detta innebär en samlad kraftfull manifestation över parti- och blockgränserna, som ställer regeringen under ordentligt tryck. Detta faktum får nu inte förmörkas av det käbbel som helt plötsligt utbrutit i massmedia mellan socialdemokraterna och centern om denna reservation, som ju har sin tyngdpunkt på helt andra områden. Den linje som utskottet efter folkpartimotionen nu valt är ett stort och viktigt fall framåt för högskolan i Fyrstad.

Jag kan därför, herr talman, inte annat än med glädje instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Anf. 95 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag hade inte tänkt ta upp någon debatt i denna fråga, men kan inte låta bli att hälsa Anders Castberger och folkpartiet välkomna till arbetet för de regionala högskolorna. Centern, socialdemokraterna och vpk

Prot. 1986/87:136
4 juni 1987

*Organisationen av viss
högskoleutbildning*

har varit intresserade av små regionala högskolor ända sedan tiden för högskolereformen. Det var synd att detta uppvaknande skulle ta tio år, men välkomna ombord!

Anf. 96 INGVAR JOHANSSON (s):

Herr talman! Vi som talat för majoritetsskrivningen eller för reservationen har skurit ned vår talartid, eftersom tiden nu är så knapp i kammararbetet. Men när Anders Castberger försöker ge intrycket att folkpartiet skulle vara det parti som står för kravet på fler regionala högskolor och för regionala högskoleverksamheter måste jag, precis som Larz Johansson gjorde, begära ordet. Jag kan inte låta bli att registrera att folkpartiets aktivitet har varit mycket liten vad gäller "fyrstadsområdet". År 1978 motionerade socialdemokraten Hilding Johansson om verksamhet inom området. Under de följande åren har socialdemokratiska motioner väckts praktiskt taget varje år. År 1985 väcktes en centermotion och en folkpartimotion, således sju år efter det socialdemokratiska initiativet. Under de senaste månaderna har det också väckts ytterligare motioner.

Jag vill säga: Välkommen in i aktiviteten! Det är bättre sent än aldrig. Jag kan också konstatera att det under de borgerliga regeringsåren icke togs några initiativ i den fråga som Anders Castberger tar upp. Däremot har det tagits en rad initiativ under den socialdemokratiska regeringens tid. Jag har också fått noggrant bekräftat att det inte i någon folkpartistisk partimotion eller kommittémotion har tagits något initiativ.

Anf. 97 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Nu försöker helt plötsligt både centern och socialdemokraterna att referera till gamla segrar, under det att jag i mitt något förkortade anförande försökte redovisa den situation som för närvarande trots allt gäller. Vi anser att vi för att slippa en söndring och andra regionala och provinsiella initiativ i denna fråga bör gå på den linje som majoriteten valt, nämligen en förutsättningslös utredning.

När Ingvar Johansson säger att socialdemokraterna tog initiativ för många år sedan, är det i och för sig riktigt. Men sedan har ju ingenting hänt. Faktum är trots allt att när propositionen väl kom, kunde jag inte finna att just Ingvar Johansson motionerade. Jag hade inte tänkt gå in på den saken. Men det var en och annan i Fyrstad som faktiskt frågade sig var de raka rören mellan s-regeringen och socialdemokraterna i Fyrstad fanns.

Anf. 98 INGVAR JOHANSSON (s):

Herr talman! Anders Castberger säger att ingenting har hänt. Innevarande år genomförs högskoleutbildning i Fyrstad för ungefär 10 milj. kr. Anders Castberger har tydligen inte uppmärksammat den verksamheten.

Anf. 99 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Bara några få ord.

I mitt anförande redovisade jag också delar av det som redan finns, nämligen ett Fyrstads högskolekansli och en särskild kommitté för denna verksamhet. Jag är mycket väl medveten om detta, men Ingvar Johansson,

skall akta sig för att försöka ta åt sig hela äran av att denna verksamhet kommit till stånd.

Prot. 1986/87:136
4 juni 1987

Träfiberprövning

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om konstitutionsutskottets betänkande 37.)

Kammaren övergick till att debattera näringsutskottets betänkande 40 om träfiberprövning.

Träfiberprövning

Anf. 100 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande 40 om träfiberprövning gäller ett lagförslag om regleringen av användningen av träfiber inom skogsindustri och bränslesektor.

Den lag som nu gäller daterar sig från 1975. Det som skiljer det lagförslag vi nu skall diskutera från nu gällande lag avser frågan om vad som skall betraktas som träfiber. Man undantar i lagförslaget en del av de fibrer som kommer fram vid själva skogsavverkningen samt returpapper.

Herr talman! Under hundra år har den svenska internationellt mycket konkurrenskraftiga skogsindustrin byggts upp. Den har lyckats göra det utan att ha behov av någon lag som reglerar användningen av träfiber. Ingen skall väl tro att skogsindustrin skulle investera i nya anläggningar för miljarder, om man inte visste att man hade tillgång till råvara.

Jag är övertygad om att Rune Jonsson, som är socialdemokraternas talesman i denna debatt och själv har många års erfarenhet från en skogsindustri i Norrland som inte har särskilt mycket egen skog, är medveten om att lagen om träfiberprövning från 1975 i praktiken inte fungerat eller tagits i bruk när det gäller det företaget. I så fall skulle det företaget inte ha varit så lönsamt och ha haft tillgång till så mycket råvara som fallet är i dag. Det är i rätt hög grad sysselsättningsaspekter som styr, och mindre frågan om träfiber.

Moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet har varit överens om att någon lag på detta område inte behövs. Vi har i hög grad stöd för vårt ställningstagande genom att det i bilaga 6 till långtidsutredningen sägs att "behov av någon prövningsrätt för användning av skogsråvara för skogsindustriella ändamål ej längre är vid handen. De risker för konkurrens om råvaran som utredningen" – dvs. den utredning som ligger bakom det föreliggande lagförslaget – "oroar sig för ser vi tvärt emot som något positivt. Konkurrens är i regel en samhällsekonomisk önskvärd företeelse och därför inte något som bör regleras bort."

Med hänvisning till vad som sägs i betänkandet och till vad jag här citerat ur bilaga 6 till långtidsutredningen yrkar jag bifall till de reservationer som moderaterna i näringsutskottet står bakom.

Anf. 101 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Tre partier i denna kammare har en gemensam utgångspunkt i tilltron till marknadsekonomin. I en marknadsekonomi bestäms priset av efterfrågan och utbud. Det bör gälla också för träfiber.

Regeringen vill i sin regleringsiver inte acceptera den principen. Det är dumt av den.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 1.

Anf. 102 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Med hänsyn till kammarens pressade arbetssituation skall jag fatta mig mycket kort. Huvudfrågan i det betänkande vi nu behandlar är: Behövs det en lag om träfiberråvara eller inte?

Centern anser, liksom moderater och folkpartister, att en sådan lag inte behövs, och vi yrkar därför avslag på proposition 1986/87:105.

Det finns en konkurrens om skogsråvaran mellan massaindustrin och tillverkarna av skogsbränslen. Men samtidigt ger en ökad användning av skogsbränsle möjligheter att med rimlig ekonomi ta ut större kvantitet industriråvara. Mycket talar för att även om en del massaved blir bränsle, kommer det samtidigt fram så mycket mer massaved tack vare möjligheten till avsättning till energived att det ändå blir ett plus för skogsindustrin.

I centern anser vi det självklart att icke nödvändig reglering skall undvikas, och därför beklagar vi att socialdemokraterna med vpk:s hjälp driver igenom den onödiga lagen om träfiberråvara.

Vi i centern har gjort ett extra försök att i varje fall något minska byråkratin och hindren för en fritt fungerande marknad. I reservation 6 yrkar vi i andra hand att prövningsgränsen för bränslesektorn skall höjas med 10 000 m³ fast mått per år till 25 000 m³. Men inte ens detta har socialdemokraterna och vpk kunnat acceptera.

Övertron på centrala regleringar är mycket påtaglig hos dessa två partier.

Moderaterna har en förvånande orealistisk syn på energibeskattningen på inhemska bränslen. Moderaterna vill ha samma energiskatt på biobränslen som på oljan, trots att biobränslen med en fullgod förbränning är mycket miljövänliga och ger betydande skatteintäkter via den sysselsättning som de ger upphov till. För statskassan ger sannolikt biobränslen fria från energiskatt lika stora skatteintäkter per energienhet som oljan ger med nuvarande energibeskattning.

Moderaternas energiskattefunderingar i reservation 2 tycks styras av en överdriven vilja att skapa något slags monopol för massaindustrin avseende skogsråvaran. På sikt tror jag att moderaternas förslag är till skada för massaindustrin.

Vpk vill förbjuda eldning av returpapper. Ingen önskar att returpapper eldas upp. Vi i centern tror dock inte att detta problem bäst löses med lagstiftning. Lagen i sig ger ingen ökad kapacitet för användning av returpapper. Den höjer inte heller kvaliteten på returpapper eller ökar dess lagerbeständighet.

En tillräcklig kapacitet för att ta hand om allt insamlat returpapper är den viktigaste förutsättningen, och en kapacitetsutbyggnad är på gång. Så länge som oljepriserna inte är mycket höga, är massaindustrins betalningsförmåga

så god att eldning av papper inte är något vettigt ekonomiskt alternativ. En lagstiftning skulle i nuläget endast fungera som ett onödigt monopol för massaindustrin avseende returpappret.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 3, och till reservation 6 i det fall reservation 1 avslås.

Anf. 103 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisternas principiella syn på träfiberprövningen kan kort sammanfattas som följer.

Med ett övergripande samhällligt synsätt är användningen av virkes- och fibertillgångar intressanta, eftersom olika användningsområden skiljer sig avsevärt i slutproduktpris, arbetsåtgång och energianvändning. Från vår utgångspunkt finns alltså övervägande skäl för en träfiberprövning som tar hänsyn till en avvägning mellan såga, koka och bränna.

Vpk ställer sig alltså helt avvisande till ett slopande av träfiberprövningen, något som förordas i den gemensamma borgerliga reservationen.

Vi anser det som närmast lättsinnigt ur industripolitisk synpunkt att inte ta in returpappret under prövning i träfiberlagen. Utbyggnaden inom den returpappersanvändande industrin borde stimuleras. I stället kan risken för att betydande kvantiteter returpapper eldas upp medföra att utbyggnadsplaner skrinläggs och att därmed insamlandet av returpapper inte kommer att öka inom Sverige.

Ur både energiförbruknings- och resurshushållningssynpunkt bör returpappret återanvändas i produktion av pappersprodukter. Vänsterpartiet kommunisterna har därför föreslagit inrättandet av en returpappersfond. Förslaget har utförligt motiverats i vår motion, till vilken jag hänvisar.

Herr talman! Utskottsmajoriteten har på varje punkt avvisat vpk:s förslag. Vänsterpartiet kommunisterna hävdar att en optimering av returpappersinsamlandet i Sverige vore önskvärd för att vi skall kunna hushålla med viktiga natur- och energitillgångar. Vi anser också att bränning av returpapper inte bör komma i fråga. Om den returpappersanvändande industrin byggs ut i önskvärd omfattning, skulle det också finnas efterfrågan på den ökande mängd returpapper som kan samlas in i Sverige. Endast genom ett bifall till vpk-reservationerna till detta betänkande främjar riksdagen en industripolitik som bygger på god resurshushållning, låg energiförbrukning och flera jobb.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till samtliga vpk-reservationer till detta betänkande.

Anf. 104 RUNE JONSSON (s):

Herr talman! Med hänsyn till kammarens pressade tidsschema inskränker jag mig till att hänvisa till de motiv för lagförslaget som vi anför i betänkandet. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på reservationerna.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om konstitutionsutskottets betänkande

10 § Kammaren beslöt kl. 17.58 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

11 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

12 § Kammaren övergick till att debattera arbetsmarknadsutskottets betänkande 19 om sysselsättningskapande åtgärder.

Sysselsättningskapande åtgärder

Anf. 105 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! I detta betänkande behandlas kompletteringspropositionens arbetsmarknadspolitiska anslag och en del regelförändringar. Det är inte så särskilt mycket att orda om beträffande betänkandet, förutom att det innehåller en viktig förändring, nämligen förändringen vad gäller rätten och möjligheten för deltidsarbetslösa att uppbära A-kasseersättning. Man stramar nu åt de regler som gjort att det varit väsentligt fördelaktigare att vara deltidsarbetslös än att vara heltidsarbetslös. Regeringen går tyvärr inte tillräckligt långt. Det borde i rättvisans namn inte vara någon större skillnad där. Tvärtom har en deltidsarbetslös person en starkare ställning på arbetsmarknaden än en heltidsarbetslös. Detta föranleder mig, herr talman, att ställa en fråga till såväl socialdemokraternas företrädare som de övriga borgerliga: Hur kan det vara så? Utifrån vilka principer resonerar man när man vill ha bättre arbetslöshetsskydd för deltidsarbetslösa än för heltidsarbetslösa?

Med dessa ord yrkar jag bifall till de reservationer till arbetsmarknadsutskottets betänkande 19 som har moderata ledamöter bakom sig.

Anf. 106 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! I anföranden och motioner efter motioner har folkpartiet tagit upp sysselsättningsfrågorna. Vi har pekat på det orimliga i att ungdomarna inte kan anställas på särskilda ungdomsavtal, så att de snarast kommer ut i det verkliga arbetslivet. Vi har pekat på problemet med 20–24-åringarna som aldrig fått chansen till en fast anställning. Vi har också försökt att beskriva vådorna av detta och vilka uppenbara risker som ungdomarna löper att hamna i tristess och depressioner samt hur nära dessa tillstånd ligger missbruk och social utslagning.

I arbetsmarknadsutskottets betänkande behandlas regeringens förslag till sysselsättningskapande åtgärder. Flera av dessa åtgärder motsvarar krav som folkpartiet ställt under ett antal år utan gensvar vare sig från regeringen eller från riksdagens majoritet. Det är därför glädjande att regeringen nu tagit våra förslag på allvar. Man frågar sig bara: Varför behövde det ta så lång tid? Är inte långtidsarbetslösheten och ungdomsproblemen så allvarliga, att

regeringen och socialdemokratin hade kunnat ta folkpartiets förslag på allvar tidigare?

Långtidsarbetslösheten måste bekämpas på alla plan, och därför accepterar folkpartiet regeringens förslag. I regeringens förslag ingår bl. a. de 5 000 utbildningsplatser vid AMU som folkpartiet krävde i sysselsättningsmotionen, som vi lämnade i januari. När det gäller regeringens förslag om medelstilldelningen för långtidsarbetslösa i förhållande till vad resp. län och förmedling åtar sig att minska arbetslösheten med, frågar jag mig verkligen vad som menas med detta. Sedan många år tillbaka har förmedlingarna kvantifierat sin verksamhet, varför arbetsmarknadsministerns krav sannolikt är ett slag i luften.

Herr talman! År efter år har folkpartiet krävt ungdomsavtal på den privata arbetsmarknaden, utan gensvar från regeringen. När nu regeringen har insett att sådana avtal är av nöden för att ungdomarna skall komma ut på den öppna arbetsmarknaden, visar det sig svårt att få arbetsmarknadens parter att ta sitt ansvar. Det är en självklarhet att regeringen måste arbeta aktivt för att ungdomsavtalen kommer till. Frågan blir bara: Varför skall syndaren vakna så sent?

När nu arbetsmarknadsministern vill ta till en byråkratisk krånglighet för att tvinga parterna till att sluta avtal, blir min fundering: Kan inte regeringen, som står LO så nära, göra ett byte den här gången? Det brukar ju vara så att LO dikterar regeringens villkor. Kan inte LO den här gången gå regeringen till mötes, så att åtminstone en part har accepterat ungdomsavtalen? Självfallet skulle detta påverka arbetsgivarna att också de tar sitt ansvar.

Att medge statsbidrag till inskolningsplatser efter den 1 juli endast efter särskild prövning är en byråkratisk krånglighet som definitivt inte gagnar de arbetslösa ungdomarna. Det finns ingen anledning att försvåra och i realiteten försena insatserna för att ge ungdomarna jobb.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis, så att inget missförstånd uppstår, påpeka att folkpartiet delar AMS uppfattning att anvisningstiden för placering av ungdomar i ungdomslag är för kort. Den ändring som regeringen nu föreslår är ett steg i rätt riktning – dock inte till fyllest. Vi accepterar ändå detta förslag på grund av att jobbsökaraktiviteter är så viktiga framför allt för ungdomar. Om regeringens åtgärder inte är tillräckliga avser vi att återkomma.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 7 i betänkandet och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 107 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! I det betänkande som vi nu skall behandla vill jag kommentera två områden, dels ungdomarnas arbetsmarknadssituation, dels begränsningen av arbetslöshetsersättningarna vid deltidsarbetslöshet.

En av de viktigaste uppgifterna för samhället är att bereda ungdomar arbete eller utbildning. Ett välfärdssamhälle som vårt får inte acceptera att ett stort antal ungdomar redan från början slås ut från arbetsmarknaden. Det är djupt oroande att arbetslösheten bland ungdomar varit hög under en lång period. Fortfarande ligger ungdomsarbetslösheten på ca 4 %, en alltför hög siffra.

Vi har tidigare från centerpartiets sida understrukit att insatserna måste inriktas på att skapa förutsättningar för varaktiga jobb i hela landet och då först och främst inom näringslivet. Efter hand har socialdemokraterna i viss mån anammat den linje som vi drivit, genom införandet av inskolningsplatser på den privata arbetsmarknaden. Det är beklagligt att endast hälften av arbetsmarknaden i dag har färdiga avtal som ger ungdomarna möjlighet till inskolningsplatser. Regeringen borde ha agerat kraftfullare och påskyndat parterna vid avtalsskrivandet.

Den linje som regeringen nu väljer är alltför defensiv. Regeringens avsikt att i fråga om avtal om inskolningsplatser som slutits efter den 1 juli i år bevilja statsbidrag först efter särskild prövning riskerar att få en dämpande inverkan på parternas vilja att sluta avtal.

Centerpartiet har i annat sammanhang presenterat förslag på en långsiktig lösning för hela ungdomsgruppen 16–24-åringar. Vi anser att kommunerna bör ha huvudansvaret för de praktiska insatserna för att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten. Man bör utforma insatserna så att de utgör ett led i ungdomarnas utbildning, väl av yrke och yrkespraktik.

I avvaktan på ett förbättrat system bör nödvändiga förändringar ske i nu gällande lagstiftning. Lagen om arbete i ungdomslag bör därför ändras så att kommunerna själva får låta ungdomarna utföra arbete åt enskilda och offentliga arbetsgivare i enlighet med de önskemål som ungdomarna har, utifrån grundsynen att ett tillfälligt arbete skall vara ett led i den unges utbildning.

Herr talman! De begränsningar i ersättningsrätten som arbetsmarknadsministern och utskottsmajoriteten nu vill åstadkomma för deltidsarbetslösa anser vi från centerpartiets sida oacceptabla. Vi anser att insatserna i stället skall inriktas mot att stärka sysselsättningsmöjligheterna i områden med svag arbetsmarknad. Vi har i andra sammanhang redovisat våra regionalpolitiska förslag. Målsättningen måste vara att alla som så önskar skall erbjudas möjlighet till heltidsarbete oavsett bostadsort.

De nu föreslagna ersättningsreglerna kommer att bidra till en ökad geografisk rörlighet. Reglerna har dessutom udden riktad mot kvinnorna, eftersom de utgör huvuddelen av de deltidsarbetande. Förslaget är ur jämställdhetssynpunkt förkastligt.

Svenska facklärarförbundet, Sveriges lärarförbund och Lärarnas riksförbund har uppvaktat utskottet, och jag vill citera ett stycke ur den skrivelse som de överlämnade.

”Flertalet nyexaminerade och många andra medlemmar kommer att tvingas söka sig till annan verksamhet, i den mån annat lämpligt arbete över huvud taget finns att tillgå eller, vilket troligen kommer att bli vanligt, avstå från deltidsarbete och anmäla sig som helt arbetsökande. Inte minst den förändring som närmast omöjliggör för en deltidsarbetslös att kunna uppnå en ny 150 dagars period, 5 månaders arbete (motsvarande) på heltid, får stor negativ effekt. Samtidigt innebär detta stora svårigheter för arbetsgivaren, kommunen och barnomsorgen att få utbildade och kompetenta lärare som ersättare vid sjukdom och annan tjänstledighet. Detta får sannolikt konsekvenser även på sikt för att få behöriga lärare till fasta tjänster då de tillfälliga tjänsterna oftast är inkörporten till fasta tjänster. Det finns således risker för

att kvaliteten i verksamheten kan komma att försämrans genom att fler utbildade lärare kommer att anställas.”

I en av våra kvällstidningar kan vi i dag läsa en kritisk artikel, där Statsanställdas förbunds ordförande Curt Persson är upprörd över att regeringen vill bestraffa 50 000 deltidsarbetslösa för att de är utan jobb. Han säger att regeringen i stället borde ha klippt till mot de arbetsgivare som så länge missbrukat systemet med deltidsjobb, t. ex. posten och sjukvården.

Jag har avslutningsvis en fråga till Johnny Ahlqvist: Varför var det så brådskande med den här reformen? Varför kunde man inte ha inväntat den pågående utredningen om kontantstödet?

Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 4, 7, 11, 17 och 19.

Anf. 108 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Herr talman! Till arbetsmarknadsutskottets betänkande 19 har vpk fogat två reservationer, som jag härmed vill yrka bifall till.

Jag vill sedan börja med att citera Alf Gunnar Svahn, ordförande i A-kassornas samorganisation:

”Regeringen borde ha nöjt sig med att sätta press på arbetsgivarna för att få bort de onödiga deltidsjobben. Särskilt inom de egna leden, stat och kommun, är ju de arbetsgivare som har flest deltidsjobb. Nu försämrar man försäkringsskyddet för en redan mycket svag grupp, deltidsarbetande, lågavlönade kvinnor.”

Det är att beklaga att kommuner och landsting är med och utnyttjar de deltidsarbetslösa. De är trots allt politiskt valda församlingar, som borde förstå vilka konsekvenser detta kan få.

Av arbetsmarknadsutskottets betänkande framgår att de deltidsarbetslösa som gör s. k. fyllnadsstämpling skall få sina ersättningsdagar minskade till 150. Enligt regeringen är de ökade kostnaderna och en ökning av denna typ av arbetslöshet orsak till den nu föreslagna åtgärden.

Huvudorsaken till denna utveckling står att finna främst hos arbetsgivare som återfinns inom den offentliga sektorn och inom handeln. Därmed blir förmodligen regeringens åtgärd riktad främst emot kvinnor, eftersom deras arbetsmarknad till stor del finns inom dessa områden. Det vore naturligt att i första hand rikta åtgärderna mot arbetsgivarna i stället för att försämra för dem som inte kan få ett heltidsarbete.

De särskilda medel som föreslås för att ge de deltidsarbetslösa en möjlighet att bryta sin arbetslöshet är bra, men det måste konstateras att regeringens hänvisning till främjandelagen och MBL inte är någon effektiv väg. Däremot skulle ökade befogenheter för facken, t. ex. genom vetorätt, kunna förbättra de deltidsarbetslösas ställning på arbetsmarknaden. Även ett införande av obligatorisk arbetsförmedling skulle kunna bidra till att minska deltidsarbetslösheten.

Vpk föreslår därför att ersättning till deltidsarbetare som i övrigt är arbetslösa skall utgå under 300 dagar, att de fackliga organisationerna tillerkänns vetorätt i frågor om deltidsarbete och att obligatorisk arbetsförmedling införs.

I övrigt är det överlägset bästa sättet att lösa problemen med deltidsarbete att införa sex timmars arbetsdag.

Det konstiga är att regeringen är helt okänslig för att vissa LO-förbund har protesterat mot regeringens planer på att försämra ersättningen för de deltidsarbetslösa. Däremot låter regeringen och socialdemokraterna de företagare som har utnyttjat systemet gå helt skadeslösa. Det är en märklig situation man får uppleva.

Jag tror att det hade varit bättre om såväl arbetsgivare, fack, arbetsförmedling som enskilda arbetstagare skulle ha fått ta itu med problemen med den ofrivilliga deltidsarbetslösheten. Jag instämmer också i de uttalanden som Ingvar Karlsson i Bengtsfors citerade. Men han citerade bara reaktionerna från vissa grupper. Jag tror det finns många fler grupper som har reagerat, men som inte haft möjlighet att komma till tals i den här frågan.

Därmed yrkar jag bifall till vpk-reservationerna.

Anf. 109 JOHNNY AHLQVIST (s):

Herr talman! Läget på den svenska arbetsmarknaden är inne i ett stabilt skede, med en internationellt sett mycket låg arbetslöshet. I april, den senaste månaden som vi har uppgifter för, var fler sysselsatta än samma månad något år tidigare, samtidigt som antalet personer i arbetsmarknadsåtgärder totalt sett gått ner och arbetslösheten sjunkit till under 2 %.

Under första kvartalet i år hade vi alltså 150 000 fler sysselsatta än motsvarande kvartal 1982, en sysselsättningsökning som också till största delen har skett på den reguljära arbetsmarknaden ute i näringslivet.

Arbetslösheten uppgick första kvartalet 1982 till 137 000 personer eller 3,2 %. Under första kvartalet i år var den 94 000 personer eller 2,2 % och sjönk i april till 82 000 eller 1,9 %, vilket jag antydde inledningsvis. Den påtagliga förbättring av arbetsmarknadsläget som jag här skisserar är givetvis en genomsnittsbild för hela landet. Det finns stora variationer, både över landet och för olika grupper.

För gruppen 20–24-åringar är arbetslösheten fortfarande hög jämfört med för övriga, trots att det har skett en minskning. Andelen långtidsarbetslösa har visserligen minskat, men är fortfarande så stor att detta utgör ett problem som särskilt måste uppmärksammas. Ett annat speciellt problem är det växande antalet deltidsarbetslösa.

Sammanfattningsvis kan man säga att det inte finns något behov av generella åtgärder på arbetsmarknaden. Däremot behövs särskilda insatser för vissa utsatta grupper. Jag har redan nämnt dessa tre grupper: De långtidsarbetslösa, de deltidsarbetslösa och ungdomarna. Det är dessa grupper som propositionen och utskottets betänkande till stor del handlar om.

Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet om sysselsättnings- och utbildningsåtgärder och tillstyrker därmed kompletteringspropositionens förslag i den bilaga som berör arbetsmarknadsdepartementet.

På grund av den tidspress som i dag råder kommer jag enbart att mycket kort ta upp de områden som nämnts av föregående talare.

Reservation 7 av centerpartiet och folkpartiet handlar om inskolningsplatser. Reservanterna ondgör sig över att vi inte gör tillräckligt mycket för att träffa nya avtal om inskolningsplatser. Man konstaterar att den skrivning som finns i betänkandet är mycket olycklig. Vi ställer där kravet att

statsbidrag till avtal som träffas efter den 1 juli skall utgå först efter regeringens prövning. Det kravet ställer vi just för att påskynda att fler avtal träffas. Jag kan inte förstå varför man går emot den skrivning som finns i betänkandet.

Herr talman! För övrigt vill jag något kommentera förslaget till åtgärder för deltidsarbetslösa. Det verkar som om det blir en debatt om det.

Antalet deltidsarbetslösa som får arbetslöshetsersättning har ökat kraftigt under senare år och uppgår i dag till ca 50 000 per månad. Uppgifterna om kostnaden för denna ersättning är oklara. Det finns också olika uppfattningar om den. Men det är inte bara kostnadsutvecklingen som är oroande, utan också utvecklingen mot att allt fler människor inte får arbeta i den utsträckning de önskar. För att bryta detta mönster föreslår nu regeringen att fyllnadsersättning får utgå högst 150 dagar. I praktiken innebär detta – och det är viktigt att notera – att den som är arbetslös på halvtid kan få fyllnadsersättning i ca 14 månader, och den som är arbetslös motsvarande en dag per vecka kan få ersättning i upp till tre år. Särskild omprövning av ersättningen skall ske var sjätte månad.

Givetvis kan inte problemet lösas enbart med nya regler. Här måste det till insatser på bred front både från arbetsförmedlingen, arbetsgivare och de fackliga organisationerna. För att aktivt kunna stödja de deltidsarbetslösa utan att det sker på bekostnad av övriga grupper arbetssökande föreslås ett anslag på 60 miljoner riktat till just denna grupp.

I fyra reservationer från moderaterna, centerna och vpk yrkas det avslag på de föreslagna åtgärderna. Moderaterna vill i reservation 10 att regeringen skall återkomma med förslag om ytterligare begränsning. Jag återkommer till detta längre fram. Centern vill i reservation 11 att nuvarande regler skall vara kvar, men har inga konkreta förslag till hur man skall vända den trend som råder i dag. I reservation 12 framför vpk likartade krav.

Både centern och vpk försöker måla upp en bild som inte stämmer med verkligheten. De säger att vi vill försämra villkoren för kvinnor som i dag är deltidsarbetslösa. Detta är helt fel. Förslaget innebär att man nu äntligen tar tag i problemen och hjälper de människor som vill ha ökade arbetstider. Att bevara nuvarande regler och fortsätta att låtsas som om detta inte är ett problem på arbetsmarknaden är verkligen det främsta hotet mot kvinnorna och mot jämställdheten.

Sedan tycker jag inte heller att man kan bortse från den kostnadsutveckling som har skett under de senaste åren, men som vanligt när det gäller ökade kostnader får inte centern och vpk så allvarligt på den frågan.

När det gäller vpk:s krav på sex timmars arbetsdag och facklig vetorätt mot deltidsarbete kan vi konstatera att regeringen i dagarna har tillsatt en utredning som skall utreda framtida arbetstider. Jag tycker vi bör avvakta vad den kommer fram till innan vi tar ställning. När det gäller vetorätten finns det i nuvarande lagstiftning utrymme för de fackliga organisationerna att genom förhandlingar enligt medbestämmandelagen påverka så att det inte inrättas för många deltidsjänster. Här finns även möjlighet för myndigheterna att gå in via främjandelagen. Jag vill också påpeka att förslaget har diskuterats fram och godkänts av LO – man kan ju få en helt annan uppfattning när man hör de talare som har varit här uppe tidigare.

I och med detta, herr talman, yrkar jag avslag på samtliga reservationer i betänkandet.

Anf. 110 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Man slutar aldrig att förvåna sig över hur socialdemokraterna alltid kan jämföra arbetslöshetsiffror under högkonjunktur med dem under lågkonjunktur. Någon gång trodde man ju att de skulle inse att det är en vid skillnad på förhållandena.

När det gäller ungdomsavtal och inskolningsplatser måste väl även Johnny Ahlqvist kunna erkänna att det är regeringens senfärdighet som har gjort att dessa inte har kommit till. Folkpartiet har ju år efter år krävt inskolningsplatser och ungdomsavtal, men nu står ni där utan att ha lyckats – och då skall ni genom byråkratisk krånglighet låta påskina att det är ett sätt att tvinga parterna. Gör det konstruktivt i stället! De kafferep som brukar hållas på Rosenbad kanske skulle kunna hjälpa till en början. Det är bättre än att krångla till det på det här sättet.

Anf. 111 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Johnny Ahlqvist säger att vi målar upp en bild som inte stämmer med verkligheten. Då gör väl även Sigvard Marjasin det, och Curt Persson och alla lärarförbunden, så vi är inte ensamma på den punkten i så fall.

Visst är det kvinnorna som drabbas om man skär ned dagantalet i stödet. Det är ju kvinnorna som är deltidanställda. Och visst är det de svagare regionerna som kommer att drabbas – utan tvivel är det så. Folk väljer att sluta sin deltidanställning, och sedan flyttar de någon annanstans där det finns ett bättre tryck på arbetsmarknaden.

De nya ersättningsreglerna är alltså en fientlig handling dels ur jämställdhetssynpunkt, dels med tanke på regionalpolitiken.

Jag ställde en fråga till Johnny Ahlqvist tidigare, som han inte svarade på: Varför kunde ni inte ha avvaktat den pågående utredningen om kontantstödet – varför var det så bråttom?

Anf. 112 KARL-ERIK PERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker Johnny Ahlqvist gör det litet väl lätt för sig när han säger att vi är orealistiska. Jag tycker faktiskt det är litet synd att han, som såvitt jag förstår har en arbetarbakgrund, skall behöva försvara detta på ett så konstlat sätt. Det är trots allt arbetsgivarna som har utnyttjat systemen, men människorna som har utnyttjats straffas – det är fakta. De som är de största syndarna här är kommuner, landsting och i viss mån handeln. Dem sätter man ingen som helst press på.

Detta är fakta, och dem kan man inte komma ifrån, hur gärna vi än vill.

Anf. 113 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Ingvar Karlsson i Bengtsfors åberopade Kommunalarbetareförbundets förbundsordförande. Jag har ett annat citat ur Kommunalarbetaren, nr 10 år 1987, där man ger uttryck för en helt annan uppfattning:

”Nu sätter alla sitt hopp till de aktivare insatser som AMS signalerat.

Arbetsförmedlingar, arbetsgivare och fackliga företrädare ska hjälpas åt att hitta jobb så att deltidsarbetslösheten kan pressas ned.”

De som arbetar med detta dagligen välkomnar att vi äntligen tar tag i det här problemet – och det är ju vad vi gör nu som först.

Ingvar Karlsson säger: Varför kan ni inte avvakta? Nej, vi kan inte avvakta längre därför att det har blivit problem. Inom t. ex. vårddyrken har man oerhörda svårigheter med att rekrytera folk, och särskilt ungdomar. Det beror på att man inte kan erbjuda heltidsarbete. Inom kommuner och landsting har man satt i system att det skall vara mindre tjänster, och dem kan inte dessa människor försörja sig på. Skall rekryteringen klaras, måste vi ta tag i problemet – och det är alltså vad vi gör här.

Till Sigge Godin vill jag säga: O.K., vi kan kanske lösa dessa frågor vid våra kafferep. Men ett kafferep kan vara en mer konkret handling än yttrandet när ni hade arbetsmarknadsministerposten: Då sade man bara ”lycka till” när det blev kris.

Karl-Erik Persson säger att jag har en facklig bakgrund och kan försvara detta. Jag säger att jag kan försvara detta därför att jag här ser en möjlighet att lösa det problem som finns på arbetsmarknaden med alla dessa deltidstjänster. Om det hjälper, Karl-Erik Persson, kan jag gärna yttra från denna talarstol att jag tycker att det är fel metod som kommuner och landsting har satt i system i dag. Jag tror att de flesta socialdemokrater ställer upp på att här måste göras någonting. Man kan inte från dessa arbetsgivare överföra en kostnad, som i dag skulle ligga på kommuner och landsting, till staten. Det är nämligen vad det handlar om här.

Anf. 114 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Om nu Kommunalarbetsareförbundets tidning har skrivit något annat än vad Sigvard Marjasin har sagt tidigare, så kan det väl vara hänt. Men i en av dagens kvällstidningar står vad Curt Persson säger. Jag har läst upp det förut, men jag kan läsa upp det ännu en gång, så att Johnny Ahlqvist hör det. Det är alltså färskt – trycksvärtan har knappt torkat. Curt Persson säger att regeringen ”borde ju i stället ha klippt till mot de arbetsgivare som så länge missbrukat systemet med deltidsjobb – posten, sjukvården, till exempel”. Curt Persson är upprörd över att regeringen vill bestraffa 50 000 deltidsarbetslösa för att de är utan jobb.

Jag förstår inte hur man kan få fler heltidsjobb genom att sänka antalet dagar för de arbetslösa. Det finns ju ingenting som säger att arbetsgivarna då kommer att inrätta heltidsjobb i stället.

Anf. 115 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte vad Ingvar Karlsson i Bengtsfors är ute efter. Skall riksdagen fatta ett beslut där man säger att så här skall det vara mellan de avtalslutande parterna? Det måste väl vara det som ni är ute efter, när man skall ha någon form av bestraffning mot arbetsgivarna.

Att sänka antalet dagar sätter press både på de fackliga organisationerna och på arbetsgivaren, och det är det som är avsikten med förslaget. Vi kan inte bara låta det nuvarande systemet rulla på i all evighet, för då kommer vi aldrig till skott. Jag tror att denna press kommer att innebära att de fackliga

Ändring av vissa arvoden m. m. inom riksdagens förvaltningsområde

organisationerna, och även arbetsgivarna, nu får upp ögonen för det problem som här finns – för det är vad det handlar om.

Anf. 116 MONICA ÖHMAN (s):

Herr talman! Låt mig ta kammarens anspråk i ungefär en minut och säga någonting om det projekt som pågår i östra Norrbotten.

Jag hade begärt ordet främst för att jag ville uttrycka min stora besvikelse över att en länsbo har skrivit under en motion där man yrkar avslag på de särskilda pengar som går till östra Norrbotten. Men på grund av den tidspress som vi har just nu – jag förmodar att i alla fall de flesta vill hem i morgon – skall jag fatta mig mycket kort och bara säga följande:

Regeringen tror på detta projekt som pågår i östra Norrbotten, och det gör också utskottsmajoriteten. Jag har förhoppningen att majoriteten i kammaren också skall göra det när vi går till beslut i frågan, trots reservation 20 i betänkandet. Vi får helt enkelt inte med något annat beslut radera det som håller på att byggas upp. Vi måste ge ekonomiska förutsättningar till alla dem som satsar stor egen arbetsinsats för att vi skall lyckas och kunna ge Tornedalen möjlighet att överleva.

Jag yrkar avslag på reservation 20 och bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om konstitutionsutskottets betänkande 37.)

Kammaren övergick till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 37 om ändring av vissa arvoden m. m. inom riksdagens förvaltningsområde.

Ändring av vissa arvoden m. m. inom riksdagens förvaltningsområde

Anf. 117 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! När arvoden höjs på ett område följs detta ofta av motsvarande höjningar på andra områden. Men är denna automatik riktig? Bör inte arvoden prövas i varje särskilt fall?

Frågorna är berättigade av den anledningen att riksdagens förvaltningskontor föreslår en höjning av arvoden för vissa uppdrag med omkring 15 % och som motivering anför att arvoden för vissa uppdrag inom departementsområden höjdes vid årsskiftet.

Vi har från vpk motsatt oss de föreslagna höjningarna. Det finns ett särskilt skäl för detta, mot bakgrund av förvaltningskontorets besked att man senare avser att se över arvodesstadgan i sin helhet och återkomma till riksdagen i frågan.

Varför inte vänta till dess med krav om höjningar? Att först höja arvoden och sedan se över frågan i sin helhet verkar inte vara rätta gången. I avvaktan på den aviserade översynen bör enligt vår mening framställningen om höjda arvoden avslås. I samband med en sådan översyn kan arvodenas storlek prövas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som fogats till KU:s betänkande nr 37.

Anf. 118 STURE THUN (s):

Herr talman! Med hänvisning till de motiveringar som finns i utskottets betänkande ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Utbildningsutskottets betänkande 31

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen av Pär Granstedt och Larz Johansson anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Näringsutskottets betänkande 40

Mom. 1 (avslag på propositionen, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (energibeskattningen)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 2 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 3 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 3 (prövningspliktiga råvaror)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (användning av returpapper)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (prövningspliktiga anläggningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (prövningsinstans)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 19

Mom. 1 (långtidsarbetslösa)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl., *dels* reservation 2 av Ingvar Karlsson i Bengtsfors och Görel Thurdin – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (förlängd tid för jobbsökaraktiviteter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (placering hos enskilda arbetsgivare)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 4 av Ingvar Karlsson i Bengtsfors och Görel Thurdin – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 5 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 5 (inskolningsplatser)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 7 av Charlotte Branting m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 8 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 6 (utvidgat uppföljningsansvar för ungdomar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (begränsning av arbetslöshetsersättningarna vid deltidarbetslöshet)

Först biträdde reservation 11 av Ingvar Karlsson i Bengtsfors och Görel Thurdin med 41 röster mot 16 för reservation 12 av Karl-Erik Persson. 247 ledamöter avstod från att rösta.

(Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.)

Härefter biträdde reservation 10 av Alf Wennerfors m. fl. med 66 röster mot 53 för reservation 11 av Ingvar Karlsson i Bengtsfors och Görel Thurdin. 186 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 188 röster mot 67 för reservation 10 av Alf Wennerfors m. fl. 53 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (anvisande av särskilda medel till åtgärder för deltidarbetslösa)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (facklig vetorätt när det gäller deltidsarbete m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Karl-Erik Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (insatser i anledning av handelsbojkotten mot Sydafrika)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (anslag till Arbetsmarknadsutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (redovisning för kostnadsökningen inom arbetsmarknadsutbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Ingvar Karlsson i Bengtsfors och Görel Thurdin – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (anslag till Sysselsättningskapande åtgärder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Ingvar Karlsson i Bengtsfors och Görel Thurdin – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (anslag till Utvecklingsinsatser i östra Norrbotten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 37

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Nils Berndtson – bifölls med acklamation.

13 § På förslag av tredje vice talmannen beslöt kammaren medge att näringsutskottets betänkande 1986/87:36, skatteutskottets betänkande 1986/87:40, näringsutskottets betänkanden 1986/87:29 och 37, utrikesutskottets betänkande 1986/87:18 samt näringsutskottets betänkande 1986/87:31 debatterades i angiven ordning och att voteringarna ägde rum i ett sammanhang sedan debatten i samtliga dessa ärenden avslutats.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1986/87:36 om ny banklagstiftning (prop. 1986/87:7 delvis, 1986/87:12 delvis, 1986/87:76 delvis, 1986/87:90 delvis, 1986/87:100 delvis, 1986/87:142 och 1986/87:148).

skatteutskottets betänkande
1986/87:40 om vissa ändringar i beskattningsreglerna rörande bankfusioner (prop. 1986/87:42 delvis).

Prot. 1986/87:136
4 juni 1987

Ny banklagstiftning

näringsutskottets betänkanden

1986/87:29 om värdepappersmarknaden (prop. 1986/87:141).

1986/87:37 om ändringar i lagstiftningen för stads- och landshypoteksinstitutionerna (prop. 1986/87:145),

utrikesutskottets betänkande

1986/87:18 om Sveriges förhållande till EG samt

näringsutskottets betänkande

1986/87:31 om tjänstesektorn.

Kammaren biföll näringsutskottets hemställan om att utskottets betänkande 36 om ny banklagstiftning skulle avgöras efter endast en bordläggning, varefter detta betänkande upptogs till behandling.

Ny banklagstiftning

Anf. 119 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Det är ett nöje att ta till orda inför denna koncentrerade kammare med dess intresse för denna centrala lagstiftningsfråga. Jag väntar mig att ledamöterna är kvar i kammaren under mitt 20 minuter långa anförande.

Jag vill först ta upp den väsentliga kritik som vi har framställt mot handläggningen av denna fråga. Den första propositionen överlämnades till riksdagen i oktober, och den föranledde då gängse motionsrond, varefter den lades in i riksdagens mycket långa kö av obehandlade propositioner. Under tiden propositionen låg i denna kö fortsatte kreditmarknadskommittén sitt arbete. Dess ordförande erbjöd offentligt och gärna synpunkter på kreditmarknaden. Många gånger stod de uttalandena i strid med vad propositionen innehöll.

Ansvarigt statsråd, Bengt K. Å. Johansson, erbjöd på samma sätt om och om igen synpunkter på banklagstiftningen, allt medan propositionen vilade lugnt i riksdagens kö av obehandlade propositioner.

Under våren hamnade på riksdagens bord nya propositioner som innebar ändrade lagförslag på centrala områden av det som den ursprungliga propositionen omfattade. Riksdagen hade alltså först ett regeringsförslag, sedan ytterligare några regeringsförslag och dessutom ett antal av ansvarig minister gjorda uttalanden i samma fråga att ta ställning till.

Jag vill med de här inledande orden markera min utomordentliga skarpa kritik mot det sättet att bedriva lagstiftningsarbete i viktiga frågor.

Jag tror att det bör sägas från denna talarstol att den som har den mest otacksamma uppgiften i det offentliga Sverige för närvarande faktiskt är kreditmarknadskommittén. Jag tror att kommittén aldrig kommer i kapp utvecklingen på marknaden. Om inte vår regering beslutar sig för att upphöra med att genomreglera även kreditmarknaden, förutom alla andra marknader den försöker genomreglera, kommer vi att sitta med en kreditmarknadsutredning, som arbetar i evighet och försöker hinna i kapp

utvecklingen på marknaden. Det är en situation som vi inte kan leva med.

Den lagstiftning som vi nu har att ta ställning till, herr talman, är i stor utsträckning väldigt central. Bankerna spelar en viktig roll i hela samhällslivet och även i det politiska livet. Vi får inte glömma att bankerna deltar i finanspolitiska överväganden och finanspolitiskt agerande, kreditpolitiskt agerande, man kan t. o. m. säga skattepolitiskt agerande. Därför är verkligen banklagstiftningen av central betydelse, och det är lite beklagligt att den kommer så sent på säsongen att vi måste, med all respekt för riksdagens arbetsformer, lägga den till handlingarna utan att genomföra debatten på djupet. Jag vill gärna säga att vi som är kritiska respekterar behovet av en väl genomförd banklagstiftning.

Bankerna deltar i samhällslivet på ett unikt sätt. De tar hand om insättningarnas medel och placerar dessa, och det är nödvändigt att det förekommer kontroll som säkerställer spararnas insättningar. Det är en hållning till banklagstiftning som är helt internationell och som vi helt delar. Den hållningen gör det också nödvändigt att säga att det för en sådan banklagstiftning krävs en effektiv och kompetent bankspektion. Vi har ingen invändning emot att kreditmarknaden och de finanspolitiska aktörerna står under tillsyn av en kompetent bankspektion som agerar inom kända ramar.

(Den uppvaktning jag utsätts för nu av beundrande kammarkolleger känns verkligen stärkande inför det jag har att säga!)

Jag har tänkt disponera mitt anförande så att jag först talar om de s. k. finansiella koncernerna, sedan om de s. k. gåvorna och till sist gör en kommentar som jag hoppas att särskilt Åke Wictorsson skall glädja sig åt, eftersom han deltog i en debatt i början på veckan i liknande ämne.

Vi har alltså att ta ståndpunkt till en av de två centrala förändringarna av den ursprungliga propositionen i dagens behandling av svensk banklagstiftning, den nämligen om finansiella koncerner.

Jag vill gärna peka på det befängda sätt på vilket denna regering låter riksdagen ta ställning till viktig lagstiftning.

I den kraftfullt utvecklade finansmarknaden skapades tanken på att bilda en finansiell koncern, som sedermera fick namnet Gota finans. Den skapades helt inom ramen för gällande lagstiftning, och den kunde utvecklas inom gällande lagstiftning. Men regeringen kände av någon anledning behov av att gå in och göra sina berömda regleringar, alldeles utan grund.

Den här regleringen skulle man bygga på någon form av utredning. Man beställde av finansdepartementet en promemoria i saken. Den kom att innehålla en lång rad påståenden utan grund, av vilka man sedan drog slutsatser som passade in i det av regeringen önskade mönstret. Promemorian gick på remiss, och det är därför jag särskilt vill behandla detta ämne. Remissen medförde en förödande kritik, framför allt från den alltid vakna och intresserade hovrätten över Skåne och Blekinge. Den konstaterade att man kunde ifrågasätta om inte denna lagstiftnings uppbyggnad verkligen innebar ett brytande av riksdagens normgivningsmonopol, och man ifrågasatte om inte lagstiftningens mycket tydliga retroaktiva karaktär egentligen gjorde att den stred mot svensk lag.

Lagrådet yttrade sig, och jag vill gärna säga, så att det står i riksdagens

protokoll, att detta lagrådets yttrande gör att jag allvarligt vill ifrågasätta lagrådets kompetens. Inte med ett ord kommenterade lagrådet hovrättens över Skåne och Blekinge mycket allvarliga kritik. Jag måste säga att det är unikt att de högsta domarna i Sverige inte med ett ord orkar med att kommentera en domstol, som uttalar grundläggande kritik mot ett lagstiftningsförslag.

Vi moderater har också sagt att det är orimligt att i dag framlägga ett förslag till lagstiftning om finansiella koncerner, en lagstiftning som har kritiserats på goda, rättsliga grunder och därtill, framför allt, av ansvarigt statsråd betecknas som en provisorisk lagstiftning, samtidigt som vi vet att kreditmarknadskommittén kan förväntas lägga fram sitt slutyttrande under 1987.

Vi skall alltså på provisorisk basis skapa en finansiell koncern som erbjuds att attrahera sparares medel.

Jag tycker att det är förvånande att inte fler i riksdagen reagerade starkt negativt på Gota-lagstiftningen och dess något provisoriska karaktär. Det förvånar mig att man ens en gång kan försvara att detta får tjäna som en grund för att attrahera finansmarknadens aktörer att satsa pengar. Vi kan faktiskt vänta oss att kreditmarknadskommittén inom loppet av ett halvt år kommer med ett förslag som omintetgör existensen av Gota finanskoncernen.

Lagstiftningen i sig kan man beteckna som endera ett missfoster eller ett monster. Den är ett missfoster därigenom att den inte löser några problem. Den är grundad på undantag från undantagen. Och man kan beteckna den som ett monster eftersom den innehåller i sig möjligheterna till misstolkningar eller snarare kanske omöjligheterna till en god tolkning.

Ty lagstiftningen säger att man skall begränsa rätten till ägandet av banker, men säger samtidigt att denna regel kan dispensereras av regeringen utan att man anger grunden för dispensen.

Den säger vidare att den finansiella koncernens moderbolag skall tillhandahålla en hundraprocentig kapitaltäckning, trots att för de enskilda företagen i koncernen gäller gängse kapitaltäckningsregler för banker och fondkommissionsbolag. Inseende att denna regel är närmast omöjlig och framför allt alldeles onödig lägger regeringen även i det hänseendet på en dispensregel och säger att regeringen skall ha rätt – utan att tala om på vilka grunder – att ange att dispens får lämnas från den stränga kapitaltäckningsregeln.

Detta, herr talman, gör att jag anser att denna lag kan kallas för ett monster ur lagstiftningssynpunkt. Man måste kräva att svensk lagstiftning innehåller regler som kan förstås av alla. Vi såsom riksdagsmän har alla skäl i världen att kräva att lagstiftning och normgivning skall ges av riksdagen och att regeringen inte ges en opreciserad dispensrätt. Det är inte en lagstiftning i den mening som riksdagsordningen och regeringsformen föreskriver. Det är ett övergrepp på riksdagens normgivningsrätt, och det är vad hovrätten över Skåne och Blekinge påpekade.

Vi moderater har en reservation på denna punkt. Jag yrkar bifall till den, och naturligtvis, herr talman, yrkar jag bifall till alla de reservationer som inlämnats av moderaternas företrädare i näringsutskottet.

Jag vill vidare tala om gåvor från bankaktiebolag. Porten öppnas till denna möjlighet därigenom att i såväl aktiebolagslagen som bankaktiebolagslagen finns en regel som möjliggör för bolagsstämma i bank att ge gåvor, men begränsningarna är väldigt tydliga. Gåvorna skall ges inom ramen för det möjliga, och gåvorna skall inte avse annat än obetydliga värden. Det finns en annan term för detta, men det kan vi lämna därhän.

Det centrala i det jag vill säga är nämligen inte denna lagregel, utan det exempel vi fått i Sverige på att det finns stora aktieägargrupper som inte är beredda att acceptera att de centrala ledningarna i bankerna och de stora aktieägargrupperna i bankerna disponerar bankernas resurser för att i uppgörelser på styrelsenivå med regeringen förta aktieägarna deras rätt till vinstmedel. Man må tycka vad man vill om detta. Vi känner ju till vad som har hänt i Sverige, nämligen den vittbekanta uppgörelsen om de 600 miljonerna över tre år.

Man kan emellertid konstatera att på varje bankaktiebolags stämma där den här frågan behandlades uttalade minoritetsaktieägarna stort engagemang och förtrytelse över att detta beslut hade fattats över deras huvuden. Tillsammans med folkpartiet yrkar vi och moderaterna i en reservation som är fogad till betänkandet att man måste igångsätta en utredning för att stärka minoritetsskyddet så att dessa övergrepp inte kan fortgå.

Till sist, herr talman, vill jag ta upp en fråga som möjligen ligger något vid sidan av. Under gårdagen fördes en debatt om sparbankers vinstdispositioner. Detta ämne behandlas även i näringsutskottets betänkande om banklagstiftningen. Sparbankerna har börjat tillämpa ett vinstandelssystem för sina anställda, och näringsutskottet hade anledning att överväga huruvida detta var ett ingrepp i huvudregeln i sparbankslagen om att sparbanker inte får lov att göra vinstdispositioner. Vinster i sparbanker får endast disponeras för bankens egen verksamhet. I den debatt som fördes i går om andel-i-vinst och arbetsgivaravgifter för sådana uttalade statsrådet Feldt att detta vore en orättvisa gentemot sparbankerna med hänsyn till att de inte finge ta del av resultatet i en sparbank om man godkände att bankanställda finge del i bankers vinster.

Jag är därför angelägen att hänvisa den intresserade betraktaren av detta problem – framför allt finansministern trots att han inte lyssnar, men jag antar att han har vissa "kunskapare" i salen – till s. 38 i näringsutskottets betänkande, där man i ett ganska långt avsnitt beskriver resultatandelssystemet för anställda i sparbanker, vilket uppenbarligen är ett system som landets finansminister inte känner till, trots att hela frågan handläggs på samma departement.

Jag skall gärna erkänna att detta mitt sista avsnitt i anförandet har jag tagit upp eftersom jag till riksdagens protokoll gärna vill foga anteckningen att finansministern inte kan sitt eget ansvarsområde.

Anf. 120 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Enligt folkpartiets uppfattning borde regeringens förslag till ny banklagstiftning egentligen avvisas av riksdagen. Vi har pekat på en rad brister som motiverar det, och det var också vårt ursprungliga yrkande.

För att inte fördröja en lagteknisk anpassning av banklagstiftningen till

bl. a. aktiebolagslagen, och inte förhindra de förändringar som bör komma till stånd, har vi i stället valt att inte säga blankt nej. I stället påpekar vi i reservationer de allvarliga brister som finns i förslaget. Samtidigt understryker vi att det är en provisorisk åtgärd vi på det här sättet medverkar till.

I samband med att kreditmarknadskommitténs betänkande blir klart kommer folkpartiet att fortsätta verka för att vi kommer bort från den onödiga detaljreglering som präglar inte bara den hittillsvarande utan också den nya lagstiftningen.

Redan här programförklaringen avslöjar vår grundläggande kritik av förslaget till ny banklagstiftning, nämligen att den inte tillgodoser vårt krav på en genomgripande avreglering.

Nu accepterar folkpartiet regeringens förslag trots de här väsentliga och övergripande invändningarna. Skälet till det är alltså att vi inte vill fördröja de positiva inslag som finns.

Efter det att detta är sagt skall jag kortfattat redovisa några av de konkreta invändningar som vi har mot förslaget och de frågor som behandlas i betänkandet, där vi har en annan uppfattning än socialdemokraterna.

Eftersom folkpartiet har en stark tilltro till den fria marknaden anser vi att det är hushållen och företagets efterfrågan på finansiella tjänster som bör avgöra om en etablering skall komma till stånd eller inte. Statens uppgift bör begränsas till att kontrollera att bank- och kreditinstituten följer gällande regler. Därför menar vi att behovsprövningen måste avskaffas.

Sedan några år tillbaka har utländska banker rätt att etablera sig i Sverige. Det är bra. Men en logisk fortsättning borde vara att svenskar och utlänningar får möjlighet att gemensamt äga banker, enligt samma regler som gäller för andra aktiebolag. Vi är övertygade om att en sådan möjlighet skulle få positiv effekt för det ekonomiska samarbetet.

Folkpartiet har alltid motsatt sig systemet med statlig representation i affärsbankernas styrelser, och vi är det enda parti som inte heller nominerat personer till styrelserna.

Styrelsrepresentationen innebär en sammanblandning av statens och näringslivets roller och skapar oklara ansvarsförhållanden. Det finns mycket starka principiella skäl som talar mot den här formen av statligt inflytande på affärsbankerna.

De här nackdelarna har givetvis ökat ytterligare sedan regeringen numera dessutom skall godkänna vilka personer som skall bli ordförande i bankstyrelserna. Vi tycker precis lika illa om det systemet, och av samma skäl.

I det här sammanhanget är det för resten nästan omöjligt att undvika att komma in på den mycket omdiskuterade överenskommelsen mellan regeringen och affärsbankerna om 600 miljoner till forskningen – Nic Grönvall talade också om denna överenskommelse. Det arrangemanget är minst sagt tvivelaktigt såväl från principiell som från ekonomisk utgångspunkt.

Det är inte svårt att se den röda tråden i regeringens handlande. Överenskommelser mellan statsråden och storföretagen är ju numera snarare regel än undantag.

Bankernas agerande är därför egentligen mer anmärkningsvärt, inte minst med tanke på deras många små aktieägare. Det var välgörande att besluten utsattes för hård kritik på bolagsstämmorna. Vi menar att den här händelsen

visar att minoritetsskyddsreglerna måste ses över. Det kräver vi i en av reservationerna. Jag yrkar bifall till denna liksom till de övriga reservationer som folkpartiet står bakom.

Prot. 1986/87:136
4 juni 1987

Ny banklagstiftning

Anf. 121 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Den nya banklagstiftningen är mycket omfattande. Trots det som Nic Grönvall sade tidigare är nyheterna dock ganska få och i huvudsak handlar det om en modernisering och anpassning till de betydande förändringar som skett inom bankväsendet.

Näringsutskottet har i sin behandling gjort några sakliga förändringar av regeringens olika förslag och en rad formella justeringar. Detta har gjorts av ett enigt utskott.

Det är uppenbart att det kvarstår ganska omfattande behov av ytterligare kompletteringar och förändringar i banklagstiftningen.

I huvudsak är de förändringsförslag som har diskuterats i utskottet föremål för utredning i kreditmarknadskommittén. Därför har vi i centern valt att avvakta det beslutsunderlag som kreditmarknadskommitténs förslag kommer att utgöra. Vi menar att även om något av de diskuterade förslagen utan större risk kunde ha antagits redan nu, finns det en uppenbar fördel i att få en samlad behandling av utestående frågor. Sannolikt kommer det också till några ytterligare förslag under resans gång. Enligt vår bedömning är ingen fråga av så avgörande eller brådskande karaktär att den nödvändigtvis måste behandlas i detta sammanhang.

Herr talman! Jag har gjort denna redovisning för att poängtera att det förhållandet att centern inte är med på m- och fp-reservationer inte nödvändigtvis innebär att vi har avvikande mening i sak. I flertalet fall är den avgörande skillnaden den att vi vill avvakta möjligheten till en grundligare belysning och behandling av frågorna.

Vi har dock en gemensam icke-socialistisk reservation, och den avser regeringens rätt att utse ordförande i bankaktiebolag. Vi i centern anser, liksom moderaterna och folkpartiet, att detta är en otillbörlig inblandning i bankaktiebolagens inre angelägenheter, som kan få klart negativa effekter på bankernas effektivitet och självständighet.

På två andra punkter har centern funnit anledning till reservation:

Dels vill vi i centern att kreditmarknadskommittén prövar lämpligheten av ett försäkringsskydd för insättarnas pengar. Försäkringen avses utgöra en komplettering av nuvarande kapitaltäckningsregler.

Dels menar vi att icke nödvändiga kostnader skall undvikas och föreslår därför att små lokala banker med begränsad ekonomisk omslutning skall befrias från kravet på att minst en revisor skall vara auktoriserad eller godkänd.

Herr talman! Med hänsyn till kammarens arbetssituation avstår jag från ytterligare kommentarer och analyser och yrkar bifall till reservationerna 8, 10 och 16 samt i övrigt till utskottsmajoritetens förslag.

Anf. 122 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Förslagen till bankrörelselag, bankaktiebolagslag, sparbankslag och en föreningsbankslag avser främst en teknisk anpassning till

andra lagar, främst aktiebolagslagen. Den snabba utvecklingen på bankmarknaden har nödvändiggjort denna översyn, som i stor utsträckning är formell, utan att man har avvaktat kreditmarknadskommitténs arbete, som nu förutses föreligga senast vid årets slut. Resultatet av kreditmarknadskommitténs arbete kan dock inte bli lag förrän troligast tidigast under 1989. Med hänsyn härtill är det nödvändigt att göra den nu aktuella översynen.

I anslutning till detta vill jag dock här markera betydelsen av att kreditmarknadskommitténs arbete bedrivs snabbt och att en total översyn av banklagstiftningen kan ske snarast med utgångspunkt i detta arbete.

Ett förtjänstfullt arbete har utförts av näringsutskottets kansli vid den slutliga formella justeringen av regeringens förslag, vilket utskottet i huvudsak ställer sig bakom. Jag upplever därför att den av Nic Grönvall påtalade bristen att vi inte nu får tillfälle till en fördjupad diskussion i någon mån uppvägs av det omsorgsfulla beredningsarbetet i näringsutskottet. Utgångspunkten för utskottets arbete har varit att de olika bankinstitutens särart skall bevaras. Dessutom har målsättningen varit att inte nu genomföra sådana sakliga ändringar som kan anstå till dess resultatet av kreditmarknadskommitténs arbete föreligger.

I det här sammanhanget behandlas också regeringens förslag om provisorisk möjlighet för vissa sparbanker att få dispens från normalt gällande kapitaltäckningsregler. Här behandlas också förslaget om nya provisoriska regler för finansiella koncerner.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

19 reservationer har fogats till betänkandet av de borgerliga partierna. Av dessa reservationer är dock bara två gemensamma för de tre borgerliga partierna. Detta får i någon mån tjäna som motvikt till Nic Grönvalls beskrivning av den utomordentliga oenighet som skulle föreligga i det här ärendet – jag upplever inte att den beskrivningen är riktig.

I den ena reservationen, nr 16, vill de tre partierna slopa regeringens rätt att godkänna affärsbanksstyrelsens val av ordförande. Utskottsmajoriteten anser att denna möjlighet bör finnas kvar. Den möjliggör ett förstärkt inflytande för det allmänna utan större ingrepp i det institutionella systemet. Affärsbankerna har i många sammanhang en nyckelroll i förhållande till kunder och företag. Erfarenheterna har, även om systemet funnits endast kort tid, visat att det är värdefullt att denna möjlighet finns.

Den andra gemensamma borgerliga reservationen är nr 19, där man anser att det nu gällande maximibeloppet för en fondkommissionärs handelslager är för lågt och att det bör höjas från 50 milj. kr. till 100 milj. kr.

Enligt propositionen skall en bank i fortsättningen kunna äga ett fondkommissionsbolag samtidigt som den driver en fondkommissionsrörelse inom banken, under förutsättning att bolaget är helägt av banken. Enligt reservanterna skulle detta komma att innebära att maximibeloppet skulle behöva gälla för två företag tillsammans.

Att banken väljer att arbeta med två olika företag motiverar inte i och för sig att handelslagret utökas. Avgörande för bedömningen av handelslagrets maximistorlek måste bli andra förhållanden, såsom marknadens utveckling, men också handelslagrets strategiska position i fondkommissionärsverksam-

heten. Ställning till detta får tas i samband med den översyn av värdepappersmarknaden som nu sker.

Slutligen vill jag anknyta till Nic Grönvalls kommentarer till gårdagens debatt om sociala avgifter på vinstandelar, där han hänvisade till den del av debatten som beskrev de orättvisor som kunde uppkomma mellan olika löntagare i olika bankföretag beroende på vinstutvecklingen. Det är ju obestridligt, Nic Grönvall, att det med ett vinstandelssystem som bryter sönder den lönepolitik som i övrigt utformas blir det de banker som har de största vinsterna och de största möjligheterna som kommer att bli ledande och som därmed slår undan fötterna på övriga, med affärsbankerna konkurrerande verksamheter. Ser man på vinstutvecklingen i de olika verksamheterna finner man att det är helt klart att sparbankerna har en lägre vinstutveckling, framför allt av det skälet att deras primära uppgift inte är att redovisa vinster – det står klart utsagt i lagen. Självfallet får sparbankerna därmed mindre möjligheter till en sådan här resultatutdelning. Detta förhållande belystes också av finansministern.

Herr talman! Med hänvisning till kammarens hårt ansträngda tidsprogram avstår jag från att ytterligare kommentera reservationerna och nöjer mig med att hänvisa till utskottsbetänkandet.

Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på reservationerna 1–19.

Anf. 123 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Med hänvisning till det av många omvittnade goda målet att begränsa kammarens arbetstid i kväll skall jag kommentera endast en av de synpunkter Åke Wictorsson framförde, nämligen den som gällde ordförandevallet.

Vi vet att den lagregel som i strid med de borgerliga partiernas vilja infördes om rätt för det allmänna att utse ordförande i styrelserna för affärsbankerna har kommit att användas för andra syften än det som lagen avser. När det gällde valet av ordförande i Skaraborgsbanken uttalade regeringen alldeles entydigt att den genom att ge ett underkännande av aktieägarnas val av styrelseordförande till känna ville markera för aktieägarna att regeringen ville styra ägandet. Detta är ett avgörande skäl till att det allmännas rätt att utse ordförande i styrelserna för affärsbankerna måste bort.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 31.)

Beträffande skatteutskottets betänkande 40 konstaterade tredje vice talmannen att ingen talare var anmäld.

Kammaren övergick därför till att debattera näringsutskottets betänkande 29 om värdepappersmarknaden.

Anf. 124 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Internationaliseringen under senare tid av börshandeln ställer uppenbarligen nya krav på marknaden och dess etiska regelverk. När samma aktieslag i svenska börsnoterade företag handlas dygnet runt och jorden runt ställer det krav på likartad börsetik på samtliga börser.

Detta kommer att ställa stora krav på anpassningsförmåga och snabbhet i det gemensamma etiska regelverket. Det är därför av vikt att detta i första hand kommer till stånd på frivillig väg, med börsstyrelsen som samordnare. Detta medför möjligheter till en mer flexibel och snabbare anpassning till nya situationer och nya instrument på marknaden.

För att kunna behålla och återta marknaden för svenska aktieslag som handlas på utländska börser är det vidare viktigt att de inhemska transaktionskostnaderna är jämförbara med dem som gäller för aktiehandeln på utländska börser. Därför måste omsättningsskatten på aktieaffärer tas bort så snart detta är möjligt med hänsyn tagen till det statsfinansiella läget.

Det är viktigt att den svenska börsstyrelsen i likhet med de utländska börsernas styrelser inte domineras av offentliga representanter. Det är ett i den västliga världen ganska unikt system. I stället bör aktörerna och övriga intressenter på marknaden dominera arbetet i börsstyrelsen. De besitter den bästa kompetensen, och det ger de största utsikterna att snabbt kunna anpassa sig till vad marknaden kräver för att kunna bibehålla en aktiv och vital börs i Stockholm.

Vidare är det viktigt att ett spritt ägande kan bibehållas och utvecklas i Sverige. Det är viktigt ur såväl demokratisk som frihetlig synvinkel. Ett spritt aktieäggande, inte minst genom privatisering av delar av de statliga företagen som vi har pläderat för, skapar dessutom ett naturligt engagemang för företagandets villkor och möjligheter. Vi tycker därför att det är beklagligt att utskottsmajoriteten icke velat fästa något avseende vid de krav vi har ställt på den mycket snabba omvandlingen av börshandeln som kommer och som måste ske under de kommande åren.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till samtliga reservationer i utskottsbetänkandet.

Anf. 125 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! "Förstatliga börser!" Ja, nog skulle man kunna tro att det är ett budskap från den pågående SSU-kongressen. Men i stället är det vad den av börsstyrelsen anlitate konsulten Håkan Gartell utbrister när han gått igenom alla uppköpsaffärer på börserna sedan 1984. Han fortsätter: "Polis och åklagarmyndigheter vet nästan ingenting om sådant här." "Börserna har rätt att titta på avräkningsnotor, men det tror jag att man inte gärna gör, för det skulle skapa dålig stämning." "Jag förstår de tjänstemän som tycker att det skulle vara oerhört tråkigt, men bevakningen fungerar inte om man sitter och har trevligt vid samman middagsbord som dem man skall bevaka."

Jag skall be att inför kammaren få presentera ytterligare några citat:

"När det inte fanns insiderregler var det lätt att göra pengar. Då skulle man varit med." Så säger Anders Wall, en icke obekant s. k. finansman.

”Den som mutar direktörer med aktier går fri. Den som ger bort en halv gris i julklapp åker dit.” Så säger Tomas Fisher, en inte heller obekant s. k. finansman.

Det är mot denna bakgrund kanske inte så förvånande att det finns en utbredd misstro hos svenska folket mot moralen i näringslivets topp. Enligt en SIFO-undersökning gjord för Veckans Affärer anser tre av fyra att det är vanligt att ledningen i börsföretag utnyttjar sin ställning för egen vinnings skull. Mer än varannan tror att det är vanligt att ledningen i ett börsföretag undanhåller sanningen om företagets ekonomi för aktieägarna om det skulle gå dåligt.

Misstron har också yttrat sig på en rad andra sätt. Inte minst har arbetstagarna och deras organisationer reagerat mot den klippeekonomi som vuxit fram i denna jordmån. Dessa har ju haft att under motsvarande tid motta upprepade uppmaningar om stark återhållsamhet för att skydda samhällsekonomin. De unga generationerna ser sina framtidsbanor i ett gyllene skimmer på börsgolven, medan de vänder ryggen till det tunga och monotona industriarbetet. Klippeekonomin är en cancersvulst som hotar betydande värden i vårt samhälle. Det är tragiskt och skrämmande att det är så många av aktörerna med centrala positioner som inte inser detta.

I Sverige har vi valt att inom ramen för en lagstiftning med vida ramar låta marknaderna reglera sig själva bl. a. genom börsstyrelsen, nämnden för aktiemarknadsfrågor och näringslivets börskommitté. Detta innebär att vårt regelverk har varit mycket tunt jämfört med exempelvis motsvarande system i London och New York.

Nu har utvecklingen klart visat att det inte räcker med denna s. k. självreglering för att hävda de etiska reglerna och skapa rättvisa mellan olika aktörer på marknaderna.

Utskottet hälsar mot denna bakgrund med tillfredsställelse att utredningen om en översyn av värdepappersmarknaden tillsatts med uppgift att göra en total översyn av förhållanden i syfte att skärpa lagstiftningen och tillsynen från samhällets sida. Det är viktigt att utredningen arbetar snabbt, och med delförslag om så erfordras.

Värdefullt är också de förslag till skärpningar av lagreglerna mot insiderhandel som nu framläggs och att förbudet nu skall inträda redan då det hos det erbjudande företaget har vidtagits någon åtgärd som syftar till och är ägnad att leda till ett offentligt erbjudande.

Samhällets centrala organ för tillsyn och kontroll av värdepappersmarknaderna är bankinspektionen. Det är viktigt att denna ges resurser att med kraft ingripa mot de missförhållanden som råder. Det är ganska naturligt att samhällets kontrollapparat lätt kommer på efterkälken med den turbulens som spekulatören på de olika värdepappersmarknaderna skapar. I dagsläget är personalresurserna otillräckliga och regelsystemet ger inte bankinspektionen de möjligheter som erfordras. Därför är det bra att regeringen signalerat att inspektionen skall få ökade resurser och att inspektionen också med dagens förslag får ökade möjligheter till insyn.

Det är tragiskt, men kanske samtidigt avslöjande, att moderaterna och folkpartiet i utskottet i realiteten pläderar emot en sådan utveckling, en skärpning av samhällets insyn och kontroll, genom att hävda självregleringen

som den väsentligaste vägen för att sanera situationen på värdepappersmarknaderna. Mot bakgrund av vad jag har anfört kan jag inte instämma i ett sådant ställningstagande.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka avslag på samtliga reservationer till näringsutskottets betänkande nr 29 och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 126 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag vill först påminna Åke Wictorsson om att den situation han beskriver har uppträtt under en socialdemokratisk regering under de senaste åren och under en tid då börsstyrelsen haft en majoritet bestående av offentliga representanter. Det är under den tiden moderata samlingspartiet, folkpartiet och i viss mån även centerpartiet gång på gång i näringsutskottet har kommit tillbaka med krav på minoritetsskydd och vissa skärpningar av insiderreglerna men då socialdemokraterna icke velat tillgodose dessa krav utan hela tiden tillbakavisat dem och gett en form av tvetydiga budskap till börsstyrelsen och de olika kontrollfunktionerna om hur dessa skall agera.

Jag tycker det är den obotfärdiges försvar, Åke Wictorsson. Initiativet till den utredning som kommit till stånd om värdepappersmarknaden kommer från ett enhälligt utskott, där samtliga har medverkat för att få en reglering och genomlysning av vissa av de frågor som bl. a. de borgerliga partierna med stor envetenhet har drivit under de senaste åren. Samtidigt har vi emellertid velat betona vikten av självreglering som det viktigaste instrumentet för att mycket snabbt och entydigt kunna komma till rätta med de problem som snabbt kommer upp på en marknad som utvecklas med hög hastighet och som internationaliseras oerhört snabbt. Det går inte att ha entydiga svenska regelsystem som man tror skall kunna gälla över hela jordklotet, utan det blir en anpassning till de regelverk som gäller över samtliga de marknader där handeln med svenska börsslag och börsnoterade aktier kommer att förekomma.

Herr talman! Med det anförda ber jag ånyo att få yrka bifall till samtliga de reservationer som förekommer i detta betänkande.

Anf. 127 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Det är bra om moderaterna är beredda att ställa upp på en skärpt lagstiftning när det gäller att reglera utvecklingen på värdepappersmarknaden. Jag skall inte kritisera er om ni är beredda till detta.

Däremot vill jag påpeka att i varje situation där man tar upp en konkret diskussion om den här typen av ingripanden kommer det blixtnsnabbt från de moderata representanterna krav på att man skall avstå från ingripanden från samhällets sida, krav på att man i stället skall slå vakt om den s.k. självregleringen.

Nu har vi tillräckligt många exempel på hur utvecklingen går om man enbart låter de fria marknadskrafterna råda på det här området. Jag var ganska mild i mina formuleringar när det gällde att beskriva situationen. För dem som har behov av en utförlig argumentering, där man går mera på djupet, vill jag hänvisa till den ledande svenska affärstidningen, Veckans Affärer, som har en mammutartikel om den svenska girigheten. Där plockar

man fram alla dessa exempel som visar att det nuvarande systemet inte fungerar.

Näringsutskottet tog ställning enhälligt, och vi hälsade alla med tillfredsställelse att det gick att få fram ett enhälligt utskottsbetänkande. Det är därvid att märka, Per Westerberg, att den enda motion som tog upp de här etikfrågorna till diskussion var en socialdemokratisk motion. De borgerliga motioner som förelåg handlade om helt andra frågor. Etikfrågorna tog de inte upp.

Anf. 128 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag vill ånyo peka på att det är internationaliseringen av börshandeln som ställer de största kraven på det börsetiska regelverkets utveckling. Och jag vill ånyo peka på att vi inom moderata samlingspartiet under en lång följd av år har ställt olika krav på en skärpning av minoritetsskyddet, skyddet för de mindre aktieägarna kontra majoriteter på årsstämmor och i bolagsstyrelser. Vi har fått avslag på motionerna år efter år. Det är först det år då vi får denna utredning som socialdemokraterna presterar en motion som berör etiken på börserna som sådan.

När Åke Wictorsson kritiserar förhållandena, sker det i ett läge när vi har en majoritet av offentliga representanter i börstyrelsen. Utskottet har år efter år skickat tvetydiga budskap till börstyrelsen om vad man vill åstadkomma, och man har avslagit de moderata propåerna gång på gång.

Herr talman! Jag tycker att det finns all anledning att fästa mycket stor vikt vid de reservationer som här begär att man skall anpassa sig till de internationella villkoren med en majoritet i börstyrelsen som tillsätts av intressenter som är aktörer på marknaden. Man förlitar sig där i första hand på en självreglering, som mycket snabbt kan reagera på nya företeelser. Det innebär möjligheter att anpassa sig till de internationella förhållanden som kommer att kräva en internationalisering av hela det börsetiska regelverket. Det går inte att tro att det skall bli någon enskild svensk ankdamn – för i så fall kommer vi aldrig att få någon betydande börshandel med svenska börsnoterade aktier i den s.k. fria formen, dvs. aktier som kan ägas av utlänningar. Då kommer det att bli en begränsad, mycket lokal marknad, till stort förfång för de svenska börsnoterade bolagen.

Jag vill ånyo betona att det är den omsättningskatt på aktier som har satts på fondbörsen som allvarligt förskjuter denna handel till andra börser och försvårar de svenska företagens långsiktiga kapitalförsörjning. Det vore något att tänka på även för majoriteten i utskottet.

Anf. 129 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Det är bra att samhällets representanter har ett starkt inflytande i börstyrelsen, men detta utesluter inte att det görs en översyn av det regelsystem vari börstyrelsen ingår och av den kontroll- och tillsynsorganisation som bankinspektionen representerar. Detta innebär, Per Westerberg, att det lagstiftningssystem som gäller på detta område måste vidareutvecklas. Tillsättandet av värdepappersutredningen är en bekräftelse på detta synsätt.

Per Westerberg hänvisar till de internationella villkoren, men varför då

inte hänvisa också till den internationella regleringen på området? Det är klart dokumenterat att regleringen på detta område genom lagstiftning går avsevärt mycket längre i New York och London än i Stockholm.

Reservationen om en självsanering på värdepappersmarknaden är ett försök att spegla detta. Den är ett försök att avvärja dessa påbörjade insatser från samhällets sida för att komma till rätta med de missförhållanden som är så totalt uppenbara, tydligen för hela samhället utom för moderaterna i denna debatt.

Anf. 130 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Jag hade strukit mig på talarlistan i detta ärende för att spara tid, men det får vara någon måtta på felaktigheterna från Åke Wictorsson. Folkpartiet har väckt en mycket omfattande partimotion, med sida upp och sida ner med skärpta krav på börsetik. Det är därför direkt felaktigt när man från socialdemokratiskt håll säger att det finns en enda motion där dessa frågor tas upp.

Inte heller vi i folkpartiet tror att de som agerar på marknaden alltid är änglar, men vi tror inte att det går att komma åt detta på något annat sätt än att stärka viljan hos dessa aktörer att agera så att förtroendet från allmänhetens sida och statsmakternas sida ökas.

Anf. 131 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag har under hela min riksdagskarriär, från det första året jag satt i denna kammare, väckt motioner om börsetiska frågor. Jag har ett mycket långt förflutet i denna fråga, där jag har ställt krav på åtgärder för att tillgodose i synnerhet minoritetsskyddet, som har varit på tapeten i det senaste årets debatt om de börsetiska frågorna.

Åke Wictorsson glömmet fullständigt bort att den debatt som förs om internationalisering av börser inte innebär att Sverige är en av de huvudparter som kan avgöra vilka börsetiska regler som skall gälla. Vi blir nog tvungna att anpassa oss till de i och för sig mycket hårda krav som redan ställs i London, Tokyo och New York. Det är dem vi skall anpassa oss efter i Sverige, och det är mycket svårt att göra det i statliga kommittéer och via lagstiftning, som lätt blir fix. Det är i stället genom i första hand självsanering som vi kan åstadkomma denna anpassning till vad som gäller på de stora internationella börserna och som är så viktig för att vi inte skall låsa oss fast i någon svensk ankdamm. Det är inte moderaterna som har vaknat sent – det är nog Åke Wictorssons partikamrater.

Anf. 132 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Per Westerberg hävdar att den internationella samordningen av regelsystem skall ske genom en självsanering. Utskottsmajoriteten tror inte på den utvecklingen.

Christer Eirefelt, om man vill stärka viljan hos aktörerna på marknaden att skärpa etiken, och utgångspunkten är en självreglering som klart visat att den inte fungerar, måste det ske genom en utvecklad lagstiftning från samhällets sida. Det är det jag förutsätter och upplever som nödvändigt på det här området. De förslag vi har att behandla i dag är ett första steg i den riktningen.

Anf. 133 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Helt kort. Utredningen har vi varit eniga om att vi skall ha. Det finns många goda skäl för den. Men inriktningen av den kan alltid diskuteras.

Jag tycker att det är anmärkningsvärt att Åke Wiktorsson tror att vi i Sverige skall kunna diktera det börsetiska regelverk som skall gälla på all världens börser. Jag tror på självsaneringen. Vi har att följa de internationella reglerna. Det är det som måste vara vägledande, annars har vi aldrig någon chans att komma till rätta med de problem som finns.

Anf. 134 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Det är för oss som tror på marknadsekonomin och det spridda ägandet, Åke Wiktorsson, som det är så angeläget att börserna fungerar väl och att de aktiviteter som förekommer där uppfattas som legitima av en bred allmänhet. Det är en absolut förutsättning för den marknadsekonomi som vi vill ha.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 31.)

Beträffande näringsutskottets betänkande 37 konstaterade tredje vice talmannen att ingen talare var anmäld.

Kammaren övergick därför till att debattera utrikesutskottets betänkande 18 om Sveriges förhållande till EG.

Sveriges förhållande till EG

Anf. 135 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Medvetenheten ökar om Europasamarbetets växande betydelse för vårt land. Europa som vi tillhör och är en del av går vidare i sitt arbete för integration och samverkan. En stormarknad för 320 miljoner människor kommer att skapas. Varor, tjänster, idéer och människor skall kunna röra sig fritt över gränserna. Sverige, liksom övriga EFTA-länder, ställs nu inför frågan om vi som icke-medlemmar i EG skall få ta del i integrationsarbetet.

För Sverige är det ett ekonomiskt livsvillkor att inte ställas utanför den nya stormarknaden. 50 % av vår export går till EG och 57 % av vår import kommer därifrån. En tredjedel av industrijobben är beroende av exporten till EG. Det frihandelsavtal som fungerat så väl sedan undertecknandet 1972 räcker inte längre. Det kommer att omfatta en successivt allt mindre del av det för oss och Västeuropa i övrigt viktiga samarbetet.

Lyckligtvis är öppenheten stor hos EG för en ökad samverkan med EFTA-länderna. EFTA-ländernas betydelse som exportmarknader för EG spelar säkert här sin roll.

Herr talman! Det är i medvetande om det internationella samarbetets och utbytets roll för ett litet utrikeshandelsberoende land som Sverige, som vi moderater har väckt en partimotion om det ekonomiska integrationsarbetet

till årets riksdag. I denna partimotion presenterar vi mindre av färdiga lösningar och mer av den rörelseriktning som vi anser är väsentlig för Sveriges del. Framför allt måste vi svenskar vara aktiva. Det är vi som aktivt och engagerat måste vara pådrivande i det ekonomiska integrationsarbetet. EG kommer ofta att ha fullt upp med att lösa sina egna problem. Ju tidigare vi finns med, med synpunkter och förslag, desto bättre kommer vi att kunna hävda svenska intressen på bl. a. miljö- och arbetsmiljöområdet.

Det är en tänkbar lösning vi pekar på när vi tar upp frågan om en tullunion. Då frågan om medlemskap i EG inte är aktuell, måste andra vägar för samverkan prövas. Här kan en harmonisering av den yttre tullmuren genom någon form av tullunion vara ett sätt att skapa förutsättningar för den gränsfria handel som är en målsättning också för EFTA-staterna. Det är också ett svenskt intresse att få delta i en gemensam europeisk arbetsmarknad. Detta är en fråga som inte minst är av intresse för svensk ungdom. Arbetskraft som skall arbeta i en internationell miljö utvecklas bäst om den är rörlig och kan vinna utlandserfarenhet i olika företag.

Med undantag av de här berörda två frågorna tycker vi att utskottets skrivningar i huvudsak är mycket positiva. Det avspeglar den glädjande enighet i bedömningen av Europafrågornas betydelse som nu håller på att växa fram.

Med detta, herr talman, slutar jag och ber att få yrka bifall till de moderata reservationer som är fogade till betänkandet.

Anf. 136 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Eftersom vi den 1 april hade en handelspolitisk debatt och då i hög grad berörde just de frågor som behandlas i betänkandet, finns det i kväll inte någon anledning att ta upp någon längre debatt om vår relation till EG. Jag skall därför fatta mig kort.

Utän tvivel har Sverige under tiden efter andra världskriget inom neutralitetspolitikens ram eftersträvat ett omfattande deltagande i det ekonomiska samarbete som har växt fram i Västeuropa. Vi har från svensk sida aktivt medverkat till att stärka det nordiska samarbetet, som jag tycker att vi i högre grad måste prioritera då vi skall utveckla vårt handelssamarbete. Från centern har vi i olika sammanhang också tryckt på att vi måste utveckla i första hand Norden som hemmamarknad.

Den handlingsplan som EG-kommissionen har tagit fram, den s.k. vitboken, kommer nu att ställa nya krav på vårt land. Däröfver råder inga tvivel. Men det får inte innebära att vi villkorslöst går in i ett fördjupat samarbete med EG. Jag är litet rädd, när jag lyssnar på den politiska debatten från olika håll och från näringslivet, att man villkorslöst vill slänga sig i armarna på dem som eftersträvar en utveckling av handeln i Västeuropa.

Enligt den revision av Romfördraget som trätt i kraft och det utrikespolitiska samarbete som stadfästas i Romfördraget skall EG-länderna gemensamt söka formulera och genomföra en europeisk utrikespolitik. Det finns skäl att påminna om detta därför att det ibland i debatten om Sverige och EG bortses från de utrikespolitiska aspekterna. Från EG-kommissionens president har vi hört uttalanden om att det är just försvars- och säkerhetspolitik som hör hemma inom EG-samarbetet. Ett sådant uttalande klargör med all önskvärd

tydlighet att ett svenskt medlemskap i EG är uteslutet. Det har ibland från olika håll pläderats för ett svenskt medlemskap.

Sverige skall självfallet pröva de olika förslagen till harmonisering av lagar och förordningar som ett fördjupat EG-samarbete kräver. Men det samarbetet och den prövningen skall ske gemensamt med de övriga EFTA-länderna. Vi kan inte ensamma vara med och påverka utvecklingen i EG, utan det är viktigt för ett fördjupat samarbete att det sker i första hand inom ramen för det EFTA-samarbete som vi redan är delaktiga i.

Det är också viktigt att regeringen kontinuerligt redovisar det arbete som pågår om hur man skall pröva den s. k. vitboken. Vi har tagit upp det i reservation 4 till detta betänkande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den. Den ansluter ganska mycket till vad Lennart Pettersson uttalade i samband med den handelspolitiska debatten den 1 april. Då sade Lennart Pettersson: "Vad vi nu behöver är en bred diskussion grundad på ett ordentligt faktaunderlag. Och det är regeringens ansvar att detta skall kunna genomföras." Lennart Pettersson tillade i debatten, och jag kan gärna citera det eftersom jag har samma uppfattning som den Lennart Pettersson gav uttryck för i april:

"Det är därför viktigt att den analys av EG:s vitbok om den interna marknadens genomförande som pågår inom regeringskansliet redovisas offentligt så snabbt som möjligt. På så vis kan vi få en övergripande och framför allt konkret diskussion om vilka anpassningar som krävs från svensk sida, vilka krav som sannolikt är centrala för EG och för att handeln skall löpa smidigt samt vilka krav i vitboken som sannolikt är av mindre betydelse ur handelssynpunkt."

Vi menar då att man, inom ramen för ett vidgat mandat för parlamentariskommittén inom EFTA som finns i Sverige, skulle kunna få en redovisning så att vi här via parlamentet kan följa den harmoniseringsprocess och prövning som pågår när det gäller de olika lagarna och förordningarna.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservation 4.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 137 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag skall söka följa mina meddebattörers goda föredömen och fatta mig kort och hålla mig till sakfrågorna. Inte för att en diskussion om EG är oviktig utan med tanke på den numera berömda korta tid som riksdagen ser försvinna inför sommaren.

Med en sliten travestering skulle man kunna säga att Sveriges förhållande till den europeiska gemenskapen, EG, är gott. Så förenklat skulle man kunna sammanfatta det betänkande som kammaren just nu behandlar om Sveriges relationer till EG.

Det finns några punkter där vi inte är överens. Till betänkandet är det fogat fyra reservationer, tre reservationer från moderaterna och en reservation från centerpartiet.

I den första reservationen från moderaterna anser reservanterna, att i takt med att de inre gränserna inom EG försvinner, kommer olägenheterna att

öka för utomstående. Utskottsmajoriteten delar inte denna uppfattning. Dels menar vi att en tullunion skulle kräva en omförhandling av vårt frihandelsavtal, vilket för närvarande inte är framkomligt, dels skulle en tullunion tvinga oss in som aktiva medaktörer i EG:s handelspolitik, en roll som utskottet avvisar.

I reservation nr 2 vill moderaterna ta ett steg mot en gemensam arbetsmarknad i den meningen, att svenska medborgare borde få samma rättigheter och skyldigheter inom ett EG-land som gäller för medborgare i andra EG-länder. Kravet att det av riksdagen skulle ges regeringen till känna avvisar vi från utskottsmajoritetens sida. Vi utgår ifrån att regeringen i sin pågående översyn av våra förbindelser med EG även beaktar denna fråga. Jag yrkar därmed avslag på reservation nr 2.

I reservation nr 3 vill moderaterna ha till stånd en ordning med regelbunden, formaliserad närvaro av ledamöter från Sveriges riksdag vid EG-parlamentets sessioner. Som utskottet utförligt beskriver det i betänkandet – jag skall inte ta upp någon tid med att redovisa detta här –, är frekvensen i besöksutbytet redan i dag mycket hög och ökar hela tiden stadigt. Utskottet finner detta tillfyllest för Sveriges del, varför förslaget att etablera ett system med permanenta svenska observatörer i EG-parlamentet avstyrks.

Av den sista reservation som är fogad till detta betänkande framgår att centerpartiet vill ha en parlamentariskt sammansatt delegation för västeuropeiskt samarbete. Förslaget är att den svenska EFTA-delegationens mandat skall utvidgas till att också omfatta EG-frågor. Utskottet avvisar förslaget. Enligt vår mening är det riksdag och regering som har att bereda och fatta beslut när det gäller Sveriges deltagande i det västeuropeiska integrationsarbetet. Vi tycker inte att något nytt organ behövs, varför reservation nr 4 avstyrks.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 138 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Av folkpartiets motion till årets riksdag om Sveriges samarbete med EG framgår vilken positiv inställning folkpartiet har till att vi på olika områden skall vidga våra kontakter med den Europeiska gemenskapen. Det är riktigt att det ekonomiska samarbetet står i centrum för allas vår uppmärksamhet. Av detta skall vi dock inte dra slutsatsen att inte också andra områden för samarbete med Europa är en stor värdefull tillgång för oss alla – jag tänker inte minst på det kulturella samarbetet.

Som marknad för Sverige finns det inget alternativ till den Europeiska gemenskapen. Vi känner till de förhoppningar som knöts till att vi skulle kunna få stora marknader t.ex. i arabländerna efter den uppgång av oljepriserna som skedde på 1970-talet. Vi har knutit olika förhoppningar till ett starkt vidgat samarbete med andra kontinenter, t.ex. Sydamerika, och stundtals Östeuropa. Ibland framhålls Kina såsom ett land som kommer stort. Om man ser på den totala svenska handeln med dessa delar av världen, finner man att den är försvinnande liten jämförd med det samarbete på det ekonomiska fältet som vi har med Europa. Vi måste vara mycket angelägna om att behålla det och att förstärka det.

Herr talman! Vi kan räkna med att takten i EG:s integrationsarbete snabbt kommer att gå uppåt. Det gäller inte minst efter det att Irland i en folkomröstning nu har fattat beslut om anslutning till den överenskommelse som innebär att man inom EG kan arbeta mera med majoritetsomröstningar.

Jag vill dock samtidigt påpeka att det beslut som Irland fattade efter en folkomröstning där 70 % av deltagarna i omröstningen sade ja till denna förändring av EG:s stadgar kraftigt underströk att Irlands ställning som neutral nation inom EG-samarbetets ram på intet sätt förändrades. EG har således som en av sina medlemmar ett neutralt land som är angeläget om att fortsätta att värna om sin neutralitet.

Herr talman! Vi kommer odiskutabelt att i växande grad bli beroende av det integrationsarbete som nu går allt fortare inom den Europeiska gemenskapen. Det finns därför orsak för oss att se över vårt förhandlingsmaskineri. Det gäller dels det bilaterala som vi har direkt med den Europeiska gemenskapen, dels det vi kan ha tillsammans med övriga EFTA-länder vid förhandlingar för att hitta lösningar som så långt möjligt tillgodoser våra intressen.

Jag är övertygad om att man inom den Europeiska gemenskapen också är angelägen om att lyssna till vad länder som Sverige har att komma med – om vi har konstruktiva och positiva förslag till lösningar. Man får samtidigt inte glömma att när en gemenskap med 320 miljoner människor är på väg att komma fram till någonting som den kan enas om, kanske inte är beredd att göra stora undantag och gå långa vägar för att finna den form av lösning som skulle vara den för Sverige mest tillfredsställande.

Herr talman! Detta innebär totalt sett att vi i växande grad också kommer att bli tvungna att följa de beslut som den Europeiska gemenskapen fattar. Jag vill därför sluta mitt anförande med att understryka det som jag tycker är *det mest centrala i vår Europadebatt, nämligen hur vi på lång sikt skall kunna få en sådan form för vårt samarbete med den Europeiska gemenskapen att det ger oss ett inflytande som svarar mot vårt växande beroende. I den frågan anser jag att vi inte skall avvisa någon lösning, förutsatt att den är fullt förenlig med fortsatt svensk neutralitetspolitik.*

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 31.)

Kammaren övergick till att debattera näringsutskottets betänkande 31 om tjänstesektorn.

Tjänstesektorn

Anf. 139 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Då vi använder ordet produktion tänker vi oftast på att någonting tillverkas. Men det är faktiskt så att tjänsteproduktionen är större i vårt land än produktionen av varor.

Tillverkningsindustrin har sin stora betydelse – och tjänstesektorn har sin. Sjukvård, utbildning, detaljhandel, partihandel, kommunikationer, post-

och televerk, bank-, försäkrings- och konsultverksamhet, restaurang- och hotellrörelse, rekreation, offentlig förvaltning, fastighetsförvaltning och personlig service är tjänsteområden som har mycket viktiga och framträdande roller i vårt samhälle.

Tjänstenäringarnas andel av den totala sysselsättningen är över 65 % eller 2,8 miljoner sysselsatta. Antalet verksamma i tjänstesektorn har under en tioårsperiod ökat med i genomsnitt 45 000 per år. Av denna ökning av antalet verksamma personer med tjänsteproduktion är nästan tre fjärdedelar att hänföra till ökad sysselsättning i den kommunala sektorn. Den privata sektorn svarar för en fjärdedel av ökningen.

Detta var alltså under den senaste tioårsperioden. Men ser vi på de allra senaste siffrorna – för 1986 – finner vi att ökningen inte alls är lika kraftig, närmare bestämt 22 000 personer. Och nu har en svängning skett över till den privata sektorns fördel. Av totala antalet verksamma personer i tjänstesektorn förra året var drygt hälften offentliganställda och knappt hälften privatanställda.

Trots att tjänstesektorn i dag präglar den svenska ekonomin är den i flera avseenden diskriminerad. Inte sällan framförs synpunkter som bygger på att det bara är tillverkning som anses produktiv – eller i varje fall att varor är "nyttigare" än tjänster.

Närings- och regionalpolitiska insatser innebär ofta att man premierar varuproducerande företag och traditionella kapitalinvesteringar. Detta gäller t. ex. bestämmelserna om hur medel ur investeringsfonderna och de regionala utvecklingsfonderna har fått användas. Lagar och avtal utformas ofta med de varuproducerande företagen i åtanke. Hur reglerna påverkar tjänsteföretagen beaktas alltför sällan.

Investeringsstöd ges inte för hotell- och restaurangbyggnader. Vissa typer av stöd till arbetsmarknadsutbildning ges enbart till tillverkningsföretag. De offentliga monopolen och motståndet mot att anlita entreprenörer slår också hårdare mot den privata tjänstesektorn än mot industrin.

Utpräglade serviceföretag, som bygger på immateriellt kapital och lagerlös produktion, får andra ekonomiska förutsättningar än företag med stora investeringar i fysiskt kapital. Skattesystemet missgynnar företag som inte kan göra avskrivningar på maskiner och lager.

Det mest omdebatterade problemet, herr talman, kring frågan om tjänstesektorns utveckling gäller avvägningen mellan privat och offentlig sektor.

Företag skall inte ägna sig åt sociala tjänster, därför att man inte solidariskt kan tillgodose mänskliga behov, menar ofta socialdemokraterna. Vinsten kommer alltid att gå före människors väl. Detta är för det första en förolämpning mot de entreprenörer och anställda som engagerar sig inom sociala verksamheter utanför den offentliga sektorn. För det andra är det en förolämpning också mot dem som arbetar inom den offentliga sektorn. Argumentet innebär nämligen att de offentliganställda gör en solidarisk insats just på grund av att de jobbar i den offentliga sektorn. Hade de varit privatanställda, hade de också varit någon form av exploatörer. Detta är en ohållbar inställning.

En rimlig utgångspunkt är att människor kan göra värdefulla insatser,

oavsett om produktionen sker i privat eller offentlig regi.

Sverige behöver bryta det offentliga tjänsteutbudet, som på flera områden utgör rena monopol. Det behövs konkurrens och en expansion av den privata tjänstesektorn, bl. a. dels för att det finns ett stort behov av ökad vård och omsorg, dels för att kunna nå en hög sysselsättning, dels för att få ökad effektivitet och dels för att skapa mångfald och valfrihet för dem – eller oss – som skall konsumera dessa tjänster.

Folkpartiet har föreslagit ett handlingsprogram för att nå en vitalare tjänstesektor. Jag skall inte här räkna upp punkterna i handlingsprogrammet. De finns att läsa i folkpartiets motion N281.

Herr talman! Vi reseranter är besvikna över att inte utskottsmajoriteten tycks inse betydelsen av tjänstesektorns förutsättningar. Socialdemokraterna och vpk avfärdar lättvindigt folkpartiets alla förslag. Det visar på ointresse och oförmåga att uppmärksamma en betydelsefull sektors problem liksom dess möjligheter.

De tre reservationer som följer detta betänkande präglas av en gemensam borgerlig uppfattning. Samtliga är undertecknade av folkpartiets, moderata samlingspartiets och centerpartiets representanter i utskottet. Jag yrkar bifall till dessa tre reservationer.

Anf. 140 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s):

Herr talman! Jag hemställer om kammarens bifall till utskottets förslag i betänkandet om tjänstesektorn samt avslag på de tre reservationerna. Med tanke på kammarens pressade tidsprogram vill jag enbart hänvisa till argumenteringen i betänkandet.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Näringsutskottets betänkande 36

Mom. 3 (filialer i Sverige till utländska banker)

Utskottets hemställan bifölls med 198 röster mot 113 för reservation 1 av Christer Eirefelt m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (sparbanks- och föreningsbanksfilialer i utlandet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (huvudprincip för lagregleringen av bankernas verksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (förvärv av fordran)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (medverkan i aktieemission)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (kapitaltäckningskrav i allmänhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Christer Eirefelt och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (kapitaltäckningskrav för andel i utländskt företag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Christer Eirefelt och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (försäkringsskydd för insättarnas medel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Ivar Franzén och Elving Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (krediters löptid)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Christer Eirefelt och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (revision av lokal föreningsbank)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Ivar Franzén och Elving Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (behovsprövning i oktroyförfarandet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (styrelseledamöters medborgarskap)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (finansiella koncerner)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 71 för reservation 13 av Erik Hovhammar m. fl.

Mom. 19 (utländskt ägande i bankaktiebolag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (offentliga styrelseledamöter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (styrelseordförande i bankaktiebolag)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 154 för reservation 16 av Christer Eirefelt m. fl.

Mom. 22 (gåvor från bankaktiebolag till allmännyttiga ändamål)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (sparbanks verksamhetsområde)

Utskottets hemställan bifölls med 205 röster mot 116 för reservation 18 av Erik Hovhammar m. fl.

Mom. 29 (fondkommissionslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 40

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 29

Mom. 3 (börsstyrelsens sammansättning)

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 112 för reservation 1 av Erik Hovhammar m. fl.

Mom. 4 (självsanering på värdepappersmarknaden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (transaktionskostnader)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (värdet av spritt ägande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 37

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande 18

Mom. 2 och 4 (svensk tullunion med EG)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 71 för reservation 1 av Sten Sture Paterson m. fl.

Mom. 5 (gemensam arbetsmarknad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Sten Sture Paterson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (närmare kontakter med EG-parlamentet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Sten Sture Paterson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (delegation för västeuropeiskt samarbete)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 38 för reservation 4 av Gunnel Jonäng och Britta Hammarbacken. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 31

Mom. 1 (allmänna förutsättningar för tjänstesektorn)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 156 för reservation 1 av Ivar Franzén m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (utredning om tjänsteexporten)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 2 av Ivar Franzén m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (detaljhandeln)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

14 § Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1986/87:21 om flyktingpolitiken (skr. 1986/87:134).

Flyktingpolitiken

Anf. 141 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Detta betänkande behandlar regeringens årliga skrivelse till riksdagen angående flyktingpolitiken samt ett antal motioner från den allmänna motionstiden. Eftersom vi hade en ingående diskussion om flykting- och invandringspolitiken den 8 maj vid behandlingen av frågan med anledning av budgetpropositionen, skall jag fatta mig mycket kort. Ärendet är dessutom mycket väl redovisat i det nu aktuella betänkandet. Jag vill dock lämna några kommentarer.

I stort sett råder det enighet om flykting- och invandringspolitiken i Sverige. I utskottet är vi moderater överens med utskottsmajoriteten så när som på en punkt, där vi vill ha en något skarpare skrivning.

Sedan utskottet behandlat ärendet har ytterligare en fråga blivit mycket

aktuell, nämligen flyktingbarnens situation. Rädda barnen har nu presenterat en utredning där man pekar på att flyktingbarnen placeras i häkte vid ankomsten till Arlanda. Om detta vill jag bara säga att det är min förhoppning att utskottsmajoriteten och regeringen noga följer utvecklingen och senare redovisar vad som hänt i ärendet.

Dessutom vill jag något kommentera den reservation som vi moderater har fogat till betänkandet med anledning av en motion av Göthe Knutson och mig. Reservationen gäller uppehållstillstånd för sovjetiska judar. Vi anser att förhållandena för dessa är så väl kända att invandrarverket alltid bör bedöma asylansökningar från sovjetiska judar generöst. Tidigt i våras diskuterade vi som bekant ett ärende, som vi tyckte skulle utredas närmare av invandrarverket, och så har skett. Därför har vi inte funnit anledning att reservera oss på den punkten. Vi vill med reservationen bara markera att vi anser att det regelmässigt skall ske en generös bedömning i de här ärendena. Därmed har vi i reservationen tillgodosett de krav som framförs i motionen av Göthe Knutson och mig liksom i motionen av Alf Svensson.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den moderata reservationen nr 6 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 142 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Timmen är sen och tiden för detta riksmöte är snart ute. Därför tänker jag inte ta upp kammarens tid med något längre inlägg om flyktingpolitiken, särskilt inte som vi för några veckor sedan hade en utförlig flyktingdebatt. Jag vill dock göra en personlig reflexion när vi står inför en sommar som kan bli både lång och het.

Under våren har öppet invandrarfientliga manifestationer blivit vanligare. Rasistiska organisationer har fått till synes något starkare fotfäste i samhället. Allmänhetens tolerans mot flyktingar och invandrare sätts på prov. Det kan inte uteslutas att detta har framkallats av de senaste årens flyktingdebatt.

Några av rubrikerna under det senaste året i dagspressen om den europeiska flyktingpolitiken kan se ut så här:

Tamilska flyktingar strömmar till Danmark.

Dansk polis avslöjar tysk flyktingsmuggling.

Flyktingströmmen går till Stockholm.

Organiserad smuggling av iranier.

Sveriges sydgräns ett såll.

Dessa rubriker ger en klar bild av det som kan kallas en europeisk kapprustning mot humaniteten.

De rubriker den svenska regeringens flyktingpolitiska åtgärder har avsatt i massmedia förra året kan se ut så här:

DDR-avtal stoppar flyktingström till Sverige och Danmark. Flyktingström över Arlanda i stället.

Flyktingstopp från Östtyskland till Sverige. Västtysk irritation.

Färre flyktingar efter avtal med Östtyskland. Flyktinganläggningar läggs ned.

Detta visar att den debatt som varit den senaste tiden i mångt och mycket har påverkats av det som skett både när det gäller Europas hantering av flyktingproblemet och den svenska flyktingpolitiken. Det kan inte undvikas

att sådana här saker skapar ett avståndstagande och en rädsla hos vanliga människor inför de flyktingar som tvingas ta sig till vårt land. Därför har regeringens åtgärder både internationellt och nationellt en mycket stor betydelse för hur vi kan förebygga och tämja främlingsfientligheten och hur vi kan förhindra en hotande, kanske lång och het sommar. Det bästa medlet är att i både ord och handling verka för större humanitet och generositet i flyktingpolitiken.

Mot den bakgrunden vill jag uppmana kammarens ledamöter att ställa sig bakom folkpartiets reservationer om viseringsregler, första asylsprincipen och anhöriginvandring. Jag yrkar därmed bifall till dessa reservationer.

I detta anförande instämde Hadar Cars, Per Arne Aglert och Gudrun Norberg (alla fp).

Anf. 143 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Med hänvisning till den mycket väl underbyggda och utförliga vpk-motion som behandlas i detta betänkande och som delvis återfinns i reservationerna av vänsterpartiet kommunisterna yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Anf. 144 ERIK JANSON (s):

Herr talman! Regeringen har under år 1986 genom olika insatser och åtgärder verkat för en fortsatt generös och human flyktingpolitik såväl internationellt som inom vårt land. Kraftiga resursförstärkningar har beslutats. Betydande ansträngningar görs dels för att förkorta handläggningstiderna för asylsökande som kommer till Sverige, dels för att få till stånd internationella överenskommelser om ett mer samordnat ansvarstagande för flyktingar och asylsökande i Västeuropa. Arbetet med ett kommunalt baserat flyktingmottagande har också utvecklats kraftigt.

Antalet flyktingar i världen uppskattas nu till mer än 14 miljoner. Av dessa har under 1986 ca 180 000 sökt sig till Västeuropa, och därav har närmare 15 000 personer ansökt om asyl i Sverige. Det innebär att Sverige har en fortsatt hög nivå i sin flyktingmottagning. En mycket markant uppgång av antalet flyktingar skedde 1984. Antalet asylsökande steg från ca 3 000 personer 1983 till ca 12 000 år 1984 och har därefter, åren 1985 och 1986, legat på närmare 15 000 per år.

Denna utveckling har inneburit stora påfrestningar på utredande myndigheter och departement. Samtidigt har det blivit svårare att utreda de enskilda fallen. Cirka hälften av de asylsökande som nu kommer till vårt land saknar pass eller övriga identitetshandlingar, vilket försvårar utredningarna.

Genom betydande resursförstärkningar har dock ärendebalansen kunnat minskas påtagligt under det senaste året. Sedan antalet asylsökande ökat så markant, har 125 nya tjänster för handläggning av tillståndsärenden tillförts polismyndighet, invandrarverk och departement. Överklagningsärenden som tidigare endast kunnat behandlas inom departementet kan nu återgå till invandrarverket, när nya omständigheter framkommit i samband med överklagandet.

Invandrarministern har också tillsatt två utredningar som syftar till förkortade handläggningstider.

De vidtagna åtgärderna har givit omedelbara och goda resultat. Ärendebalansen på departementet har på mindre än ett år minskat från ett toppläge på över 3 000 ärenden omkring den 1 juli 1986 till ca 1 300 ärenden i april i år.

I debatten omkring flyktingfrågorna har hävdats att Sverige skulle ha utvecklat en hårdare praxis i asylprövningar och flyktingmottagning. Detta är en felaktig och grundlös beskyllning mot handläggande myndigheter och regering.

Faktum är att ca 80 % av de asylsökande som kommer till Sverige får tillstånd att vistas i vårt land. Detta är ett förhållande som har gällt över en längre tid. Om vi sammanför alla ansökningar och beslut sedan 1985 och fram t. o. m. första kvartalet i år, kan vi konstatera att 44 600 personer ansökt om asyl i Sverige. Under motsvarande tid har 38 600 personer beviljats tillstånd att stanna i riket. Därav har 3 418 varit kvotflyktingar och mer än 35 000 är spontanflyktingar. Under denna tid har således 78 % av samtliga sökande fått sina tillstånd, men flera ansökningar är fortfarande under behandling. Av erfarenhet vet vi att ca 50 % av överklagningsärenden genom förändrade omständigheter leder till beslut om tillstånd. Vi kan därför klart konstatera att mer än 80 % av dessa 44 600 flyktingar som kommit under de drygt tre åren kommer att få stanna i landet.

Ofta anförs enskilda utvisningsfall som exempel på en hårdare praxis. I relation till antalet spontanflyktingar har dock antalet direktavvisade minskat under åren. År 1985 var det 2 900 som direktavvisades av 14 500 som sökte asyl, och nu senast kan vi konstatera att av 15 000 spontanflyktingar under 1986 var det 1 700 som direktavvisades på polismyndighetens beslut. En del av dessa ärenden togs över av invandrarverket, varigenom i verkligheten genomförda avvisningar blev betydligt färre.

Detta var två statistiska bevis på att regeringens flyktingpolitik är oförändrat generös. Regeringen har tagit flera initiativ för att komma i kapp eftersläpningar som uppstod genom den oförväntat stora ökning som skedde för några år sedan.

Regeringen har också tagit konkreta initiativ för att få en ökad samverkan till stånd mellan stater i såväl Västeuropa som Norden, i syfte att förbättra situationen för flyktingar som omfattas av asylrätten.

I regeringens skrivelse redovisas också utvecklingen för det nya flyktingmottagandet i kommunerna. Redan under det första året som det nya systemet tillämpades mottogs ca 14 000 asylsökande och flyktingar i 137 kommuner i landet. Under 1986 träffades avtal med 197 kommuner, som tagit emot närmare 15 000 flyktingar. Ett omfattande samarbete med svenska frivilligorganisationer har också bidragit till att flyktingmottagningen ute i kommunerna kunnat genomföras på ett framgångsrikt sätt.

Flyktingpolitiken och flyktingmottagandet är inte utan problem och svårigheter. Av den redovisning som regeringen lämnat i sin skrivelse framgår det dock helt tydligt att svensk flyktingpolitik i dag motsvarar lagstiftningens intention om att vara generös, solidarisk och aktiv.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan om att regeringens skrivelse om flyktingpolitiken läggs till handlingarna. Jag yrkar därjämte avslag på samtliga reservationer som bifogats utskottets betänkande nr 21 och därmed bifall till utskottets hemställan i samtliga moment.

En kort kommentar, herr talman, om situationen för barn som har tagits i förvar. En rapport härom från Rädda barnen har kommit under de senaste dagarna. Jag vill bara göra kommentaren att invandrarministern har gjort ändringar i utlänningsförordningen så sent som den 23 april 1987, där det har förtydligats och klarlagts när och under vilka omständigheter barn får tas i förvar. Det markeras att detta endast får ske i undantagsfall. "Dels måste det vara fråga om verkställighet av ett avlägsnandebeslut eller vara sannolikt att ett sådant kommer att fattas, dels måste det finnas risk för att barnet kommer att hålla sig undan – – och dels måste det därutöver föreligga synnerliga skäl för ett omhändertagande."

Den rapport som Rädda barnen har avgivit kommer att noggrant följas upp, enligt invandrarministerns uttalanden i pressen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 2 (internationellt samarbete i flyktingfrågor)

Utskottets hemställan bifölls med 304 röster mot 17 för reservation 1 av Margó Ingvardsson.

Mom. 3 (tillkännagivande om flyktingpolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Margó Ingvardsson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (viseringsregler)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 61 för reservation 3 av Margareta Andrén m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 (första asylslandsprincipen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Margareta Andrén och Kenth Skårvik – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (anhöriginvandring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Margareta Andrén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (uppehållstillstånd för sovjetiska judar)

Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 77 för reservation 6 av Nils Carlshamre m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1986/87:24 om studiehjälp m. m. (prop. 1986/87:150 delvis).

Utskottets hemställan bifölls.

Gruvdriften i Dannemora, Grängesberg och Stekenjökk

Anf. 145 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Länder som har lyckats med en framgångsrik strukturomvandling har många gånger genomfört den tämligen snabbt och konsekvent. Erfarenheterna från den svenska strukturomvandlingen, inte minst när det gäller varvsnedläggningarna, ger ungefär ett motsvarande intryck, dvs. att upprepade statliga förlustbidrag med förlängda nedläggningstider ofta leder till att man tappar både arbetstillfällena och kapitalinsatserna.

Självfallet skall en omvandling ske under socialt acceptabla former. Men skattemedlen skall verkligen användas till det och inte bara till att förlänga pinan genom statlig förlusttäckning av löpande driftsförluster.

Det gäller vid sådana här tillfällen att skapa något som inger de berörda människorna hopp och tilltro för framtiden och inte bara falska illusioner om fortsatt drift in i framtiden.

I de berörda gruvorna i Dannemora, Grängesberg och Stekenjökk kan enligt vad jag kan se utifrån redovisningar och uppgifter från berörda företagsledningar framtidsutsikterna inte klassificeras som annat än mörka. Detta beror i synnerhet på att risken är stor för att förutsättningarna för gruvornas fortsatta drift ytterligare kommer att försämrans under de kommande åren, framför allt för att många spår en fortsatt nedgång av dollarkursen. Dessutom kommer australiska järnmalmproducenter att ta upp konkurrensen på allvar på den europeiska malmmarknaden sedan de japanska stålverken dragit ner sin kapacitet.

Då driftsförlusterna i berörda företag vid fortsatt drift skulle bli stora anser vi det vore rimligt att man genomförde en samhällsekonomisk analys av de effekter som man skulle få av att täcka fortsatta driftsförluster jämfört med att använda medlen för något mer produktivt såsom omskolning, nyföretagande, avgångsvederlag och liknande.

För vår del är vi helt övertygade om att det är bättre att satsa skattemedel på att bygga någonting för framtiden än att förlänga mänskligt lidande genom förlusttäckning för en verksamhet med framtiden bakom sig.

Nyföretagande med generösa statsbidrag, väl tilltagna avgångsvederlag, satsningar på befintlig industri och sedvanliga arbetsmarknadsåtgärder tror vi kommer att visa sig vara mer mänskligt, mer riktigt och mer framtidsinriktat vid en samhällsekonomisk belysning än de förslag regeringen har framfört.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservation 3.

Anf. 146 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Jag ämnar i mitt anförande huvudsakligen uppehålla mig vid frågorna kring Grängesberg och Dannemora. Runc Ångström kommer senare att tala om gruvdriften i Stekenjökk.

Under den gångna vintern har frågorna kring den framtida gruvdriften i Grängesberg och Dannemora uppmärksammats livligt. Beskedet som kom om en nedläggning av gruvorna mottogs med stor smärta av folket i en bygd, som sedan många år tillbaka är hårt drabbad av strukturförändringar och kriser.

De till synes ofrånkomliga nedläggningarna i Grängesberg och Dannemora ingår i en av SSAB:s styrelse antagen handlingsplan. Bakgrunden till handlingsplanen är SSAB:s bekymmersamma situation, som i sin tur härrör från den överkapacitet som råder i världens stålindustri, med kraftigt prisfall på stålprodukter som följd. Marknadspriset bedöms under överskådlig framtid komma att understiga SSAB:s kostnader för att i egen regi förse sina stålverk med malm.

Syftet med handlingsplanen är att den skall leda fram till att SSAB blir ett starkt och konkurrenskraftigt företag inför 1990-talet. Enligt handlingsplanen skall antalet anställda minska med 2 200 personer, och ett väsentligt inslag i planen är avvecklingen av gruvverksamheten i Dannemora och Grängesberg.

Av alla de uppgifter som framkommit råder det inget tvivel om att SSAB:s handlingsplan är nödvändig för att utveckla en konkurrenskraftig svensk industri. Det är viktigt i sig att vi har en bärande och lönsam stålindustri och det är också viktigt att vi inte genom tillskjutande av statliga medel råkar ut för exportrestriktioner.

Slutsatsen blir att vi tvingas konstatera – hur ogärna vi än vill – att avvecklingen av gruvdriften i Grängesberg och Dannemora är ofrånkomlig. I det läget är det av yttersta vikt, herr talman, att regeringen ser till att ny företagsamhet ersätter gruvdriften. Regeringen måste nu faktiskt ta ett krafttag för att ge Bergslagen en storsatsning som komplement till småföretagsamhet.

En bygd som år efter år åderlåtits på arbetskraft och arbetstillfällen måste i dag ha rätt att kräva av regeringen en motsvarighet till satsningarna i Malmö och Uddevalla. Vi vill inte skapa en situation som gör en hel bygd beroende av ett storföretag eller en bransch, men vi är nu i det läget att vi i Bergslagen behöver både en storindustri och små och medelstora företag. Det är förödande när en stor del av Sveriges inland inte längre är attraktivt för näringsliv eller liv över huvud taget.

Herr talman! I ett särskilt yttrande till det här betänkandet har moderata samlingspartiet och folkpartiet ifrågasatt om en förlängd gruvdrift i Grängesberg med statliga medel är det bästa ur samhällsekonomisk synpunkt. Vi har inget yrkande, men tycker nog att regeringen bör fundera på om den förlängda avvecklingen med 100, kanske 200 miljoner per år ur statskassan, verkligen är det bästa man kan göra för Grängesberg. En dödsdömd gruva drar inte till sig vare sig arbetskraft, blir effektiv eller förmår entusiasmera något engagemang. Det är en konstruerad sysselsättning på lägsta intressenivå. Om man ser på det av regeringen så berömda Bergslagspaketet på 425 miljoner tillsammans med avvecklingspengarna i Grängesberg, som blir lika mycket, eller kanske dubbelt så mycket, så förstår man lätt att ingetdera förmår dra upp Bergslagen ur strukturkrisen. Båda är för defensiva satsningar.

Sammanfattningsvis: Vi tvingas acceptera att Grängesberg, Dannemora liksom Stekenjokk läggs ner, men vi förväntar oss att regeringen snarast kommer med något offensivt för sysselsättningen och företagsamheten i Bergslagen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan med den förändring som föranleds av reservation nr 3.

Anf. 147 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Det tycks råda en hög stämning i riksdagen i kväll. Men människorna som lever i Dannemora, Grängesberg resp. Stekenjokk upplever ingen hög stämning. De står inför hotet att ställas i arbetslöshetskå och möta en problemfylld framtid.

Den svenska gruvnäringen har genomgått stora förändringar under de senaste tio åren. Genom rationaliseringar och nedläggningar har tusentals arbetstillfällen försvunnit. Förändringen inom exempelvis LKAB bär tydliga spår av den här utvecklingen.

Nu har turen kommit till Grängesberg, Dannemora och Stekenjokk. Där hotas nu arbetstillfällena. Framtidsutsiktorna för människorna på dessa gruvorter är dystra, om det inte vidtas kraftfulla och snara åtgärder.

En snabb nedläggning av gruvverksamheten vid gruvorna i Grängesberg och Dannemora skulle drabba dessa samhällen hårt. Detta har understrukits i en motion av Karl Boo m. fl. från Bergslagen. Det skulle innebära ett kraftigt slöseri med resurser som investerats i infrastruktur, bostäder, skolor, vägar osv. I Stekenjokk hotas inte bara tryggheten för dem som är anställda i gruvdriften. Ett helt samhälle, Klimpfjäll, står inför hotet att utplånas helt.

Regeringens agerande med anledning av den allvarliga situationen för dessa tre gruvorter är, lindrigt sagt, uppseendeväckande nonchalant. Inte minst industriministern har visat en enorm nonchalans. Därom är det många som kan vittna. De senaste åren har vi kunnat konstatera att regeringen särbehandlar olika orter i det här landet när det uppstår sysselsättningsproblem. Invånarantalet på en krisort tycks bestämma regeringens ambitioner och omfattningen av de åtgärder som vidtas för att skapa ny sysselsättning. När det gäller kriser och företagsnedläggelser i tätbefolkade områden har regeringen – tillsammans med de största industriföretagen, exportföretagen i detta land – snabbt ryckt ut för att etablera nya företag. Samma snabbhet har regeringen däremot inte visat när det gäller glesbefolkade områden, exempelvis i Bergslagen och som nu i Stekenjokk.

Varvsorter som Uddevalla och Malmö fick snabbt var sin bilfabrik när fartygsproduktionen upphörde. När sysselsättningen hotas i gruvorter, som de tre jag har nämnt, visar regeringen ingen större brådska. Det är ändå statligt ägda gruvor. Regeringen skyller bara på andra – i fallet Stekenjokk på Boliden. Herr talman och kvarvarande ledamöter! Regeringen kan aldrig smita från sitt ansvar när det gäller människors trygghet i dessa hårt utsatta områden.

Från centerns sida har vi krävt att man gör en nödvändig och grundlig samhällsekonomisk och regionalpolitisk utredning, innan något bindande beslut fattas om en nedläggning av driften i Dannemora och Grängesberg. Det är vad som en gång gjordes, på Nils G. Åslings initiativ, när gruvdriften i

*Gruvdriften i Danne-
mora, Grängesberg
och Stekenjokk*

malmfälten hotades och samhällena där stod inför stora problem. En regionalpolitisk och samhällsekonomisk utredning bör även göras beträffande Stekenjokk och den regionens framtid.

Eftersom det finns flera intressanta utvecklingsprojekt i anslutning till gruvdriften i Grängesberg och Dannemora, måste dessa projekt få möjlighet att prövas innan det fattas något bindande beslut om nedläggning. Den kortsiktiga lösning som nu föreslagits för att under en övergångstid driva verksamheten vidare med ett särskilt bolag är inte tillräcklig. Bergslagen har under de senaste åren tillhört ett av de största utflyttningsområdena. Närmare 20 000 människor har tvingats flytta från Bergslagen under den tid som regionalpolitiken handlagts av Thage Peterson. Befolkningen i Dannemora och Grängesberg inser att det behövs kraftfulla åtgärder och att ett avvecklingsbolag inte hjälper dessa orter. Det bör också regeringen och socialdemokraterna här i riksdagen inse.

Regeringen har ett ansvar att ordna fram alternativ sysselsättning när gruvdriften i Stekenjokk läggs ned. Det är staten som äger gruvan i Stekenjokk, och det är också staten som genom ett mycket aktivt engagemang under 70-talet medverkat till att den har tillkommit. Att nu, som industriministern gör, skyla över ansvaret på Boliden tycker jag är både fejt och ansvarslöst från regeringens sida. Det är bra att industriministern har kommit till kammaren i kväll. Det tackar vi för. Jag vill rikta en uppmaning till industriministern. Visa samma ambition att skapa jobb till människorna i Stekenjokk, Grängesberg och Dannemora som när det gäller de människor som utsattes för och hotades av arbetslöshet på varvsorterna. Erbjud inte bara beredskapsarbete, utbildning eller flyttning.

Det som regeringen hittills gjort för Stekenjokks gruvarbetare är egentligen ingenting annat än att lura människorna. Man låtsas att man gör kraftanstängningar. I själva verket inleder man en total avfolkning av den berörda hygden.

Industriministerns besök i Vilhelmina i tisdags gav mycket övrigt att önska. Jag kan till fullo instämma i vad en Västerbottenstidning skrev i onsdags. "Fortfarande kvarstår emellertid frågan hur regeringen har tänkt sig klara byn Klimpfjäll. Ska den klaras? Eller ska den dö? 500 personer väntar på svaret", skrev tidningen.

Till socialdemokraterna i allmänhet och till industriministern i synnerhet vill jag än en gång säga: Visa samma vilja att skapa nya arbetstillfällen i Stekenjokk, Grängesberg och Dannemora som i de storstadsområden som mist fartygsproduktion. Väljarunderlaget på en ort får inte bestämma hur och om regeringen skall medverka till att skapa nya arbetstillfällen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 3 i detta betänkande.

Anf. 148 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Det var de regionalpolitiska och de samhällsekonomiska värderingarna som vägde tyngst när Stekenjokksgruvan öppnades. Nu skall gruvan läggas ner, trots att det finns malm kvar, trots att det innebär en stor kapitalförstöring, trots att det innebär ett dråpslag mot en hel bygd, trots att den regionalpolitiska situationen inte är bättre i dag än när gruvan öppnades.

Nu är man ändå från regeringens sida beredd att lägga ner gruvan.

Industriministern har nyss i Vilhelmina fått ta del av protesterna. Allt han hade att säga var: Vänd stormen mot Bolidenbolaget! Och visst kan man storma och kritisera det bolaget, allra helst efter vad som på senare tid har skett, men det är ett ofrånkomligt faktum att det är en statligt ägd gruva och att det då ytterst är regeringen som har ansvaret.

Om man skulle framföra en kritik från grunden, skulle man börja med industriministern och hans parti som tillåter att kapitalet får leka med våra naturtillgångar. Med den utveckling vi i dag har inom näringslivet med snabba klipp och spekulationer, så händer detta som nu sker i Stekenjokk.

Nu har ju industriministern till en del ställt upp och försvarat Bolidenbolagets handlande. I en interpellationsdebatt som jag hade med ministern för ett tag sedan förklarade denne att man inte kunde bryta gråberg – ett gråberg som förra året gav 7 400 ton koppar, 15 200 ton zink, 9 100 kilo silver och 97 kilo guld. Det är alltså inte trovärdigt när man vill påstå att malmen är slut, eller att det inte är möjligt att fortsätta driften nu när Bolidenbolaget vägrar fortsätta.

Det är ju att smita ifrån sitt ansvar, när ägaren till gruvan säger att vill inte den som vi anlitat att bryta malm fortsätta, så struntar vi också i detta. Då lämnar vi malm kvar, ett slöseri med våra naturtillgångar. Då låter vi en väldig kapitalförstörelse ske beträffande gruvan och allt vad som byggts där.

Detta kan inte vara den enda möjliga vägen. Inget talar emot att det, om viljan finns och om regeringen vill ta sitt ansvar, borde vara möjligt att lösa problemet. Detta är också nödvändigt om man skall få tillräcklig tid för att ordna ny sysselsättning till de anställda den dagen då malmen verkligen är slut.

Men man får självfallet inte enbart nöja sig med detta. Försöken att hitta mer malm måste naturligtvis fortsätta. Här måste man också, som det anförs i motion N365, bredda den svenska gruvnäringen genom en inriktning även på legeringsmetaller och industrimineraler. Detta skulle kunna få stor betydelse såväl vad gäller fortsatt verksamhet i Stekenjokksområdet som för hela gruvnäringen.

I Stekenjokksområdet finns fynd som innehåller magnesium, krom, nickel, kobolt och platinametaller. De undersökningar som är gjorda i området är otillräckliga för en bedömning av brytvärdheten, men resultaten bedöms ändå som positiva. Enligt min mening borde ytterligare undersökningar vara väl motiverade, detta vad gäller ytterligare prospektering såväl i gruvans närhet som i angränsande områden. Tid för detta får man om man nu fortsätter brytningen i gruvan.

Herr talman, här har högtidliga löften givits om att man inte kommer att överge bygden och de anställda, men i nästa andetag talas det om att lösa in de hus som byggts i gruvsamhället. Hur mycket kommer det att kosta att lösa in de ca 100 hus som byggts i Klimpfjäll? Det är inte underligt att stämningen i Stekenjokk är bitter. Där behandlas man på ett annat sätt än i Bergslagen.

Bolidenbolaget har också påstått att gruvverksamheten i Stekenjokk har åsamkat företaget mycket stora förluster, påståenden som tillbakavisas av chefen för statens gruvegendomar. Detta visar i ännu högre grad det felaktiga i att inte brytningen fortsätter.

Det är ett uppgivet och resignerat utskott som nu halvhjärtat förutsätter att regeringen fortsätter strävandena att skapa nya arbetstillfällen och stärka näringslivet i Vilhelmina kommun. Man räknar också med att regeringen undersöker huruvida förutsättningar föreligger för att något annat gruvföretag övertar driften. Hur mycket är dessa rader värda med tanke på de uttalanden som industriministern gjort och gav besked om vid veckans besök i Vilhelmina. Där upprepade han sitt påstående om att malmen är slut.

De anställda vid gruvan konstaterade helt riktigt att det s. k. 100-miljonerspaketet som ministern kom med inte hjälpte situationen i Stekenjokk och Klimpfjäll. Det enda som kan hjälpa den är en fortsatt gruvdrift för att ge andrum för att skapa annan sysselsättning i området.

Herr talman! Vad människorna i Västerbottens inland, i Klimpfjäll, har blivit medvetna om, det är att gruvarbetarna i Stekenjokk inte får samma möjlighet som de anställda fick vid de två andra nedläggningshotade gruvorna. Orsaken till detta kan man väl bara spekulera om.

Vi anser att även människorna i den här regionen skall få en rimlig chans att bo kvar. Den möjligheten ges om man garanterar en fortsatt drift vid gruvan. Det är det enda sättet att inte överge dem. Jag yrkar bifall till vpk-reservationerna i betänkandet.

Anf. 149 NILS ERIK WÅÅG (s):

Herr talman! Tre av de tidigare talarna har varit inne på vad som är orsaken till att den gamla basnäringen gruvindustrin börjar gå dåligt här i landet.

Stålkrisen är en orsak – Japan behöver mindre malm, sade Per Westerberg. Det är alltså en av grundorsakerna.

En annan orsak är att flera s. k. NIC-länder har byggt ut sin gruvindustri och säljer malm över världen med huvudsakligt ändamål att få in valuta, följaktligen utan överdrivet prismedvetande.

Den stora fyndigheten i Carajás i Brasilien har äntligen kommit i gång efter många problem, inte minst med finansieringen, och även den är ett utomordentligt hot mot gruvindustrin i världen. Det har blivit en omöjlig konkurrens för främst järngruvor. Lamco är redan i ett mycket svårt läge. Gruvorna i Europa måste stängas, och här i Sverige lades elva järnmalmgruvor ned redan före 1982.

Sverige drabbas nu av detta, och inom SSAB vet man inte vad som kommer att bli nästa kris i gruvhanteringen. Man kan befara det värsta.

Jag vill erinra om att vi i dag diskuterar fyra motioner som legat på näringsutskottets bord. Tre av dem väcktes med anledning av propositionen om näringspolitik för 1990-talet. Den fjärde är från allmänna motionstiden.

Utskottet avstyrker de tre motionerna om fortsatt gruvdrift i Dannemora och Grängesberg med hänvisning till att initiativ redan tagits av regeringen i den riktning motionärerna önskar, nämligen för utveckling av sysselsättning- en i de berörda regionerna.

Centern kräver i en reservation att konsekvenserna av nedläggningen skall utredas. Vpk begär att driften skall tryggas en längre period än de fem år som tidigare omnämnts i utskottet.

Utskottet avstyrker också en motion om ett åtgärdsprogram för fortsatt

gruvbrytning och prospektering i Stekenjokk, eftersom utskottet utgår ifrån att regeringen fortsätter sina ansträngningar att skapa nya arbetstillfällen, och utskottet räknar med att regeringen undersöker om något gruvföretag kan överta driften efter Boliden Mineral.

Jag vill påpeka att formuleringen utskottet "utgår ifrån" och "räknar med" är ett sätt att formulera en försiktig beställning.

Därutöver finns en socialdemokratisk motion, N146, rörande SSAB:s gruvor, som går ut på att riksdagen skall uttala sig om behovet av att trygga driften i Dannemora och Grängesberg.

Utskottet har i sitt ställningstagande noga noterat att regeringen nu, sedan motionerna avgavs, har tagit initiativ för åtgärder, som syftar till att utveckla näringslivet och arbetsmarknaden i västra Bergslagen, Borlänge och Luleå. Länsstyrelsen i Uppsala har dessutom fått särskilda medel.

SSAB kan fortsätta driften i Dannemora i egen regi t. o. m. 1991.

Gruvan i Grängesberg kommer icke att kunna fortsätta i SSAB:s regi, därför att det kräver bidrag för driften, och ett sådant bidrag äventyrar SSAB:s ställning på världsmarknaden som ställleverantör. Den typen av subventioner godkänns inte inom EG-marknaden och Amerika och liknande ställen.

Men genom ett nytt gruvbolag i Grängesberg och den fortsatta driften med SSAB i Dannemora får man en femårig avvecklingsperiod.

Med detta finner inte utskottet skäl för riksdagen att uttala sig för de utredningar om samhällsekonomiska och regionalpolitiska konsekvenser som centern vill ha. Utskottet är inte heller berett att på basis av motionen N142 föreslå riksdagen att anslå särskilda medel för ett åtgärdsprogram. Skälet är att utskottet är övertygat om att regeringen i sina överväganden har beaktat och beaktar såväl samhällsekonomiska som regionalpolitiska konsekvenser. Vad motionärerna ville är alltså redan på gång. Det finns inte skäl att uttrycka någon ytterligare beställning om detta. Det krävs, säger utskottet, för närvarande inte något uttalande av riksdagen i detta ärende.

Tiden har verkat sedan motionerna skrevs, och den tid som gått har givit utskottet gott bevis för att regeringens åtgärder är riktiga.

När det gäller Stekenjokk har det pågått förhandlingar mellan en av regeringen utsedd förhandlare, chefen för NSG, och Boliden Mineral, men de har inte lett fram till ändrad ståndpunkt hos Boliden beträffande nedläggning av verksamheten vid Stekenjokk.

Regeringen har kallat företrädare för Boliden och dess ägare till överläggningar "om huruvida" staten och Boliden gemensamt skulle genomföra insatser i Vilhelmina kommun. Dessa överläggningar har inte resulterat i någonting, och det har gjort utskottet litet kritiskt. Utskottet tycker att det är anmärkningsvärt att Boliden Mineral inte har velat ta ett bättre ansvar för sina anställda i Stekenjokk. Denna kritiska vinkling har moderater och folkpartister inte velat ansluta sig till, utan de har uttryckt en egen motivering i en reservation.

Det som har sagts från de tidigare talarna föranleder ett par observanda. Centerpartiet vill att driften skall fortsätta längre än fem år. Men moderaterna och folkpartiet vill att driften skall avvecklas så snart som möjligt. Dessa åsikter motsäger varandra. Man frågar sig då om inte regeringens förslag som

stannar ungefär mitt emellan – fem år – är det riktiga.

Om jag skall hårdra det som Per-Ola Eriksson sade så var det att regeringen skall placera en bilfabrik i Stekenjokk, vilket naturligtvis inte är möjligt. Han jämförde Stekenjokk med Malmö och Uddevalla. Jag vill ställa en fråga till Per-Ola Eriksson: Hur skulle någon åtgärd i denna riktning kunna sammanföras med den marknadsekonomi som centern ansluter sig till? Låt vara att uttrycket social marknadsekonomi skulle vara berättigat även i detta sammanhang. Jag har dock inte fått detta uttryck definierat än. Men hur går detta att förena? Det går naturligtvis inte att förena.

Till John Andersson vill jag säga att malm är ekonomiskt brytvärd. Om den inte är ekonomiskt brytvärd är det ingen malm. Vad som är en malm beror alltså i hög grad på gruvföretagets kostnader. Nu säger Boliden att man har så stora kostnader att fyndigheten i Stekenjokk inte längre är en malm. Det är alltså avgörande för Bolidens ståndpunktstagande. Man kan diskutera om det är rätt eller fel, men så säger man från Boliden.

Det har gjorts erinringar – även i utskottet – om att detta har dröjt. Men utskottets socialdemokrater har i varje fall delat industriministerns uppfattning att det var nödvändigt att avvakta MBL-förhandlingarna när det gäller SSAB, innan man fattade något definitivt beslut. Vi måste ju hålla på den medbestämmandelag som vi har infört och som utskottet varmt och energiskt har arbetat för. En förutsättning för det är att vi också verkligen håller på att MBL-förhandlingar skall ske, innan något beslut finns i sinnevärlden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utskottsbetänkandet.

Anf. 150 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag kan tala om för Nils Erik Wååg att jag, trots att jag inte är någon expert på gruvnäring, i alla fall är medveten om vad som menas med malm. Att det är ett ekonomiskt begrepp var det ett tag sedan jag lärde mig. Men detta kan man diskutera. Det finns ju delade meningar om vad den malm som finns kvar i Stekenjokk innehåller. Vad jag ganska säkert kan påstå är att den malm, om vi i fortsättningen håller oss till detta uttryck, som finns kvar i varje fall inte är av sämre kvalitet än den malm som man under dessa år har brutit. Jag finner ett visst stöd för detta hos chefen för statens gruvegendom.

Enligt min mening är det inga orimliga villkor som de anställda i Stekenjokk ställer när de kräver att brytningen skall fortsätta medan denna malm finns kvar. Man bedömer nu att det kan handla om en tvåårsperiod. Detta skulle ju ge en rimlig tid för att ordna nya arbetstillfällen. De anställda har klart uttalat att de självfallet accepterar att man lägger ned gruvan, när det inte längre finns någon malm att hämta ur den. Det har man deklarerat många gånger. Men de accepterar inte att gruvan läggs ned nu när det är påvisat att det går att bryta malm två år till.

Anf. 151 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Eftersom kvällen är sen, skall jag fatta mig kort.

Jag tycker inte det är för mycket begärt när vi från centerns sida kräver en samhällsekonomisk analys av konsekvenserna av en nedläggning av gruvdriften i Grängesberg och Dannemora. Mot bakgrund av de kostnader som

skulle uppstå om gruvdriften lades ned skulle det bli mycket dyrt för samhället att snabbt avveckla verksamheten och kanske t. o. m. stora delar av de samhällsinvesteringar som gjorts i den regionen.

Sedan tycker jag, värderade talman, att man inte skall raljera om bilfabriker som skall läggas till Stekenjokk. Vi från centerns sida har aldrig ställt några sådana krav och inte heller ställt sådant i utsikt. Men vi tycker att regeringen skall ta större ansvar för att skapa konkreta och varaktiga arbetstillfällen för människorna i denna region. Sedan hoppas jag förstås att Nils Erik Wååg i egenskap av ordförande i Norrlandsfonden också skall medverka till att skapa en tryggare framtid för människorna i glesbygden i Klimpfjälls- och Stekenjokksregionerna.

Anf. 152 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Herr talman! Det senaste var verkligen ingen lätt uppgift. Hur man kan få företagsamhet i Klimpfjäll genom Norrlandsfondens försorg vet jag inte, det kan jag försäkra. Det är utvecklingsfonden som i första hand skall sondera sådana möjligheter, och de möjligheterna är begränsade.

Jag försökte raljera om det här med bilfabriker och hoppades att Per-Ola Eriksson förstod att det var ett försök till skämt. I varje fall var det ett försök att uppfatta Per-Ola Eriksson som en skämtare, men det var ett misstag, förstår jag.

Sedan till John Andersson om Stekenjokk. Malmen är ju en brytbar fyndighet, och det beror på företagets kostnader om man skall bryta. Eftersom företaget har arbetat med så höga kostnader, söker man nu ingen malm. Det är således företagets kostnader som vi måste diskutera. Vad det finns för fyndigheter är i det sammanhanget mindre intressant.

Anf. 153 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Nils Erik Wååg anförde återigen skälet företagets kostnader. Det kan ju också vara så att Boliden vill avveckla så mycket som möjligt av den gruvdriftshantering företaget har. Det kan bero på att de nya ägarna inte är så väldigt intresserade av att fortsätta gruvhanteringen i Stekenjokk. Således beror det kanske inte på företagets kostnader. Företaget har ju varit mycket litet intresserat av att diskutera problemen. Man har inte ens bemödat sig att bemöta NSG:s propåer. Jag skall återge vad Arne Nygren sagt i tidningarna den här veckan. Han påpekar att man har satsat ganska mycket på prospekteringen i Stekenjokk, vilket man inte skall förringa utan företaget skall ha all heder. Han säger:

”Av detta har vi kunnat tillföra malmbasen drygt 2 miljoner ton som vi anser borde brytas.” Här har man gett Boliden ett bud. Sedan fortsätter Arne Nygren:

”Jag beklagar djupt att de nya ägarna av Boliden inte ens mödat sig att svara på det erbjudandet.”

Om det är staten som äger gruvan och den man anlitat för att sköta gruvan inte längre är intresserad, kan man då även från statens sida säga: Vi struntar i den här gruvan och lämnar Stekenjokk, Klimpfjäll och de människor som bor där åt sitt öde?

Det är ju detta som det till syvende och sist handlar om.

Anf. 154 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Som aviserades av Gudrun Norberg skall mitt anförande främst gälla gruvan i Stekenjokk, men generellt sett finns det stora likheter mellan situationen i Stekenjokk och situationen i Dannemora och Grängesberg. Framtidsprognosen är bara dystrare för Stekenjokk än den är för de två andra gruvorna. Min pessimism i fråga om Stekenjokk i nuläget gäller att staten inte visar samma intresse att hjälpa människorna i Stekenjokk-Klimpfjäll-området under en kortare övergångstid och inte heller på längre sikt. Boliden, som arrenderar gruvan av staten, visar sig kallsinnigt mot en kår av anställda som är omvittnat duktig, lojal och tapper.

I dagsperspektivet kan man säga att det var en olycka att börsbolaget Trelleborg fick spårslukt på den gedigna likviditet som fanns lagrad i Bolidenbolaget och som kunde ge dem en behövlig förstärkning i deras kassa, som relativt sett var ganska mager. Den långsiktighet i handlandet som hör ihop med en stabil gruvnäring och som tidigare präglade Bolidenbolaget anser jag är borta sedan Trelleborg tog över bestämmandet. Nu reser Bolidenbolaget runt i Västerbotten och utfärdar dödsdomar på löpande band över de gruvor som drivs i deras regi. I slutändan kommer naturligtvis också smältverket i Rönnskär att drabbas med förödande kraft – gruvorna är ju underlaget för verksamheten där.

Det är med bitterhet som man ser den här slakten på den näst efter skogsbruket viktigaste basnäringen i Västerbotten. Bitterheten kommer också av det faktum att det delvis är försumlighet och misskötsel som orsakat att gruvnäringen i Västerbotten hamnat i den här dödsspiralen. Prospekteringsverksamheten har inte skötts som den borde skötas, och det är beklagligt att staten nu har dragit ner verksamheten med 40 %. Det är nu som vi verkligen skulle behöva leta efter nya mineral som kan bli malmer.

Boliden drar ner verksamheten och gör det med motiveringen att verksamheten inte går tillräckligt bra. Men man bör faktiskt göra tvärtom. När det är lågkonjunktur och det verkar kärvat för framtiden, det är då man skall göra de offensiva satsningarna. Och prospektering är den viktigaste offensiva satsningen för gruvnäringen. När man skrotar ner den sågar man av den gren som hela den egna verksamheten är baserad på, och det är alltså vad Bolidenbolaget gör i dag. Detta är beklagligt i ett längre perspektiv.

Industriminister Thage G. Peterson besökte Vilhelmina på tisdagen. De anställda vid gruvan i Stekenjokk ville att han skulle komma upp till gruvan och se den utvecklade byn Klimpfjäll, som är boendeort för de anställda – den har ca 500 invånare – och med dem resonera om framtiden. Verkligheten kommer ju riktigt nära först när man är på plats. Stämningen inför industriministerns besök var väl först dämpat förhoppningsfull. Kommer han hit och ser våra hem, vår skola och allt här, resultatet av våra förhoppningar, då måste han förstå att vi inte kan bryta upp med några månaders varsel från den här byn – så resonerade man.

Industriministern fick bevis på att besvikelsen blev enormt stor när han valde att stanna i tätorten Vilhelmina, 12 mil från Stekenjokk. Hela bygden drog då iväg till Vilhelmina för att komma till tals med Thage G. Petersson, men någon kommunikation mellan ministern och människorna från gruvan blev det inte. Jag skyller inte detta enbart på industriministern. Stämningen var från början sådan att kommunikationsmöjligheterna inte var särskilt

gynnsamma. Jag tror att industriministerns tal gick helt förbi demonstranterna, allra helst som industriministern enbart skyllde på Boliden. Visst vet folket i Kultsjödalen att också Boliden-Trelleborg har skuld i det hela, och de är beredda att kräva att företaget tar sitt driftsansvar. Men statens ägaransvar och ansvaret hos regeringen att ge de anställda i Stekenjökk en tids andrum och möjlighet att ställa om till något nytt finns fortfarande kvar. Detta blev mycket tydligt utsagt vid industriministerns besök i Vilhelmina.

”Vi vill ta upp malmen som finns kvar i gruvan. När malmen är slut kräver vi nya arbeten.” – Det var vad de gruvanställdas talesman sade i sitt tal till industriministern.

Detta är kravet på regeringen. Boliden är entreprenör, och staten är ägare. Det är ett faktum som ingen i regeringen kan bortse ifrån. Gruvarbetarna känner till hur det förhåller sig med Bolidenbolaget, men de är eniga om att det är staten som har det yttersta, övergripande ansvaret.

Boliden har fått ett erbjudande att fortsätta driften, och staten skulle därvid göra en förlusttäckning. Det har sagts från statligt håll och av förhandlaren från NSG att det rörde sig om ca 45 milj. kr. Det här diskuterar man nu. Man säger från Bolidenbolaget att budet är ett par tiotal miljoner för lågt, och bolaget har av den anledningen sagt nej till budet. Detta är dagsläget, och det verkar nu som om alla förhandlingar är låsta. Den låsningen bör enligt min mening brytas.

I betänkandet säger utskottet att man förutsätter att staten skall se sig om efter en annan entreprenör eller på annat sätt försöka få driften att fortsätta i varje fall tills vidare och att regeringen fortsätter strävandena att skapa bestående arbetstillfällen i Stekenjökk-Klimpfjäll-området. Det ansvaret finns alltså fortfarande kvar.

Vi valda från det här området känner att vi har ett tungt ansvar för att föra människornas talan i denna allvarliga fråga. Vi vädjar därför till industriministern att fortsätta förhandlingarna med Bolidenbolaget. Det borde enligt min mening finnas en möjlighet till en öppning så att driften kan fortsätta åtminstone till ingången av 1989.

Det handlar om människorna i Klimpfjäll, som är boendeorten för de flesta i Stekenjökkgruvan. Klimpfjäll ligger ca 12 mil rakt västerut från Vilhelmina, nära norska gränsen. Utskottsbetänkandet innebär en beställning till regeringen – jag vänder mig också till Nils Erik Wååg – och beställningen inrymmer krav på att regeringen skall ta sitt ansvar. Detta bör uppfyllas genom att nya förhandlingar upptas med Boliden. Vi hoppas också att ytterligare förslag skall komma fram då det gäller arbeten till just bygden kring Klimpfjäll och Stekenjökk. Det är 500 människor som bor i detta område. Jag poängterar detta än en gång. De har byggt egna hem. De har belånat dessa egna hem och står nu inför en ekonomisk katastrof, om de måste överge dem. De kommer naturligtvis att få svårigheter att få betalt för sina hus.

Jag vill avsluta med att än en gång ställa frågan: Är regeringen beredd att fortsätta samtalen, förhandlingarna, med Bolidenbolaget? Är regeringen beredd att i övrigt fullfölja den beställning som utskottet har gjort hos regeringen?

I detta anförande instämde Ulla Orring (fp).

Anf. 155 KARL BOO (c):

Herr talman! Jag har förståelse för att talmannen och riksdagens ledamöter gärna ser att denna debatt avslutas. Men jag har ännu mer medkänsla för människorna i Grängesberg, Dannemora och Stekenjokk, som ser sin arbeten hotade och ännu inte har fått några politiska besked hur verksamheten kommer att bli framöver.

Tyvärre ger inte utskottets majoritet några besked beträffande handlingslinje eller garanti. Utskottet nöjer sig med att återge vad regeringen har antytt om eventuella åtgärder efter att först ha refererat SSAB:s strukturplan.

Från centern menar vi att ett beslut om nedläggningar och friställningar i den storleksordning som nu är aktuell i SSAB skall föregås av en grundlig utredning av de samhällsekonomiska konsekvenserna. Det har vi också framhållit tidigare. Man måste göra en bedömning och väga in de samhällsekonomiska konsekvenserna vid en nedläggning och ställa dem emot vad som krävs för att klara annan sysselsättning. Om man inte fortsätter verksamheten, kan vissa värden kanske inte nyttjas tillfredsställande, ibland inte alls.

Utskottet framhåller, vilket har sagts många gånger, att SSAB:s förslag bygger på företagsekonomiska grundvalar. Utskottet tillägger sedan att regeringen vid sina överväganden beaktat såväl samhällsekonomiska som regionalpolitiska aspekter. Min fråga är då: Var finns detta redovisat? När utskottets ordförande Nils Erik Wååg är nöjd med denna redovisning som antytts i utskottets betänkande, måste han vara en mycket förnöjsam man. Jag har inte fått någon redovisning av vilka resultat en sådan samhällsekonomisk totalbedömning har kommit fram till. Tvärtom har industriministern tidigare i ganska aggressiva svar sagt att han inte ville vidta några åtgärder förrän SSAB:s strukturplan varit föremål för MBL-förhandlingar.

Sedan har det kommit allmänna uttalanden om att något skall ske. Utskottet säger för sin del att konkreta förslag skall komma senare. När det gäller framtiden för så många människor och så många bygder kan man begära en samlad bild av hur utvecklingen kommer att bli och vad som skall göras.

Jag vill gärna ställa frågan: Vart har socialdemokraternas sociala ansvar tagit vägen? Vad har de gjort för att förverkliga välfärdsstatens tankegångar i de områden som det nu gäller?

Centern ansluter sig till de marknadsekonomiska principerna. Men vi säger, Nils Erik Wååg, att vi skall ta stor hänsyn till sociala och miljömässiga aspekter och väga in dem. Det har vi också gjort i vår bedömning. Det är detta som har kommit till uttryck i tidigare ställningstaganden och regeringsansvar från centerns sida när det gällde omstruktureringarna i Domnarvet – ett typiskt exempel.

Från centern i Dalarna har vi tagit upp de här frågorna och yrkat att 100 milj. kr. borde ställas till gruvorternas förfogande för utveckling. Nu finns inte detta med i den reservation som täcker in de övriga resonemangen i vår motion, men jag förutsätter att de pengarna måste fram ändå.

Herr talman! Jag skall fatta mig kort och i övrigt bara instämma i de utmärkta och intressanta synpunkter som Per-Ola Eriksson redovisade.

Också om det är i elfte timmen av denna dags arbete i riksdagen, och också om det är i elfte timmen av denna vårs avslutning av riksdagens arbete, hoppas jag ändå att det inte är i elfte timmen för de tre orter som vi nu diskuterar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 1.

Anf. 156 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Utskottet har nu bestämt sig för att avslå motionsyrkanden med utgångspunkt i ett pressmeddelande från regeringen. Från vpk anser vi naturligtvis att detta inte är till fyllest. Vi har i vår gruv- och stålpolitik och i vår näringspolitik i övrigt den uppfattningen att det här är en helt galen linje.

Det finns ett motionsyrkande från socialdemokratin före regeringens pressmeddelande, som hade synpunkten att Dannemora- och Grängesbergsgruvorna skulle få sådana insatser att de kunde leva vidare, t. o. m. på längre sikt än fem år. Detta har vi ställt upp på, och om detta handlar reservation 2.

Vpk är emellertid inte ensamt om den här synen. Även gruvfacken är på det klara med att det behövs en utveckling, inte en avveckling. De investeringar som skall ske, skall ske för utveckling.

Här kommer också en annan princip in: Om man skall avveckla en verksamhet, bör detta ske planmässigt. Också detta saknas, utan allt vad som finns redovisat hittills är de traditionella arbetsmarknadsåtgärderna. Några investeringar i nya arbetstillfällen finns inte. Om man inte har det så avvecklar man i stort sett hela orten. Och avvecklar man den och all verksamhet kring den går – säger vissa ekonomer: det finns olika uppfattningar – de samhällsekonomiska konsekvenserna av att lägga ned gruvdriften i Grängesberg på minst en halv miljard.

Det bästa från arbetarrörelsens synpunkt vore naturligtvis att det tillfälliga gruvbolag som regeringen har tänkt sig för Grängesberg egentligen vore starten för det metallbolag som Gruvindustriarbetareförbundet ända sedan 70-talets slut har tänkt sig. Det vore en vändning i näringspolitiken som vore nödvändig. Men tyvärr har regeringen nu gått långt på den nyliberala vägen. Basnäringar och regioner har offrats, arbetarrörelsens gamla hedervärda känsla för samhällsekonomiska konsekvenser överges i allt högre grad.

I denna sena timme både för dagen och för riksdagen nöjer jag mig med att till sist yrka bifall till reservation 2.

Anf. 157 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Ett av de allt överskuggande problem som präglat människors sinnen i Västerbergslagen under de senaste månaderna har varit SSAB:s planer på en snabbavveckling av gruvan i Grängesberg, som presenterades den 2 februari i år. Genom samfälliga insatser från många goda krafter, inte minst från de fackliga organisationerna, har nu de planerna avvärjts. Regeringen har valt förnuftets väg. Om vissa delar av verksamheten eventuellt skulle behöva avvecklas, kan det ske i lugna och ordnade former och framför allt ge möjligheter till utveckling av andra verksamheter vid gruvan. Vi socialdemokrater på Dalabanken konstaterar detta med tillfredsställelse.

Det är viktigt att snabbt komma i gång med en positiv utveckling i

Grängesberg och Västerbergslagen. Det nya statliga gruvbolaget måste sättas i sjön snabbt. Gruvornas relation till SSAB under 1987 och 1988 måste också klaras ut, och de interna överenskommelser om kurssäkring som finns måste hållas.

Det väsentliga är i alla fall framtiden. Nya initiativ måste tas.

Utvecklingen av vanadin och ferrit måste snabbt komma till stånd. Vidare måste det högtintressanta fosfatprojektet nu bli verklighet. Därigenom kan grunden för en ny kemisk industri skapas som kan ge arbete för lång tid framöver, även för det fall att den egentliga gruvdriften skulle avvecklas.

Andra planer finns också vid gruvdivisionen, även om det för dagen kan vara för tidigt att gå in på detaljer. De resurser som finns i form av personal som är kunnig och van vid industriell verksamhet, i form av en framsynt företagsledning och i form av lokaler måste tas till vara. Men det är av största vikt att handla snabbt. Därför vill jag här i kväll säga till industriministern och till industridepartementet: Se till att det nya gruvbolaget snabbt kommer till stånd och att det får de resurser som gör att nya initiativ kan utvecklas! Efter en svår vinter och vår börjar en ny, behärskad optimism att återvända till Grängesberg och Västerbergslagen. Ta vara på den och gör den till ett vapen för framtiden!

Anf. 158 Industriminister TIHAGE PETERSON:

Herr talman! Från min egen riksdagsmannaperiod kommer jag ihåg att det var föga populärt att natten före avslutningsdagen förlänga debatten, men eftersom jag har fått många frågor och blivit utsatt för en hel del angrepp, måste jag begära ordet för att dels svara på frågorna, dels göra några kommentarer.

SSAB föreslog att gruvorna i Grängesberg och Dannemora skulle läggas ned 1988. Vid den fortsatta behandlingen av strukturplanen fann företagsledningen det företagsekonomiskt motiverat att driva Dannemoragruvan ytterligare ett antal år, dvs. intill dess att LKAB kunde inleda sina leveranser av pellets till Oxelösunds Järnverk. Det var alltså SSAB:s beslut att förlänga gruvdriften i Dannemora.

För att mildra sysselsättningseffekterna av nedläggning i Grängesberg och för att få mer tid att ordna nya verksamheter beslutade regeringen att uppta förhandlingar med SSAB om förutsättningarna för ett statligt övertagande av gruvan, och de förhandlingarna pågår. Avsikten är att förlänga gruvdriften med tre år efter det att SSAB:s ansvar för verksamheten upphör i och med utgången av 1988. På detta sätt ges de båda gruvorna en femårig avvecklingsperiod. En sådan tidsperiod innebär, precis som Bo Södersten här sade, att planerade regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan få full effekt vid de berörda orterna.

När vi diskuterar den här frågan, skall vi veta att dessa båda gruvor får en avvecklingsperiod på fem år. Vi hade tio månader på oss när vi avvecklade Uddevallavarvet med nära 3 000 anställda, och vi hade tio tolv månader på oss för att avveckla Kockums civila fartygsproduktion. Jag har exempel på många privata företagsnedläggelser med hundratals anställda – och upp till 700 anställda i fallet Timrå i Västernorrland, där avvecklingen skedde på sex månader. Det går alltså inte att jämföra dessa neddragningar.

Arbetet med att vidta åtgärder för att bredda och förnya näringslivet och arbetsmarknaderna i de berörda regionerna har redan börjat. Regeringen arbetar där efter tre linjer: för det första att få fram ett program för utvecklingen i Västerbergslagen omfattande Ludvika och Smedjebackens kommuner i Kopparbergs län samt Hällefors och Ljusnarsbergs kommuner i Örebro län, för det andra att föreslå åtgärder för en förstärkning av näringslivsstrukturen i Borlänge och för det tredje att få fram åtgärder i samma syfte för Luleå.

Jag går så över till Stekenjokk. Det är inte små insatser som har gjorts i Stekenjokk under årens lopp. Enligt det avtal som träffades mellan staten och Boliden bidrog staten med 27 milj. kr. och en statsgaranti för ett lån på 100 milj. kr. Enligt avtalet skulle den årliga produktionen uppgå till minst 400 000 ton malm, och en produktion på denna nivå skulle ge gruvan en teoretisk livslängd på närmare 20 år. Det var utgångspunkten.

För att få ner brytningskostnaderna till en rimligare nivå beslöt Boliden 1977 att öka produktionen till ca 575 000 ton per år, dvs. en ökning med närmare 50 %. Denna produktionsökning förkortade gruvans ursprungligen beräknade livslängd betydligt. Det blev i stort sett, genom Bolidens beslut för tio år sedan, en halvering av gruvans livslängd.

Man visste med andra ord, eller borde ha vetat, för tio år sedan att gruvan i stort sett skulle vara slut 1987, och därför kan det inte vara en nyhet för någon att detta har inträffat. Efter drygt tio års kontinuerlig drift är nu Stekenjokkgruvan i det närmaste helt utbruten.

För att kunna balansera den hela tiden krympande malmbasen och därigenom förlänga driften har omfattande prospekteringsinsatser gjorts i Stekenjokksområdet under 80-talet. En av de första åtgärder jag vidtog som industriminister var att se till att man verkligen ansträngde sig till det yttersta för att finna ny malm i Stekenjokksområdet så att gruvdriften kunde förlängas.

Statens och Bolidens gemensamma prospekteringsinsatser sedan 1983 har kostat 68 milj. kr. – det rör sig alltså inte om några småpengar. Denna prospektering har till övervägande delen betalats av staten.

Dessa omfattande och tidvis intensiva undersökningar, som nu har avslutats och utvärderats, har, enligt vad NSG, nämnden för statens gruvegendom, och Boliden gemensamt kunnat konstatera, inte lett fram till att man har funnit några malmtillskott av betydelse för en fortsatt bärkraftig drift i Stekenjokksgruvan. Jag kan garantera riksdagens ledamöter att industridepartementet har plöjt fram och tillbaka med myndigheten NSG och med geologer för att verkligen förvissa sig om att det förhåller sig på detta sätt.

Man kan alltså beklaga detta faktum hur mycket som helst, men det blir ändå inte mer malm i gruvan. Det går inte att demonstrera mer malm i gruvan. Det går inte att med ord från riksdagens talarstol beordra mer malm till Stekenjokksgruvan, även om John Andersson och Per-Ola Eriksson tydligen tror det. Om det inte finns någon malm är det bara att konstatera att malmbasen är i det närmaste slut.

Statsmakterna har alltså gjort omfattande insatser för att starta Stekenjokksgruvan och för att uppehålla driften så länge som möjligt. Jag måste

dess värre konstatera att det på grund av malmbrist nu inte finns förutsättningar för en fortsatt bärkraftig gruvdrift i Stekenjokk. Finns det inte malm, saknas ju förutsättningarna för gruvdrift. Det finns inte malm kvar för brytning som möjliggör en fortsatt gruvdrift – så enkelt är det. Det är alltså verkligheten som så att säga stänger Stekenjokksgruvan.

Det har gjorts vissa fynd som räcker för en reducerad brytning under ytterligare ett par år, och det skulle skapa förutsättningar för en stegvis och förlängd avveckling. Jag vill alltså upplysa om att det inte finns så mycket malm att man har bedömt att det skulle vara möjligt att driva Stekenjokksgruvan med nuvarande uttag och nuvarande personal, utan den förlängda brytningstiden skulle gälla ett antal månader för ett hundratal personer med en betydligt lägre produktivitet.

Även med en sådan förlustbringande brytning har regeringen velat att dessa fynd skulle tas till vara. NSG har, som näringsutskottets ordförande sade för en stund sedan, förhandlat med Boliden, precis som i fallet Grängesberg, för att få till stånd en förlängd avvecklingsperiod i Stekenjokk. NSG har erbjudit Boliden ekonomisk ersättning för en förlängd driftperiod.

Den ersättning som staten erbjöd gällde t. o. m. halvårsskiftet 1989, dvs. en förlängning av arbetet i gruvan med 20 månader. Det skulle innebära en fortsatt verksamhet i begränsad omfattning i drygt två år till, räknat från nu. Boliden fick ett generöst bud. NSG:s bud till Boliden – det har diskuterats här – har flera beståndsdelar och uppgick till totalt 45 milj. kr. Härav utgör ca 35 miljoner direkt stöd i olika former från statens sida.

Boliden har emellertid avisat detta generösa erbjudande om bistånd vid en längre avvecklingsperiod av gruvan än de sex månader som Boliden nu avser att avveckla verksamheten på. Men Boliden har också sagt nej till regeringens krav på insatser från företagets sida för att hjälpa de anställda till nya jobb och verksamheter. Boliden säger nej även till särskilda insatser för att bredda näringslivet i Vilhelmina kommun, där Stekenjokksgruvan ligger.

Det är klart att jag vill beklaga den hårda och negativa attityd som Boliden och dess ägare visar sina anställda och den region där man bedriver verksamhet. Jag är överraskad av att Per-Ola Eriksson vill ge Boliden fribrev, att inga krav skall ställas på ett privat företag. Men jag tycker i samma stund att jag gärna vill hedra Rune Ångström för att han inte var rädd för att kritisera Boliden och dess ägare. Det kändes ganska skönt efter de tuffa och ganska hopplösa förhandlingar som industridepartementet har fört med Boliden, att få de orden från Rune Ångström.

Regeringen kommer, herr talman, självklart inte att svika vare sig de anställda i Stekenjokksgruvan eller människorna i Vilhelmina. Jag vill bestämt tillbakavisa de påståenden som har gjorts om att samhället lämnar människorna i Stekenjokk åt sitt öde. Regeringen kommer att anslå drygt 100 milj. kr. till olika insatser i Västerbottens inland, varav en betydande del avser insatser i Vilhelmina kommun. Det gäller inte minst de 20 milj. kr. som skall användas till direkta riktade arbetsmarknadspolitiska åtgärder för dem som förlorar sina jobb i samband med nedläggningen av Stekenjokksgruvan.

Man har, herr talman, här och var försökt att förringa denna insats. Jag tycker att det är litet farligt att göra så. Man skall inte underskatta de insatser

som regeringen har offentliggjort. De kommer att betyda mycket för utvecklingen i Vilhelmina kommun.

Låt mig få göra en reflexion, när facit beträffande Stekenjokk nu föreligger. Det finns en lärdom man kan dra av satsningen i Stekenjokk, och det är att vi måste visa större uppmärksamhet, större noggrannhet och större försiktighet beträffande näringspolitiska satsningar som sker med regionalpolitiska syften. Stekenjokk är inte vilken plats som helst, den ligger, som Rune Ångström sade, 12 mil från centralorten Vilhelmina och 36 mil från Umeå. Detta minskar naturligtvis möjligheterna att åstadkomma nya företag och verksamheter i Stekenjokk.

Jag vill på nytt, herr talman, få säga följande: Regeringen lägger inte ned gruvan i Stekenjokk. Det gör verkligheten genom att malm saknas i gruvan, och det går inte att driva en gruva utan malm. Däremot lägger Boliden ned verksamheten i Stekenjokk. Boliden har sagt nej till att driva verksamhet om än i reducerad form med ett generöst statligt stöd.

Det har hävdats här i kväll att staten gör skillnad mellan gruvarbetare i Stekenjokk och i Grängesberg. Det är inte så. Det påståendet är inte sant. Staten har via NSG lämnat ett generöst anbud till Boliden. Statens bud innebar faktiskt att Boliden erbjöds att få hela lönekostnaden för gruvarbetarna i Stekenjokk betald. Utslaget per driftsår betyder detta ett statligt stöd till Boliden som motsvarar 200 000 kr. per anställd vid Stekenjokksgruvan. Om man slår ut det per anställd under 20 månader blir summan 350 000 kr. per anställd. Men detta har Boliden sagt nej till. De har krävt den dubbla lönekostnaden för de anställda, och det är en orimlig nivå. Varför skall staten vara med och betala Bolidens allmänna kostnader?

Jag beklagar än en gång att Boliden inte har velat vara med och förlänga driften vid Stekenjokk och att Boliden inte tar det ansvar som staten gör i Grängesberg. I Grängesberg är det staten som driver verksamheten, och där har staten tagit sitt ansvar medan däremot Boliden, som driver verksamheten i Stekenjokk, inte är beredd att ta ansvaret för verksamheten där.

Rune Ångström har låtit sig vilseledas av massmedia på en punkt. Det är inte sant att jag skulle ha sagt nej till att besöka Stekenjokk vid mitt Vilhelminabesök. Jag har erfarit att man har sagt det, men det är lögn. Programmet för mitt besök gjordes upp helt av kommunen och jag påverkade det inte till någon enda del. Kommunens representanter gjorde detta fullt klart vid presskonferensen i Vilhelmina i förrgår, men massmedia har inte brytt sig om att föra det vidare. Det var kanske litet dumt av Rune Ångström att förmedla en oriktig uppgift här i riksdagen.

Herr talman! Låt mig få avsluta mitt inlägg med att säga följande. Jag tror att Rune Ångström, som känner till var Stekenjokk ligger, också har en realistisk syn på möjligheterna att ordna nya jobb och verksamheter i Stekenjokk. Det bör gå att bredda näringslivet i Vilhelmina kommun. En ny fabrik med 28 anställda invigdes för resten i Vilhelmina i förrgår. Antalet anställda kan inom kort bli 50.

Regeringens insatser kommer att betyda mycket för Vilhelmina, och jag är helt säker på att det skall gå att ordna nya företag och verksamheter där.

Det är emellertid klart att ansträngningar måste göras för att åstadkomma något nytt i Klimpfjäll. Jag tror att den väg vi har att gå där innebär

turistsatsningar. Jag har kommit överens med Vilhelmina kommun och länsmyndigheterna om att ett intensivt arbete skall sättas i gång för att se vad touristsatsningar skall kunna ge, och jag har utlovat ett generöst stöd från regeringen till touristsatsningar och till nyföretagande i Klimpfjäll.

Jag vill säga till de riksdagens ledamöter som har deltagit i denna debatt att vi måste akta oss för att dödförklara Grängesberg, Dannemora och Vilhelmina. Det är inte en avveckling av dessa orter det är fråga om. Jag har sett många bevis på att dödförklarade orter och regioner har klarat krisen och utvecklat ny verksamhet, men det är mycket svårt och mycket besvärligt. Det är farligt att stämpla en ort eller region som en krisregion utan framtid. Jag är helt säker på att Grängesberg, Dannemora och Vilhelmina har en framtid också efter gruvdriften.

Anf. 159 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Man kan inte låta bli att fundera över vad industriministern skulle ha sagt om det i dag varit en borgerlig regering som hade företagit dessa gruvnedläggningar. Jag vill erinra om att vi har yrkat bifall till utskottets hemställan. Vi inser att avvecklingen är nödvändig även om den är smärtsam. I ett särskilt yttrande vill vi ifrågasätta om det verkligen är den förlängda avvecklingstiden som bäst gagnar Bergslagen och Grängesberg.

Ett dödsdömt företag – vi skall inte tala om en dödsdömd ort, även om det ofta kan bli fallet – eller en dödsdömd gruva är det mest destruktiva som finns. Om industriministern och jag vore anställda i gruvan i Grängesberg tror jag inte att någon av oss skulle kunna mobilisera någon som helst entusiasm eller något som helst engagemang i vårt arbete. Jag tror att vi båda skulle söka oss annat arbete så fort som möjligt. Då får man ta arbete på den ort där arbete finns.

Jag hävdar att konstgjord andning i Grängesberg kan betyda en fortsatt utflyttning från bygden. Vi har sett de satsningar med mångdubbla belopp som gjorts i Malmö och Uddevalla. Jag vädjar till industriministern och regeringen att på alla sätt försöka göra något nytt för bygden i stället för att förlänga dödskampen.

Anf. 160 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag tycker att de internationella erfarenheterna av betydande omstruktureringar av basindustrier ändå entydigt har lärt oss, att man skall försöka göra omstruktureringarna så snabbt som möjligt och inte förlänga pinan längre än nödvändigt med statliga förlusttäckningsbidrag. Erfarenheterna från varven – som kostat oss 36 000 milj. kr., samtidigt som vi har förlorat arbetstillfällena – är ett gott bevis för att det är bättre att ta tjuren vid hornen. Det är humanare, mänskligare och riktigare att genom att se sanningen i vitögat ta ansvaret för människorna på orten.

Vi har tillsammans med folkpartiet ifrågasatt om det är riktigt att förlänga nedläggningsperioden i Grängesberg med ytterligare tre år. Vi har all anledning att tro att det kommer att bli svårt att upprätthålla produktiviteten i gruvan under tiden. Vi har också all anledning att misstänka att det finns en betydande risk att den amerikanska dollarn kommer att fortsätta att falla och öka förlusterna år från år. Med anledning av neddragningarna i Japan vet vi

att utländska järnmalmproducenter, framför allt Australien, är på väg in på den europeiska marknaden. Därmed kommer konkurrensen att öka och priserna att gå nedåt. Risken blir därmed stor att kostnaderna per anställd för att driva gruvan ytterligare tre år kommer att bli mycket höga, jämfört med de alternativa satsningar man kan göra för att för framtiden utveckla orterna Grängesberg, Dannemora och Stekenjokk.

Det aviserade förslaget från socialdemokraterna, som dock ännu inte behandlats i riksdagen, gäller huvudsakligen Grängesberg. Jag tror att pengarna som har aviserats borde kunna utnyttjas på ett effektivare sätt genom att man stödjer nyföretagande, småföretagande och omskolning för att befintlig industri skall utvecklas i stället för att man ger förlusttäckning. Vi efterlyser därför en samhällsekonomisk analys över vad som är den vettigaste investeringen ur skattebetalarnas synvinkel. Denna analys borde ha gjorts innan man skrev ut växlar på skattebetalarnas pengar.

Anf. 161 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Industriministern sade att det inte var små insatser som har gjorts i Stekenjokk. Det håller jag med om och jag har aldrig bestridit detta. Men det måste vara desto felaktigare att lämna malm för cirka två års brytning kvar i gruvan.

Industriministern framhärdar med påståendet att malmen är slut. Men vad jag har kunnat erfara — som också styrks av chefen för NSG — är att malmbasen kunnat tillföras drygt två miljoner ton som borde brytas enligt NSG. Jag sade tidigare i debatten att den malm som finns kvar inte är av sämre kvalitet än den man tidigare brutit. Det finns tvärtom tecken som tyder på att det är bättre kvalitet på den malm som man är beredd att lämna kvar.

Om industriministern verkligen vill ta i med hårdhandskarna mot Bolidenbolaget och andra kapitalistiska företag, kan jag verkligen lova att han har mitt fulla stöd. Men att med en papegojas envishet upprepa krav om att Boliden skall ta sitt ansvar förändrar ju ingenting.

Instrumenten för att göra någonting saknas i dag. Boliden gör precis vad det vill. Man når ingen framgång genom att kritisera Boliden, fastän man har fulla skäl att göra det. Industriministern säger att staten erbjudit Boliden ett generöst bidrag, men att man sade nej. Det kanske är så att man hade vägrat att fortsätta driften oavsett vad som hade bjudits. Man vill helt enkelt inte bryta mer i Stekenjokk. Då kvarstår det faktum som de anställda i Stekenjokk framhåller, nämligen att det ändock är en statlig gruva och att staten måste ta sitt ansvar.

Man kan jämföra med om industriministern skulle ha en buss som trafikerar en busslinje och jag skulle bli anställd som chaufför. En dag säger jag helt plötsligt att jag vägrar fortsätta köra. Då säger industriministern att han lägger ned busslinjen. Det är något liknande resonemang man för när man säger att om inte Boliden vill bryta två år till så lägger man ned gruvan.

Herr talman! Till sist vill jag till protokollet notera en liten märklighet i denna debatt. Två folkpartister deltar i debatten. Den ene vill förlänga driften vid Stekenjokk, medan den andre vill lägga ned den. De anställda uppe i Stekenjokk måste då få en splittrad och märklig bild.

Anf. 162 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag beklagar att John Andersson tydligen inte har lyssnat till innehållet i debatten och de yrkanden, eller vädjanden, som har framställts från talarstolen. Läs på protokollet, John Andersson.

Till industriministern vill jag säga följande: Det är naturligtvis inte min mening att oförskyllt ge industriministern skulden för att det inte blev ett besök i Stekenjokk, om det nu är så att kommunen stod för planeringen. Det är precis så det framställdes i massmedia. Jag ber i så fall om ursäkt för det. Om industriministern hade begärt att få komma till Stekenjokk, är jag ganska övertygad om att kommunen inte skulle ha sagt nej.

Beträffande prospekteringsverksamheten är det tyvärr så, industriministern, att staten innevarande år har dragit ned verksamheten med 40 %. Det är bara att konstatera att det betyder att möjligheterna till en fortsättning av den viktiga basnäringen som mineralbearbetningen utgör minskar. Man sågar av den gren man sitter på när man inte planerar och investerar för framtiden.

Jag övergår sedan till förhandlingarna med Boliden. Enligt pålitlig expertis finns det malm att bryta i Boliden i minst två år till.

Lönsamheten är ju satt i tvivelsmål, och därför är de här förhandlingarna startade med Bolidenbolaget om en viss ersättning under två år. Det är den nådatid som personalen vid Stekenjokksgruvan begär. De anställda begär den nådatiden för att kunna planera sina personliga förhållanden på ett riktigt sätt och för att söka nya jobb.

Det är troligt att de flesta måste flytta från Klimpfjäll, och det är ju en omständlig procedur att sälja fastigheter och etablera sig på ett nytt ställe, även om det stället skulle ligga bara 12 mil ifrån – "bara" mätt med norrländska mått.

Vi befinner oss i ett sådant trängt läge uppe i Västerbotten att jag vädjar. Öppna dörren för förhandlingar med Boliden igen och försök komma överens med företaget, så att det tar ansvaret för driften de här två åren!

Lägg märke till att vi begär bara dessa två år. Det är att jämföra med vad man får på de andra gruvorterna och vad man i allmänhet får när stora nedläggningar drabbar en ort.

Två år, industriministern – lova att ta upp en förhandlingsomgång igen!

Anf. 163 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Vi skall snart få sommarlov, och sommarglädje skall vi känna. Jag önskar att också människorna i Grängesberg, Dannemora och Stekenjokk kunde känna samma glädje. Det är inte säkert att de gör det.

Om industriministern sover bättre på natten av att höra det, kan jag hjälpa honom i det avseendet genom att säga att jag också kan vara kritisk mot Bolidens inställning och agerande. Men det hjälper ju inte särskilt mycket. Gruvarbetarna i Stekenjokk känner sig inte hjälpta av att man kritiserar Bolidenbolaget. Huvudansvaret i det här fallet ligger på ägaren, och det är staten.

Jag konstaterar bara att det AMS-paket på 20 milj. kr. som direkt har ställts till förfogande för människorna i Klimpfjäll och den regionen är långt mindre än vad som har satsats i andra områden när företag har lagts ner. Det

rör sig om en satsning på drygt 100 000 kr. per anställd. Beloppen på varvsorterna var betydligt större.

Herr talman! Jag yrkar bifall till våra reservationer.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1986/87:136
4 juni 1987

Gruvdriften i Dannemora, Grängesberg och Stekenjokk

Mom. 1 (samhällsekonomisk utredning m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 44 för reservation 1 av Ivar Franzén och Elving Andersson.

Mom. 2 (driften i Dannemora- och Grängesbergsgruvorna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (gruvdrift i Stekenjokkområdet)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 4 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 3 av Christer Eirefelt m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

17 § Anmäldes och bordlades

Proposition och skrivelse

1986/87:166 Ny tullagstiftning m. m.

1986/87:169 Redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten år 1986

18 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1986/87:Sk176 av Hadar Cars (fp)

1986/87:Sk177 av Lars Werner m. fl. (vpk)

Tulltaxelag m. m. (prop. 1986/87:102)

19 § Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1986/87:53 Tullskyddet för tomater (prop. 1986/87:102 delvis)

Prot. 1986/87:136 20 § Kammaren åtskildes kl. 23.52. ...
4 juni 1987

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren

Torsdagen den 4 juni

Andre vice talmannen 95
Ahlmark, Lars (m) 111
Ahlqvist, Johnny (s) 124, 126, 127
Andersson, Arne, i Ljung (m) 11, 23, 29, 31, 38, 42
Andersson, Axel (s) 147
Andersson, Ingrid (s) 108
Andersson, John (vpk) 162, 166, 167, 177
Andersson, Lennart (s) 100, 103
Bergqvist, Jan (s) 73, 78, 81
Berndtson, Nils (vpk) 128
Boo, Karl (c) 170
Cars, Hadar (fp) 118, 148
Castberger, Anders (fp) 115, 116
Chrisopoulos, Alexander (vpk) 156
Claeson, Tore (vpk) 82, 84
Eirefelt, Christer (fp) 135, 144, 145
Ekström, Allan (m) 61
Eriksson, Ingvar (m) 106
Eriksson, Per-Ola (c) 146, 161, 166, 178
Franzén, Ivar (c) 118, 137
Franzén, Tommy (vpk) 70, 78
Gardner, Ingela (m) 84
Gennser, Margit (m) 5
Godin, Sigge (fp) 120, 126
Grönvall, Nic (m) 104, 132, 139
Hagberg, Lars-Ove (vpk) 171
Hambraeus, Birgitta (c) 45
Hellström, Mats, jordbruksminister 32, 39, 43, 48
Janson, Erik (s) 156
Jennehag, Jan (vpk) 21, 23
Johansson, Kjell (fp) 66, 76, 79
Johansson, Larz (c) 114, 115
Johnsson, Ingvar (s) 114, 116
Jonsson, Rune (s) 119
Josefson, Stig (c) 68, 77, 80
Karlsson, Ingvar, i Bengtsfors (c) 121, 126, 127
Leissner, Maria (fp) 155
Lestander, Paul (vpk) 119
Lindblad, Gullan (m) 154
Lönnqvist, Ulf, statsråd 57, 59, 60
Molén, Per-Richard (m) 117
Nilsson, Anders (s) 52, 56, 57
Norberg, Gudrun (fp) 149, 159, 176
Nordström, Kjell (s) 62, 63

Prot.

1986/87:136

Nygårds, Sven-Åke (s) 151
Olson, Bengt Harding (fp) 93, 99, 100, 103
Olsson, Karl Erik (c) 17, 28, 31, 37, 41
Olsson, Martin (c) 95, 98, 102, 104
Palmqvist, Margareta (s) 83, 84, 85
Persson, Karl-Erik (vpk) 123, 126
Persson, Siw (fp) 82
Peterson, Thage, industriminister 172
Rosén, Bengt (fp) 15, 39, 43
Strindberg, Per-Olof (m) 91, 98
Sundberg, Ingrid (m) 48, 55, 58, 63
Svensson, Alf (c) 46, 48
Svensson, Jörn (vpk) 96, 99, 100
Södersten, Bo (s) 171
Tarschys, Daniel (fp) 105
Thun, Sture (s) 129
Tillander, Ulla (c) 109
af Ugglas, Margaretha (m) 145
Wachtmeister, Knut (m) 64, 76, 81
Westerberg, Per (m) 140, 142, 143, 144, 145, 159, 176
Wictorsson, Åke (s) 137, 140, 142, 143, 144
Wikström, Jan-Erik (fp) 51, 56, 57, 59, 60
Winberg, Margareta (s) 24, 30, 32
Wittbom, Bengt (m) 120
Wååg, Nils Erik (s) 164, 167
Ångström, Rune (fp) 168, 178
Öhman, Monica (s) 128